

Yərəmiya

Hudaning Yərəmiyani qakirixi

¹ Binyamin kəbilisi zeminidiki Anatot yezisida turuwatқан kaһinlardin bolоqan Hilkiyaning oоqli Yərəmiyaning sөzliri *təwəndə hatirilidü*:

² Yəhuda padixaһi, Amonning oоqli Yosiyanning künliridə, yəni u təhtkə olturоqan on üqinqi yilida *Yərəmiyaоqа* Pərwərdigarning sөzi kəldi; ■ ³ Yəhuda padixaһi Yosiyanning oоqli Yəhoakimning künliridə һəmdə Yəhuda padixaһi Yosiyanning oоqli Zədəkiyaning on birinqi yilining ahiriоqıqə, yəni xu yilning bəxinqi eyida Yerusalemdikilər sürgün қilinoquqə uningоqа Pərwərdigarning sөzi yənə kelip turdi. ■

⁴ Pərwərdigarning sөzi manga kelip:

⁵ — Anangning қorsıqıda seni apiridə қilixtin ilgirila Mən seni biləttim; sən baliyatқudın qıqıxtın burun seni Özümgə atap, әllərgə pəyoqəmbər boluxқа tiklidim, — deyildi.■

⁶ Mən bolsam: — Apla, Pərwərdigar! Mən gəp қilixni bilməymən; qünki mən gədək balidurmən, dedim.□ ■

■ **1:2** 2Pad. 21:26; 22:1-23; 2Tar. 34:1-30 ■ **1:3** 2Pad. 23:34; 24:17; 25:8; 2Tar. 36:4, 10-23; Yər. 52:1-30 ■ **1:5** Gal. 1:15 □ **1:6** «Mən gəp қilixni bilməymən; qünki mən gədək balidurmən» — ibraniy tilida: «bala» degən bu sөz 5-16 yaxtiki balini kөrsitidu. Kitabning baxқа məlumatlırıqа қariоqanda bizningqə Hudaning sөzi Yərəmiyaоqа kəlgəndə u bəlkim təһminən on altə yaxқа kirgənidi. ■ **1:6** Mis. 3; 4; 6:11,29

⁷ Lekin Pərwərdigar manga: — Özüngni gədək bala, demə; çünki Mən seni kimgə əwətsəm, sən xularqa barisən; wə Mən seni nemə də dəp buyrusam, sən xuni dəysən. ⁸ Ulardin qorkma; çünki seni kütquzux üçün Mən sən bilən billidurmən, — dedi.■

⁹ Wə Pərwərdigar qolını sozup aqzimoğa təgküzdi; Pərwərdigar manga: Mana, Öz səzlirimni aqzingoğa qoydum; ■ ¹⁰ Qara, muxu küni Mən seni yulux, sökux, həlak qilix wə ərux, kurux wə terip ətürux üçün əllər wə padixahlıqlar üstigə tiklidim, — dedi.■

Ikki alamət kərünux

¹¹ Wə Pərwərdigarning sözi manga kelip: «Yəramiya, nemini kərüwatisən?» — deyildi. Mən: «Badam dərihining xehini kərüwatimən» — dedim.

¹² Pərwərdigar manga: «Kərgining yahxi boldi; çünki Mən sözümning əməliylixixi üçün sözümni kəzitip turimən» — dedi.□

¹³ Wə Pərwərdigarning sözi manga ikkinqi kətim kelip: «Nemini kərüwatisən?» — deyildi. Mən: «Poruq-poruq qaynawatқан, aqzi ximal tərpidin kıysayoқан bir qazanni kərdüm» — dedim.

■ **1:8** Qan. 31:6, 8; Yə. 1:5; Əz. 3:9 ■ **1:9** Yəx. 6:6, 7; Yər. 5:14 ■ **1:10** Yər. 18:7; 2Kor. 10:4, 5 □ **1:12** «**Kərgining yahxi boldi; çünki Mən sözümning əməliylixixi üçün sözümni kəzitip turimən**» — badam dərihi bəhərdə birinqi bolup qeqəkləp, bəhəarning kəlgənlikini jakarlıoquqi boləqəqqa ibraniy tilidə «kəzətqi» dəp atilidu.

14 Pərwərdigar manga: — Külpət ximal tərəptin kelip bu zeminda turuwatqanlarning həmmisi üstigə bəsüp kelidu — dedi.■

15 — Qünki mana, Mən ximaliy padixahlıqlarning barlıq jəmətlirini qakirimən, — dəydu Pərwərdigar; — ular kelidu, padixahlar hərbi öz təhtini Yerusalem kowukliri aldioğa selip, həmmə sepillaroğa wə Yəhudaning barlıq xəhərlirigə hujumğa təyyarlinidu; □ ■ 16 xuning bilən Mən *Yəhudadikilərnin* barlıq rəzillikliri üqün ularning üstidin həkümlərnı jakarlaymən; qünki ular Məndin waz keqip, baxqa ilahlarğa huxbuy yekip, öz kolliri yasioqanlirioğa qokundi.

17 Sən əmdi belingni baqlap ornungdin turup, sanga buyruoqanlirimning həmmisini ularğa eyt; ular aldida həduqup kətmigin; bolmisa Mən seni ular aldida hədukturimən. 18 Kara, Mən bugün seni Yəhudaning padixahlirioğa, əmirlirigə, kahinlirioğa həm pütkül zemin həlkigə qarxi turoquqi mustəhkəm xəhər, təmür tüwrük wə mis sepillardək tiklidim. □ ■

■ 1:14 Yər. 4:6 □ 1:15 «**padixahlar hərbi öz təhtini Yerusalem kowukliri aldioğa selip...**» — baxqa birhil təjmisı: «padixahlar hərbi öz təhtini Yerusalem kowuklirioğa selip...» ■ 1:15 Yər. 5:15; 6:22; 10:22; 52:4, 5 □ 1:18 «**Mən ... seni... mustəhkəm xəhər, təmür tüwrük wə mis sepillardək tiklidim**» — oqurmənlər xuningə diqqət kiliduki, Hudaning bu sölziri «ətkən zamanda» eytiloqan. Bir qaraxqa, Yerəmiya pəkət gədək bir yax yigittək kərünsimu, ləkin iman-ixəngkə nisbətən Hudaning sözi allıkaqan ixəngüqilərgə pakit boloqan. İman-ixəngtiki adəm ixlarğa Hudaning kəzqarixi bilən qaraydu. ■ 1:18 Yər. 6:27; 15:20

19 Ular sanga qarxi jəng kilidu, lekin sening üstüngdin oʻqolibə kilalmaydu — Qünki Mən seni kutkuzux üqün sən bilən billidurmən, — dəydu Pərwərdigar.

2

Israilning Pərwərdigarəğa boləqan dəslepki muhəbbiti

¹ Əmdi Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: —

² Berip Yerusalemdikilərninḡ kulaklirioḡa mundak jar saləin: — «Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən sening yax waḡtingdiki wapadarliḡingni, yəni kizning axiḡioḡa boləqan muhəbbitidək sening qəl-bayawanda, yəni terilmioḡan yərlərdə Manga əḡixip yürgənliriniḡni sening üqün əsləymən. ³ Xu qaoḡda Israil həlḡi Pərwərdigarəğa pak, alahidə ataləqan, ular uning əz ḡosulining tunji mewisi dəp qaraləqanidi; ularni yəwalməḡqi boləqanlarning həmmisi ḡunahḡar dəp ḡesabləqanidi həm ularning baxlirioḡa

balayi'apət qüxkənidi, — dəydu Pərwərdigar.□

Ata-bowilar arisida wapasizlikning pəyda boləjanliqi

⁴ Pərwərdigarning sözini anglanglar, i Yakupning jəməti, Israil jəmətining barlıq ailə-tawabiatlırı: —

⁵ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Ata-bowiliringlar Məndə zadi kandaq adalətsizlikləni baykaptu, ular Məndin xunqə yiraklıxidu? Ular nemixka bimənə butlarəqa bax urup, əzliri bimənə bolup kətti?■

⁶ Ular heqqaqan: «Bizni Misir zeminidin kütquzup qikirip, bayawandin, yəni qəl-dəxt wə tik azgallar bilən kaplanəjan jaylardin, kuroqəqilik wə ölüm sayisi orap turojan yərlərdin, adəmzat etməydiəjan həmdə insan turmaydiəjan xu bayawandin bizni ötküzgən Pərwərdigar kəni?» dəp sorap qoyuxmaptioqu? ⁷ Mən siləni mewisi həm

□ **2:3 «Xu qəqda Israil həlki Pərwərdigarəqa pak, alahidə atalojan»** — «...pak, alahidə atalojan» degən söz ibraniy tilidiki «Pərwərdigarəqa «qodəx»» («Pərwərdigarəqa muqəddəslik») degən söz bilən ipadilinidu. Okurmənlərgə bəlkim ayanki, «muqəddəs»ning əslı mənisi dəl «Hudaəqa alahidə atalojan, pak» degənliktur. Musa pəyoqəmbərgə qüxürülgən qanun boyiqə «qosulning tunji mewisi»ni bolsa Hudaəqa atap, Hudaning wəkili boləjan kahinlarəqa beqixlax kerək idi. Huda muxu yərdə: «Israil alahidə Meningki idi» dəydu. Yənə bir tərəptin eytkanda Israil Hudaning «qosulning tunji mewisi» bolsa, əmdi ulardin keyin Hudaning yolida mangidiəjan baxka əllərdin boləjanlarmu Hudaning yenioqa kelip uningə «qosul bolup» Hudaning Öz həlki boluxka kelidu. ■ **2:5** Mik. 6:3, 4

molqılıkidin huzurlinix üqün munbət bir zeminqa elip kəlgənmən; silər kelip zeminimni buloqidinglar, Mening mirasimni yirginqlik bir nərsigə aylandurup qoydunglar.□

⁸ Kahinlar: «Pərwərdigar kəni?» dəp heq sorap qoymidi; Təwrat-kanun ijqaqiliri meni heq tonumidi; həlk padiqiliri manga asiylik kildi; pəyoqəmbərlər bolsa Baalning namida bexarət bərdi, ularning həmmisi heq paydisiz bimənə nərsilərgə əgixip kətti.□ ■ ⁹ Xunga silər bilən dəwalaxmaqimən, baliliringlar həm baliliringlarning baliliri bilən dəwaliximən, — dəydu Pərwərdigar; ¹⁰ — silər Siprustiki dengiz boylirioqa ətüp bekinglar, Kedarqə təqxürüxkə adəm əwətip bekinglar — muxundak bir ix zadi

□ **2:7 «Mening mirasim»** — bu söz ikki bislik bolup, mənişi: (1) Huda «bular alahidə Meningki» degən Qanaan (Pələstin) zeminini wə uning üstidiki Yəhədiy həlkini kərsitidu; (2) «miras kılıp bərginimni» degən mənidə bolup, Huda Israiloqa «Silərnin mirasinglar bolsun» dəp tapxuroqan zeminni kərsitidu. Omumən bu söz xu zeminni wə xundakla, həlkim, xu zemindiki həlknimu kərsitidu. □ **2:8 «Təwrat-kanun ijqaqiliri»** — Təwratni həlkə əgitişkə məs'ul bolqan kahinlarni («Yər.» 18:18, «Qan.» 33:10) yaki Təwratni kəqürüxkə məs'ul bolqan Lawiylarni («Yər.» 8:8) kərsitidu. **«həlk padiqiliri»** — (yəni «bakarmənliri» yaki «bakquqilar») ibraniy tilida «qoyqilar», «padiqilar», «qupanlar» deyilidu. Adəttə bu söz qopan-qoyqilarni kərsitidu. Muxu yərdə «həlk bakquqiliri» Israilning yetəqqilirini kərsitidu, əlwəttə. **«Baalning namida bexarət bərdi»** — «Baal» degən Pələstindikilərnin yirginqlik bir buti idi. ■ **2:8** Rim. 2:20

bolup bakқанmu-yok dəp kərüp bekinglar — □

¹¹ Kaysi bir əl öz ilahlirini (ular heq ilah əməs, əlwəttə) əzgərtkənmu? Ləkin Mening həlkim əzlirining xan-xəripi Boluquqisini bolsa paydisiz-bimənə bir nərsigə almxturoqan. ■

¹² Buningə əjəblininglar, i asmanlar; hang-tang bolunglar! Sarasimigə qüxünglar! Qeqünglar! — dəydu Pərwərdigar, ■ ¹³ — qünki Mening həlkim ikki rəzil ixni kildi; ular həyatlık su mənbəsi boləqan Məndin waz kəqti; andin əzliri üqün su azgallirini, yəni su turmaydioqan yerik su azgallirini yonup qıkti. ■

İsrail Hudaəqə əməs, yat ilahlaroqə wə yat əllərgə tayinidu

¹⁴ İsrail əsli kəlmidi? U hojayinning əyidə tuəquləqan kəlmidi? Nemixkə əmdi u oljiəqə aylinip qəldi? ¹⁵ Yax xirlar uni olja kili p hərkiridi; ular awazini koyuwətti; ular *İsrail* zeminini wəyranə kildi; xəhərliri kəydürüldi, adəməzatsiz qəldi. □ ■ ¹⁶ Uning üstigə həttə Nof wə Tahpanəs xəhəridikilərmu qokkangni

□ **2:10 «Siprus»** — Siprus arili (ibranıy tilida «Kittim») bolsa Pələstinning yirək qərbidə; Kedar bolsa Pələstinning yirək xərkiyə idi — demək, xərktin qərbkiyə boləqan yərlərdimu muxundək ix bolup bəkmioqan. ■ **2:11** Zəb. 106:20 ■ **2:12** Qan. 32:1; Yəx. 1:2 ■ **2:13** Küy. 4:15; Yər. 17:13 □ **2:15 «yax xirlar...hərkiridi»** — xirlar oljisini tutkəndin keyin andin hərkirəydu. Muxu ayəttiki «xirlar» bəlkim Asuriyə, andin Babilni kərsitidu. ■ **2:15** Yəx. 5:29; Yər. 4:7

yeriwətti.□

¹⁷ Bu ixlarni özüng kəltürüp qıqarəlan əməsmu? — Qünki sanga yol baxlawatqinida Pərwərdigar Hudayingdin waz kəqkəniding.

¹⁸ Əmdi bügünki kündə yənə Xiḥor dəryasining süyini iqix üqün Misirning yolini baskining nemisi? Əfrat dəryasining süyini iqix üqün Asuriyəning yolini baskining nemisi? □ ■

¹⁹ Öz rəzilliking özünggə sawaḵ elip kelidu, özüngning yenimdin qətnəp kətkining özünggə tənbiḥ bolidu; əmdi sening Pərwərdigar Hudayingdin waz kəqkining wə Mening qorkunqumning səndə bolmasliqining intayin rəzil həmdə zərdapka toloqan ix ikənlikini bilip qoy, — dəydu Rəb, samawi qoxunlarning Sərdari boləlan Pərwərdigar.■

²⁰ Qünki sən kədimdinla Mən sanga saləlan boyunturukni buzup, uning rixtini üzüp taxliwətkənsən; sən: «Qullukungda bolmaymən!» deding. Qünki barliq dēng-egizliktə wə barliq yexil dərəḥ astida sən paḥixə

□ **2:16 «...Nof wə Tahpanəs xəḥiridikilərmu qoḵḵangni yeriwətti»** — «Nof wə Tahpanəs» Misirdiki xəḥərlərdur. Yəhuda kəp kətim Misirdin yardım sorioḡanidi. Misir qoxuloḡan bolsimu, ləkin əksiḡə Israiləḡa wapasizlik ḵilip kəlgənidi. Nof keyin «Məmfis» dəp ataləlan. Baxka birhil təjimiḡi: «...Nof wə Tahpanəs xəḥiridikilərmu bax qoḵḵangni (rəswa ḵilix üqün) qḡirdiwətti». □ **2:18 «Xiḥor dəryasining süyini iqix üqün... Əfrat dəryasining süyini iqix üqün...»** — «Xiḥor (Misirdiki bir dərya yəki wadi)ning sulirini iqix» həmdə «Əfrat (Asuriyədiki dərya)ning... sulirini iqix» Israil Misirdin wə Asuriyədin panah izdigənlikini kərsitidu. ■ **2:18** Yəx. 31:1

■ **2:19** Yəx. 3:9; Ḥox. 5:5

ayaldək kerilip yatqansən. □

²¹ Ləkin Mən bolsam seni əslə esil sortluq üzüm telidin, sərhil uruqtin tikkənədim; sən Manga nisbətən kəndəkmə yat və yawa bir sesik üzüm teləyə aylinip qəlding? □ ■ ²² Qünki sən xultə bilən yuyunsangmə, kəp akərtkuq sopun ixlətsəngmə sening kəbihləking Məning əldimdə tehi daq bolup turidu, — dəydu Rəb Pərwərdigər. ■

²³ Sən kəndəkmə: «Mən heq buləqənəqən əməsmən, mən «Baallar»ə heq əgəxmədim!» dəyələysən? Jiləqida mənəqən yolungni kərəp bəq, kilmixliringni ikrar kıl — sən əz yollirida uyan-buyan kətrap yüridəqən qəkkəq hinggəndursən! □ ²⁴ Sən qəlbəyawanəqə ədətləngən, həwisi kəzəqələqanda xəməlni purəp yüridəqən bir yəwəyi mada exəksən! Kūyligəndə kim uni tosalisən? Uni

□ **2:20 «barlik dəng-egizlikdə və barlik yexil dərəh əstida sən pəhixə ayaldək kerilip yatqansən»** — İsrail muxe yərlərdə (dəng-egizlikdə ... yexil dərəh əstida...) butpərəslik pəliyətlirini ətküzgən. Ularning mundaq butpərəsliki Hudaəqə wəpəsizlik bolup rəhiy jəhəttə pəhixiwəzlik boluplə qəlməy, ular Pələstindikilərnəng butpərəslikini dərəp ularning butlirəqə «ətaləqən», buthanida turoqən pəhixə əyallər bilən yətətti.

□ **2:21 «yat və yawa bir sesik üzüm teli»** — «yat və yawa» əsliy ibrəniy tilida bir səz bilənə ipədilinidu. ■ **2:21**

Mis. 15:17; Zəb. 44:2; 80:8 ■ **2:22** Ayup 9:30 □ **2:23**

«**Jiləqida mənəqən yolungni kərəp bəq, kilmixliringni ikrar kıl**» — «jiləqida mənəqən yolung...» bəlkim kəp kəsim Yəhudədikilər Yerusəleməqə yəkin boləqən «Hinnom jiləqisi»də əz bəlilirini butləqəqə ətəp «insən kurbənləqi» kıləqənlikini kərsitidu. İsrəilni hinggənəqə əhxitixi bəlkim uning heqəkəndəq məkim yələnuxining bolməydiqənlikini təkətləydu.

izdigən hanggilar özlrini heq upratmaydu; xu waqitlarda uni izdəp tapmaq asandur. □ ²⁵ *I Israil, bikar yügürüp*, putungni ayaqsiz, gelingni ussuluksiz kilip qoyma! Lekin sən bununqa: «Yaq! Ham hiyal kilma! Qünki mən bu yat *ilahlarni* yahxi körüp qaldim, ularning kəynidin mangimən!» — deding.□

²⁶ Oqri tutulup kelip hijalətkə qaloqandək, Israil jəmətimu hijalətkə kalidu — yəni əzliri wə ularning padixahliri, kahinliri wə pəyoqəmbərliri — ²⁷ ular yaqraq kətikigə: «Atam!» wə taxka: «Sən meni tuqdurduq!» dəydu; qünki ular yüzini Manga qarətməy, əksiqə Manga arkisini kildi; lekin külpət bexioqa qüxkəndə ular: «Ornungdin turup, bizni kutkuzoqaysən!» dəydu. ²⁸ Əmdi özünggə yasioqan ilahliring kəni!? Külpət bexingqa qüxkəndə seni kutkuzalaydioqan bolsa, ular ornidin tursun! — Qünki xəhərliring qanqə kəp bolsa butliringmu xunqə kəptur, i Yəhuda!■

²⁹ Nemixka silər Mən bilən dəwaoqa qüxməkqisilər? Silər həmminglar Manga

□ **2:24 «... həwisi qozoqaloqanda xamalni purap yüridioqan bir yawayi mada exəksən!»** — bu ohxitix xübhətsizki, Israilning butlarqa boləqan buzuk həwəslirini, uni butpərəsliktin tosuxning mumkin əməslikini kərsitidu. □ **2:25 «putungni ayaqsizliktin... gelingni ussuluksiz kilip qoyma!»** — bu sözlər bəlkim ikki bislik: — (1) butlarning yolida yügürüp mengix bəribir bikar ixtur — butlar adəmlərgə yardəmdə bolalmaydu; (2) əgər Israil butpərəsliki bilən Hudaqa wapasi-zlikini dawamlaxtursa, ular ahir berip ayaqsiz, qangqap sürgün boləqanlar bolidu. «Yaq! Ham hiyal kilma!» — ibraniy tilida «Yaq! Ümid yok!». ■ **2:28** Yəx. 2:8; Yər. 11:13

asiylik kiloansilər, — dəydu Pərwərdigar.

³⁰ Baliliringni bikardin bikar urup qoydum; ular heq tərbiyini qəbul kilmidi. Öz kiliqing yirtkuq xirdək pəyoqəmbərliringni yəwətti.■

³¹ I bu dəwr kixiliri! Pərwərdigarning səzigə kəngül koyunglar! Mən Israilə qəl-bayawan yaki kapkarangoquluk baskan zemin bolup bakkanmu? Mening həlkim nemixka: «Nəgila barsaq öz ərkimiz; əmdi yeningəyə yənə kəlməymiz!» — dəydu?■

³² Kiz zibu-zinnətlirini untuyalamdu? Toy kilidioqan kiz toy kiyimlirini untuyalamdu? Lekin öz həlkim san-sanaksiz künliridə Meni untudi.■

³³ Sən ixk izdəp baridioqan yollarə xunqə mahir bolup kəttiŋ! Bərhək, həttə əng buzuk ayallarə yolliringni kərsəttiŋ. ³⁴ Uning üstigə tonungning pəxliridə gunahsiz namratlarning qeni bar! Sən ularni temingni texip oqrilikkə kirgini üqün öltürdingmu?! Ixlarning həmmisi xundak tursimu, □ ³⁵ sən tehi: «Məndə gunah yok; Rəb məndin rənjiwərməydu!» dəysən. Bilip koy! Mən üstüngdin həküm qikirimən, qünki sən: «Mən gunah sadir kilmidim!» — dəwerisən.

³⁶ Sən nemixka bunqiwala uyan-buyan katrap ala kəngüllük kilisən? Sən Asuriyə tərpidin yərgə karitiloqandək Misir tərpidinmu yərgə

■ **2:30** Yəx. 1:5; Yər. 5:3 ■ **2:31** Mat. 23:26-39 ■ **2:32** Yər. 3:21 □ **2:34** «**Sən ularni temingni texip oqrilikkə kirgini üqün öltürdingmu?!**» — Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən kanun boyiqə oqri kəqtə əygə bəsüp kirgən bolsa u urup öltürülsə oy igisi gunahsiz hesablinidu.

karitilisən. □ 37 Bərək, sən Misirdin
qolliringni bexingə aloqan peti qikisən; çünki
Pərwərdigar sən yələngük kılqanlarni qətkə
kakti; sən ulardin heq payda kərməysən. □

3

Wapasizlik üstigə wapaszlik

¹ Xundak deyiliduki, birsi ayalini qoyuwətsə,
ayal uningdin ajraxsa wə keyin u baxka ərgə
yatlık bolqan bolsa, birinqi eri uning bilən
qayta yarixiwalsa bolamdu? Bundak ix bu
zeminni mutlək bulqimamdu? Lekin sən xunqə
kəp axniliring bilən buzukluk kilip turup yənə

□ 2:36 «Sən nemixka bunqiwala uyan-buyan katrap ala
kəngüllük kilisən?» — demək, Israil hərdaim Hudani əməs,
bəlkə yat əllərnə öz yələngüki kılmaqçı. □ 2:37 «sən Misirdin
qolliringni bexingə aloqan peti qikisən» — demək, əsir
bolqan peti.

yenimoğa qaytay dəwatamsən tehi? □ ■

² Bexingni kətürüp yukirioğa qarap bak; —
Sən zadi nədə yat ilahlar bilən buzukluk
ötküzmigənsən?!

— Sən qəl-bayawanda kütüp olturoğan
ərəbdək ularni yollar boyi kütüp olturoğansən;
zeminni buzuklukliring wə rəzilliking bilən
buloqioğansən. □ ³ Xuning üqün kattik
yamoqurlar tutup kəlinip sanga berilmidi həmdə
«keyinki yamoqurlar» yaoqmidi. Ləkin səndə tehi
pahixə ayalning kəlin yüzi bar, iza tartixni heq

□ **3:1 «...birinqi eri uning bilən kayta yarixiwalsa bo-
lamdu? Bundak ix bu zeminni mutlək buloqimamdu?» —**

«Qan.» 24:1-4-ayətlərnı kərsitixi mumkin. Əgər pəyoqəmbər
məzkur bexarəttə bu ixni kəzdə tutqan bolsa, undakta bu
3-babning omumiyy mənisigə qarioqanda, Huda muxundak
ixlarnı (ajrixix andin kayta toy kilix) Yəhudiylaroğa mən'i
kiloqini bilən, muxu yərdə Huda «Mening ayalim bolqan Is-
rail»ning Əz yenimoğa kaytip kelidioğan yoli bar, degən ohxaydu
(14-22-ayətlərdə, ahirkı zamanlarda Pərwərdigar muxundak
qəksiz rəhim-xəpəkətnı Israil həm Yəhudaqə kərsitidu, deyilidu).

**«Ləkin sən xunqə kəp axniliring bilən buzukluk kilip
turup yənə yenimoğa kaytay dəwatamsən tehi?» —** baxqə
birhil tərjimisi: «Ləkin sən kəp axnilar bilən buzukluk kiloqan
bolsangmu, yenimoğa kaytip kəl!». Huda təwəndiki 4- wə
-22-25-ayətlərdə ularni kaytixqə qəkirixqə muxundak rəhimlik
bilən ətünidu, birak 3-babning omumiyy mənisigə qarioqanda,
Hudaning səzlirini muxu yərdə tərjimimizdikidək «retorik soal»
dəp qaraymiz. ■ **3:1** Qan. 24:1-4 □ **3:2 «bexingni**

kətürüp yukirioğa qarap bak» — Yəhuda hərdaım «yukiri
jaylar»da butpərəslik ətəkəzənidi. **«sən qəl-bayawanda kütüp
olturoğan ərəbdək...» —** «ərəb» muxu yərdə bəlkim yol boyida
olturoğan pahixə ayalni kəsitidu. Bəzi alimlar bu səz yoluqilarnı
bulax üqün marap turoqan karəqini kərsitidu, dəydu.

bilgüng yoktur. □ ⁴ Hətta sən bayatin Manga: «I Atam, yaxlıkımdin baxlap manga yetəkqi həmrəh bolup kəlding!» — dəysən, wə: —

⁵ «U hərdaım qəzipini saqlamdu? U qəzipini ahiroqıqə tutamdu?» — dəysən. Mana, sən xundak degining bilən, ləkin sən qolungdin kelixiqə rəzillik qılqansən.

⁶ Yosiya padixahning künliridə Pərwərdigar manga: «Wapasiz Israilning nemə qılqanlığını kərdüngmu? U barlıq egiz taqqa qikip həm barlıq yexil dərəh astıqə kirip xu yərlərdə pahıxidək buzukluk qılqan» — dedi. □ ■

⁷ — «Mən: U bularning həmmisini qılqandın keyin, qokum yenimə qaytip kelidu, — dedim; ləkin u qaytip kəlmidi. Uning asiy singlisi, yəni Yəhuda buni kərdi; ⁸ ləkin wapasiz Israilning barlıq zina qılqanliri tüpəylidin uningə talak hetini berip uni qoyuwətkinimni kərüp, asiy singlisi Yəhuda kərkəmidi, bəlki özimu berip pahixilik kildi. □ ⁹ Xundak boldiki, öz buzukqılığını xungə kiqik ix dəp qarioqəqqa, u hətta yaqəq wə tax bilən zina qilip zeminni

□ **3:3 «keyinki yamoqur»** — Qanaanda 3- yəki 4-ayda yaqıdu, ətiyazlıq ziraətləni pixurux rolini oynaydu. Bu yamoqurlar bolmisa heq hosul bolmaydu. □ **3:6 «Wapasiz Israilning nemə qılqanlığını kərdüngmu?»** — muxu ayəttə «Israil» ximaliy padixahlik, yəni «on kəbilə»ni kərsitidu. «Buzukluk» asəsən butpərəslikni kərsitidu; 2:20diki izahətnimu kərüng.

■ **3:6 Yər. 2:20** □ **3:8 «ləkin wapasiz Israilning barlıq zina qılqanliri tüpəylidin uningə talak hetini berip uni qoyuwətkinimni kərüp,...»** — bəzi kona kəqürmilərdə muxu yərdə «ləkin wapasiz Israilning barlıq zina qılqanliri tüpəylidin uningə talak hetini berip uni qoyuwətkinimni mən kərdüm,...» deyilidu.

buloqiwətti. ¹⁰ Bularning həmmisigə qərimay İsrailning asiy singlisi Yəhuda tehi pütün kəngli bilən əməs, pəkət sahtilik bilən yeniməyə qayıp kəlgəndək boluwaldi, — dəydu Pərwərdigar.

¹¹ Pərwərdigar mənə mundaq dedi: — «Wəpasız İsrail özini asiy Yəhudadin həkkəniyə kərsətti. ¹² Barəqin, ximaləyə qərap bu sözlərnə jakarlap mundaq degin: —

«Qayıp kəl, i yoldin qıqquqi İsrail, — dəydu Pərwərdigar — wə Mən sənə qəpikimni qayta türməymən; qünki Mən rəhimdil, — dəydu Pərwərdigar — Mən qəzipimni mənngügə saklap turmaymən. □ ■ ¹³ Pəkət sening kəbihlikingni, — Pərwərdigar Hudayingəyə asiylik qıləqanlikingni, uyan-buyan kətrap yürüp özüngni hərbiyə yexil dərəh astida yat iləhləyəyə beqixliqanlikingni, xuningdək awaziməyə həq kulək salmiqanlikingni ikrar qılsangla *Məndin rəhim-xəpəkət kərisən* — dəydu Pərwərdigar.

¹⁴ Qayıp kelinglar, i yoldin qıqquqi balılar, — dəydu Pərwərdigar — qünki Mən silərnə həkikiyə səyğüqidurmən; *silər xundək qılsanglarla* Mən silərdin talliqanlarnə, yəni hərəkəsi xəhərdin birdin, hərəkəsi jəməttin ikkidin pükranə Zionəyə qayturup kelimən. □ ¹⁵ Mən silərgə kənglümdikidək həlkə padiqilirini təksim qilimən; ular silərnə danalək-bilim, əkil-parasət

□ **3:12 «ximaləyə qərap... mundaq degin»** — bu sözlər bəlkim Asuriyə tərpidin 100 yıl ilgiri sürgün qıləqan İsrail (on kəbilisi)yə eytilidu. ■ **3:12** Zəb. 86:15; 103:8, 9; 145:18

□ **3:14 «qünki Mən silərnə həkikiyə səyğüqidurmən»** — ibraniyə tilida «qünki Mən silərgə ərdurmən».

bilən bekıp ozuklanduridu.■

16 Xundak boliduki, xu künlərdə silər zemində
kəpiyip, kəp pərzəntlik bolqininglarda, —
dəydu Pərwərdigar, — silər: «Pərwərdigarning
əhdə sanduki!» dəp yənə tiləqə almaysilər; u
heq esinglarəqə kəlməydu, uni heq əsliməysilər
wə uni heq seqinimaysilər; silər baxqə bir
sandukmu yasimaysilər. □ 17 Xu tapta

¹⁹ Mən: «Mən seni balilirim katirioğa koyup, sanga güzəl zeminni, yəni kəpligən əllərnin zeminliri arisidiki əng kərkəm jayni miras kılıp ata kılıxni xunqilik halayttım!» — dedim, wə: «Sən Meni «mening atam» dəysən, wə Məndin

■ **3:15** Yər. 23:4; Əz. 34:23; Əf. 4:11 □ **3:16** «(silər) uni
heq seqinimaysilər» — baxka birhil təjmis: «ular uni izdəp
 tawap kılmaydu». «**silər baxka bir sanduqmu yasimaysilər»**
 — baxka birhil təjmis: «ular qaytidin xundak kılmaydu». Demisəkmü
 «əhdə sanduqi» ibadəthana tüzümining mərkizi boləqəqə, bu ayət bəlkim
 ibadəthana wə uningəqə baqlıq tüzümning (qurbanlıqlar, kahınlar,
 nuroqun kaidə-yosunlar) yengi bir əhdə bilən inawətsiz kılınıdioqanlıqını
 kərsitidu. 31:31-34 wə izahətlarni kəring.

yüz örüməysən!» — dedim.□

²⁰ Lakin bərhək, asiylik qılqan ayal öz jərisidin ayriloqandək, silər Manga asiylik qılqansilər, i Israil jəməti, — dəydu Pərwərdigar. ²¹ Yukiri jaylardin bir awaz anglinidu! U bolsa Israil jəmətidikilərnin yioqa-pəryadliri; qünki ular öz yolini burmiloqan, Pərwərdigar Hudasini untuqan.

²² — Qayıtip kelinglar, əy yoldin qıqquqi balılar; Mən silərnin yoldin qıqıp ketixinglarqa xipa bolimən.

— «Mana, biz yeningqa barimiz; qünki Sən Pərwərdigar Hodayimizdursən» — dēnglar!

²³ — Bərhək, egizliklərdə həm taqlarda anglitiloqan *butpərəslikning* kıyqas-sürənliri bihudə ixtur! Bərhək, Israilning kütquzux-nijati Pərwərdigar Hodayimizdinladur.

□ ■ ²⁴ Lakin yaxlıkimizdin tartipla, ata-bowilirimizning əjrini, yəni ularning kala-qoy padilirini, kız-ooqullirini axu uyat-nomus yəp kətkən; □ ²⁵ Nətijidə biz uyat-hijillik iqidə yattuk, qalaymıqanqilik wə alakzadilik bizni qapliwalidi; qünki yaxlıkimizdin tartip bügünki künqə kədər biz wə ata-bowilirimiz həmmimiz

□ **3:19 «Mən seni balilirim katirioqa qoyup,.. əng kerkəm jayni miras kılıp ata kılıxni xunqilik halayttim!»**

— Pərwərdigar muxu ayəttə Israiloqa Əzigə sadıq boluqan ayalining süpitidə səzləydu. □ **3:23 «butpərəslikning kıyqas-sürənliri»** — «butpərəslik» əyni tekistə yok, biraq bizningqə ayət buni kərsitidu. Butpərəslikdə butlardin «yardəm sorax» üqün kıyqas-sürən kətürək kəridi. ■ **3:23 Zəb. 121:1**

□ **3:24 «axu uyat-nomus»** — muxu ibarə «Baal» dēgən intayın yirginqlik məbudni kərsitidu. 11-bab, 13-ayətni kərüq.

Pərwərdigar Hudayimiz aldida gunah sadir kılıp kəlduk, Pərwərdigar Hudayimizning awaziqə heq kulaq salmiduk. □

4

¹ — «Bu yollirimdin burulay!» desəng, i Israil — dəydu Pərwərdigar — Əmdi Mening yeniməqə burulup kaytip kəl! Əgər bu yirginqlikliringni közümdin neri kılsang, wə xundakla yoldin yənə tenəp kətmisəng, □ ² — əgər sən: «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqqiningdə, u kəsəm həkikət, adalət wə həkkaniylik bilən bolsa, undakta yat əllərmu Uning namida əzlirigə bəht tilixidu wə Uni əzining pəhir-xəhriti kılıdu. ■

³ Qünki Pərwərdigar Yəhudadikilər wə Yerusalemdikilərgə mundaq dəydu: — «Boz yeringlarni qepip aqdurunglar; tikənlik

□ **3:25 «kəlaymıqanqılıq wə alakzadilik»** — bu sözlər muxu yərdə ibraniy tilida birlə söz bilən ipadilinidu. □ **4:1 «Mening yeniməqə burulup kaytip kəl!»** — bu ibarə bəlkim «səllimaza towa kıl», «ikkilənmə!», «ala kəngüllük bolma!» degən mənini intayin təkitleydu. **«Əgər bu yirginqlikliringni közümdin neri kılsang, wə xundakla yoldin yənə tenəp kətmisəng,...»** — baxqa birhil təjimişi: «Əgər bu yirginqlikliringni közümdin neri kılsang, əmdi sən sərgərdan bolmaysən». ■ **4:2** Yar. 22:18; Yəx. 48:1

arisiya uruq qaqmanglar! □ ■ 4 Əzliringlarni Pərwərdigarning yolida sünnət kilinglar; kəlbirlarni sünnət kilinglar, i Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatқанlar! — Bolmisa, Mening kəhrim partlap ot bolup silərnı kəydüriwetidu; kilmixliringlarning rəzilliki tüpəylidin uni əqürələydiqan heqkim qikmaydu. □ ■

5 — Yəhudada muxularnı elan kilip, Yerusalemda: — «Zemin-zeminda kanay qelinglar!» — dəp jakarlanglar; «Yioqilinglar! Mustəhkəm xəhərlərgə keqip kirəyli!» — dəp nida kilinglar! □

6 Zionni kərsitidiqan bir tuqni tiklənglar;

□ 4:3 «Boz yeringlarni qepip aqdurunglar; tikənlik arisiya uruq qaqmanglar!» — bu sirlik ayət Yəhudadikilərnı nadan dehqanlarəya, ularning həyatlırını ahtarma yərgə ohxitidu. «Nemixka həyatimizdin heqkəndək bəht, muwəppəkiyət yok?» dəp sorisa, «Silər uruqlirini tikənlər arisiya teriəqan dehqanlarəya ohxax, heq həsulluq bolmaysilər» dəp jawab berilidu, əlwəttə. Dehqanlar həsul kərx üqün boz yərlirini qepip, tikənlərnı yulup taxlıxi kərk boləqiniəya ohxax, Yəhudiylər əzlrini kəzoqap kattik towa kilixi kərk, andin bəhtning həsulini kəridu. ■ 4:3 Həx. 10:12 □ 4:4 «kəlbirlarni sünnət kilinglar» — səzmusəz təjimisı: «kəlbirlərdiki hətnilikni elip taxlanglar». Demisəkmı, Israillər ətlridə sünnət kilinqini bilən ularning kəngülliri towisiz kattik idi; xunga pəyoəmbər: «kəlbirlarni sünnət kilinglar» dəp agah beridu. ■ 4:4 Kən. 10:16; 30:6; Yəx. 65:5 □ 4:5 ««Yioqilinglar! Mustəhkəm xəhərlərgə keqip kirəyli!» — dəp nida kilinglar» — bu səzlər bəlkim bəxka pəyoəmbərlərgə, yaki «həlk padıqiliri» boləqan padıxah, həkümdarlar wə kahınlar katarlıklarəya eytilidu (9-ayətni kərxing). Demək, ular əz ihlassizliki, itaətsizliki tüpəylidin həlkə xundək jar kilixka məjbur kilinidu.

dərhal keqinglar, keqikip kalmanglar! Qünki Mən külpət, yəni zor bir həlakətni ximaldin elip kelimən. ⁷ Xir öz qatqallikidin çıqti, «əllərni yokatquqi» yoloqa çıqti; u öz jayidin qikip zeminigini wəyran kilişkə kelidu; xəhərliring wəyran kilinip, adəmzatsiz bolidu. ■ ⁸ Bu səwəbtin əzliringlaroqa bəz kiyim oranglar, dad-pəryad kətürüp nalə kilinglar! Qünki Pərwərdigarning kattik oqəzipi bizdin yamidi!■

⁹ Xu küni xundak boliduki, — dəydu Pərwərdigar, — padixahning yüriki, əmirlərnin yurikimu su bolup ketidu, kahınlar aləxzadə bolup, pəyoqəmbərlər təəjjüplinidu.

¹⁰ — Andin mən: — Ah, Rəb Pərwərdigar! Bərək Sən bu həlkni, jümlidin Yerusalemini: «Silər aman-tinq bolisilər» dəp aldidin; əməliyəttə bolsa kiliq janoqa yetip kəldi, dedim.□

¹¹ — Xu qaoqda bu həlkə wə Yerusalemoqa mundak deyilidu: «Qəl-bayawandiki egizliklərdin qikkən issik bir xamal həlkimning kizining yoliqa qarap quxidu; ləkin u hamən soruxka yəki dən ayrixka muwapik kəlməydu! □ ¹² — Buningdin əxəddiy bir

■ 4:7 Yəx. 5:29; Yər. 2:15; 5:6 ■ 4:8 Yəx. 32:12 □ 4:10

«**Silər aman-tinq bolisilər**» — bu ayəttiki: «Silər aman-tinq bolisilər» dēgən sözlər sahta pəyoqəmbərlərnin sözidur (6:14, 8:11 katarlıqlarni kərüng). □ 4:11 «**həlkimning kizi**» — xundakla «pak **kizim** boləqan həlkim», «Zion **kizi**» katarlık ibarilər Hudaning Öz həlkiyə yəki baxka həlk (məsilən, «Misirning **kizi**», (46:11))kə boləqan mehri-xəpkitini, ularoqa baqləqan muhəbbitini kərsitidəqan məninə öz iqigə alidu.

xamal Məndin qikidu; mana, Mən hazır ularoşa jaza həkümlirini jakarlaymən. ¹³ Mana, u top bulutlardək kelidu, uning jəng hərwiliri qara quyundəktur, uning atliri bürkütlərdin tezdur!

— «Həlimizoşa way! Qünki biz nabut bolduq!» □

¹⁴ — «I Yerusalem, öz kutuluxung üqün kəlbəngni rəzillikdən yuyuwət; qağanəliqə kənglūnggə bihudə oy-hiyallarni püküp turisən? ■ ¹⁵ Qünki Dan diyaridin, Əfraimdeki egizliklərdinmu azab-külpətni elan kilidioğan bir awaz anglitilidu: — ¹⁶ Ular: Əllərgə elan kilinglar, Yerusalemoşimu anglitinglar: —

Mana, qorxawoşa aloquqılar yirək yurttin keliwatidu! Ular Yəhuda xəhərlirigə qarxi jəng qukanlirini kətürüxkə təyyar! — dəydu.

¹⁷ Etizlikni mudapiə kiliwatkanlardək, ular Yerusalemnə qorxiwalidu; qünki u Manga asiylik kiloğan, — dəydu Pərwərdigar. ¹⁸ Sening yolung wə kilmixliring muxularni öz bexingoşa quxürdi; bu rəzillikningning aqiwitidur; bərhək, u azabliktur, yürikinggimu sanjiydu!».

¹⁹ — Mən: «Ah, iq-baərim! Iq-baərim! Toləqə qüxtüm! Ah, kənglüm azablandı!

□ **4:13 «Mana, u top bulutlardək kelidu, uning jəng hərwiliri qara quyundəktur, uning atliri bürkütlərdin tezdur!»** — «u» kimni kərsitidioğanliki eytilmaydu. Bəzə aldi-kəyni sözlərgə qarışanda, «u» 7-ayəttiki «əllərnə yəkatquqı» boləğan duxmənni kərsitidu. Bəzi alimlar bu sözlər ximaldin kelidioğan «Skitlar»ni kərsitidu, dəp qaraydu. Ləkin Skitlarning jəng hərwiliri yəq həm ular xəhərlərnə «qorxawoşa aloquqı»larmu (16-ayət) əməs; xunga biz bu sözlərnə Babilliklərnə wə bəlkim ahirki zamandiki dəjjalning qoxunlirini kərsitidu, dəp qaraymiz. ■ **4:14** Yəx. 1:16

Yürikim düpüldəwatidu, süküt kılıp turalmaymən; qünki mən kanayning awazini anglaymən; jəng quqanliri jenimoqa sanjidi.■

²⁰ Apət üstigə apət qüxti! Pütkül zemin wəyran boldi; qedirlirim dəqiqidə bərbat kilindi, pərdilirim həyt-huytning iqidə yirtip taxlandi!

□ ²¹ Kaqanoqığə tuoqka qarap turuxum, jəng awazlirini anglixim kerək?» — *dedim*.

²² — «Qünki Mening həlkim nadandur; ular Meni heq tonumioqan; ular əkli yok balilar, ular heq yorutulmioqan; rəzillikkə nisbətən ular danadur, əmma yaxxilikkə nisbətən ular bilim-sizdur».

²³ — «Mən yər yüzigə qaridim; mana, u xəkilsiz wə kup-kuruk boldi; asmanlaroqimu qaridim, u nursiz qaldi; □ ²⁴ taoqlaroqa qaridim, mana, ular zilziligə kaldi, barliq denglər əxəddiy silkinip kətti. ²⁵ Qarap turuwərdim, wə mana, insan yok idi, asmandiki barliq uqar-qanatlar mu əzlirini daldioqa aldi. ²⁶ Mən

■ **4:19** Yəx. 21:4; Yər. 8:23 □ **4:20 «qediririm» ... «pərdilirim»...** — Yerəmiya pəyoqəmbər həlkining azablrini öziningki dəp həs kılıp, «həlkimning qedirlirim» wə «həlkimning pərdiliri» deməy, bəlkı «qediririm» wə «pərdilirim» tooqruluk səzləydu. □ **4:23 «Mən yər yüzigə qaridim; mana, u xəkilsiz wə kup-kuruk boldi; asmanlaroqimu qaridim, u nursiz qaldi...»** — demisəkmü, bu ayəttiki wə təwəndiki ayəttiki ixlar Yerəmiya pəyoqəmbərgə Rohta kərsitilgən alamət kərünüxtur. Bu kərünüx: (1) Israil zemini Babilliklarning tajawuzluku astida bolidioqan wəyranə həlitini; wə (2) xuning bilən bir wəqıttə ahırkı zamanlardiki həlitini kərsitidu. Bu hələt Huda jahanni yaratqınida yər-zeminning awwalkı xəkilsiz, tərtipsiz həlitigə ohxaydu.

qaridim, mana, baq-etizlar qel-bayawanoqa aylandi, barlik xəhərlər Pərwərdigar aldida, yəni uning kattik qəzipi aldida wəyran boldi.

²⁷ Qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Pütkül zemin wəyran bolidu; əmma Mən uni pütünləy yokatmaymən. ■ ²⁸ Buning tüpəylidin pütkül yər yüzi matəm tutidu, yukirida asman qarilik bilən kaplinidu; qünki Mən xundak söz kildim, Mən xundak niyətkə kəlgənmən; Mən uningdin ökünməymən, uningdin heq yanmaymən; ²⁹ atliklar wə okyaliklarning xawkun-sürəni bilən hər bir xəhərdikilər keçip ketidu; ular qatqalliklaroqa kirip məküwalidu, taxlar üstigə qikiwalidu; barlik xəhərlər taxlinip adəmzatsiz kalidu.

³⁰ — Sən, i halak boləuqi, nemə kilməqdisən? Gərqə sən pərəng kiyimləni kiygən bolsangmu, altun zibu-zinnətləni takioqan bolsangmu, kəz-qaxliringni osma bilən pərdazlioqan bolsangmu, özüngni yasioqining bikardur; sening axikliring seni kəmsitidu; ular jeningni izdəwatidu. □

³¹ Qünki mən toloqakka qüxkən ayalningkidək bir awazni, tunji balini tuoqandikidək azabda boləqan Zion kızining awazini anglawatimən; u qollirini sozup: «Həlimoqa way! Bu qatillar tüpəylidin həlimdin kəttim!» dəp həsirimaqta. □

■ **4:27** Yər. 5:10,18; 30:11; 46:28 □ **4:30** «**özüngni yasioqining**» — bəlkim Yəhuda yat əllərdin yar-yələk izdigəndə yalaqçilik kioqanlikini kərsitidu. □ **4:31** «**tunji balini tuoqandikidək azabda boləqan Zion kızining awazini anglawatimən**» — okurmənləning esidə barki, «Zion» Yerusalemlə jaylaxkan taq bolup, «Zion» yaki «Zion kızi» degənniң özi Yerusalemlə yaki Israilni bildüridu.

5

Yerusalem jazağa layiқ

¹ *Pərwərdigar:* — Yerusalemining rəstə-koqilirida uyan-buyan aylinip yügürüŋlar, obdan kərüp biliwelinglar; məydanliridin izdəp kərüŋlar; adalət bilən ix kəridioqan, wədisidə turuxka intilidioqan birla adəmni tapsanglar, xunda mən bu *xəhərni* kəqürimən!

² Gərqə ular: «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iқkən bolsimu, ular yaloqandin sözləydu, *dedi*.□

Yərəmiya söz қilidu

³ — I Pərwərdigar, kəzüŋg adalət-bitərəplikni izdəp yüridu əməsmu? Sən bularni urdung, lekin ular azablanmaydu; Sən ularni nabut қilip tügəxtürdüŋg, lekin ular tərbiyə qəbul қilixni rət қilip kəldi; ular yüzlirini taxtin қattiq қildi, ular yolidin yenixni rət қilidu»

■ ⁴ — mən: «Xübhisizki, bundaq қiloqanlar pəқət namratlar, ular nadanlar; qünki ular Pərwərdigarning yolini, Hudasing həküm-kərsətmilirini bilməydu» — dedim. ⁵ —

«Mən mətiwərlərninğ yenioqa berip ularoqa sözləymən; qünki ular Pərwərdigarning yolini,

□ 5:2 «...birla adəmni tapsanglar, xunda mən bu *xəhərni* kəqürimən! (1-ayət)... Gərqə ular: «Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iқkən bolsimu, ular yaloqandin sözləydu, *dedi*» — keyin, Yərəmiya birnəqqə xundaq adil, sadıq adəmlər (məsilən, Baruқ, Aқikam, Əbəd-Mələk) bilən tonuxқан. Lekin Pərwərdigar uningqa bu sözlərnı қiloqanda u muxundaqłarnı tapalmioqan. ■ 5:3 Yəx. 1:5; 9:12; Yər. 2:30

Hudasining həküm-kərsətmilirini bilidu». Birak ularmu boyunturukni üzül-kesil buzup, rix-tilirini üzüp taxliqan.

Pərwərdigar jawab beridu

⁶ — Xunga ormandin qıkkan bir xir ularni öltüridu, bayawandin qıkkan bir bərə ularni wəyran kilidu; yilpiz xəhərlərgə qarap paylaydu; xəhərlərdin qıkkan hərbi titmatma kilidu; qünki ularning asiylıqliri kəpiyip, wapasizlikliri awuydu. □ ■ ⁷ Mən zadi nemigə اساسən seni kəqürimən? Sening baliliring Məndin waz keqip, Huda əməslərgə kəsəm iqməktə; Mən həmmə həjətliridin qıkkan bolsammu, ləkin ular zinahorluk kilip, pahixilərnin öyigə top-top bolup mengiwatidu. □ ⁸ Ular səmrigən ixkwaz ayoqirlar, ular hərbi öz yəkinining ayalıqə həwəs kilip kixnəwatidu. ■

⁹ Bu ixlar tüpəylidin ularni jazalimay qoyamdim? — dəydu Pərwərdigar, — Mening jenim muxundak bir əldin kisas almay qoyamdu? ■

□ 5:6 «ormandin qıkkan bir xir ..., bayawandin qıkkan bir bərə ...; yilpiz xəhərlərgə qarap paylaydu» — bu ayəttiki yirtkuq haywanlar kəqmə mənide bolup düxmənlərnı kərsitidu, əlwəttə. ■ 5:6 Yər. 4:7 □ 5:7 «Mən həmmə həjətliridin qıkkan bolsammu, ləkin ular zinahorluk kilip, pahixilərnin öyigə top-top bolup mengiwatidu» — bu ayət bəlkim rohiy jəhəttiki wapasizlikni kərsitidu. Huda Israilni «Mening ayalım» dəp ataydu (2:10, 3-babni kərüng). 8-ayət jismani yəhəttiki zinahorluknimu kərsitidu. ■ 5:8 Əz. 22:11 ■ 5:9 Yər. 5:29; 9:9

10 Uning üzüm qünəkliridin ötüp, tallirini wəyran kilinglar; lekin ularni pütünləy nabut kilmanglar; xahlirini kīrip taxlanglar, qünki ular Pərwərdigarəqa təwə əməstur; □ ■

11 qünki Israil jəməti wə Yəhuda jəməti Manga mutlək wapaszlik kildi, — dəydu Pərwərdigar.■

12 Ular: «U heqnemə kilmaydu! Bizgə heq apət qüxməydu; nə kiliq nə kəhətqilikni kərməymiz!» — dəp Pərwərdigardin tenip kətti. 13 Pəyoqəmbərlər bolsa pəkət bir xamaldin ibarət bolidu, halas; *Pərwərdigarning* səz-kalami ularda yoktur; ularning səzliri öz bexioqa yansun!□

14 Xunga Pərwərdigar, samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Huda manga mundaq dəydu: — Bu həlk muxu səzni kıləqini üqün, mana, Mən aqzingəqa saləqan səzlimni ot, bu həlkni otun kilmənki, ot ularni kəydürüp taxlaydu.■

15 — Mana, Mən yiraktin bir əlni elip kelimən, i Israil jəməti, — dəydu Pərwərdigar, — U küqlük bir əl, kədimiy bir əl, tilini sən bilməydiyən wə gəplirini sən heq qüxənməydiyən bir əl

□ 5:10 «Uning üzüm qünəkliridin ötüp, xahlirini kīrip taxlanglar, qünki ular Pərwərdigarəqa təwə əməstur» — bu ayətning baxka birhil təjimi: «Uning sepillirioqa yamixip qikip wəyranqilik kilinglar, lekin ularni pütünləy nabut kiliwətmənglar; istihamlirini elip taxlanglar, qünki ular Pərwərdigarəqa təwə əməstur». ■ 5:10 Yər. 4:27 ■ 5:11 Yər. 3:20 □ 5:13 «Pəyoqəmbərlər bolsa pəkət bir xamaldin ibarət bolidu, halas» — ibraniy tilida «roh» wə «xamal» bir sēz bilən ipadilini. Xubhisizki, «pəyoqəmbərlər» əzlrini «bizgə Hudaning Rohi tolduruloqan» dəydu, lekin Huda ularni pəkət «xamaloqa tolduruloqan» dəydu. ■ 5:14 Yər. 1:9-10

bolidu; ■ ¹⁶ ularning okdeni yooqan eqiloqan bir gərdur; ularning həmmisi batur palwanlardur. ¹⁷ Ular həsulingni wə neningni yəp ketidu, oqul-kizliringni yəp ketidu, kala-qoy padiliringni yəp ketidu, üzüm talliringni wə ənjur dərəhliringni yəp ketidu; ular sən tayanqan mustəhkəm xəhərliringni kiliq bilən wəyran qilidu.■

¹⁸ Həlbuki, — dəydu Pərwərdigar, — xu künlərdimu siləni pütünləy tügəxtürməymən.

■ ¹⁹ Xu qaşda *həlking*: «Pərwərdigar Hudayimiz nemixka muxu ixlarning həmmisini beximizqa qüxürgən?» — dəp sorisa, əmdi sən *Yerəmiya* ularqa: «Silər Məndin yüz ərüp, öz zeminiglarda yat iləhlarning qulluqida boləqininglardək, silər öz wətininglar bolmioqan bir zeminda yat boləqlarların qulluqida bolisilər» — deyin.□ ■

²⁰ — Yakupning jəmətidə xuni jakarliqinki wə Yəhuda arisida xuni elan qiloqinki, ²¹ «Buni anglanglar, i nadan wə əkli yok, kəzi turup kərməydiyən, quliki turup anglımaydiyən bir həlk: — ■ ²² Məndin kərkəmsilər? — dəydu Pərwərdigar, — Dengiz süyi üqün sahilni mənəgülük qəklimə kilip, «Bu yərdin ətme» dəp bekitkən Mening aldimda təwriməmsilər? Mana, dolqunliri ərəkəxlignini bilən ular sahil üstidin heq qəlibə qilməydu; xawqunliqini

■ **5:15** Qan. 28:49; Yər. 1:15; 6:22 ■ **5:17** Law. 26:16; Qan. 28:31,33 ■ **5:18** Yər. 4:27 □ **5:19** «yat boləqlarların qulluqida bolisilər» — «yat boləqlar» bəlkim ikki bislik sözlər bolüp, həm «yat butlar» həm «yat adəmlər»nimu kərsitidu. ■ **5:19** Yər. 16:10 ■ **5:21** Yəx. 6:9

bilən bu qəktin hərgiz həlkəp ətəlməydu. ■

²³ Ləkin bu həlkəning jəhil wə asiylək kəngli bardur; ular yoldin qikip öz bəximqilik kəlip kətti. ²⁴ Ular kənglidə: «Əz wəktidə yaməqurləni, yəni awwalki həm keyinki yaməqurləni Bərgüqi, bizgə həsul pəsini bəkitip aman-esən Sakliəquqi Pərwərdigar Hudayimizdin əyminəyli» degənni həq deməydu. □ ■ ²⁵ Silərnəng kəbihləklirənglər muxu ixləni silərgə nesip kilməqən; silərnəng gənəhlirənglər silərdin bərikətni məhrum kilməqən.

²⁶ Qünki həlkim arisidə rəzillər bardur; ular pistirmidə yətkən kiltəqquqildək paylap yüridu; ular tuzək selip, adəmləni tutuwəlidu.

²⁷ Tutkən kuxlarəqə toləqən kəpəstək, ularnəng əyliri əldəmqilikdən erixkən mallar bilən toləqən; ular xu yol bilən bəyək həm bay bolup kətti. ²⁸ Ular səmrip, parkirəp kətti; bərhək, ular rəzil ixləni kəlixkə məhir bolup kətti; ular öz mənəpətni kəzləp həklərnəng dəwasini, yətim-yəsirlərnəng dəwasini soriməydu; nəmrətlərnəng həquqini

■ 5:22 Ayup 38:10, 11; Zəb. 33:7-8; 104:9 □ 5:24 «awwalki yaməqur»...«keyinki yaməqur»... — «awwalki yaməqur» adətə 11-aydə yəqip, tupraqni yumxətidu, yəni həydəp uruk selixkə təyyərlinidu. «keyinki yaməqur» bolsa Pələstində 3- yəki 4-aydə yəqidu, ətiyazlık ziraətləni pixurux rolini oynəydu. Bu yaməqurlər bolmisa həq həsul bolməydu. «bizgə həsul pəsini bəkitip aman-esən sakliəquqi» — ibrəniy tilidə «bizgə həsul pəsəlidiki həptiləni sakliəquqi...». ■ 5:24 Qən. 11:14

qoqdaydigan həkümni ular qikarmaydu. □ ■

²⁹ Bu ixlər tüpəylidin ularni jazalimay qoyamdim?! — deydu Pərwərdigar, — Mening jenim muxundak bir əldin kisas almay qoyamdu? □ ■

³⁰ Zeminda intayin korkunqluk və yirginqlik bir ix sadir kilinoqanki — ³¹ Pəyoqəmbərlər yaloqan-sahta bexarətlərni bərməktə; kaşinlar bolsa öz hokuk dairisini kengəytip həkümranlik kilmaqta; Mening həlkimmu bu ixlərni yakturidu. Ləkin bularning aqiwitidə qandak kilisilər? □ ■

6

Yerusalemning halak boluxi tooqruluk bexarət

¹ Jeninglarni kutkuzux üqün Yerusalem xəhəridin qeqinglar, i Binyamin jəmətidikilər!

□ **5:28 «ular öz mənəpəətini közləp həklərlərinin dəwasini, yetim-yesirlərlərinin dəwasini sorimaydu...»** — baxka birhil təjəmisəi bolsa: «ular həklərlərinin dəwasini, həttə yetim-yesirlərlərinin dəwasini sorioqini bilən hərgiz uni adil sorimaydu».

■ **5:28** Qan. 32:15; Yəx. 1:23; Zək. 7:10 □ **5:29 «jazalimay qoyamdim»** — ibraniy tilida «yoklimamdim?!».

■ **5:29** Yər. 5:9; 9:9 □ **5:31 «kaşinlar bolsa öz hokuk dairisini kengəytip həkümranlik kilmaqta...»** — baxka birhil təjəmisəi: «kaşinlarmu ularning wasitisi bilən (dəmək, pəyoqəmbərlərlərinin yaloqan bexarətliridin paydilinip) həkümranlik kilmaqta». Ləkin «Yerəmiya» dəgən kitabta bundak ixlər yənə tiləqə elinmaydu, xunga təjəjimimiz bəlkim tooqrudur. ■ **5:31** Yər. 14:18; 23:25, 26; Əz. 13:6

Təkoa yezisida kanay qelinglar! Bəyt-Hakkərəmdə is signalini kətürümlar! Qünki balayi'apət, yəni dəhxətlik həlakət ximal tərəptin pəyda bolidu. □ ■

² Zion kizi, yəni nazinin sahibjamalni, mən nabut kəlimən. ³ Yerusalemoğa qarxi qikiwatkan pada bakkuqilarmu öz padilirini epkelidu; ular Yerusalemnı kərxawoğa elip qedirlirini tikidu; ularning həmmisi əzi igiligən jayda pada bakidu. □

⁴ Ular: «Uningoğa qarxi jənggə təyyarlininglar! Turunglar, qūx waqtidin paydilinip hujum kilayli!», «Apla! Kūn patay dəp kaptu, kəqtiki sayilər uzirawatidu!» — dəydu, andin: □

⁵ «Xunga, keqiqə hujum kilip qikayli, uning

□ **6:1 «Jeninglarnı kutkuzux üqün Yerusaleml xəhridin keqinglar... dəhxətlik həlakət ximal tərəptin pəyda bolidu»** — 4-bab, 6-ayətnımu kərüp selixturung. Xu yərdə həlkə, «Yerusalemoğa keqip kiringlar» deyilən. Biraq hazır Yerusalemlning əzi həlak bolidu. ■ **6:1** Yər. 1:13,14 □ **6:3 «Yerusalemoğa qarxi qikiwatkan pada bakkuqilarmu öz padilirini epkelidu; ular Yerusalemnı kərxawoğa elip qedirlirini tikidu; .. Həmmisi əzi igiligən jayda pada bakidu»** — 4-ayətkə kəriqanda bu ayəttiki «pada bakkuqiliri» wə ularning «padiliri» yat əllərnıng padixəhliri həml həkūmdarliri wə ularning kəxunlirini kərsitidu. Bu həjwi, kinayilik gəp bolidu; qünki yukirida (məsilən 2:8də) Yərəmiya Israilning bakkuqi boləqan padixəhlirini «öz padiliri»ni bakmaslikı tūpəylidin əyibləydu. Biraq muxu yərdə Hudani tonumaydiqan «yat əl padixəhliri» öz «padiliri» boləqan həlkı üqün yol kərsitip ularni bakidu. □ **6:4 «Ular: «Uningoğa qarxi jənggə təyyarlininglar!» — dəydu»** — «Ular» — Əllərnıng «pada bakkuqi»liri.

mustəhkəm ordilirini yökıtaylı!» — dəydu.□

6 — Qünki samawi koxunlarning Sərdari bolıqan Pərwərdigar ularıqə mundaq dəydu: — Dərəhlərnı kesip, ular bilən Yerusalem ətrapıda dēng-potəylərnı yasanglar; qünki u jazalanmısa bolmaydıqan xəhərdur; uningda barlıq ıxlar zulum-zomigərliktur. 7 Kuduk öz sulirini urıqtutup qıkarıqandək, umu rəzilliklirini urıqtutup qıkarmaqta; uningdin zulmət-zorawanlıq wə həlakət sadaliri anglanmaqta; mening kəz aldımda həmixə aqrıq-kesəllər həm yarılanıqanlar pəyda bolmaqta. □ 8 I Yerusalem, təlim-tərbiyə kəbul kıl; bolmısa jenim səndin waz keqıdu, — bolmısa, Mən seni harabilik, adəmzatsız bir zemin kılıwetimən.

9 Samawi koxunlarning Sərdari bolıqan Pərwərdigar manga mundaq dəydu: — Ular üzüm telini pasangdııquılardək Israilning qaldısını pasangdaydu; xunga sən üzüm üzgüqidək üzüm telidiki xahlar üstidin yənə

□ 6:5 «(Ular): «... Turunglar, qıx waqtidin paydilinip hıjum kılaylı!», «Apla! Kün patay dəp qaptu, kəqtiki sayilər uzırawatıdu!» — dəydu (4-ayət), andin: Xunga, keqıqə hıjum kılip qıkaylı... » — dəydu» — 4- həm 5-ayəttiki bexarət xuni təkitliməkqiki, düxmənlər kəlgəndə bığüni bolmısa ətisi hıjum kılıdu, Yəhuda üstidin ıqəlibə kılmay kətməydu; yənə kelip, ular hıjumni baxlııqanda, Yəhudadikilər düxmənni keqə-kündüz hıjum kılip kəlixı mumkin, dəp heq dəm alalmaydu. □ 6:7 «kuduk öz sulirini urıqtutup qıkarıqandək, umu rəzilliklirini urıqtutup qıkarmaqta» — baxqə birhil tərjimisi: «kuduk ekın suni saklııqandək, u rəzilliklirini saklımaqta».

bir kətim qolungni ötküzgin!□ ■

¹⁰ *Mən:* — Mən hazır kimgə söz qilip agahlanduray? Ulardin angliqudək zadi kim bar? Mana, ularning kulakliri sünnət qilinmiqan, ular heq angliyalmaydu. Mana, Pərwərdigarning sözi ularqa eqir kelidu; ularqa heq huxyakmaydu, — *dedim*.□ ■

¹¹ — Qəlbim Pərwərdigarning qəzəp otliri bilən tolup taxti; uni iqimgə siqduruxtin həlsirap kəttim; uni koqidiki balilar, yigitlərnin məxrəp sorunliriqa təkkəysən. Ər-ayallar, qerilar həm yaxanoqlarmu buningdin mustəsna bolmisun!□

¹² — Ularning öyliri, etizliri ayalliri bilən billə özgilərgə tapxurulidu; qünki Mən qolumni zemindikilərgə sozimən, — dəydu Pərwərdigar.■

¹³ — Qünki əng kiqikidin qongioiqə ularning

□ **6:9 «Ular üzüm telini pasangdioquqilardək Israilning qaldisi pasangdaydu; xunga sən üzüm üzgüqidək üzüm telidiki xahlar üstidin yənə bir kətim qolungni ötküzgin!»**

— bu sirlik jümlinin məni bəlkim, Yerəmiya pəyoqəmbər Hudaning səzlirinin wasitisi bilən, kelidion duxmənlərnin heqnərsə qaldurmaydion bulang-talangliridin **ilgiri** Israilning «qaldisi»din tehi bəzi kixiləni qutkuzuximu mumkin, degənlik.

■ **6:9** Yəx. 24:13 □ **6:10 «Mən: — Mən hazır kimgə söz qilip agahlanduray?... ularqa heq huxyakmaydu, — dedim»** — «Mən» (səzligüqi) wə «dedim» degən səzlər əslidiki tekistə yok, okurmənlərgə tekistni quxinxlik bolsun dəp kirgüzduk. Qünki bizningqə eytilon gəp pəyoqəmbərnin öziningki idi. ■ **6:10** Yər. 7:26 □ **6:11 «Qəlbim Pərwərdigarning qəzəp otliri bilən tolup taxti»** —

xübhəsiszki, Yerəmiya pəyoqəmbər əzi toqruqluk səzləwatidu. U Pərwərdigarning həlqigə qaratqan qəzipigə əzini bir qilip, Pərwərdigardin qəzipini ularqa təküxni tiləydu. ■ **6:12** Qan. 28:30

həmmisi aqkəzlükkə berilgən; pəyoəmbərdin kahinoiqə həmmisi ohxaxla aldamqilik qilidu; ■ ¹⁴ ular: «Aman-esənlik! Aman-esənlik!» dəp həlkimning kızining yarisini susluk bilən kəl uqida qala tengip koydi. Lekin aman-esənlik yoktur! ■ ¹⁵ Ular yirginqlik ixlarni sadir kıləninidin hijil boldimu? — Yak, ular heq hijil bolmidi, hətta kızirixnimu ular heq bilməydu. Xunga ular yikilip əlgənlər iqidə yikilip əlidu; ularni jazalaxka kəlgininimdə ular putlixip ketidu, — dəydu Pərwərdigar.□

¹⁶ Xunga Pərwərdigar *Əz həlkigə* mundak dəydu: — Silər tət aqa yolda turuwatisilər; xunga yolunqlarni obdan kərüp koyunqlar; kədimki, yaxilikka elip barəqan yollarni sorap, ularda menginglar; xundak kıləqanda jeninglar obdan aram tapidu. Lekin ular: «Biz xularda mangmaymiz!» — dəydu.■

¹⁷ Mən: Silərgə «Kanayning agah sadasioqa kulak selinglar!» dəydiqan agah bərgüqi kəzətkiləni tiklidim; lekin silər: «Kulak salmaymiz» dedinglar.

¹⁸ Xunga i əllər, anglanglar; guwahqilar bolup ular arisida bolidioqan ixlarni bilip koyunqlar!

□ ¹⁹ Angla, i yər-zemin! Qara, Mən bu həlkning bexioqa külpət, yəni ularning oy-hiyallirining

■ **6:13** Yəx. 56:11; Yər. 8:10 ■ **6:14** Yər. 8:11; Əz. 13:10 □ **6:15** «jazalaxka kəlgininimdə» — ibraniy tilida «yokliqininimda» deyilidu. «Yerəmiya»diki «(yenioqa) kelip...

jazalax» degən söz adətə ibraniy tilida «yoklax» degən birlə söz bilən ipadilinidu. ■ **6:16** Mat. 11:29 □ **6:18** «Xunga i əllər, anglanglar» — «əllər», Yəhudi əməs əllər. «Guwahqilar bolup...» baxka birhil təjimi: «Əy, jamaət(qilik),...».

akiwitini qūxūrimən; qūnki ular sōzlirimgə kulaq salmioqan; Mening Təwrat-kanunumni bolsa, ular qətkə kəkkan.

²⁰ — Əmdi zadi nemə məxsəttə Xebadin qikkan huxbuy, yirak yurttin elip kelingən egir Manga sunulidu? Kəydürmə kurbanlıqliringlar qobul kilarlıq əməs, silərnin «təxəkkür kurnanlıq»liringlar Meni hursən kilmaydu.■

²¹ Xunga Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən bu həlkə aldiqə putlikaxanglarni salimən; xuning bilən həm atilar həm oqullar billə putlixidu; koxnilar wə dostlar ohxaxla nabut bolidu.

²² Pərwərdigar mundaq dəydu: — Kəra, ximaliy zemindin bir həlkə kelidu, yər yüzining əng kəriliridin uluq bir əl kəzənilidu; ■ ²³ ular okya wə kiliq bilən kəralinidu; ular zalim, həq rəhim kilmaydu; ularning awazi dengiz dolkunidək xawkunlaydu; ular atlarqə minidu, jənggiwar adəmlərdək səp-səp bolup turidu; ular sanga qarxi jəng kilixkə kelidu, i Zion kizi!

²⁴ «Biz ular toqruluk həwər angliduk; kəlimiz boxixip kətti; qəxlik, toloqakta kəloqan ayaldək azab bizni tutti» — *dedim*.■

²⁵ «Dalaqə qikmanglar, yollar bilən mangmanglar, qūnki dūxmənning kiliqi bar, tərəp-tərəplərnə wəhimə basidu. ²⁶ I həlkimning kizi, sən əzūnggə bəz kiyim kiyiwal, küllər iqidə eqinap yat; əzūngning bir tal oqlungdin juda boləqandək kattik yioqlap matəm tut; qūnki bulang-talang kəloquqi bizgə qarap tuyuksiz ke-

■ **6:20** Yəx. 1:11; 66:3; Am. 5:21; Mik. 6:6-8 ■ **6:22** Yər. 50:41,42,43 ■ **6:24** Yər. 4:31; 49:24; 50:43

lidu». □ ■

27 *Pərwərdigar manga:* — Mən seni roda sinioquqi kılıp tiklidim, həlkim bolsa huddi təxürüldioqan rodidək bolidu; seni ularning yollirini kəzitip sinaxka tiklidim, — *dedi*.

28 — Ularning hər biri asiyning asiysi, ular təhmət qaplap uyan-buyan katrap yürməktə; ular mis wə təmürning əzidur, həmmisi qirip kətkəndur; □ ■ 29 təmürqining kərükimu keyüp kətti, qoquxun bolsa otta yəm boldi; rodini eritip tawlax bikar boldi; həlkim yamanlardin haliy bolmidi. □ 30 Ular «daxqal kümux» dəp atilidu; qünki Pərwərdigar ularni rət kildi. ■

□ 6:26 «**əzüggə bəz kiyim kiyiwal...**» — bəz kiyim kiyix, küllər iqidə olturux yaki yetix kattıq matəm tutuxni yaki towa qılıxni bildüridu. ■ 6:26 Yər. 4:8 □ 6:28 «**ular mis wə təmürning əzidur**» — bəlkim həlkning tax kəngüllüklükini həm xuning bilən bir wəqıtta ularning «qirip kətkənlikı»ning mumkinqılıkını kərsitidu. Nemila bolmisun ular tawliqıuqi izdigən altun-kümux əməs. ■ 6:28 Əz. 22:18 □ 6:29 «**təmürqining kərükimu keyüp kətti, qoquxun bolsa otta yəm boldi; rodini eritip tawlax bikar boldi; həlkim yamanlardin haliy bolmidi**» — bu ayəttiki sözlər Yerəmiya pəyoqəmbərnıng Pərwərdigar Əzigə tapılıqan wəzipini orunliqandın keyin, Pərwərdigarıqə bərgən jawabi bolsa kərək (28-ayətnı kərüng). Kümuxni tawliqanda, tawliqıuqi qoxqan qoquxun bilən kümuxning daxqılı birlıxidu andın qoquxun wə kümuxning daxqılıning keyüp tıgıxı bilən kümux tawlinidu. Ləkin İsrail intayın naqar kümuxtək bolup, həlkning «daxqal»ı tolimu kəp bolıqıqıqı, tawlax jəryanı bikarıqə kətti. «Qoquxun ıxlıtilip tıgəp boldi», hətta «kümuxqıning otnı püwləydiqan kərüki»mu keyüp kətti. ■ 6:30 Yəx. 1:22

7

Bihudə diniy murasimlar

¹ Pərwərdigardin Yərəmiyağa mundaq bir söz kəldi: —

² Pərwərdigarning öyidiki dərważida turup muxu sözni jakarlap: «Pərwədigarning sözini anglanglar, i Pərwədigarğa ibadət kilix üqün muxu dərważilardin kiriwatқан барлиқ Ҳаҳудалар!» — degin. ³ — «Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwədigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: —

Yolliringlar həm kılmixliringlarni tüzitinglar; xundak boləqanda Mən silərnı muxu yərdə mukim turəquzımən. ■ ⁴ «Pərwədigarning ibadəthanisi, Pərwədigarning ibadəthanisi, Pərwədigarning ibadəthanisi dəl muxudur!» dəp aldəmqi səzlərgə tayinip kətmənglar.

□ ⁵ Əgər silər həkikətən yolliring həm kılmixliringlarni tüzətsənglar, — əgər kixilər wə qoxnanglar arisida adalət yürgüzənglar, ■ ⁶ — əgər silər musapir, yetim-yesir həm tul hotunlarni bozək kilixtin, muxu yərdə gunahsız qanlarni təküxtin, — xundakla özünglarğa ziyan yətküzüp, baxқа ilahlarğa əgixip ketixtin qol üzsənglar, — ■ ⁷ xundak kıloqininglarda

■ **7:3** Yər. 7:3; 18:11; 26:13 □ **7:4** «Pərwədigarning ibadəthanisi, Pərwədigarning ibadəthanisi dəl muxudur!» — xübhisizki, Israillar Hudaning ibadəthanisini birhil «tiltumar»dək, «Huda bizgə Öz ibadəthanisini tapxuroqandin keyin, nemə yamanlıq kiliximizdin kət'iynezər heqkim bizgə təgməydu» — degəndək oyliqanidi. ■ **7:5** Yər. 5:28 ■ **7:6** Yəx. 10:1, 2; 59:7

Mən silərnı muxe yərdə, yəni Mən atabowiliringlarə qədimdin tartip mənngügigə təkdım kılə qan bu zemında mükim turidio qan kılımən.

⁸ Ləkin mənə, silər heqkəndək paydā yətküzməydi qan əldəm qı səzlərgə tayinip kətkənsilər. ⁹ Əm dı nemə degülük?! O qırılıq, kətillik, zinəhorluk kılıp, sahta kəsəm i qıp, Baalo qə isriq yekıp wə silər heq tonumio qan yat iləhlər qə əgixip, □ ¹⁰ andin Mening namimda atalo qan muxe öygə kirip Mening əldimda turup: «Biz küt kuzulo qan!» dəmsilər?! Muxe lənətlik ixlarda turuwerix ü qün küt kuzulo qanmusilər?!

¹¹ Mening namimda atalo qan muxe öy silərnıng nəziringlarda buləng qılarnıng uwisimu?! Mənə, Mən Əzüm bu ixlarnı kərgənmən, — dəydu Pərwərdigar.■

¹² Xunga, Mən əslidə Əz namimda turalo q kılə qan Xiloh degən jay qə berip, həlkim İsrailning rəzilliki tıpəylidin uni nemə kiliwətkənlikimni kərüp bekinglar! □ ■

¹³ Əm dı hazır, silər muxundək kilmixlarnı sadir kılə qıninglar tıpəylidin, — dəydu Pərwərdigar, — Mən silərgə tang səhərdə ornumdin turup səz kılıp kəldim, ləkin silər heq kulək salmidinglar;

□ **7:9 «Baalo qə isriq yekıp...»** — «Baal» degən intayin yirginlik birhil but. ■ **7:11** Mat. 21:13; Mar. 11:17; Lūka 19:46 □ **7:12 «Mən əslidə Əz namimda turalo q kılə qan Xiloh degən jay qə berip, ... uni nemə kiliwətkənlikimni kərüp bekinglar!»** — İsrail Qənaanə qə (Pələstingə) kirgəndin keyin, Musa pəyo qəmbərnıng yetək qilikidə yasalo qan «mukəddəs qedir» əwwal Xiloh degən jay qə tikləngən. «1Sam.» 4-babni kərüng. ■ **7:12** 1Sam. 4:11; Zəb. 78:60

Mən silərnı qakırdım, ləkin silər Manga jawab bərmidinglar — □ ■ 14 əmdi Mən Xilohdiki əyni kandaq kıləan bolsam, silər tayanəan, xundakla namim qoyuləan bu əyni wə Mən silərgə həm ata-bowiliringlarəa təkdim kıləan bu zeminnimu xundak kılımən; □

15 Mən silərnıng barlıq qerındaxliringlar, yəni Əfraymning barlıq nəslini həydiwətkinimdək silərnımu kəzümdin yırək həydəymən.

16 Əmdi sən, *Yerəmiya*, bu həlk üqün dua kılma, ular üqün nalə-pəryad kətürmə yaki tilək tilimə, Mening aldimda turup ularning *gunahlırını* heq tilimə, qünki Mən sanga kulək salmaymən. ■

17 Ularning Yəhuda xəhərliridə wə Yerusalem koqilirida nemə kıləanlırını kərüwatmamsən?

18 Balılar otun teridu, atılar ot qalaydu, ayallar kəstən Meni rənjitixkə «Asmannıng Hanixi» üqün poxkallarnı selixkə hemirni yuquridu, xuningdək yat ilahlarəa «xarab hədiyə»lərnı

□ 7:13 «Mən silərgə tang səhərdə ornumdin turup söz kılıp kəldim» — Hudaning «tang səhərdə ornumdin turup,...» degən sözliri bəlkim Uning ixtin heli awwal, əstayidillik bilən ix kəridioanlıqını kərsitidu; bəzi waqıtlarda Uning kayta-kayta, izqıl halda məlum bir ixni kəridioanlıqını kərsitidu. ■ 7:13 2Tar. 36:15; Pənd. 1:24; Yəx. 65:12; 66:4; Yər. 7:21-28

□ 7:14 «Mən Xilohdiki əyni kandaq kıləan bolsam, silər tayanəan, xundakla namim qoyuləan bu əyni wə Mən silərgə həm ata-bowiliringlarəa təkdim kıləan bu zeminnimu xundak kılımən» — Huda düxmənlərnıng wastisi bilən Xiloh degən jaydiki muqəddəs qədirini Əz xan-xəripidin juda kıləan wə xundakla İsrailni məqlup kıləan («1Sam.» 4-bab, «Zəb.», 78:40ni kərüng). ■ 7:16 Mis. 32:10; Yər. 11:14; 14:11

kuyidu. □ ■ 19 Azablinip qəzəplini dioqini Mənmü? — dəydu Pərwərdigar; — Öz yüzlirigə xərm qaplap, azablinidioqini əzliri əməsmü? 20 Xunga Rəb Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mening qəzipim wə kəhrim muxu jayəqə təkülidu; insan üstigə, haywan üstigə, daladiki dərəhlər üstigə, tupraktiki mewilər üstigə təkülidu; u həmmiini keydüridu, uni heq eqürəlməydu.

21 Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Beriwerinqlar, keydürmə qurbanliqliringlarni baxqa qurbanliqlarəqə qoxup qoyunqlar, barliq gəxlirini yəwelinglar!

□ ■ 22 Qünki Mən ularni Misir zeminidin kutkuzup qıqarəqan künidə ata-bowiliringlarəqə «keydürmə qurbanliq»lar yaki baxqa qurbanliqlar toqrisida gəp qilmioqan wə yaki əmr bərmigənidim; 23 bəlki Mən ularəqə mundaq əmr qilip: «Awazimoqə kuləq selinqlar, xundəq qilip Mən silərninq Hudayinglar bolimən, silər Mening həlkim bolisilər; Mən

□ 7:18 «**Asmanning Hanixi**» — demisəkmü, «Asmanning Hanixi» birhıl ayal but idi. ■ 7:18 Yəx. 65:11; Yər. 8:2; 19:13; 44:19; Yər. 44:19

□ 7:21 «**Beriwerinqlar, keydürmə qurbanliqliringlarni baxqa qurbanliqlarəqə qoxup qoyunqlar, barliq gəxlirini yəwelinglar!**» — okurmənlər bəlkim biliduki, «keydürmə qurbanliq»larning barliq gəxliri «Hudəqə pütünləy ibadət süpitidə atalsun» dəp qurbangah üstidə keydürölətti. Muxu yərdə Muqəddəs Roh Yərəmiya arkilik: «Qurbanliqliringlarning həmmisi əhmiyətsiz, xunga «keydürmə qurbanliq»larning gəxlirini keydürsənglarmu, yesənglarmu, Manga bəribir» dəp Israiləqə həjwi, kinayilik gəp qilidu. ■ 7:21 Yəx. 1:11; Yər. 6:20; Am. 5:21

özünglərə yaxıllıq bolsun dəp buyruqan barlıq yolda menginglar» — dəp buyruqanidim.

■ 24 Ləkin ular heq anglimioqan, Manga heq kulak salmioqan, bəlki öz rəzil kənglidiki jahilliki bilən öz hiyal-hahıxlirioqa əgixip mengiwərgən; ular aldioqa əməs, bəlki kəynigə mangoqan. □ ■ 25 Ata-bowiliringlar Misir zeminidin qıkkəndin tartip bögünki küngə kədər Mən kullirim boləqan pəyqəmbərlərnı yeninglərə əwətip kəldim; Mən hərəkünü tang səhərdə ornumdin turup ularnı əwətip kəldim. 26 Ləkin həlkim anglimioqan, heq kulak salmioqan; ular boynini kəttik kıləqan; rəzilliktə ata-bowiliridin exip kətkən. ■ 27 Sən bu səzlərnı ularəqa eytisən; ləkin ular sanga kulak salmaydu; sən ularnı *towa kılıxqa* qakirisən, ləkin ular jawab bərməydu.

28 — Sən ularəqa: — «Pərwərdigar Hudasin- ing awazini anglimioqan wə heq tüzitixni qəbul kilmioqan həlk dəl muxu!» — dəysən. Ulardın həkikət-wapalıq yəqəp kətti; bu ularn- ing eəizidinmu üzölüp kətti.■

Huda yənə Yəhudaəqa səz kılidu

29 Qeqingni qüxürüp uni taxlıwət; yuqiri jaylarda bir mərsiyə okuəqin; qünki Pərwərdigar Əz əzəzipini qüxürməkqi boləqan

■ 7:23 Mis. 19:5; Law. 26:12; Qan. 6:3 □ 7:24 «**ular aldioqa əməs, bəlki kəynigə mangoqan**» — baxqa birhil təjimi: «ular Manga yüz əldini kılmay, bəlki Manga kəynini kıləqan».

■ 7:24 Yər. 2:27; 3:17; 16:12; 32:33 ■ 7:26 Nəh. 9:17,29; Yər. 17:23; 19:15 ■ 7:28 Yər. 5:1-3

bu dəwrni rət kılıp, uningdin waz kəqti.

■ ³⁰ Qünki Yəhudadikilər kəz aldimda rəzillik kılqan, — dəydu Pərwərdigar, — ular Mening namimda ataloqan öygə yirginqlik nərsilərnı əkirip uni buloqıqan; ³¹ wə öz ooql-kızlırını otta qurbanlık kılıp kəydürüx üqün «Hınnomning ooqlı»ning jiloqısidiki Tofətning yukiridiki jaylarnı kuroqan; bundak ixni Mən heq buyrumıqanmən, u oyumoqa heq kirip bakmioqandur. □ ■ ³² Xunga, mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — «Tofət» yaki «İbn-Hınnomning jiloqısı» əmdi heq tiloqa elinmaydu, bəlki «Kətl jiloqısı» deyilidu; qünki ular Tofəttə jəsətlərnı yər qalmıoquqə kəmidu. ³³ Bu həlkıning jəsətliri asmandiki uqar-qanatlarning wə zemindiki janiwarlarning taami bolidu; ularnı əlüklərdin qorkutup həydəydiqan heqkim bolmaydu. ■ ³⁴ Mən Yəhuda xəhərliridin həm Yerusalem xəhərliridin oyun-tamaxining sadasini, xad-

■ **7:29** Ayup 1:20; Yəx. 15:2; Yər. 16:6 □ **7:31** «Tofət» — «Tofət» degən söz ibraniy tilida «oqak» həm «uyat» degənnimu bildüridu. U yənə «tükürük» degən sözning ahangioqımu ohxap ketidu. Bu yər «Hınnomning ooqlı (İbn-Hınnom)ning jiloqısı»qa jaylaxqan, Yerusalem xəhirining jənubiy təripidə idi. Həlkə axu yərdə əhlətlərnı wə napak nərsilərnı taxlap kəydürətti. Xuning bilən u intayin «haram», əng buloqanoqan jay dəp hesablandı. «Yukiri jaylar» — İsrail wə Yəhuda uzundin beri taql qokqiliri qatarlık jaylarda hərhil butlaroqa qokunup, hətta axu jaylarda «insan qurbanlık»larnı kılıp kəlgən. Demisəkmü, «insan qurbanlıqı» kiliş Təwratta kət'iy mən'i kılinoqan. «Bundak bir ixni Mən heq buyrumıqanmən, heq oyumoqa kirip bakmioqandur». ■ **7:31** 2Pad. 23:10; Yər. 2:23; 19:5, 6 ■ **7:33** Qan. 28:26; Yər. 34:20

huramlıq sadasini wə toyi boluwatқан yigit-
qizining awazini məhrum qilimən; qünki zemin
wəyranə bolidu.■

8

¹ Xu qaqla, — dəydu Pərwərdigar,
— ular Yəhudaning padixahlirining
ustihanlirini, ularning əmirilirining ustihanlirini,
kahınlarning ustihanlirini, pəyoqəmbərlərnin
ustihanlirini wə Yerusalemda turqanların
ustihanlirini gərliridin elip qikiridu; ² xundak
kilip ular bularni kuyax, ay wə asmanlardiki
barlik jisimlar astida yayidu; qünki ular bularni
səygən, bularning kullukida bolqan, bularqa
əgəxkən, bularni izdigən, bularqa qokunqan;
ularning jəsətliri bir yərgə heq yiqilmaydu,
heq kəməlməydu; ular zemin yüzidə oqut
bolup yatidu. ■ ³ Mən bulardin qalqanlirini
həydidən jaylarda, bu rəzil jəməttin barlik tirik
qalqanlar həyatning ornioqa mamatni tallaydu,
— dəydu samawi qoxunların Sərdari bolqan
Pərwərdigar.

*Hudadin waz keqix həlakətni izdigənlik bilən
barawər*

⁴ Əmdi sən ularqa mundak degin: Pərwərdigar
mundak dəydu:

— Adəmlər yikilsa qaytidin turmamdu? Birsı
yoldin qikip kətsə qaytip kəlməmdü? ⁵ Nemixka

■ 7:34 Yəx. 24:7; Yər. 16:9; 25:10; Əz. 26:13; Hox. 2:13 ■ 8:2
Yər. 7:18; 19:13

Yerusalemdeki bu həlkə həmişə yoldin qikix bilənla yenimdin yıraklap ketidu? Ular aldamqilikni qing tutidu, yenimoğa kaytip kelixni rət kilidu. ⁶ Mən kəngül koyup anglidim; ləkin ular duruslukni səzliməydu; ularning rəzillikliridin: «Mən zadi nemilərnı kılıp koydum?!» dəp towa kılıdioğan heqkim yok; at jənggə burulup etiloəndək hərbiəsi öz yolioğa burulup etilidu. ⁷ Həttə asmandiki ləyləkmü özigə bekitilgən waqtilirini bilidu; pahtək, qarlıoq wə turnıarmü kəqüp kelidioğan waqtilirini esidə tutidu; lekim Mening həlkim Mən Pərwərdigarning ularoğa bekitkənlimni heq bilməydu. ■ ⁸ Silər kandaqmü: «Biz danadurmiz, Pərwərdigarning Təwrat-kanuni bizdə bardur!» dəysilər? Mana, bərhək, əlima-kəqürgüqilərnıng yaloəanqi kəlimi uni burmilioğan. □ ⁹ Danixmənlər hijil bolidu, ular yərgə qarap kaldı; mana, ular Pərwərdigarning səzini qətkə kəkəndin keyin, ularda zadi nemə danalıq kalidu? ¹⁰ Xunga Mən ularning ayallirini baxkılaroğa, ularning etizlirini yengi igilirigə tapxurup berimən; qünki əng kiqikidin qongioiqə ularning həmmisi aqkəzlükkə berilgən; pəyoəəmbərdin kahinoiqə həmmisi sahta ix kəridu. ■ ¹¹ Ular: «Aman-esənlik! Aman-esənlik!» dəp həlkimning kizining

■ **8:7** Yər. 5:4, 5 □ **8:8 «əlima-kəqürgüqilərnıng yaloəanqi kəlimi uni burmilioğan»** — «əlima-kəqürgüqilər»ning roli bəlkim Təwrat-kanunni kəqürüx wə unioğa xərj berix boluxı mımkin. «Basmıhanılar» bolmioəaqkə Təwratni kəqürüx in-tayin muhım hizmət, əlwəttə. Oqurmənlər baxkə hil tərjimilirini uqritixi mımkin. ■ **8:10** Yəx. 56:11; Yər. 6:12,13,14,15

yarisini susluq bilən qol uqida qala tengip qoydi. Lakin aman-esənlik yoktur! ¹² Ular yirginqlik ixlarni sadir kılōinidin hijil boldimu? — Yaq, ular heq hijil bolmidi, hətta kizirixnimu ular heq bilməydu. Xunga ular yikilip olgənlər iqidə yikilip əlidu; ularni jazalaxqa kəlginimdə ular putlixip ketidu, — dəydu Pərwərdigar. ¹³ Mən ularning həsulini elip taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar; üzüm telida üzümlər, ənjür dərihidə ənjürlər heq qalmidi; yopurmaklıri solixip kətti; Mən ularoqa nemə beoixlioqan bolsam, əmdi xular ulardin ötküzüwelinidu. □ ■

Kelidioqan həlakət — Yərəmiya söz kılıdu

¹⁴ «Biz nemixqa muxu yərdə bikar olturuwer-imiz? Yioqilayli, mustəhkəm xəhərlərgə kirip xu yərlərdə *kürəx kılıp* tügixəyli! Qünki Pərwərdigar Hudayimiz bizni tügəxtürüp, bizgə öt süyini bərdi; qünki biz Pərwərdigar al-dida gunah sadir kilduk. □ ■ ¹⁵ Aman-tinqlikni ümid kılıp kütüp kəlduk, lakin heq yaxxilik bolmidi; xipa wəxtini küttuk, lakin

□ **8:13** «...Mən ularoqa nemə beoixlioqan bolsam, əmdi xular ulardin ötküzüwelinidu» — oqurmənlər baxqa hil tərcimilərini uqritixi mumkin. ■ **8:13** Yəx. 5:1-7; Mat. 21:19; Luka 13:6-9 □ **8:14** «Yioqilayli, mustəhkəm xəhərlərgə kirip xu yərlərdə *kürəx kılıp* tügixəyli» — yaki «Yioqilayli, mustəhkəm xəhərlərgə kirip xu yərlərdə süküt kılayli!» ibraniy tilida «süküt kılix» wə «tügəxmək» ohxax bir söz bilənla ipadilini-du. «**Pərwərdigar Hudayimiz bizni tügəxtürüp,...**» — yaki «Pərwərdigar Hudayimiz bizni süküt kıldurup...». Ibraniy tilida «süküt kılix» wə «əlūx, tügəx» birlə söz (damam) bilən ipadilini-du. ■ **8:14** Yər. 4:5; 9:15; 23:15

mana, wəhimə basti! ■ 16 Düşmən atlırin-
ing hartildaxliri Dan zeminidin tartip anglan-
makta; ayoqirlirining kixnəxliri pütkül zeminni
korkitip təwrətməktə. Ular zemin wə un-
ingda turuwatқан һәмmini, xəhərni wə un-
ingda turuwatқанlarning һәмmisini yokitixқа
kelidu!». □ ■

17 — Mana, Mən aranglarқа yılanlarni, yəni
heqkim sehirliyəlməydiqan zəhərlik yılanlarni
əwətimən, ular silərni qaqidu» — dəydu
Pərwərdigar. □ ■

Pəyoqəmbərning nalə-pəryadi

18 *Mən:* «Mening dərd-əlimim dawalıqusiz!
Yürikim zəyiplixip kətti!» — *dedim.* □

Pərwərdigarning mərsiyə səzliri

19 «Mana, həlkimning kızining intayin yirak
yurttin kətürülgən pəryadining sadasi! *Ular*
— «Pərwərdigar Zionda əməsmu? Zionning
padixahı u yərdə turmamdu?!» — *dəydu.*»

■ 8:15 Yər. 14:19 □ 8:16 «**Dan zemini**» — Israil
zeminining ximaliy qetidə idi; demək, düşmənlər allıqaqan xu
zeminoğa yetip boldi. ■ 8:16 Yər. 4:15 □ 8:17 «**Mən**
aranglarқа yılanlarni, yəni heqkim sehirliyəlməydiqan
zəhərlik yılanlarni əwətimən, ular silərni qaqidu» —
bu yılanlar xübhısizki, kəqmə mənidə bolup düşmənlərni
kərsitidu. ■ 8:17 Zəb. 58:4, 5 □ 8:18 «**Mening**
dərd-əlimim dawalıqusiz! Yürikim zəyiplixip kətti!» —
bu səzlər pəyoqəmbərning mərsiyəsi boluxi kərək. «**Mening**
dərd-əlimim dawalıqusiz!» — baxқа birhil tərjimisi: «I
dərd-əlimimgə təsəlli bərguqi!».

«Nemixka əmdi ular Meni oyma məbudliri bilən, ərziməs yat nərsilər bilən qəzəpləndüridu?!» □

Həlkəning bolidioğan nalə-pəryadi

²⁰ — «Orma waqti ətüp kətti, yaz tügidi, ləkin biz bolsaq yənəla kütquzulmiduk!»

Pəyoqəmbərning mərsiyəsi

²¹ «Həlkimning kızining sunuk yarisi tUpəylidin özüm sunukmən; matəm tutimən;

□ **8:19 ««Mana, həlkimning kızining intayin yirak yurttin kətürülgən pəryadining sadasi! Ular — «Pərwədigar Zionda əməsmu? Zionning padixahi u yərdə turmamdu?!» — dəydu»** — bu sözlər yəki Pərwədigarningki boluxi kərək, bolmisa pəyoqəmbərningki bolidu. Keyin biz həlkəning pəryadini anlaymiz: — (ular... dəydu). **«intayin yirak yurttin kətürülgən pəryadining sadasi!»** — yəki «zemindiki hər bir bulung-puqqaqliridin qikən pəryadining sadasi!». **«Nemixka əmdi ular Meni oyma məbudliri bilən, ərziməs yat nərsilər bilən qəzəpləndüridu?!»** — bu sözlər Pərwədigarning pəyoqəmbərgə, xundakla ihlassiz həlkəyə bərgən jawabidur.

Dëkkə-dükkə meni besiwaldi, —□

²² Gileadta tutiya tepilmamdikən?

U yərdə tewip yokmikən?

Nemixka əmdi mening həlkimning kizioqa dawa tepilmaydu?!».□ ■

9

Dawami

¹ Ah, mening bexim suning bexi,
Kəzüm yaxning bulikə bolsiidi!

□ **8:21 «Həlkimning kizining sunuk yarisi tüpəylidin özüm sunukmən; matəm tutimən; dëkkə-dükkə meni besiwaldi»** — oqurmənlərgə kaytidin təkrarlap ukturimizki, mawzularni (məsilən muxu yərdə «Pəyoqəmbərnin mərsiyəsi») özimiz hərmətlik oqurmənlərgə yardimi bolsun dəp qoxup kirgüzduk. Ular mukəddəs tekistning bir kismi əməs. 8-babtiki 21-ayəttin 9-babtiki 2-ayətikiqə həmmisi yaloquz Yeremiya pəyoqəmbərnin mərsiyəsimu, yaki buning iqidə Pərwərdigarning səzliri barmu? Qandakla bolmisun, səzlər yaloquz pəyoqəmbərnin səzliri bolsun, bolmisun, xubhisizki pəyoqəmbərnin kayoqu-həsərtlik səzliri ohxaxla Pərwərdigarningmu kayoqu-həsərtlik səzlidur. □ **8:22**

«Gileadta tutiya tepilmamdikən?» — Gilead rayonida hərhil xipalik dorilar həm usta tewiplarning dangki bar idi. Xunga bu söz pəyoqəmbərnin: «Jismaniy jəhəttə Pərwərdigar silər mening həlkimgə xundak rəhimdillik kilip, ətraplik oylap, xipalik dorilarni wə danglik tewiplarni təminligən yərdə, Uning rohiy jəhəttimu silərnin hərhil gunahiy kesəlliringlarni sakaytixka dora-amalliri mol əməsmu? — Əmdi nemixka silər Uning yenəqa kəlməysilər?!» degəndək bir soali ohxaydu. Bu 22-ayət Pərwərdigarning Əzining səzliri boluximu mumkin.

■ **8:22** Yar. 37:25; Yər. 46:11; 51:8

Undağa həlqimning kızı arisidiki öltürülgənlər
üqün keqə-kündüz yioqlayttim!■

² Ah, mən üqün qəl-bayawanda yoluqlar
qüxkidək bir turaloqu bolsiidi!

Undağa həlqimni taxlap, ulardin ayriloğan bo-
lattim!

Qünki ularning həmmisi zinahorlar,

Munapiklarning bir jamaitidur!»□ ■

Pərwərdigarning səzining dawami

³ — Ular okyaqi ləxkərlər okyayini
egildürgəndək tilini yaloğanqilikğa egildürüxkə
təyyarlioğan; ular zeminda üstünlük kazanğan,
birəq bu səmimiylilik bilən bolğan əməs; ular
rəzillik üstigə rəzillik kioğan, Meni heq tonup
bilmigən» — dəydu Pərwərdigar. □ ■ ⁴ —

Hərbiringlar öz yekininglardin hezi bolunglar,
kərindaxliringlaroqa heq tayanmanglar; qünki
hər bir kərindax pəkətla aldioquqi, halas, hər bir
yekinliring bolsa təhməthorlukta yürməktə.

■ ⁵ Ular hər biri öz yekinlirioqa aldamqilik
kilməktə, heqkim həkikətni səzliməydu; ular
öz tilini yaloğan səzləxkə əgitidu, ular kəbihlikte
öz lirinini upritidu. ⁶ Ular jəbir-zulum üstigə
jəbir-zulum kilməktə, aldamqiliqtin yənə bir

■ **9:1** Yəx. 22:4; Yər. 4:19 □ **9:2** «**ularning həmmisi zinahorlar,...**» — «zinahorlar» bəlkim rohiy jəhəttin eytilidu, ular Hudağa wapasizlik kilip butlaroqa qokunup kətti. ■ **9:2** Yər. 5:7, 8 □ **9:3** «**ular zeminda üstünlük kazanğan, birəq bu səmimiylilik bilən bolğan əməs...**» — bəxkə birhil təjimis: «xu zeminda ular oqəlibə kioğan, birəq bu həkikətni tikləx üqün əməs...». ■ **9:3** Yəx. 59:4,13,15; Yər. 6:7 ■ **9:4** Yər. 6:28

aldamqilikka ötməktə; ular Meni tonuxni rət qilidu, — dəydu Pərwərdigar. □

⁷ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən ularni eritip tawlap sinaymən; həlkimning kizining rəzillikigə Manga baxqa yol qalmidimu? ⁸ Ularning tili əjəl okidur; u aldamqilikni səzləydu; hər bir eqiz səzidə yekini bilən ting-amanlikni səzləydu, ləkin kənglidə kiltak təyyarlaydu. ■ ⁹ Bu ixlar tüpəylidin ularni jazalimay qoyamdim? — dəydu Pərwərdigar, — Mening jenim muxundak bir əldin kisas almay qoyamdu?■

Kelidioqan apət üqün Yerəmiya mərsiyə okuydu

¹⁰ «Təqlardiki yaylaqlar üqün yioqa wə nalə-pəryad kətürimən,
Daladiki otlaklar üqün mərsiyə okuymən;
Qünki ular köyüp kəttiki, heqkim u yərdin ötməydu;
Kalilarning hər kirəxliri anglanmaydu;
Həm asmandiki uqar-qanatlar həm
haywanatlarmu keqip,
Xu yərdin kətti!».

□ **9:6** «**ular kəbihlikdə əzlirini upritidu (5-ayət)**» — 5-ayətning ahirki kismi həm 6-ayətning bax kismine baxqa birhil təjimi: «Ular kəbihlik kəlip towani heq bilməydu. (6) sən (Yerəmiya) aldamqilik arisida turuwatəsən; aldamqilik tüpəylidin ular Meni tonuxni rət qilidu...». ■ **9:8** Zəb. 12:2-4; 28:3; 120:3-4; Pənd. 30:14 ■ **9:9** Yər. 5:9,29

Pərwərdigar sözini dawam qilidu

11 — Mən Yerusalemləni harablaşdıran top-top dəvə, qılberilərinin bir turaloqusu qilimən; Yəhuda xəhərlirini adəm turmaydıqan dərijidə wayranə qilimən.■

12 — Kim bu ixlarni qüxinixkə danixməni bolidu? Kim Pərwərdigarnın aqzidin söz elip bularni qüxəndürələydi?

Nemixkə zəmin wəyranə, heqkim ətmişdək, kəyüp qəl-bayawandək bolup kətti?

13 Pərwərdigar dəydi, — Qünki ular Mən ular aldıqə qoyqan Təwrat-kanunni taxliwətkən, Menin awazımqa kulək salmışqan wə uningda mangmışqan,

14 Bəlki öz kəlbidiki jahillikqə əgəxkən, ata-bowiliri ularqə əgətkəndək Baallarnın kəynigə əgixip kətkən,□

15 Xunga samawi koxunların Sərdari bolqan Pərwərdigar, İsraillənin Hudasi mundaq dəydi: — Mana, Mən bu həlkəkə kəkrini yegüzimən, ularqə ət süyini iqlüzimən, ■ 16 ularni ular yaki ata-bowiliri ilgiri heq tonumaydıqan əllər arisıqə tarkitimən; Mən ularni yəkatquqə ularnı kəynidin koxlaşkə qiliqni əwətimən.■

17 Samawi koxunların Sərdari bolqan Pərwərdigar mundaq dəydi: — Kəngül qoyunqlar, matəmqi ayallarni kəlixkə qakiringlar, yioqlaşkə əng usta bolqan kiz-

■ 9:11 Yər. 10:22 □ 9:14 «(Yəhuda həlki) ...ata-bowiliri ularqə əgətkəndək Baallarnın kəynigə əgixip kətkən» — okurmanlarnın esidə barki, «Baal»lar intayin yirginqlik bir hil butlar idi. ■ 9:15 Yər. 8:14; 23:15 ■ 9:16 Law. 26:33

ayallarni qaqirip kelixkə adəm əwətinglar!□

Yərəmiya Pərwərdigarning səzlidirigə jawab beridu

¹⁸ — Bərək, ular tez kəlsun, biz üqün zor yioqa kətürsunki, bizning kəzlimizdinmu yaxlar taramlap təkülsun, qanaklırimizdinmu yax tamqiliri aqsun — ¹⁹ qünki Ziondin yioqa awazi anglinip: — «Biz qanqilik bulang-talang kılinduk! Qanqilik xərməndə bolduk! Ular turaloqulirimizni ərüwətti, biz zeminimizni taxliduk!» — deyilidu.

²⁰ Pərwərdigarning səzini anglanglar, i ayallar, Uning aqzidiki səzgə kulak selinglar; Kizinglaroqa yioqlaxni өгitinglar, Hərbiringlar yekininglaroqa mərsiyə okutunglar;

²¹ Qünki ölüm bolsa derizilirimizdin yamixip kirkən, Orda-istihkamlırimizəqimu kirkən; U balilarni koqilardin, Yigitləni rəstə-məydanlardin yulup taxlıoqan.

²² *Yekınliringlaroqa* ukturup: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Bərək, jəsətlər dalada tezəktək yikilidu; Ular ormiqining oroqıqining astioqa yikiloqan,

□ **9:17 «kəngül qoyunglar, matəmqi ayallarni kelixkə qaqiringlar, yioqlaxka əng usta boləqan kiz-ayallarni qaqirip kelixkə adəm əwətinglar!»** — kona zamanlarda bəzi bay adəmlər uruk-tuoqanlirini dəpnə kılıxta muxundak «yioqlaxka məhir» ayallarni «kəypiyatni yaritix» üqün yallaytti (məsilən, Injil, «Mat.» 9:37ni kərüng).

Lekin heqkim yiqmaydigan baxaktæk yergæ qeqilidu!» — dænglar!■

²³ Pærwærdigar mundak dæydu: —

Dana kixi danaliki bilæn, küqlük kixi küqlükliki bilæn, bay baylikliri bilæn pæhirlinip mahtanmisun; ■ ²⁴ pæhirlinip mahtioquqi bolsa xuningdin, yæni Meni, yær yüzidæ mehir-muhæbbæt, adalæt wæ hækqaniylikni yürgüzgüqi Mæn Pærwærdigarni tonup yætkenlikidin pæhirlinip mahtansun; qünki Mening hursenlikim dæl muxu ixlardindur, — dæydu Pærwærdigar. ²⁵ Mana, xundak künlær keliduki, — dæydu Pærwærdigar, — Mæn hætne qilmioqanlarni hætne qilinoqanlar bilæn billæ jazalaymæn; ²⁶ yæni Misir, Yæhuda, Edom, Ammoniylar wæ Moabiylar, jümlidin qel-bayawanda turuwatqan, qekæ qaqlirini quxürüwatkæn ællærni jazalaymæn; qünki bu ællærning hæmmisi hætnisizdur; Israilning barliq

jəmətimu kənglidə hətnisizdur. □ ■

10

Butlar əməs, Pərwərdigarla ibadətə layıqtur

¹ Pərwərdigarning silərgə eytkən səzigə kulək selinglar, i Israil jəməti: — ² Pərwərdigar mundək dəydu: — Əllərnin yollirini əgənmənglar; gərqə əllər asmandiki hədisə-alamətlərdin qorkup dəkkə-dükkigə qəmgən bolsimu, silər bulardin heq qəqüp kətmənglar. □ ³ Qünki əllərnin kaidə-yosunliri biməniliktur; həmmisi ormanliktin kesilgən dərəhtin, yaoqəqqining iskinisi bilən oyuloqan

□ 9:26 «... Bu əllərnin həmmisi hətnisizdur; Israil-ning barlik jəmətimu kənglidə hətnisizdur» — bu 25- wə 26-ayətlər Yəhuda (Israil)qa intayin eoqir kelixi kerək idi. Qünki Pərwərdigar ularni, əzliri kəmisitidiqan hətnə kəlinmiqan «yat əllər» katarida «hətnə kəlinmiqan»dək hesablaydu. Hudaning kəz aldida Yəhuda hətnisiz, yəni u İbrahim hətnə arkilik tüzgən əhdigə layik əməs bolup qaldı. «Kəngli hətnisiz» — «kəngli bu rəzil dünyadiki rəzil azzu-həwəsiridin kesilgən əməs, Huda wə uning ibaditi üqün rəzilliktin ayriloqan əməs» degən mənədə. «Əzakiyal»qa koxuloqan «koxumqə səzimiz»ni wə İnjl, «Rim.» 2-bab, «Fil.» 3:3, «Kol.» 2:11ni kəring). Yənə kelip hətnə «kənglidə əməs» bolsa, «qəkə qəqlirini quxürüwetix» (bəlkim butpərəslərnin matiminin bir ipadisi)tin heqqandək pərki yaki əhmiyiti yoxtur. ■ 9:26 Law. 26:41; Rim. 2:28,29

□ 10:2 «əllərnin yollirini əgənmənglar; gərqə əllər asmandiki hədisə-alamətlərdin qorkup dəkkə-dükkigə qəmgən bolsimu, silər bulardin heq qəqüp kətmənglar» — yat əllər bundək «asmandiki hədisə-alamətlər»ni hurapiylik, yəni munəjjimlik yolida quxinətəti, əlwəttə.

nərsigə asaslanoqandur. ■ 4 Ular buni altun-kümüş bilən həlləydu; uni yikilmisun dəp ular bolqa, mihlar bilən bekitidu. ■

5 Bundak butlar tərhaməklikdə turidioqan bir qaranquktur, halas; ular heq səzliyəlməydu; ular baxkilar tərpidin kətürülüxi kerək, qünki ular mangalmaydu. Ulardin qorkmanglar; qünki ular rəzillik kilalmaydu, ularning kolidin yaxilik kilixmu kəlməydu. ■ 6 — Sanga ohxaydioqan heqkim yok, i Pərwərdigar; Sən uluq, küq-kudriting bilən naming uluqdur. ■

7 Kim Səndin qorkmay turalisun, i barlik əllər üstigə həkümran padixah!? Qünki bu Sanga tegixliktur; qünki əllərdiki danixmənlər arisida wə barlik padixahliklər arisida Sanga ohxax heqkim yoktur. ■ 8 Əllərninğ həmmisi istisnasiz əkli yok, nadanlardur; bu ərziməslər yaqtaqtur, halas! Ular təlim berələmdu!? □ ■ 9 Sokup yalpaklanoqan kümüş Tarxixtin elip kelinidu; altunmu Ufəzdin elip kelinidu; andin hünərwən wə zərgərlərninğ kəli bu yasioqiniqə kək wə səsün rəht bilən kiyim kiygüzidu — bularning həmmisi xühşisizki, danixmən ustilərninğ əjridur!

10 Ləkin Pərwərdigar Hudaning Əzi həkikəttur; U həyat Hudadur, mənggölükning Padixahidur; Uning qəzipi əldida yər-zəmin titrəydu; əllər

■ 10:3 Yəx. 44:14-17 ■ 10:4 Yəx. 41:7 ■ 10:5 Zəb. 115:4-7; Yəx. 41:23; 46:1, 7 ■ 10:6 Zəb. 86:8,10 ■ 10:7 Wəh. 15:4 □ 10:8 «Əllərninğ həmmisi istisnasiz əkli yok, nadanlardur; bu ərziməslər yaqtaqtur, halas! Ular təlim berələmdu!? » — oqurmənlər ayətninğ bəxkə hil tərjimilərinə uqritixi mumkin. ■ 10:8 Yəx. 41:29; Həb. 2:18; Zək. 10:2

Uning kəhrini kətürəlməydu. ¹¹ Ularoqa mundak degin: «Asman bilən zeminni yaratmioqan ilahlar, ular zemin yüzidin wə asman astidin yokaydu!».

¹² *Pərwərdigar bolsa* yər-zeminni küq-kudriti bilən yasioqan,
Aləmni danaliki bilən bərpa qiləqan,
Asmanlarni əkil-parasiti bilən yayoquqidur. ■

¹³ U awazini koyuwətsə, asmanlarda sular xawqunlaydu;
U yər qətliridin bulut-tumanlarni ərlitidu;
U yaməqurlaroqa qakmaklarni həmrəh kilip bek-
itidu,
Wə xamalni öz həziniliridin qikiridu. ■

¹⁴ Muxu kixilərnin hərbi əkilsiz, bilimdin məhrumlardur;
Zərgərlərnin hərbi əzliri oyoqan but tərripidin xərməndigə kalidu;
Qünki uning kuyma həykili yaloqanqilik, ularda heq tinik yoktur. ■

¹⁵ Ular bimənilərdur, mazak obyektidur;
Jazalinix waqti ularning üstigə kəlgəndə, ular yokitilidu.

¹⁶ Yəqupning Nesiwisi Boloquqi bulardək əməstur,
Qünki barlik məwjudatni yasioquqi Xudur;

□ **10:11** «Ularoqa mundak degin: «Asman bilən zeminni yaratmioqan ilahlar, ular zemin yüzidin wə asman astidin yokaydu!» — bu ayət ibraniy tilida əməs, bəlkə aramiy tilida ipadilinidu. Enikki, Hudaning məksiti Öz həlkəninin bu həqiqətni yat əllərgə ularning öz tilida bildürüxi kerək. ■ **10:12** Yar. 1:1; Ayup 9:8; Zəb. 104:2; Yəx. 40:22; 44:24; 51:13; Yər. 51:15 ■ **10:13** Zəb. 135:7; Yər. 51:16 ■ **10:14** Yər. 51:17,18

Israil bolsa Uning Öz mirasi bolqan kəbilidur;
Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan
Pərwərdigar Uning namidur. □ ■

Yərəmiya həlqi üçün mərsiyə okup dua kilidu

¹⁷ Zemindin qıxıxqa yük-tağingni yioixturup
al, i muhasirigə elinoquqi kız; □ ¹⁸ qünki
Pərwərdigar mundak dəydu: — «Mana,
Mən bu waqıtta zemindikiləni elip u yərdin
qəriwetimən wə ularning kəngli tonup yətküqə
azar berimən!». ■

Yərəmiya həlqigə wəkil süpitidə söz kilidu

¹⁹ Jarahtim üçün həlimoqa way! Mening yaram
dawaliqusizdur! Birak əslidə mən: «Bu pəkət
bir kesəllik, halas, uningoqa qidioqudəkmən»
— dəptikənmən. □ ²⁰ Mening qedirim
həlak boldi, barlıq tanilirim üzüldi; balilirim
məndin juda bolup, ular yok boldi; qedirimni
qaytidin sozup tikküdək, qedir pərdilirini
asküdək həqkim qəlmidi. ²¹ Qünki həlk
padiqiliri əkilsiz bolup, Pərwərdigarni izdəp
yol sorimaydu; xunga ular danixmənlərdək
ix kərəlməydu, ularning barlıq padisi tarkilip

□ **10:16 «Yakupning nesiwisi»** — «Yakup» muxu yərdə Yakup
wə uning əwladliri bolqan Israilnimu kərsitidu. «Yakupning
nesiwisi» Hudaning Əzidur, əlwəttə. ■ **10:16** Zəb. 74:2;
Yər. 51:19 □ **10:17 «muhasirigə elinoquqi kız»** — «kız»
muxu yərdə xübhəsizki, pütün həlkni bildüridu. ■ **10:18**
Yər. 6:24 □ **10:19 «pəkət bir kesəllik»** — bəlkim həlkning
bəxiqa qüxkən külpətlər «pəkət waqtilik awarə, halas» degən
həssiyatini kərsitidu. Sahta pəyqəmbərlər bundak həssiyatni
kəp kollaytti.

kətti. □ ²² Anglanglar! Bir gəpning xəpisi! Mana, u kelidu, ximaliy zemindin qıkkən zor bir quqan-sürən! Yəhudaning xəhərlirini bir wəyrənə, qılberilərnin turaləusioqa aylandurəuqi keliwatidu! ■ ²³ Bilimənki, i Pərwərdigar, insanning öz yolini bekitixi öz qolida əməstur; mengiwatқан adəmning əzidə kədəmlirini halioqanqə taxlax kudriti bolmastur; ■ ²⁴ Pərwərdigar, meni tüzigəysən, ləkin qəziping bilən əməs, adil həkūming bilən tüzigəysən; bolmisa Sən meni yokka barawər kilisən. ■ ²⁵ Qəhringni Seni tonumaydiqan əllər həmdə namingoqa nida kilmaydiqan jəmətlər üstigə təkkəysən; qünki ular Yakupni yəp kətkən; bərhək, ular uni yutup tügəxtürüp, turoqan jayini mutlək wəyrən qiloqan.■

11

Həlkning Hudaning əhdisini kəzgə ilmioqanliki

¹ Yerəmiyaqə Pərwərdigardin kəlgən səz mundak idi: ² — Bu əhdining səzligə qulak selinglar; xundakla Yəhuda kixilirigə, Yerusalemda turuwatқанlarəqa ularni

□ **10:21 «həlk padiqiliri»** — (yəni «pada bakquqiliri») xübhəsizki, Yəhudaning padixahı, wəzirliri, kahinliri wə pəyoqəmbərlirini kərsitidu. ■ **10:22** Yər. 1:14; 4:6; 9:11

■ **10:23** Pənd. 16:1; 20:24 ■ **10:24** Zəb. 6:1; 38:1; Yər. 30:11; 46:28 ■ **10:25** Zəb. 79:6; Yər. 8:16; 9:16

yətküzüŋlar, □ 3 — sən Yerəmiya ularoqa mundak eytkin: —

— Pərwərdigar, İsrailning Hudasi mundak dəydu: — Bu əhdining sözlirigə kim boysun-misa u lənəttə qalidu; ■ 4 Mən bu əhdini ata-bowiliringlarni Misir zeminidin, yəni tēmür tawlaydioqan humdandin kutkuzup qıkaroqan künidə ularoqa tapilap: «Awazimoqa kulak selip, bu sözlərgə, yəni Mən silərgə tapx-uroqan barlik əmrlərgə əməl qilinglar; xundak qiloqninglarda, silər Mening həlkim bolisilər, Mən silərnin Hudainglar bolimən; ■ 5 xundak boləqinida Mən ata-bowiliringlaroqa: «Silərgə sūt həm bal ekip turidioqan bir zemin təkdim qilimən» dəp iqqən qəsəmni əməlgə axurimən» — degənidim. Silər bəgünki kündə dəl xu zeminda turuwatisilər! Mən bolsam jawabən «Amin, Pərwərdigar!» — dedim. □ ■

6 Pərwərdigar manga mundak dedi: —

□ 11:2 «**Bu əhdining sözlirigə kulak selinglar**» — bu bexarət (11:1-17)ning asas temisi (yukirikı mawzuyimizdək) — «həlkning Hudaning əhdisini közgə ilmiqanliki». Bexarət bəlkim Yosiya padixah həküm sürgən waqtida ibadəthanidin tepiloqan «Təwrat-qanunning bir qismi» bilən munasiwətlik. U Təwratning qismi bəlkim «Qanun xərhı» idi, kitab Huda Musa pəyoqəmbər arqilik İsrail bilən tüzgən əhdini təkralaydu wə təkitleydu. «2Pad.» 22-23-bablarni, «2Tar.» 34-35-bablarni körüng. ■ 11:3 Qan. 27:26; Gal. 3:10 ■ 11:4 Law. 26:3,12; Qan. 4:20 □ 11:5 «**Mən bolsam jawabən «Amin, Pərwərdigar!» — dedim**» — oqurmənlərgə ayanki, «Amin» degən söz «xundak bolsun!» degən mənida. Muxu yərdə Yerəmiya Pərwərdigarning əhdisigə boysunmioqan barlik kixilərnı (3-ayəttə) lənətkə qalduridioqanliqioqa qoxuluxni bildüridu. ■ 11:5 Qan. 7:12

Yəhudaning xəhərliridə, Yerusalemining koqilirida bu sözləni jakarla: — Bu əhdining barlıq səzlirigə kulak selip əməlgə axurunglar!

□ ⁷ Qünki Mən ata-bowiliringlarəqa Misir zeminidin kutkuzup qıkarəqan künidin bögünki künigiqə «Mening awazimoqa kulak selinglar!» dəp jekiləp agahlandurup keliwatimən; Mən tang səhərdə ornumdin turup ularni agahlandurup kəldim. ■ ⁸ Ləkin ular həq anglimioqan yaki kulak salmioqan; ularning hərbi rəzil kəngülliridiki jəhillikqə əgixip mangoqan; xuning bilən Mən bu əhdidiki barlıq sözləni ularning bexioqa qüxürdüm; Mən bularning həmmisini ularəqa tapilioqanmən, ləkin ular həq əməlgə axurmioqan.■

⁹ Pərwərdigar mənə mundaq dedi: — Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatqanlarning arisida bir suyikəst bayqaldi;

¹⁰ ular səzlimni anglaxni rət kiləqan ata-bowilirining kəbihliklirigə kaytip kətti; ularning ibaditidə bolayli dəp baxqa ilahlarəqa əgixip kətti. Israil jəməti həm Yəhuda jəməti ata-bowiliri bilən tüzgən əhdəmni buzdi.

¹¹ Xunga Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən ularning üstigə həq kutulalmas apət qüxürimən; ular Mənə pəryad kətüridu, ləkin Mən ularni anglimaymən. ■ ¹² Andin Yəhudaning xəhərliri wə Yerusalemda

□ **11:6** «Bu əhdining barlıq səzlirigə kulak selip əməlgə axurunglar!» — bexarət (11:1-17)ning asas temisi toqrisidiki 2-ayəttiki izahatni kəring. ■ **11:7** Yər. 7:13,25 ■ **11:8** Yər. 3:17; 7:24,26; 9:14 ■ **11:11** Pənd. 1:28; Yəx. 1:15; Yər. 14:12; Əz. 8:18; Mik. 3:4

turuwatkanlar isrik yekip qokunoqan butlarni izdöp ularoqa pəryad ketüridu; lekin apət qüxkən waqtida ular bularni heq kutkuzmaydu. ¹³ Qünki xəhərliring kanqə kəp boləanseri, butliring xunqə kəp boldi, i Yəhuda; Yerusalemning koqiliri kanqə kəp boləanseri, silər «yirginqlik boləuqi»oqa xunqə qurbangahlarıni kurdunglar, yəni Baaloqa isrik yekix üqün qurbangahlarıni bərpa kıldinglar.■

¹⁴ Əmdi sən, *i Yəramiya*, bu həlk üqün dua kılma, ular üqün heq pəryad yaki tilawət kılma; qünki apət bexioqa qüxüxi bilən ular Manga nida kıloqan waqtida Mən ularni anglimaymən.■

¹⁵ — Mening səyümlük həlkimning öyümdə turuxioqa nemə həkqi? Qünki kəpinqinglar özünglarning rəzil məksətlirigə yetixkə orunisilər; silər rəzillikinglar əməlgə axkanda hursən bolsanglar, undakta «mukəddəs gəxlər» muxu asiyliqinglarni silərdin elip taxliyalamdu?

□ ¹⁶ Pərwərdigar ismingni «Yapyexil, mol mewilik, baraksan zəytun dərihi» dəp atioqanidi; lekin *Pərwərdigar* dərəhkə xawkunlaydioqan zor bir otni salidu wə xahliri yok kılinidu.

¹⁷ Qünki seni tikkən samawi koxunlarning Sərdari boləan Pərwərdigar sanga qarap külpət bekitip jakarliqan; səwəbi, Israil jəməti wə Yəhuda jəməti əzining mənpeətini közləp

■ **11:13** Yər. 2:28 ■ **11:14** Yər. 7:16; 14:11

□ **11:15** «**mukəddəs gəxlər**» — qurbanlıqlardiki gəxlər, əlwəttə. Oqurmənlər ayətning baxqa kəp hil təjimilirini uqritixi mumkin, lekin omumiy mənisi təjimizdikidək bolidu.

rəzillik qilip, Baaloqa isriq yekip, Mening oqəzipimni kəltürdi.■

*Yəramiyaqa kilinidioğan suyikəstni
Pərwərdigar uningə ayan qilidu*

¹⁸ «Pərwərdigar manga həwər yətküzdi, xuning bilən mən qüxəndim; U manga ularning kilmixlirini ayan qildi; ¹⁹ mən bolsam huddi boquz laxka yetiləp mangə qan kənük paklandək idim; mən əsli ularning manga qarap: «Dərəhni mewisi bilən yokitayli, uning ismi kayta əskə heq kəltürülmisun, uni tiriklər zeminidin üzüp taxlayli» degən kəstlirini heq bilməyttim; ²⁰ ləkin Sən, i adil həküm Qıkarəquqi, adəmning wijdan-kəlbini Sinioquqi, samawi qoxunlarning Sərdari bolə qan Pərwərdigar, Sening ularning üstigə qüxüridioğan kisasinqni əz kəzüm bilən kərüxkə nesip qiloqaysən; qünki dəwayimni Sangila ayan qilip tapxurdum».■

²¹ Xuning bilən Pərwərdigar *manga* mundak dedi: — «Pərwərdigarning namida bexarət bərmə, bolmisa jening qolimizda tügixidu» — dəp sanga dok qilip yürgən Anatottiki adəmlər jeningni izdəp yüridu. Əmdi ular toqrisida mundak səzüm bar: — ²² — bu ixka qarap samawi qoxunlarning Sərdari bolə qan Pərwərdigar mundak dedi: — Mana, Mən ularni jazalaymən; yigitlər qiliq bilən əlidu, oqul-qizliri bolsa kəhətqilik bilən əlidu. ²³ Ulardin

■ **11:17** Yər. 2:21 ■ **11:20** 1Sam. 16:7; 1Tar. 28:9; Zəb. 7:9; 26:2; Wəh. 2:23

heqbir kəldisi qalmaydu; qünki Mən ular jaza-linidiqan yilida, xu Anatottiki adəmlər üstigə apət qüxürimən.

12

Yərəmiya pəyoqəmbərning Pərwərdigarə dad eytixi dawamlixidu

¹ Mən dəwayimni aldingə elip kəlsəm, adil bolup kəlding, i Pərwərdigar; lekin Sən bilən Öz həkümliring toqruluk səzləxməqimən; nemixka rəzilləring yoli ronak tapidu? Asiylik qiloquqilarning həmmisi nemixka kəngri-azadilikdə turidu? ■ ² Sən ularni yər yüzigə tikkənsən, ularmu yiltiz tartqan; ular əsüp güllinidu, ular mewiləydu; Sən ularning aqziqə yəkin ohxaysən, lekin wijdanidin yirəksən; □ ■ ³ lekin Sən, i Pərwərdigar, meni bilisən; Sən meni kərüp kəlgənsən, Əzünggə bolqan sadiklikimni sinioqənsən. Ular ni boquzlaxka bekitilgən qoylardək ayrip sərəp qikkəysən, ularni kətl künigə ayrioqəysən. □ ■ ⁴ Zemin qaqanoqiqə qəojiraydu, etizdiki

■ **12:1** Ayup 21:7; Zəb. 73:11-13; Həb. 1:3 □ **12:2** «**Sən ularning aqziqə yəkin ohxaysən, lekin wijdanidin yirəksən**» — «wijdan» degən söz muxu yərdə ibraniy tilida «bəraklər» bilən ipadilinu. ■ **12:2** Yəx. 29:13 □ **12:3** «**...Ular ni boquzlaxka bekitilgən qoylardək ayrip sərəp qikkəysən, ularni kətl künigə ayrioqəysən**» — Yərəmiya əzining yurt-daxlirining suykəstining obyekt bolup nuroqunliqan japa tartmaqta, lekin ular kəng-azadə yaxaydiqan ohxaydu. ■ **12:3** Zəb. 17:3; 139:1; Yər. 11:20

ot-qəplər qaqanoqığə kuroqan hələttə turidu? Zeminda turuwakanlarning rəzilliki tüpəylidin həywanlar həm uqar-qanatlar qaqanoqığə yokaq tügəydu? Qünki bu həlk: «*Huda* aqiwitimizni həq kərməydu» dəwatidu. □ ■

Pərwardigar Yerəmiyağa jawab beridu

⁵ — Sən yügürgən ləxkərlər bilən bəsləxkəndə, ular seni həlsiratқан bolsa, əmdi sən atlar bilən bəsləxsəng kəndək bolar? Sən pəkət aman-tinqlikta turoqan zemindila hatirjəm bolup *Manga* ixinisən, əmdi İordan dəryasi boyidiki kuyuk qatqallıklarda kəndək yürisən? □

⁶ Qünki hətta öz kərindaxliring, atangning jəmətimu sanga asiylik kılqan. Ular mu seni yokitix üqün awazini koyup bərgən. Gərqə ular sanga mehirlik səzlərnı kılqan bolsimu, ularğa ixənmə!» ■

□ **12:4 «Bu həlk: «Huda aqiwitimizni həq kərməydu» dəwatidu?»** — ibraniy tilidiki «Bu həlk: U aqiwitimizni həq kərməydu» dəwatidu?» deyilidu. Bu degənliktiki «U»ni bəzi alimlar Yerəmiyani kərsitidu, dəp qaraydu. Ləkin bizningqə həlkning: «Huda aqiwitimizni həq kərməydu» degən səzi, Təwrat «Qan.» 32:30diki «Mən (Huda) ularning aqiwitini kərimən» degən səzning dəl əksidur, xunga biz «Huda» dəp tərjimə kilduk. ■ **12:4** Yər. 4:25; 7:20; 9:10 □ **12:5 «İordan dəryasi boyidiki kuyuk qatqallıklarda kəndək yürisən?»** — bu yər xirlar yaxıqan, intayin hətərlik jay idi (49:14, 50:44ni kərüng). Huda Yerəmiyağa: «İxliring təhimu kıyin, təhimu qataq, təhimu muxəkəkətlik bolidu» dəp aqaqlanduridu. ■ **12:6** Pənd. 26:25

Huda Yərəmiyaning dad kətürüxlirigə yənə bir jawab beridu

7 — Özüm ailəmdin waz keqimən, mirasimni taxliwetimən, jan-jigirimni düxmənlirining qoliqə tapxurimən. ⁸ Mening mirasim *boloqan həlk* bolsa Manga ormanlıktiki bir xirgə ohxax bolup qaldı; ular Manga qarxi awazini kətürdi; xunga Mən ularni yaman kərimən. ⁹ Mening mirasim Manga sar-bürküt yaki qilbəridək bolup qaldı əməsmu? Ləkin uning ətrapiqə baxkə sar-bürkütlər olaxmakta! Beringlar, ularni yəwetixkə barlıq daladiki həywanlarni yioqıp kelinglar! □ ■ ¹⁰ Nuroqunlioqan həlk padiqiliri üzümzarimni həlak kildu, ular Mening nesiwəmni ayaq asti kildu, ular Mening yekimlik nesiwəmni qerib bir qəl-bayawanoqə aylunduridu; □ ■ ¹¹ ular uni qerib kiliwetidu; u Mening aldimda qerib həm kəqjirək turidu; pütkül zemin qerib qalidu; əmma həq adəm buningə kənglini

□ **12:9 «dalidiki həywanlar»** — bəlkim Israilni bulang-talang kilməkqi boloqan yat əllərnı bildüridu. Bu pərman («Beringlar...yioqıp kelinglar») bəlkim pərixtilərgə eytilsa kərək.

■ **12:9** Yər. 7:33 □ **12:10 «Nuroqunlioqan həlk padiqiliri»** — bəlkim yat əllərnıng əmir-padixahlirini kərsitidu. Bı-rək Israilnıng əzidiki «həlk padiqiliri» (padixahlar, kahınlar, pəyoqəmbərlər)ning wapəsizliki bilən bu aqıwətnı Israilnıng bexioqə kəltürgən, xunga «nuroqunlioqan pada bəqquqiliri» ularnimu əz iqigə elixi mumkin. Huda «Mening üzümzarım», «Mening nesiwəm» dəgən ibarilər bilən, bəlkim Əz həlqi Is-railni, jümlidin ularnıng zeminini kərsitidu. İbraniy tilida bu ayəttin 13-ayətkiqə boloqan peillər «ətkən zaman»da ipadilınidu; pəyoqəmbər bularnıng həmmisini «allıkaqan yüzbərgəndək», jəzmən yüz beridu, dəp bilidu. ■ **12:10** Yər. 6:3

bəlməydu. ¹² Qəl-bayawandiki barlıq egizliklər üstigə həlak kılquqılar oquzulda qikip kelidu; qünki Pərwərdigarning kiliqi zeminning bir qetidin yənə bir qetigiqə həmmi yutidu; heq ət igisinin tinq-hatirjəmliki bolmaydu. ¹³ *Həlkim* buqdayni terioqan bolsimu, lekin tekənlərni oriydu; ular əzlrini upratkini bilən, payda kərməydu; xunga *naqar* məhsulatliringlar tüpəylidin, Pərwərdigarning kəttik oqəzipi tüpəylidin, yərgə qarap qalisilər.■

¹⁴ Mənki Pərwərdigar Əz həlkim Israilni waris kılqan mirasqa qangal salqan, zeminimning həmmə rəzil qoxniliri tooqruluk mundaq dəymən: — Mana, Mən ularni əz zemini-din yulup alimən, xuningdək Yəhuda jəmətini ular arisidin yuluwalimən; □ ■ ¹⁵ lekin xundaq boliduki, ularni yuluwalqandin keyin Mən bu yoldin yenip, ularqa iqimni aqritimən, ularning hərbirini əz mirasioqa, hərbirini əz zeminiqqa qayturimən.□

¹⁶ Xundaq kılıp, əgər (ular ətkəndə həlkimgə Baalning ismioqa kəsəm iqixni əgətkəndək) kəngül qoyup həlkimning yollirini əgənsə, jümlidin Mening namimqqa kəsəm iqixni əgənsə, — əmdi ularqa həlkim arisidin *mukim*

■ **12:13** Law. 26:16; Qan. 28:38 □ **12:14** «**zeminimning həmmə rəzil qoxniliri**» — qoxna yat əllərni kərsitidu.

■ **12:14** Qan. 30:3; Yər. 32:37 □ **12:15** «**ularni ...ularning hərbirini əz mirasioqa, hərbirini əz zeminiqqa qayturimən**» — bu Hudaning bu yat əllərnin hərbirigə eytqan səzliri.

orun berilip, ular gülləndürülidu. □ ¹⁷ Birəq ular anglimisa, Mən xu əlni mutlək yulup taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar.■

13

Qirip kətkən iq tambaldin aloqan sawaḳ

¹ Pərwərdigar manga mundaḳ dedi: — Barəqin, kanap iq tambalni al, belinggə baqla; lekin uni suqə qilima. ² Xunga Pərwərdigar manga degəndək mən bir iq tambalni aldim wə belimgə baqlap qoydum.

³ Əmdi Pərwərdigarning səzi ikkinqi kətim manga kelip mundaḳ deyildi: — ⁴ «Sən puloqa aloqan, belinggə baqlanoqan iq tambalni elip, ornungdin tur, Fratḳa berip xu yərdə taxning

□ **12:16** «ularoqa həlḳim arisidin muḳim orun berilip, ular gülləndürülidu» — ibraniy tilida sözmusez bolsa «ular həlḳim arisida kurulidu». Bu söz kəp jəhətlilik bolup, etiḳad, əhlak, danalilik, iḳtisad wə parawanlik, bolupmu hərhil roḳiy bayliqlarni kərsitidu. ■ **12:17** Yəx. 60:12

yerikioğa yoxurup qoy».□

⁵ Xunga mən bardim wə Pərwərdigar manga buyruqandək uni Fratka yoxurup qoydum.

⁶ Kəp künlər ötkəndin keyin, Pərwərdigar manga: «Ornungdin tur, Fratka berip, Mən sanga xu yərgə yoxuruxka buyruqan iq tam-balni kolungoğa al» — dedi.

⁷ Xunga mən Fratka bardim; mən yoxuroğan yərdin iq tambalni kolap qikirip kolumoğa aldim; mana, iq tambal sesip qirip kətkənidi, pütünləy kiygüsiz bolənanidi. ⁸ Pərwərdigarning sözi manga kelip mundak deyildi: —

⁹ Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən Yəhudaning pəhrini wə Yerusalemining qong pəhrini muxu həlda yökətimən; ¹⁰ Mening səzlimni anglaxni rət kəloğan, kənglidiki jahillikida mangidioğan, baxka ilahlarning kullukida bolup, ularoğa ibadət kəlixka

□ **13:4 «...ornungdin tur, Fratka berip,...»** — baxka birhil təjimesi: «...ornungdin tur, Əfrat (dəryasi)oğa berip...». Yəramiyaning yurti Anatotoğa yəkin «Frat» degən kiçik bir yeza idi. Əfrat dəryasi bolsa Pələstindin 550 kilometr yırək. Əgər toqra təjimesi «Frat» bolsa, xübhəsizki, bu yənə səz oyuni arkilik «Əfrat dəryasi»ni, xuningdək Əfrat dəryasının boyida kuroloğan Asuriyə imperiyəsini, xundakla keyinki Babil imperiyəsini kərsitidu. Bu ikki imperiyəning Israiloğa andin keyin Yəhudağa (ular xu yərgə sürgün bolənan wəktida) etikadni buləyaydioğan təsiri bolənan. Asuriyəning butpərəslikining wə Babilning pulpərəslikining etikadni buləyaydioğan təsiri bar idi. İxning baxka birhil xərhı: ular əsli Pərwərdigaroğa «qing munasiwəttə baqlinix»i kərək idi. Ləkin buning ornioğa ular Babiloğa baqlanmaqçı bolup (Həzəkıya padıxahning künliridə) buləlinip kətkən. Ləkin bizningqə bundak xərhı Yəramiyaning dəwrigə uyoqun kəlməytti.

intilidiqan bu rəzil həlk pütünləy kardin qıkkən bu iq tambaloqa ohxax bolidu. ¹¹ Qünki huddi iq tambal adəmning qatirikiqə qing baqlanoqandək, ularmu Manga *yekın* bir həlk bolsun, Manga nam-abruy, mədhiyə wə xan-xərəp kəltürsun dəp, Mən Israilning pütkül jəmətini wə Yəhədaning pütkül jəmətini Özümge qing baqlanduroqanmən — dəydu Pərwərdigar, — lekin ular heq kulaq salmidi.□

¹² Ularqə muxu səzni degin: — Israilning Hudasi boləqan Pərwərdigar mundak dəydu: — «Həmmə xarab idixi xarab bilən toluxi kerək». Ular sanga: «Əjəba, həmmə xarab idixi xarab bilən toluxi kerəklikini obdan bilməmdük?» — dəydu; □ ¹³ Sən ularqə mundak dəysən: «Pərwərdigar mundak

□ **13:11 «...huddi iq tambal adəmning qatirikiqə qing baqlanoqandək, ularmu Manga yekın bir həlk bolsun ... dəp, Mən Israilning pütkül jəmətini wə Yəhədaning pütkül jəmətini Özümge qing baqlanduroqanmən»** — bu təmsilning mənisi bəlkim xuki, Israil Hudaqə qing baqlanoqan bolsa, heq buləqanmaytti (təmsildə pəyoqəmbər əzi Hudaqə wəkil bolidu). Lekin bu ziq munasiwəttin ayrilsa, bəribir yat əllər (məsilən, Asuriyə, Babildək) tərpidin buləqinidu. 1-ayəttiki «suqə qilima» degən sirlik buyruq, bəlkim bu ziq munasiwətning heq ayrılmasliki kerəklikini təkitligən boluxi mumkin. □ **13:12 «Həmmə xarab idixi xarab bilən toluxi kerək»** — bəlkim həlk arisidiki məqal-təmsil boluxi mumkin — mənisi bəlkim «həmmə ix onguxluk bolidu» yaki «kəprək kütkün bolsang kəprək alisən» katarliklər. İbraniy tilida «idix» wə «əhmək» bir-birigə ohxap ketidu. Həlk pəkətlə öz kəyp-sapsini (xarab buning simwoli bolup) intilip kooqliqəndin keyin Huda ularqə: «Mən silər izdigininglarni öz bexinglarqə qüxürimən, silər bir-biringlarni nabut kilisilər» dəp jawap bərgən ohxaydu.

dəydu: — Mana, mən bu zeminda barlıq turuwatqanlarni, Dawutka wəkil bolup uning təhtigə olturoqan padixahlarni, kahinlarni wə pəyoqəmbərlərnəni həmdə Yerusalemda barlıq turuwatqanlarni məstlik-bihoxluk bilən toldurimən. ¹⁴ Mən ularni bir-birigə, yəni ata bilən oqullirininimu ohxaxla bir-birigə sokuxka salimən, — dəydu Pərwərdigar; — Mən ularoqa iqimni aqritmaymən, ularni ayimaymən, ularoqa rəhim kilmaymən; ularni nabut kilixka heqnərsə meni tosumaydu. ¹⁵ Anglanglar, kulak selinglar, həli qong bolmanglar; qünki Pərwərdigar səz kiloqan. ¹⁶ Əmdi U bexinglaroqa zulmət qüxürgiqə, putunglar zawal qüxkən taqlarda putlaxkandək putlaxquqə, U silər izdigən nurni əlüm sayisioqa, kapkarangotulukka aylanduroquqə, Pərwərdigar Hudayinglaroqa layiq xan-xərəp qayturunglar! ■

Yərəmiya əz dərd-əlimini həlkəyə bildüridu

¹⁷ Buni anglimisanglar, silərnin həkawurlukunglar tüpəylidin jenim yoxurunqə yioqlaydu; aqqıq yioqlap kəz yaxlirim ekip taxidu; qünki silər, i Pərwərdigarning padisi, sürgün kilinisilər. ■

Pərwərdigarning səzi dawamlixidu

¹⁸ Padixah wə hanixka: «Təhtinglardin qüxüp yərgə olturunglar; qünki kərkəm

tajliringlar bexinglardin qüxürülidu» — degin.

□ 19 Jənubdiki xəhərlər korxiwelniq takilidu; ularni aqidioqan heqkim bolmaydu; pütkül Yəhuda sürgün bolidu; ularning həmmisi əsirgə qüxüp sürgün bolidu. □ 20 Bexingni kətür, i Zion,

ximaldin qıkkanlaroqa kara; sanga tapxuruloqan pada, yəni yekimlik padang nəgə kətkəndü?

□ 21 Pərwərdigar seni baxquruxka dostliringni bekitkinidə sən nemə deyələytting? Əsli özüng ularoqa baxquruxni өгətkən tursang! Xu tapta toloqak tutqan ayaldək azab-оқubətlər seni tutmamdu?□

22 Sən əgər көnglүngdə: Bu ixlar nemixka beximoqa qüxti? — dəp sorisang, bu ixlar

□ 13:18 «Padixah wə hanixka: «Təhtinglardin qüxüp yərgə olturunglar... tajliringlar bexinglardin qüxürülidu» — degin» — padixah wə hanix bəlkim Yəhoakin wə anisini kərsitidu. Ular miladiyədin ilgiri 597-yili sürgün boləqan («Yər.» 22:26, 29:2, «2Pad.» 24:14-16ni kəring). □ 13:19

«Jənubdiki xəhərlər korxiwelniq takilidu; ularni aqidioqan heqkim bolmaydu» — demək, heqkim qıqalmaydu, heqkim kirəlməydu. □ 13:20 «Bexingni kətür, i Zion,

ximaldin qıkkanlaroqa kara; sanga tapxuruloqan pada, yəni yekimlik padang nəgə kətkəndü?» — bu ayəttiki peillar «ayalqə rod»ta bolup, bu sözlər bəlkim Yerusalemoqa, yəni uningda turəqan «Hudaning həlqi boləqan pada bəkküqiliri»oqa — padixahka, kahinlaroqa wə «pəyoqəmbərlər»gə eytilidu.

□ 13:21 «Pərwərdigar seni baxquruxka dostliringni bekitkinidə sən nemə deyələytting? Əsli özüng ularoqa baxquruxni өгətkən tursang!» — Israilning ittipaқdaxliri («dostlar»i) awwal Asuriyə, andin Babilni öz iқigə aloqanidi. Ularning həmmisi Israil bilən boləqan munasiwitidin paydilanmaqı boləqan, halas (məsilən, «Yəxaya» 39-babni kəring; Babilning əlqiliri Yəhudaning көp məlumatlırini igiligəndin keyin ularoqa asiylіk qıloqan).

kəbihliking intayin eəjir boləjanlikidin boldi —
kəyniking saldurup taxlandi, yotiliring zorawan-
likta axkarilandi. □ ■ ²³ Efiopiyəlik kəra terisini
əzgərtələmdü? Yaki yilpiz qipar tənggilirini
əzgərtələmdü? Undağ boləjanda silər rəzillikni
kəlixkə kəngənlərmu yahxilikni kəlalaydioğan
bolisilər! ²⁴ Əmdi qəl-bayawandiki xamal
həydiwətkən samandək Mən silərnə həydep
qaqimən.

²⁵ Bu sening akiwiting bolidu, Mən sanga
bekitkən nesiwəng, — dəydu Pərwərdigar;
qünki sən Meni untuqansən, yaloqanqilikka
tayanqansən. □ ²⁶ Xunga Mən kəynikingning
pəxlirini yüzüng üstigə kətürüp taxlaymən,
nomusung kərülidu. ²⁷ Ah, sening zinaliring,
ayoqirningkidək pohur kixnəxliring, egizliklərdə
wə etizlarda boləjan buzukqilikliringning
pəskəxliki! — Barlik yirginqlikliringni kərdum!
Həlingəja way, i Yerusalem! Sən pak kəlinixni

□ **13:22 «yotiliring zorawanlikta axkarilandi»** — ibraniy
tilida «tapanliring zorawanlikta yarilandi» — wapəsiz ayal
bəlkim öz yoldixi tərpidin xundağ muamiligə uqrixı mumkin.

■ **13:22** Yəx. 47:2, 3; Yər. 5:19; 16:10 □ **13:25 «sən Meni un-
tuqansən, yaloqanqilikka tayanqansən»** — «yaloqanqilik»
muxu yərdə bəlkim butlarni kərsitidu.

қақаноқиқа рәт қилмаққисән?!□

14

Қуроққиліқлар үстидә болоған мәрсиә

¹ Yerəmiyaqa qūxkən, Pərwərdigarning qūroqkılıqlar toqruluk səzi: —

Yərəmiyaning mərsiyəsi wə duasi

² Yəhuda matəm tutidu, uning dərwaziliri zawaloqa yüz tutmaqta, həlk yərgə qaplıxıp qarılıq tutidu; Yerusalemdin nalə-pəryad kətürülməktə. □ ³ Mətiwərliri qaparmənlirini su əkilixkə əwətidu; ular su azgallırıoqa baridu, ləkin həq su tapalmaydu; ularning küpliri

□ **13:27 «Ah, sening zinaliring, ayoqirningkidək po-hur kixnəxliring, egizliklərdə wə etizlarda boləğan buzukqilikliringning pəskəxliki! ...»** — bu ayət xübhəsiziki, butpərəslikni kərsitidu. U Hudaning kəz aldida yirginq-lik zinahorlukqa ohxaxtur. Ləkin oqurmənlərgə xu bəlkim ayanki, mundaq butpərəslik Hudaqa wapəsizlik bolup rohiy jəhəttə pahixiwazlik bolupla qalmaq, Pələstindiki butpərəslikte kixilər butlirioqa «ataloğan», buthanida turoğan pahixə ay-allarəqa pul berip ular bilən yatatti. □ **14:2 «Yəhuda matəm tutidu, ... həlk yərgə qaplıxıp qarılıq tu-tidu; Yerusalemdin nalə-pəryad kətürülməktə»** — bizningqə bu 2-9-ayətlər «Yərəmiyaning mərsiyəsi wə duasi». Bizn-ingqə 1-ayəttə tiləqə elinoğan «Pərwərdigarning qūroqkılıqlar toqruluk səzi» rəsmiy həlda 10-ayəttə baxlinidu. Bəzi al-imler 2-6-ayətlərnə Pərwərdigarning (bexarət beridioğan) səzi, 7-9-ayətlərnə Yerəmiyaning duasi dəp qaraydu. Xübhəsizki, 10-15-ayətlər andin bəlkim 16-18-ayətlər Pərwərdigarning jawabi idi.

quruk kaytip kelidu; ular yərgə qarap qalidu, sarasimigə qüxidu; ular bexini yepip təwən sanggilitidu. □ ⁴ Heq yamoqur bolmioaqqa yər yüzi yerilip kətti; yər həydidüqilər yərgə qarap bexini yepip təwən sanggilitidu. ⁵ Maral bolsa dalada bala qozilaydu, andin qozisidin waz keqidu; qünki ot-qöp yok. ⁶ Yawa exəklər egizliklərdə turup qilbərillərdək həsirap ketidu; ozuk izdəp kəzliri qarangoqulixip ketidu, qünki ozuk yok. ■

Yərəmiyaning duasi

⁷ — I Pərwərdigar, kəbihliklirimiz bizni əyibləp guwahlik bərgini bilən, Əzüngning naming üqün bir ixni kiloqaysən! Qünki bizning yolungdin qikip ketiximiz intayin kəptur; biz Sening aldingda gunah sadir kilduk. ⁸ I Israilning Arzusi, külpət qüxkəndə ularning kutkuzoquqisi Boloquqi, Sən nemixka bizgə zem-inimizdiki musapirdək, bir keqila konmaqci boləqan bir yoluqidək bolisən? ⁹ Nemixka heq amalsiz kixidək, heqkimni kutkuzalmaydioqan bir palwanoqa ohxax bolisən? Ləkin Sən, i Pərwərdigar, arimizda turisən, biz Sening naming bilən ataloqandurmiz; bizdin waz keqip

□ **14:3 «ular ... sarasimigə qüxidu; ular bexini yepip təwən sanggilitidu»** — kona zamanlarda bexini yepix kattik puxyaman kiliş, kattik azablinixni bildürətti. ■ **14:6** Yər. 12:4

kətmə!□

Pərwərdigarning səzi rəsmiy baxlinidu

¹⁰ Pərwərdigar muxu həlkkə mundaq dəydu: — Ular dərھəqikət *məndin* tezip, kezixkə amraktur; ular kədəmlirini *yaman yoldin* heq tizginliməydu; Pərwərdigarning ulardin heqkandak hursənliki yok; əmdi hazır ularning kəbihlikini esigə kəltürüp ularning gunahlırini jazalaydu.

Yaloqan pəyoqəmbərlərgə ixinixkə boloqan jaza

¹¹ Andin Pərwərdigar manga: — Bu həlkning bəht-bərikiti üqün dua qılma — dedi. ■ ¹² — Ular roza tutqanda, pəryadini anglimaymən; ular keydürmə kurbanlıqlarni axlık hədiyyələr bilən sunoqanda, Mən ularni qobul qılmaymən; Mən ularni qiliq, kəhətgilik wə wabalar arkilik yokitimən.■

¹³ Mən bolsam: — Ah, Rəb Pərwərdigar! Mana, pəyoqəmbərlər ularoqə: «Silər qiliqni heq kərməysilər, kəhətgilikkimu duq kəlməysilər; qünki Mən bu yərdə silərnin aman-esənlikinqləroqə kapalətlilik qilimən» dəydu, — dedim.

□ **14:9 «biz Sening naming bilən ataloqandurmiz»** — məlum bir kixi baxkə birsining nami bilən ataloqan bolsa uningə mənsup wə uning məs'ulluqi wə himayisi astida turidu. «İsrail» (Huda bilən boloqan xahzadə) wə «Yəhuda» (mədhiyə) degən isimlar Hudaning ikki namini kərsətkən; Huda Əzi İsrailni «Mening həlkim» dəp atioqanidi. ■ **14:11** Mis. 32:10; Yər. 7:16; 11:14 ■ **14:12** Pənd. 1:28; Yəx. 1:15; Yər. 6:20; 7:21,22; 11:11; Əz. 8:18; Mik. 4:3

14 Əmdi Pərwərdigar manga mundak dedi: — Pəyoqəmbərlər Mening namimda yaloqan bexarətlər beridu; Mən ularni əwətmigənmən, ularni buyruqan əməsmən, wə ularqə gəp kıləqinim yok. Ular silərgə sahta kərünüx, palqilik, ərziməs nərsilər toqruluk öz kənglidiki ham hiyallarni eytip bexarət bərməktə. □ ■

15 Xunga Pərwərdigar: — Mening namimda bexarət beriwatqan, Mən əwətmigən, yəni: «Kiliq wə kəhətqilik bu zeminoqə heq kəlməydu» dəydiqan pəyoqəmbərlər toqruluk; — bu pəyoqəmbərlər kiliq wə kəhətqilik bilən yokitilidu; 16 ular bexarət bərgən həlkning bolsa, kiliq wə kəhətqilik tüpəylidin jəsətliri Yerusalemlə koqiliriqə taxliwetilidu; ularning əzlrini, ayallirini, kiz-oqullirini kəmgüdək heqkim kəlməydu; Mən ularning rəzillikini öz bexiqə təkimən. 17 Sən ularqə xu səzni eytisən: — «Kəzlimdin keqə-kündüz yax tohtimisun; qünki mening pak kizim boləqan həlkim yarisi bəsülgəndək kattik bir zərb yəp, intayin eqir yarilandi», — dəydu. □ ■

□ 14:14 «Ular silərgə sahta kərünüx, palqilik, ərziməs nərsilər toqruluk öz kənglidiki ham hiyallarni eytip bexarət bərməktə» — «ərziməs nərsilər» bəlkim butlarni kərsitidu. ■ 14:14 Yər. 23:21; 27:15; 29:8, 9 □ 14:17 «mening pak kizim boləqan həlkim» — «pak kizim boləqan həlkim», wə «Zion kizi» «həlkimning kizi» katarlik ibarilər Huda-ning Öz həlkigə yaki baxka həlk (məsilən, «Misirning kizi», 46:11)kə boləqan mehri-xəpkitini, ularqə baqlıqan muhəbbitini kərsitidiqan məninini öz iqiğə alidu. ■ 14:17 Yər. 13:17; Yiq. 1:16; 2:18

Yerəmiya duasini dawam qilidu

18 Mən dalaqə qıksam, mana kiliqtin öltürülgənlər; xəhərgə kirsəm, mana kəhətqiliktin solixip kətkənlər! Qünki pəyoqəmbər həm kahin hər ikkisila bilimsiz-nadan bolup, ular zeminda öz sodisi bilənla bolup kətti. □ 19 Sən Yəhudadin nemixka

waz kəqting? Jening Ziondin Zeriktimu? Sən nemixka bizni xunqə dawalıqusiz dərijidə uroqaniding? Biz aram-tinqlikni küttük, ləkin heq kutluk künlər yoktur; xipalik bir wakıtni küttük, ləkin mana dəkkə-dükkə iqididurmiz!

■ 20 I Pərwərdigar, rəzillikimizni, atabowilirimizning kəbihlikini tonup ikrar kilimiz; qünki Sening aldingda gunah sadir kilduk. ■

21 Özüng naming üqün Yerusalemnı kəzünggə ilmay koymioqaysən; xan-xərəplik təhting boləqan jayni rəsua kilmioqaysən; əhdəngni esinggə kəltürgəysən, uni buzmioqaysən! □

22 Əllər qokunidiqan «ərziməslər» arisida yamoqur yaqduroquqi barmidu? Yeoqinni asmanlar əzlirila berəmdü? *Bularni əməldə kərsətküqi* Sən əməsmu, i Pərwərdigar Hudayimiz! Xunga Seni təlpünüp kütimiz;

□ 14:18 «Qünki pəyoqəmbər həm kahin hər ikkisila ... zeminda öz sodisi bilənla bolup kətti» — pəyoqəmbərlər wə kahinlar soda bilən xuqullanmasliq kerək idi, əlwəttə. Muxu ayəttiki «sodisi» ularning «Hudaning səzini burmilap satidioqanlıqı»ni kərsitidu. Baxka birhil təjrimisi: «... pəyoqəmbər həm kahin hər ikkisi heq bilməydiqan bir zeminoqə qikip kətti». ■ 14:19 Yər. 8:15 ■ 14:20 Zəb. 106:6; Dan. 9:8 □ 14:21 «xan-xərəplik təhting boləqan jayni rəsua kilmioqaysən» — «xan-xərəplik təhting» bəlkim Yerusalemda turoqan mukəddəs ibadəthanini kərsitidu.

qünki Sənla bularni kiloquqidursən.■

15

¹ Pərwərdigar manga mundaq dedi: — «Musa yaki Samuil *pəyoqəmbərlər* aldimda turoqan bolsimu, kənglüm bu həlkkə heq karimaytti. Ularni kəz aldimdin kətküzüwət! Ular Məndin neri qikip kətsun! □ ■ ² Əgər ular səndin: «Biz nəgə qikip ketimiz?» desə, sən ularqa: «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Ölümgə bekitilgənlər ölümgə, kiliqqa bekitilgənlər kiliqqa, kəhətqilikkə bekitilgənlər kəhətqilikkə, sürgün boluxka bekitilgənlər sürgün boluxka ketidu» — dəysən. □ ■ ³ Qünki Mən tət hil jaza bilən ularning üstigə qüximən, — dəydu Pərwərdigar, — öltürüx üqün kiliq, titma-titma kilix üqün itlar, yutux wə həlak kilix üqün asmandiki uqar-qanatlar wə yər-zemindiki həywanatlarni jaza boluxka bekittim; ■ ⁴ Yəhuda padixahı Həzəkiyaning oqlı Manassəhning Yerusalemda kiloqanliri tüpəylidin Mən ularni yər yüzidiki

■ 14:22 Zəb. 135:7; 147:8; Yəx. 30:23; Yər. 5:24; 10:13

□ 15:1 «Pərwərdigar manga mundaq dedi: — «Musa yaki Samuil (*pəyoqəmbərlər*) aldimda turoqan bolsimu,...» — oqurmənlərgə ayan boliduki, Musa wə Samuil həzrətlər İsrail həlki üqün kəp kətim gunahlırini tiliwaloqan (məsilən, «Mis.» 32-bab, «1Sam.» 7-babni kərüng). ■ 15:1 Mis. 32:14; 1Sam. 7:9; Əz. 14:14 □ 15:2 «ölümgə bekitilgənlər ölümgə... ketidu» — muxu yərdə «ölüm» bəlkim waba arkilik boləqan ölümni kərsitidu. ■ 15:2 Zək. 11:9 ■ 15:3 Law. 26:16; Yər. 7:33

barlıq padixahlıqlar arisida wəhimigə saloquqi bir obyekt kəlimən. □ ■

⁵ Qünki kim sanga iqini aqritidu, i Yerusalem? Kim sən üqün aq-zar uridu? Kim əhwalingni soraxka yolda tohtap yeningoqa baridu? ■ ⁶ Sən Meni taxliwətkənsən, — dəydu Pərwərdigar, — sən qekinip kətting; Mən üstünggə qolumni sozup seni nabut kəlixka turdum; Mən *sanga* iqimni aqritixtin həlsirap kəttim. ■ ⁷ Xunga Mən ularni zemindiki xəhər kowuklirida yəlpügüq bilən soriwetimən; Mən ularni balilardin juda kəlimən wə həlkimni nabut kəlimən; ular öz yolliridin həq yanmidi. ■

⁸ Kəz aldimda ularning tul hotunliri dengiz qumlriridin kəpiyip ketidu; qux waktida Mən ularoqa, yəni yigitlərnin anisioqa bir həlak kəloquqini elip kəlimən; Mən uxtumtut ularning bexioqa dərd wə wəhimə quxurimən. □

⁹ Yəttə balini tuoqkan ana solixip tinikidin qalay dəp qalidu; küpkündüzdə bu anining quyaxi tuyuksiz *məqripkə* patidu; u xərməndə bolup horluk-həkarətlərgə ugraydu. Ulardin qəloqanlarni bolsa Mən düxmənlər aldida kəliqka tapxurimən, — dəydu Pərwərdigar. ■

Yerəmiya dad-pəryad kətüridu, Pərwərdigar

□ 15:4 «Yəhuda padixahi Həzəkiyaning oqlı Man-assəhning Yerusalemda kəloqanliri ...» — «2Pad.» 21-babni kərüng. ■ 15:4 Qan. 28:25 ■ 15:5 Yəx. 51:19 ■ 15:6 Yər. 5:7 ■ 15:7 Yər. 4:11 □ 15:8 «qux waktida Mən ularoqa, yəni yigitlərnin anisioqa bir həlak kəloquqini elip kəlimən» — «qux wakti» bəlkim dəm alidoqan wəqit, həjum kəlixka muwapıq idi. ■ 15:9 Am. 8:9

jawab beridu

¹⁰ Ah, ana, halimoğa way, qünki sən meni pütkül zemin bilən qarixilixidioğan bir adəm, ular bilən elixidioğan bir adəm süpitidə tuoqkansən! Mən ularoğa əsümgə kərzmu bərmidim, yaki ulardın əsümgə kərzmu almidim; ləkin ularning hər biri meni qaroyaydu!■

¹¹ Pərwərdigar mundak dedi: — Bərhək, Mən bəhtinggə seni azad kəlimən; külpət wə balayi'apət boləğan künidə Mən sanga düxmənni qiraylık uqraxturimən.□

Həlkəkə boləğan səz

¹² Təmür sunamdu? Ximaldin qıqқан təmür, yaki mis sunamdu? □ ■ ¹³ Bəlki kəloğan barlık gunahlıring tüpəylidin, u qetingdin bu qeting-giqə Mən baylıqlıring həm həziniliringni olja

■ **15:10** Ayup 3; Yər. 20:14-18 □ **15:11** «**Bərhək, Mən bəhtinggə seni azad kəlimən; külpət wə balayi'apət boləğan künidə Mən sanga düxmənni qiraylık uqraxturimən**» — bu ayəttiki ibraniy tilini qüxinix təs. Həlkəlik məsilə xuki, bu sözləni Huda Yəramiyağa, yaki həlkəkə eytkanmu? Həlkəkə bolsa, təjimişi bəlkim: «Mən sanga (ahirida) yaxşı bolsun dəp seni (zəminədin) neri kətküzimən (dəmək, sürgün kəlimən); külpət wə balayi'apət boləğan künidə Mən seni düxmən bilən kərüxtürimən». Bizningqə sözlər Yəramiyağa eytiləğan; 40-bab, 1-5-ayətləni kərüng. □ **15:12** «**Ximaldin qıqқан təmür, yaki mis sunamdu?**» — xu dəwrdə «qara dengiz» boyida (ximaldin) intayın qattıq birhil təmür (əməliyəttə, polat) ixləp qıqırılattı. Əsli tekstni qüxinix təs. Bəxka bir təjimişi: «(Silər) təmür wə mistək bir həlkəsilər, silər ximaldin kəlgən təmürni sunduralamsilər?». ■ **15:12** Yər. 6:28

boluxka həksiz tapxurimən; □ ■ 14 Mən seni düxmənliring bilən billə sən heq bilməydiyən bir zeminoğa өtküzimən; qünki qəzipimdə bir ot qozoqaldi, u üstünggə quxup seni köydüridu. □ ■

Yərəmiya yənə dad eytidu

15 I Pərwərdigar, Sən həlimni bilisən; meni esingdə tutkaysən, manga yekin kelip məndin həwər aloqaysən wə manga ziyankəxlik kılquqılardin intikamimni aloqaysən; Sən ularoğa səwr-takət kərsətküng bolsimu, meni yokatmioqaysən! Mening Seni dəp horliniwəkanlikimni bilgəysən. □ ■

16 Səzliringgə erixip, ularni yəwaldim; səzliring

□ 15:13 «Bəlki kılqan barlık gunəhliring tüpəylidin, u qetingdin bu qetinggiqə mən baylıqliring həm həziniliringni olja boluxka həksiz tapxurimən; » — ayətning baxka bir hil təjimişi: «Bəlki u qetingdin bu qetinggiqə kılqan barlık gunəhliring tüpəylidin Mən baylıqliring həm həziniliringni olja boluxka həksiz tapxurimən». ■ 15:13

Yər. 17:3 □ 15:14 «Mən seni düxmənliring bilən billə sən heq bilməydiyən bir zeminoğa өtküzimən» — baxka ikki hil təjimişi: «... Mən ularni (baylıqliringni) düxmənliring bilən sən heq bilməydiyən bir zeminoğa өtküzüp berimən» yaki «Silərnı heq bilməydiyən bir zeminda düxmənliringning kullukioğa өtküzüp berimən». ■ 15:14 Qan. 32:22 □ 15:15 «Manga yekin kelip məndin həwər aloqaysən» — ibraniy tilida «meni yokliqaysən». «Sən ularoğa səwr-takət kərsətküng bolsimu, meni yokatmioqaysən! Mening Seni dəp horliniwəkanlikimni bilgəysən» — Yərəmiyaning deməkci boləqini, Huda düxmənlirigə səwr-takət kılıp, özini (Yərəmiyani) yənə əwətip, əzi arkilik ularoğa towa kılıx pursiti bərməkci bolsa, undakta, əksiqə, ular towa kılmay, Yərəmiyani өltürüwetix həwp-hətiri bar idi. ■ 15:15 Yər. 11:20

həm meni xadlanduroquqi wə kəlbimning huxallıki boləqan; qünki mən Sening naming bilən ataloqanmən, i Pərwərdigar, samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Huda! ¹⁷ Mən bəzmə kıləquqılarning sorunida oynap-külüp olturmidim; Sening meni tutqan qolung tüpəylidin yaloquz olturdum; qünki Sən meni *ularning qıləqanliri bilən* kattik qəzəpləndürdüng. ■ ¹⁸ Mening azabim nemixka tohtimaydu, mening yaramning dawasi yok, nemixka xipa tapmaydu? Sən manga huddi «aldamqi erik» wə tuyuksiz qəyib bolidioqan sulardək bolmaqisən? □ ■

Pərwərdigarning Yərəmiyağa boləqan jawabi

¹⁹ Xunga Pərwərdigar mundaq dəydu: — Sən hazırki həlitingdin yenip yenimoğa qaytsang, Mən kaytidin seni aldimdiki hizməttə turuxka yandurup kelimən; sən qimmətlik *səzlər* bilən ərziməs *səzlərni* pərkləndürəlisəng, sən yənə aqzimdək bolisən; bu həlk sən tərəpkə qaytip kəlsun, ləkin sən ularning tərəpigə hərgiz qaytmasliqəng kerək; ²⁰ Wə Mən seni bu həlkkə nisbətən mistin qopuruləqan, mustəhkəm bir sepil qilimən; ular sanga hujum qilidu, ləkin ular üstüngdin qəlibə qiləlmaydu; qünki Mən

■ **15:17** Zəb. 1:1 □ **15:18** «Sən manga huddi «aldamqi erik» wə tuyuksiz qəyib bolidioqan sulardək bolmaqisən?» — ottura xərkə, qəl-bayawanda bəzi eriklər tosattin yəqap kətkəqkə, «aldamqi erik»lar dəp atilidu. Xularəqə ixəngən, boylap mangidioqan yoluqılar həlkim ussuzluqtin ölüp ketixi mumkin. ■ **15:18** Ayup 6:15-30; Yər. 30:15

seni kütquzuxka, ulardin halas kilixka sən bilən billidurmən, — dəydu Pərwərdigar. ■

²¹ — Bərək, Mən seni rəzillərnin qanggilidin kütquzimən; əxəddiylərnin qanggilidin kütquzidioğan nıjatkarı bolimən.

16

Yərəmiyağa toy kılmaslıq, matəm tutmaslıq wə bəzmilərgə kətnaxmaslıq buyrulidu

¹ Pərwərdigarning sözi mənə kelip mundak deyildi: — ² Sən ayal zatını əmrınggə almaysən, xundakla muxu zemında oqul-kız pərzənt tapmaysən. ³ Qünki Pərwərdigar bu yərdə tuquloğan oqul-kızlar, bu zemında ularnı tuqқан anılar wə ularnı tuqduroğan atılar toqrisida mundak dəydu: — ⁴ Ular ələmlik kesəllər bilən əlidu; ular üqün heq matəm tutulmaydu, ular kəməlməydu; əlükliri tezəktək tupraq yüzidə yatıdu, ular kiliq, kəhətcilik bilən yəp ketilidu; jəsətliri asmandiki uqar-qanatlar wə zemindəki həywanatlar üqün ozuk bolidu. ■ ⁵ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Sən *Yərəmiya*, həza boluwatқан heqbir öygə kirmə, yaki əlgənlər üqün aq-zar kətürük yaki əkünüxkə barma; qünki Mən bu həlktin hatırjəmlikimni, mehir-muəbbitimni wə rəhimdillikirimni elip taxlidim, — dəydu Pərwərdigar.

■ 15:20 Yər. 1:18 ■ 16:4 Yər. 7:33; 9:22; 14:16; 15:2, 3; 25:33; 34:20

⁶ Uluqlardin tartip pəslərgiqə bu zeminda əlidu; ular yərgə kəmülməydu; heqkim ular üqün ahzar kətürməydu, yaki ularni dəp, ya ətlirini tilmaydu, ya qaqlirini qüxürüwətməydu; □ ■

⁷ ular qarilik tutkanlarni yoklap, nan oxtumaydu, əlgənlər üqün kəngül sorimaydu; atanisi əlgənlər üqün heqkim təsəlli kədəhini sunmaydu. ⁸ Sən bolsang əl-yurt bilən billə yəp-iqixkə toy-bəzmə boləqan əygimu kirmə; ⁹ qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən öz künliringlarda wə öz kəz aldinglarda, bu yərdin tamaxining sadasini, xad-huramlıq sadasini wə toyi boluwatқан yigit-qizning awazlirini tohtitimən. ■

Sürgün bolux, andin zeminoja qayturulux

¹⁰ Xundak boliduki, sən bu həlkə bu sözlərninğ həmmisini eytkiningda, ular səndin: «Nemixka Pərwərdigar muxundak zor bir külpətni beximizə qüxürüxkə bekitkən? Bizning kəbihlikimiz zadi nemə? Pərwərdigar Hudayimiz aldida zadi sadir qiloqan nemə gunahimiz bardu?» — dəp soraydu. □ ■

□ **16:6 «ətlirini tilix» wə «qaqni qüxürüx»** — bular kəttik qayəuni bildürətti. «ətlirini kesix» aditi Təwratta mən'i qilinoqan. ■ **16:6** Law. 19:28; Qan. 14:1 ■ **16:9** Yəx. 24:7, 8; Yər. 7:34; 25:10; Əz. 26:13 □ **16:10 «Sən bu həlkə bu sözlərninğ həmmisini eytkiningda, ular səndin: «... Pərwərdigar Hudayimiz aldida zadi sadir qiloqan nemə gunahimiz bardu?» — dəp soraydu»** — xübhəsizki, Yerəmiyaning ularning toy-nəzirilirigə kirməsliki ularning kizikixini qozəyaytti. ■ **16:10** Yər. 5:19

11 Əmdi sən ularoşa mundaq dəysən: — Qünki ata-bowiliringlar Məndin waz kəqkən, — dəydu Pərwərdigar, — həmdə baxka ilahlaroşa əgixip ularning kullukida boləqan, ularoşa qokunəqan; ular Məndin waz kəqkən, Təwrat-kanunumni heq tutmioqan; ¹² silər bolsanglar, ata-bowililiringlardin tehimu bəttər kıləqansilər; mana, hərbinglar öz rəzil kənglidiki jahillikning kəynigə kirip, Manga heq kulaq salmioqansilər; ■ ¹³ Xunga Mən silərnı bu zemindin elip, silər yaki ata-bowiliringlar heq bilməydiəqan baxka bir zeminoşa taxlaymən; silər xu yərdə keqə-kündüz baxka ilahlarınq kullukida bolisilər; qünki Mən silərgə heq mehirni kərsətməymən.■

¹⁴ Xunga mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — «Israillarnı Misir zeminidin kütquzup qıkarəqan Pərwərdigarning həyati bilən!» degən kəsəm kəytidin ixlitilməydu, ■ ¹⁵ bəlki *xu künlərdə* «Israillarnı ximaliy zemini-din wə Əzi ularnı həydidən barlıq zeminlərdin kütquzup qıkarəqan Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqilidu. Qünki Mən ularnı ata-bowiliriəqə təkdım kıləqan zemi-nioşa kəyturimən. ¹⁶ Həlbuki, mana hazır bolsa, Mən nuroqun belikqılarnı əwətip ularnı tutkuzuxka qakirimən, — dəydu Pərwərdigar; — andin nuroqun owqılarnı əwətip ularnı kooqlap owlaxka qakirimən; ular ularnı hərbi-r taədin, hərbi-r egizliktin, kiya taxlarning qar-

■ **16:12** Yər. 3:17; 7:26; 9:14; 11:10; 13:10; 17:23 ■ **16:13** Qan. 4:27; 28:64,65 ■ **16:14** Yər. 23:7, 8

kışılqaklıridin tepiwalidu. □ ¹⁷ Qünki kəzlirim ularning barlıq yolliri üstidə turidu; ular aldimda heq sukunalmidi, ularning kəbihlikli kəzlirimdin heq yoxurulmidi. ■ ¹⁸ Lekin Mən awwal ularning kəbihlikini wə gunahını bexioqa həssiləp qayturimən; qünki ular zem-inimni yirginqlik nərsilərninğ ölükliri bilən buloioqan, Mening mirasimni lənətlik nərsiliri bilən tolduroqan. □ ■

Yərəmiya səz qısturidu

¹⁹ — I Pərwərdigar, Sən mening küqüm wə qorəniməsən, azab-okubət künidə baxpanahimsən. Əllər bolsa yər yüzining qət-qətliridin yeningoqa kelidu wə: «Bərhək, ata-bowilirimiz yaloqanqilik həm bimənilikke mirashorluk qıloqan; bu nərsilərdə heq payda yoxtur. □ ²⁰ İnsanlar öz-əzigə hudalarni yasiyalamdu?! Lekin yasioqini Huda əməstur!» — dəydu.

Pərwərdigarning səzining dawami

□ **16:16 «Mən... nuroqun belikqılarni ... nuroqun owqılarni əwətip...»** — «belikqılar» wə «owqılar» bolsa düxmənlərnı kərsitidu, əlwəttə. ■ **16:17** Ayup 34:21; Pənd. 5:21; Yər. 32:19 □ **16:18 «yirginqlik nərsiliri... lənətlik nərsiliri...»** — butliri qatarlıqlarnı kərsitidu. «Yirginqlik nərsilirining ölükliri» — bəlkim «Dərwəkə, ərziməslər!» dəp taxliwətkən butlirini yaki xu butlaroqa qurbanlık qıloqan nərsilərnı kərsitixi mumkin. ■ **16:18** Yər. 3:2; Əz. 43:7 □ **16:19 «Bərhək, ata-bowilirimiz yaloqanqilik həm bimənilikke mirashorluk qıloqan»** — «yaloqanqilik həm bimənilik» yənə «sahta ilahlar», butlarnı kərsitidu.

21 — Xunga, mana, Mən bu kətim *bu rəzil həlkə* xuni obdan bildürimən, — ularəqa Mening kolum və küq-kudritimni obdan bildürimən; xuning bilən ular Mening namimning Pərwərdigar ikənlikini bilidu! □ ■

17

1 Yəhudaning gunahı almas uqluq tēmür kələm bilən taxtahtay kəbi yürəklirigə və qurbangahlıridiki münggüzlərgə oyuləqan; ■

2 balilirimu yexil dərəhlər boyida tikləngən, egiz dēnglər üstidə yasioqan *butlirining* qurbangahlırini və «Axərah»lırini hərdaim seəinidu. □ ■

3 Mən taqliringlarda və etizliringlarda, həm baylıqliringni həm həziniliringni, — sening «yukiri jaylar»ingmu buning sirtida əməs — bu qetingdin u qetinggiqə boləqan gunahıng tūpəylidin

□ 16:21 «Xunga, mana, Mən bu kətim bu rəzil həlkə xuni obdan bildürimən, — ularəqa Mening kolum və küq-kudritimni obdan bildürimən...» — bu jümlidiki əng muhım söz «xunga»dur. Əgər kəlgüsində «yat əllər» Hudani obdan tonuydıqan bolsa, unda qta Hudaning Öz həlkə boləqan Israil Hudani tonuxi kerək əməsmu? ■ 16:21 Yər. 33:2 ■ 17:1 Yər. 11:13 □ 17:2 ««Axərah»lar — bəlkim butpərəslikkə beəixlanəqan dərəhləklərdur. Dərəhlər bəlkim «ayal məbud» xəklidə oyuləqan yaki nəxiyləngən boluxi mumkin. ■ 17:2 Yər. 2:20

olja boluxka tapxurimən; □ ■ 4 Əzüngning xori, Mən sanga təkdin kiloan mirasing qolungdin ketidu; Mən sən tonumaydioan bir zeminda seni düxmənliringning kulluqioa tapxurimən; qünki silər qəzipimgə ot yekip uni qozoiqansilər; u mənggüə köyidu.■

Birnaqqə həkmətlik sözlər

⁵ Pərwərdigar mundak dəydu: —

— Adəmgə tayanəan, adəmning ət-küqini tayanqi kiloan, kəlbi Pərwərdigardin qətnigən adəmning həlioə lənət bolsun! ⁶ U qəl-bayawanda əskən kara arqa qatqilidək bolidu; bəht-yahxilik kəlsimu u buni kərməydu; u bəlki qəldiki kaəjirak yərlərdə, adəmzatsiz xorluk bir zeminda turidu. ⁷ Pərwərdigarəa tayanəan, Pərwərdigarni tayanq kiloan adəm bəht-bərikətlik bolidu! ■ ⁸ U sular boyida tikləngən, erik boyida kəng yiltiz tartkan dərəhdək; pizəqirim issiktin u qorkmaydu; uning yopurmakliri həmixə yexildur; kuroqəqilik yili u solaxmaydu wə mewə berixtin qəlməydu.■

⁹ Kəlb həmmidin aldamqi, uning dawasi yoxtur. Kimmu uni qüxinəlisun? ¹⁰ Mənki Pərwərdigar insan kəlbini kəzitip təkxürimən; hərbiərsigə öz

□ 17:3 «Mən taoqliringlarda wə etizliringlarda, həm bayliqliringni həm həziniliringni... tapxurimən» — baxka birhil təjimi: «Dalida turoan mening teqimni bolsa, həm bayliqliringni həm həziniliringni... tapxurimən». Israildiki «yukiri jaylar» butpərəslikkə ait, yirginlik jaylarəa aylan-duruloanidi. ■ 17:3 Yər. 15:13 ■ 17:4 Qan. 28:68; Yər. 15:14; 16:13 ■ 17:7 Zəb. 2:12; 34:8; Pənd. 16:20; Yəx. 30:18 ■ 17:8 Zəb. 1:3

yolliri boyiqə, kıloqan əməllirining mewisi boyiqə təksim kılix üqün, insan wijdanini sinaymən.

□ ■ 11 Huddi əzi tuqmioqan tuhumlarni besiwaloqan kəkliktək, haramdin baylıqlarəqə erixkən kiximu xundak bolidu; künlirining yerimi ətməyla erixkinidin ayrilidu, u ahirida əhmək bolup qıqıdu.□

¹² Xan-xərəplik bir təht, əzəldin yukirioqə tikləngən, dəl bizning baxpanahimiz boləqan jaydur; ¹³ i Pərwərdigar, Sən Israilning ümidisən! Səndin waz kəqkən həmməylən yərgə qarap qalidu; Səndin yiraklaxkanlar tuprakta yatkanlar arisida tizimlinidu; qünki ular həyatlik sulirining mənbəsi boləqan Pərwərdigardin waz kəqkən. ■ ¹⁴ Meni sakaytkin, i Pərwərdigar, mən xuning bilən jəzmən sakaytilimən! Meni kütquzoqin, xuning bilən jəzmən kütquzulimən! — Qünki Əzüng

□ **17:10 «insan wijdanini sinaymən»** — «wijdan» ibraniy tilida «bərək» degən bilən ipadilinidu. ■ **17:10** 1Sam. 16:7; Zəb. 7:9

□ **17:11 «Huddi əzi tuqmioqan tuhumlarni besiwaloqan kəkliktək...»** — baxqa birhil təjimişi: «Huddi tuhumlarni besip ləkin tərəldürməydioqan bir kəkliktək...».

■ **17:13** Zəb. 73:27; Yəx. 1:28; Yər. 2:13; Yh. 8:8

mening mədhiyəmdursən! □ 15 Mana, ular mənə: — Pərvərdigarning söz-bexariti keni?! Keni, u əməlgə axurulsun!» — dəydu. ■ 16 Ləkin mən bolsam, Sanga əgəxkinimdə «pada bakquqi» boluxtin heq qaqqan əməsmən, wə əjəl künini heq arzu kilmioqanmən, — Sən bilisən! Aqzimdin barlıq qıqqanlar Sening yüz aldingda bolqan. □ 17 Manga wəhimə bolmioqaysən; külpətlik künidə Sən mening baxpanahimdursən. ■ 18 Manga ziyankəxlik kılquqlar yərgə qarap qalsun, ləkin meni yərgə qarətmioqaysən! Ular dəkkə-dükkigə qüxsun, ləkin meni dəkkə-dükkigə qüxürmigəysən; ularning bexioqa külpət künini qüxürgəysən; ularni ikki həssilik həlakət bilən üzül-kesil paqaklap taxlıoqaysən!■

«Xabat» küni — yəni xəmbə küni, yəni dəm

□ 17:14 «**meni qutkuzoqin, xuning bilən jəzmən qutkuzulimən!**» — bu ayəttiki «qutkuzux» hərgiz Yərəmiyaning öz həyatining aman-esən saqlinixini tilixila əməs. Muhim ix xuki, u bu ayəttiki gəp bilən 1-11-ayətlərdiki bexarətkə, bolupmu: «Kəlb həmmidin aldamqi, uning dawasi yoxtur» degəngə bolqan inkasi. U birinqidin özining, ikkinqidin həlqining kəlbining gunahining toluq tügıtilixi (saqaytilixi)ni tiləydu. «Dawasi yok» kəlbni bolsa pəkət həmmigə qadir bir Huda saqaytalaydu. Bu ix dəl «yengi əhdə»din ibarət — 31:31-34ni kəring. ■ 17:15 Yəx. 5:19; 2Pet. 3:4 □ 17:16 «**pada bakquqi**» — xübhısızki, pəyoqəmbərning həlkkə bolqan rolini kərsitidu. «Ləkin mən bolsam, Sanga əgəxkinimdə «pada bakquqi» boluxtin heq qaqqan əməsmən» degənnıng baxqa birhil tərjimisi: «Mən bolsam, balayı'apətni qüxürüx üqün Sanga esilmidim!» ■ 17:17 Yər. 16:19 ■ 17:18 Zəb. 35:4-5; 40:14-15; Yər. 15:15

elix küni — rəhim pursiti

¹⁹ Pərwərdigar manga mundak degən: — Barəin, Yəhuda padixahliri xəhərgə kiridioğan wə qikidioğan «Həlkning baliliri» degən dərwarzida, həmdə Yerusalemning barlıq dərwarzilirida turoğın, ularoğa mundak degin: — □ ²⁰ Pərwərdigarning sözini anglanglar, i muxu dərwarzilardin kiridioğan Yəhudaning padixahliri, barlıq Yəhuda wə Yerusalemda turuwatқан halayıq! ²¹ Pərwərdigar mundak dəydu: — Öz jeninglaroğa hezi bolunglar! «xabat» künidə heqkandak yükni kətmənglar, Yerusalemning dərwarziliridin heqnərsini epkirmənglar; ■ ²² xabat künliridə öyliringlardin heq yükni kətürüp elip qıkmanglar, wə heqkandak əmgək kılmanglar; bəlki Mən ata-bowiliringlaroğa buyruqinimdək, xabat küni Özümge ataloğan mukəddəs bir kün dəp qaranglar. □ ■ ²³ Lekin ular heq anglimioğan yaki kulak salmioğan, bəlki anglimaslıkğa həm tərbiyini qəbul kılmaslıkğa boynini kattıq kıloğan. ■ ²⁴ Xundak boliduki,

□ **17:19 «xabat küni»** — bu bexarət (19-27-ayət)ning temisi «xabat küni», yəni xəmbə küni, yəni dəm elix küni. Huda muxu yərdə bu kün arqilik həlkiyə mehir-xəpkitini kərsətməkqi. ■ **17:21** Nəh. 13:19 □ **17:22 «xabat künliridə öyliringlardin heq yükni kətürüp elip qıkmanglar, wə heqkandak əmgək kılmanglar... xabat küni Özümge ataloğan mukəddəs bir kün dəp qaranglar»** — okurmənkərgə ayanki, Huda Musa pəyoqəmbər arqilik Yəhudiylaroğa, «xabat küni» (xəmbə küni)ni Özini seəqinixğa, heqkandak mehnət kılmay hər adəm wə mal-waraning dəm alidioğan küni bolsun dəp buyruoğan. ■ **17:22** Mis. 20:8; 23:12; 31:13; Əz. 20:12 ■ **17:23** Yər. 11:10; 13:10; 16:12

silər awazimni kəngül qoyup anglisanglar, — dəydu Pərwərdigar, — yəni xabat künidə xəhər dərwasiliridin heq yükni elip kirmisənglar wə heq əmgək qılmaslıq arkilik xabat künini Manga pak-mukəddəs bir kün hesablisanglar, ²⁵ bu xəhər dərwasiliridin Dawutning təhtigə olturidiqan padixahliri wə əmirliiri jəng hərwiliriqə olturup wə atlarqə minip kiridu; ular, ularning əmirliiri, Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatqanlarmu kirip-qikixidu; bu xəhər mənggü awat bolidu.

■ ²⁶ Xundak qılsanglar, həklər Yəhuda xəhərliridin, Yerusalemda ətrapidiki yezilərdin, Binyaminning zeminidin, *qərəbtiki* «Xəfələh» egizlikidin, jənubtiki *taqlıqtin*, Yəhudadiki jənubiy bayawanlardin Pərwərdigarning öyigə «kəydürmə kurbanlıq»lar, «inaklıq kurbanlıqliri», «axlıq hədiyə»lər wə huxbuylarni tutup, *Pərwərdigarqə boləqan* rəhmətlirini eytixqə kiridiqan bolidu. ²⁷ Ləkin silər Manga kulak salmisanglar, yəni xabat künini Özümgə pak-mukəddəs hesablimay, xabat künidə Yerusalemining dərwasiliridin yük kətürüp kirsənglar, əmdi Mən dərwasilarqə bir ot yaqımən, u Yerusalemdiki ordilarni yəwetidu,

uni heq eqürəlməydu.□

18

Sapalqidin alojan sawak

¹ Bu söz Pərwərdigardın Yerəmiyaqa kelip, mundak deyildi: —

² «Ornungdin tur, sapalqining öyigə qüxkin, Mən sanga səzlimni anglitimən».

³ Xunga mən sapalqining öyigə qüxtum; wə mana, sapalqi qaltək üstidə bir nərsini yasawatkanıdı. ⁴ U seqiz laydin yasawatkan kaqa turup-turup qoli astida buzulatti. Xu qaoqda sapalqi xu laydin əzi layik kərgən baxka bir kaqini yasaytti.

⁵ Wə Pərwərdigarning səzi manga kelip mundak deyildi: — ⁶ «I Israil jəməti, bu sapalqi kıləandək Mən sanga kılalmamdim? — dəydu Pərwərdigar. — Mana, seqiz layning sapalqining kolidə boləqiniə qə oxax, silər Mening

□ **17:27 «Lekin silər Manga kulak salmisanglar, yəni xabat künini Özümə pak-mukəddəs hesablimay, ... əmdi Mən dərwazilarə qə bir ot yakimən, u Yerusalemdiki ordilarni yəwetidu...»** — bu 19-27-ayətlərnin intayin muhim bir əlahidilik wə əhmiyiti bar. Pərwərdigar Israilə qə meħri-xəpkitini bildürəx üqün, Öz Təwrat-qanunining tələplirini pəkət birlə pərmanə qə, yəni «xabat künini hərmətlənglar» degəngə yiqinqaklaydu; ular pəkət muxu addiy tələpkilə əməl kilsə, U ularning pəs əħwalini pütünləy əzgərtəlytti. Xundak bolsimu, ular hərəbir yənə bu kiqik pərmanə qə əməl kılalmıqan. Adəmlərnin insaniy gunah təbiiti hərdəim xundaktur!

kolumdisilər, i Israil jəməti. ■ 7 Bəzidə Mən məlum bir əl, məlum bir məmlikət toqruluk, yəni uning yulunuxi, buzuluxi wə həlak kılınixi toqruluk səzləymən; ■ 8 xu qaql Mən agahlandıroqan xu əl yamanlikədin towa kılıp yansa, Mən ularoqa kılmaqci boloqan yamanlikətin yanimən. 9 Mən yənə bəzidə məlum bir əl, məlum bir məmlikət toqruluk, yəni uning quruluxi wə tikip östürüluxi toqruluk səzləymən; 10 xu qaql xu əl kəz aldimda yamanlik kılıp awazimni anglimisa, Mən yənə ularoqa wədə kılqan, ularni bərikətliməkci boloqan yaxxilikətin yanimən.

11 Əmdi hazır Yəhudadikilərgə wə Yerusalemda turuwatqanlaroqa mundaq degin: — «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən silərgə yamanlik təyyarlawatimən, silərgə qarxi bir pilan tūziwatimən; xunga hərbinglar rəzil yolunglardin yeninglar, yolliringlarni wə kilmixliringlarni tūzitinglar.■

12 — Lekin ular: «Yaq! Ham hiyal kılma! Biz öz pilanlirimizə əgixiwerimiz, öz rəzil kənglimizdiki jahillikimiz boyiqə kiliwerimiz» — dəydu.□ ■

13 Xunga Pərwərdigar mundaq dəydu: — Əllər arisidin: «Kim muxundaq ixni anglap bakqan?!» dəp soranglar. «Pak kız» Israil dəhxətlik yirginqlik ixni kılqan! ■ 14 Liwan qarlıri aydaladiki kıyalikətin yəqap ketəmdü? Uning yi-

■ 18:6 Yəx. 45:9; 64:8; Rim. 9:20 ■ 18:7 Yər. 1:10 ■ 18:11 2Pad. 17:13; Yər. 7:3; 25:5; 26:13; 35:15 □ 18:12 «Yaq! Ham hiyal kılma!» — ibraniy tilida «Yaq! Ümid yox!». ■ 18:12 Yər. 2:25 ■ 18:13 Yər. 2:10

rak̄tin qūxkən muzdək suliri qurup ketəmdü?
 15 Ləkin Məning həlkim bolsa Meni untuoqan;
 ular yox bir nərsilərgə huxbuy yaqıdu; mana,
 bular ularni yaxawatqan yolidin, yəni kədimdin
 boləqan yollardin putlaxturup, kətürülüp tüz
 kılınmioqan bir yolda mangduroqan. ■ 16 Xuning
 bilən ularning zeminini dəhxət basidioqan həm
 daim kixilər ux-ux kılidioqan obyekt kılidu;
 uningdin ətüwatqanlarning həmmisini dəhxət
 besip, bəxini qaykixidu. □ ■ 17 Mən huddi
 xərktin qıqқан xamaldək ularni düxmən aldida
 tarkitiwetimən; Mən balayi'apət künidə ularəqə
 yüzümni əməs, bəlki arqamni kılımən».□ ■

*Yərəmiya əzigə ziyankəxlik qıləuqılarning
 yamanlıqini əz bəxiəqə qūxürüxini tiləydu*

18 Kixilər: «Kelinglar, Yərəmiyaəqə kəst
 kılaylı; qünki ya kahınlardin kanun-
 tərbiyə, ya danixmənlərdin əkil-nəsihət ya
 pəyoqəmbərlərdin səz-bəxarət kəmlək kılmaydu.
 Kelinglar, tilimizni bir kılip uning üstidin

■ 18:15 Yər. 2:32; 3:21; 6:16; 13:25 □ 18:16 «... ularn-
 ing zeminini dəhxət basidioqan həm daim kixilər ux-ux
 kılidioqan obyekt kılidu; uningdin ətüwatqanlarning
 həmmisini dəhxət besip, bəxini qaykixidu» — bu hərəkətlər
 (ux-ux kılax, baxni qaykixix) bəlkim həyran boləqanlıqı, yaki
 mazək qıləqanlıqini bildüridu. ■ 18:16 Yər. 12:11;
 19:8; 49:13; 50:13 □ 18:17 «xərktin qıqқан xamal» —
 Qanaanda (Pələstində), adəttə həmmiini qurutidioqan, qang-topa
 tarkitidioqan dəhxətlik xamal bolidu. ■ 18:17 Yəx. 27:8; 29:6;
 Yər. 4:11,12,13; 13:24

xikayət kilayli, uning sözliridin heqkaysisioa kulak salmayli» — deyixti. □ ■

¹⁹ — I Pərwərdigar, manga kulak saloqaysən; manga qarxilixidiqlanlarning dəwatkanlirini angliqaysən.

²⁰ Yahxilikkə yamanlik kilix bolamdu? Qünki ular jenim üqün ora kolioqan; mən ularoqa yahxi bolsun dəp, oəzipingni ulardin yandurux üqün Sening aldingda *dua kilip* turoqanlikimni esingdə tutqaysən.

²¹ Xunga baliliringni kəhətqilikkə tapxuroqaysən, kiliqning bisioa elip bərgəysən; ayalliri baliliridin juda kilinip tul qalsun; ərliri waba-ölüm bilən yokalsun, yigitlər jəngdə kiliqlansun. ■

²² Ularning üstigə basmiqilarni elip kəlginingdə öyliridin nalə-pəryad anglansun; qünki ular meni tutuxkə ora kolioqan, putlirim üqün kismaklarni yoxurun saloqan.

²³ Əmdi Sən, i Pərwərdigar, ularning meni kətl kilixkə boloqan kəstlirining həmmisini obdan bilisən; ularning kəbihliklirini kəqürmigəysən, ularning gunahlirini kəzüng aldidin yumioqaysən; bəlki ular Sening aldingda yikitilsun; oəziping

□ **18:18** «Kelinglar, Yərəmiyaqə kəst kilayli; qünki ya kahinlardin kanun-tərbiyə, ya danixmənlərdin əkil-nəsihət ya pəyoqəmbərlərdin söz-bexarət kəmlək kilmaydu» — ular Yərəmiyani kəstləp əltürüxkə bahənə-səwəb tapmaqci idi. Kərünərlikki, xu qaoqdiki Təwrat-kanun əgitiqidən kahinlar, «danixmənlər» wə atalmix «pəyoqəmbərlər» Yərəmiyaning səzi toqruluk süküt kilatti yaki ularoqa zit sezləni kilatti. Ular: «Biz bəribir diniy adəmlərmiz, diniy ərbablarning sözini anglawatimiz» dəp Hudaning sözini rət kilip Yərəmiyani əltürüxni kəstləytti. ■ **18:18** Yər. 9:7; Mal. 2:7 ■ **18:21** Zəb. 109:10

qūxkən künidə ularni bir tərəp kıləaysən.

19

Qeqiləan kozidin aləan sawaḳ

¹ Pərwərdigar mundak dəydu: — Barəjin, sapalqidin bir sapal kozini aləin; andin əlning aḳsaḳalliridin wə kaḫinlarning aḳsaḳalliridin birnəqqini apirip, ² «Sapal parqiliri» dərwasisiəyə yəḳin boləan «Ḥinnomning oqlining jiləisi»yə berip xu yərdə Mən sanga eytidioḳan səzlərnə jakarlıəin. □

³ Mundak degin: — Pərwərdigarning səzini anglanglar, i Yəḫudaning padixahliri wə Yerusalemdikilər! Samawi qoxunlarning Sərdari boləan Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən muxu yərgə balayı'apətni qūxürimənki, kimki uni anglisila qulakliri zingildap ketidu. ■ ⁴ Qünki bu həlḳ Məndin waz keqip, bu yərnə Manga «yat» kıləan, uningda nə əzliri, nə ata-bowiliri, nə Yəḫuda padixahliri heq tonumioḳan baxḳa ilahlarəyə huxbuy yaḳḳan; ular bu yərnə gunahsizlarning ḳanliri bilən tolduroḳan.

□ **19:2** «Ḥinnomning oqlining jiləisi» — bəzidə «Ḥinnomning jiləisi» (ibranıy tilida «Gə-Ḥinnom») dəp atilidu. Kərünüp turuptiki, bəlkim sapalqılar xu yərdə sapal parqilirini taxliwetətti. Keyin, həlḳ xu yərgə hərhil əhlətlərnə təkkəqḳə, u yər «dozah»ning bir simwoli bolup ḳaləan. Xuning bilən «gə-ḥinnom» deḡən səz «dozah»ni bildüridioḳan səz bolup ḳaləan. Ərəb tili arḳilḳ bu səz «jəḫənnəm» xəklidə uyoḡur tilioḳa ḳirḡən. ■ **19:3** 1Sam. 3:11; 2Pad. 21:12

■ 5 Ular Baaloğa öz balilirini köydürmə qurbanliklar süpitidə köydürüx üqün Baalning «yukiri jaylar»ini kuroğan; Mən bundak bir ixni heqqaqan buyrup bakmioğan, heq eytmioğan, u hərgiz oyumoğa kirip bakmioğan. 6 Xunga mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — bu yər kəlgüsidə «Tofət», yaki «Hinnomning oqlining jilojisi» dəp atalmaydu, bəlki «Kətl jilojisi» dəp atilidu. ■ 7 Mən bu yərdə Yəhuda həm Yerusalemlənin pılandəbirlirini kuruk kiliwetimən; Mən ularni düxmənlirining kiliqi bilən, yəni janlirini izdigüqilərnin kolida yikitimən; Mən jəsətlirini asmandiki uqar-kanatlaroğa wə yər-zemindiki həywanatlaroğa ozuk boluxka beriwetimən. ■ 8 Mən bu xəhərnə dəhxət basidioğan həm kixilər ux-ux kilidioğan obyekt kilimən; uningdin etüwatkanlarning həmmisi uning barlik yara-wabaliri tüpəylidin dəhxət besip üxkirtidu. 9 Mən ularni düxmənlirining həm janlirini izdigüqilərnin kattik kistaydioğan qorxawining besimi astida oqlullirining gəxini həm kizlirining gəxini yəydioğan kilimən, ularning hərbiəri öz yekininin gəxini yəydu. ■ 10 Əmdi sən özün bilən billə aparğan həmrəhlirinin göz aldida həlikə kozini qeqiwətkin; 11 xundak kilip ularoğa mundaq degin: — Samawi qoxunlarning Sərdari bolğan Pərwərdigar mundaq dəydu: — Birsi sapalqining kozisini qaytidin heq

■ 19:4 Yəx. 65:11; Yər. 2:13,17,19; 5:7,19; 7:6; 15:6; 17:13

■ 19:6 Yər. 7:32 ■ 19:7 Yər. 15:3; 16:4 ■ 19:9 Law. 26:29;

Qan. 28:53; Yiq. 4:10

yasiyalmoqudək dərijidə qeqiwətkinidək Mənmə bu həlkə wə bu xəhəri xundak qeqiwetimən. Ular jəsətlirini Tofəttə kəmidu, həttə kəmgüdək yər qəlmioquqə. ■ 12 Mən bu yərni wə buningda turuwatqanlarnimu muxundak kəlimən, — dəydu Pərwərdigar, — bu xəhəri Tofətkə ohxax kəlimən.

□ 13 Yerusalemdiki öylər wə Yəhuda padixahlirining öyliri, — yəni ularning əgziliridə turup asmandiki barlik yultuz-səyyarilərgə huxbuy yaqqan wə Məndin baxkə yat ilahlərqə «xarab hədiyyə»lərni təkkən barlik öyliri huddi Tofət degən jaydək buloqanoqan jaylar bolidu.■

14 Wə Yerəmiya Pərwərdigar uni bexarət berixkə əwətkən Tofəttin kaytip kəlip, Pərwərdigarning öyining həylisioqə kirip turup barlik həlkə mundaq dedi: 15 — Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Mana, Mən bu xəhər wə uning barlik xəhərlirigə qarap eytkən balayı'apətning həmmisini ularning bəxioqə quxürimən; qünki ular boynini kattik kəlip Mening səzlimni həqqaqan anglimioqan.■

■ 19:11 Yər. 7:32 □ 19:12 «Tofət» — bu yər tooqruluk 7:31ni wə izahatni kərüng. «Tofət» degən səz ibraniy tilida «oqak» həm «uyat» degənnimu bildüridu. U yənə «tükürük» degən səzning ahangioqimu ohxap ketidu. Bu yər «Hinnomning oqlı (Ibn-Hinnom)ning jiloqisi»qə jaylaxqan, Yerusalemlə xəhərlirining jənubiy tərpidə idi. Həlkə axu yərdə əhlətlərnə wə napak nərsilərnə taxlap kəydürətti. Xuning bilən u intayin «haram», əng buloqanoqan jay dəp həsablandı. ■ 19:13 Yər. 7:18

■ 19:15 Yər. 7:26; 17:23

20

Yərəmiyaning dærrigə besilip, qamap qoyuluxi

¹ Əmdi Immərninŋ oqlı, kaħin Paxhur — u Pərwərdigarninŋ əyidə «amanlıq saqlax begi»mu idi, Yərəmiyaninŋ bu bexarətlərnı bərgənlikini anglidi.

² Paxhur Yərəmiya pəyoqəmbərnı urəuzdi wə uning putini Pərwərdigarninŋ əyidiki «Binyaminning yukiri dərwezisi»ning yenidiki taqakqa saldı. □

³ İkkinqi küni, Paxhur Yərəmiyanı taqaktin boxatti; Yərəmiya uninqə: — Pərwərdigar isminŋni Paxhur əməs, bəlki «Magor-missabib» dəp atidi, dedi. □

⁴ — Qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən seni əzünggə wə barlıq aqiniliringgə wəħimə saləuqi obyekt qilimən; ular duxmənlirininŋ kiliqi bilən yikilidu; sən öz kəzüng bilən buni kərisən; Mən barlıq Yəhədanı Babil padixahininŋ qolıqə tapxurimən; u ularni Babilə sürgün kiliq elip ketidu həmdə ularni kiliq bilən uridu.

⁵ Mən bu xəhərninŋ həmmə baylıqliri — barlıq məhsulatliri, barlıq kimmət nərsiliri wə Yəhəda padixahlininŋ barlıq həzinilirini duxmənlirininŋ qolıqə tapxurimən; ular ularni

□ **20:2 «Paxhur Yərəmiya pəyoqəmbərnı ... taqakqa saldı»** — «taqak» ibraniy tilidə «burıquq» degən bolup, pəqət adəmning putlirini tutupla qalmaq, yənə bəlkim bədinini burap adəmni qiyınaydıqan birhil əswab idi. □ **20:3 «Pərwərdigar isminŋni Paxhur əməs, bəlki «Magor-missabib» dəp atidi»** — «Paxhur»ning mənisi bəlkim «ərkinlik». «Magir-missabib» — «tərap-tərəplərnı wəħimə basıdu» degən mənidə.

olja kılıp buliwelip Babiloqa elip ketidu. ■ ⁶ Sən bolsang, i Paxhur, həmmə əydikiliring birgə sürgün bolup ketisilər; sən Babiloqa kelisən; sən xu yərdə dunyadin ketisən, xu yərgə kəmülisən; sən həm sening yaloqan bexarətliringgə kulak saloqan aqiniliringmu xundak bolidu.

Yerəmiya yənə dad kətüridu

⁷ I Pərwədigar, Sən meni qayıl kılıp *pəyoqəmbərlikkə* kəndürdüng, mən xundakla kəndürüldüm; Sən məndin zor kəlding, xundakla qəlibə kilding; mən pütün kün tapa-təning obyektı bolimən; həmmə kixi meni mazak kılıdu. □ ⁸ Mən qağanla söz kılsam, «Zorawanlıq həm bulanggılık kelidu» dəp jakarlıxım kerək; xunga Pərwədigarning sözi meni pütün kün ahanət wə məshirining obyektı kılıdu. ■ ⁹ Ləkin mən: «Mən uni tiloqa almaymən, wə yaki Uning nami bilən ikkinqi söz kılmaymən» desəm, Uning sözi qəlbimdə lawuldap ot bolup, səngəklirimgə kapsaloqan bir yalkun bolidu; iqimgə siqduruxqa həlim

■ **20:5** Yər. 15:13; 17:3 □ **20:7** «Sən meni ... kəndürdüng...» — «kəndürdüng» degən bu sözni xərhləx səl təs. Adəttə u «ezitkuluk kılix», «aldax» degənni bildüridu. Təwrat, «Hox.» 2:14-ayəttə bolsa u «kəngül elix»ni bildüridu. Təwəndiki ayətlər (8-13)gə qariqanda Huda Yerəmiyani heq aldimidi — uning pəyoqəmbərlikining japa-muxəkkətləyini aldin'ala uningə qərsətkən (məsilən, 1-babta). Xunga bizningə «kəndürük» toqra kelidu; xundak deginimiz bilən, Yerəmiya muxu yərdə bəlkim, «manga duq kəlgən japa-muxəkkətlər əslı oyliqinimdın kəp», «Sən meni aldap qoydung» degənni puritip dadliqan boluximu mumkin. ■ **20:8** Yəx. 57:4

qalmay, eytmay qidap turalmaymən. ¹⁰ Xundak, kiliwerimən, gərqə mən nuroqun kixilərnin piqirlaxkan kəstlirini anglisammu; tərəp-tərəplərnə wəhimə basidu! «Uning üstidin ərz kilinglar! Uning üstidin ərz kılayli!» dəp, barlıq ülpət-həmrəhlirim putlixip ketiximni paylap yürməktə; ular «U bəlkim aldinar, xundak bolqanda biz uning üstidin oqəlibə kımız, uningdin intikam alalaymız» deyixiwatidu.

□ ¹¹ Ləkin Pərwərdigar bolsa qudrətlik wə dəhşətlik bir palwandək mən bilən billidur; xunga manga ziyankəxlik kılquqılar putlixip oqəlibə kılalmaydu; ular muwəppəkiyə qazanmioqəqə, kattik hijil bolup yərgə qarap qalidu; ularning bu rəsəwəqiləki mənəggülük bolup, hərgiz untulmaydu. ■ ¹² Əmdi Sən, i həkkanıylarni sinaydioqan, insanning wijdani wə kəlbini kəridioqan samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar, ularning üstigə bolqan kisasingni manga kərgüzgəysən; qünki mən dəwayimni aldingoqə qoyqanmən. □ ■

¹³ Pərwərdigarni küy eytip mahtanglar, Uni mədhıylənglər; qünki U namrat kixini rəzillik kılquqılardin qutkuzqan. □

□ **20:10 «tərəp-tərəplərnə wəhimə basidu»** — ibraniy tilida «magor-missabib». 3-ayəttiki izahatni kəring. ■ **20:11** Yər. 1:8,19; 15:20; 17:18; 23:40 □ **20:12 «həkkaniylarni sinaydioqan, insanning wijdani wə kəlbini kəridioqan...»**

— «wijdan» ibraniy tilida «bərək» dēgən sēz bilən ipadiliniḍu. ■ **20:12** Yər. 11:20; 12:3; 15:15; 18:19-23 □ **20:13 «U namrat kixini rəzillik kılquqılardin qutkuzqan»** — «namrat kixi» bəlkim Yərəmiyaning əzini kərsitidu.

Qamaktin qikip yənə qüxkünükkə qüxüx

¹⁴ Mening tuoquloqan künüm-gə lənət bolsun; apam meni tuoqan küni mubarək bolmisun!

■ ¹⁵ Atamoqa həwər elip: «sanga oqul bala tuoquldi!» dəp uni alamət xadlanduroqan adəmgə lənət bolsun! ■ ¹⁶ Bu adəm Pərwərdigar rəhim kilmay oqulatqan xəhərlərdək bolsun; u ətigəndə nalə, qüxtə aləqzadilik quqanlirini anglisun — □ ■ ¹⁷ qünki u meni baliyatqudin qüxkinimdila əltürüwətmigən; apam mening gərüm bolsiidi, uning qorsiqi mən bilən təng həmixə qong bolsiidi! ¹⁸ Nemixka mən japa-muxəkkət, azab-oqubət-ni kərüxkə, künlirimni hijalət-aqanət iqidə ötküzüxkə baliyatqudin qikkəndimən?■

21

Pərwərdigar Yerusalemni düxmənlərgə tapx-uridu

¹ Padixah Zədəkiya Malkiyaning oqli Paxhurni həm Maaseyahning oqli, kaqin Zəfaniyani

■ 20:14 Yər. 15:10 ■ 20:15 Ayup 3:3 □ 20:16 «Atamoqa həwər elip: «Sanga oqul bala tuoquldi!» dəp uni alamət xadlanduroqan adəmgə lənət bolsun! (15-ayət) Bu adəm Pərwərdigar rəhim kilmay oqulatqan xəhərlərdək bolsun...» — pəyoqəmbərnin özining kayoqu-həsərtin qikkən bu aqqiq səzlirini xübhəsizki, Hudaning yolyorukı bilən biz üqün hatiriliginı bilən, biz: «Huda bularnı qoqum əməlgə axuroqan», dəp karımaymız. Pəyoqəmbərnin bu səzlirini hatiriləxtiki məqsiti bizning pəyoqəmbərnin xunqə kıynilip kətkənlikini obdan qüxiniximiz üqündur. ■ 20:16 Yar. 19 ■ 20:18 Ayup 3:20

əwətkəndə, Yerəmiyağa Pərwərdigardın təwəndiki munu bir söz kəldi: — □ ² (Ular: «Biz üqün Pərwərdigardın yardım soriqin; qünki Babil padixahi Nebokədnəsar bizgə hujum kilidu; Pərwərdigar Özining *ətkənk*i karamət kiləqan ixliri boyiqə, bizgimu ohxax muamilə kilip, uni yenimizdin yandurarmikin?» — *dəp soridi*. ³ Yerəmiya ularqa: — Zədəkiyağa mundaq dənglar, — dedi)

⁴ — Israilning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən kolliringlar tutqan, silərnı korxiwaləqan Babil padixahi həm kaldıylərgə sepil sirtida jəng kilixkə ixlitidıqan, jəng koralliringlarnı qayriwetimən wə bularnı bu xəhərning otturisida yiqiwalimən; □

⁵ Mən Özümü sozuləqan qolum wə küqlük bilikim bilən, qəzipim bilən, kəhrim bilən wə həssiləngən aqqıqim bilən silərgə jəng kilimən! ⁶ Mən bu xəhərdə turuwatqanlarnı, insan bolsun, haywan bolsun urimən; ular dəhxətlik bir waba bilən əlidu. ⁷ Andin keyin, — dəydu Pərwərdigar, — Yəhuda padixahi Zədəkiyani, hizmətkarlırını, həlkni, yəni bu xəhərdə wabadin, kiliqtin wə

□ **21:1 «Malkiyaning oqlı Paxhur»** — demisəkmü, bu 20-babtiki «Paxhur» əməs; ləkin bu Paxhurmu keyinki wəqitlarda Yerəmiyağa ziyankəxlik kilidıqan adəm bolidu (29:25-27ni kərüng). «Zəfaniya» bolsa əzining mustəkil kəzkarıxi yəq boləqan yənə bir «yumıləq tawuz»qa ohxaydu. (29:29diki wəkəni kərüng). U bəlkim ahirda Babilning «qarawul begi» tərıpıdin əlümgə məhkum kılınəqan «Zəfaniya»qa ohxax adəm idi (52:24-27ni kərüng). □ **21:4 «kaldıylər»** — demisəkmü, «kaldıylər» Babilliklarnı, bolupmu Babil ləxkərlirini kərsitidu.

kəhətqiliktin kəlip qaloqanlar bolsa, Mən ularni Babil padixahi Nebokadnəsarning kolioqa, ularning düxmənlirining kolioqa wə jenini izdigüqilərnin kolioqa tapxurimən; Nebokadnəsar ularni kiliq tiqi bilən uridu; u nə ularni ayimaydu, nə ularqa iqini heq aqritmaydu, nə rəhim kilmaydu.

⁸ Lekin sən bu həlkkə mundaq deyixing kerək: «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən aldinglarda həyat yoli wə mamat yolini salimən; □ ⁹ kim bu xəhərdə qalmaqci bolsa, kiliq, kəhətqilik wə waba bilən əlidu; lekin kim xəhərdin qikip, silərnə qorxiwaləqan kaldiyərgə təslim bolsa, u həyat qalidu; uning jeni əzigə aləqan oljidək bolidu. ■ ¹⁰ Qünki Mən bu xəhərgə yaxxilik üqün əməs, bəlki yamanlik kilix üqün yüzümni qaratkuzdum, — dəydu Pərwərdigar; u Babil padixahining kolioqa tapxurulidu, u uni ot selip köydüriwetidu.

Ordidikilər toqruluk

¹¹ Wə Yəhuda padixahining jəməti toqruluk Pərwərdigarning səzini anglanglar: — ¹² I Dawutning jəməti, Pərwərdigar mundaq dəydu: — hər ətigəndə adalət bilən həküm qikiringlar, bulanəqan kixini əzgüqining kolidin kutkuzunglar; bolmisa, kioqanliringlarning rəzilliki tüpəylidin, kəhrim partlap, ottək həmmi köydüridu; uni əqürələydioqan

□ **21:8 «lekin sən bu həlkkə mundaq deyixing kerək»** — «bu həlk» Yerusalemə qamiliq qaloqan həlkni kərsitidu. ■ **21:9** Yər. 38:2

heqkim bolmaydu; □ ■ 13 Mana, Mən sanga qarxidurmən, i jiloğa üstidə, tüzləngliktiki kiyada olturoquqi, yəni «Kim üstimizgə quxup hujum kilalisun, kim öylirimizgə besip kirəlisun?!» degüqi, — dəydu Pərwərdigar. □ 14 Mən silərninq kilmixinglarning mewisi boyiqə silərgə yəkinlixip jazalaymən, — dəydu Pərwərdigar; wə Mən uning ormanlıqida bir ot yaqimən, u bolsa uning ətrapidiki həmmiini köydürüp tügitudu. □ ■

22

□ 21:12 «I Dawutning jəməti, ...: — hər ətigəndə adalət bilən həküm qikiringlar» — qarioqanda, padixahning sotliri ətigəndə ötküzülətti. Yənə kelip «hər ətigəndə» degən ibarə bəlkim «adalət birinci ix bolsun, hər künidə əng muhim ix bol-sun» degən kəqmə mənədə ixlitilgən boluxi mumkin. ■ 21:12 Yər. 22:3 □ 21:13 «jiloğa üstidə... kiyada olturoquqi...» — bizningqə bu ordida olturoqan padixah-əmirnlərni kərsitidu. Əslidə padixah ordisinin quruluşu üqün, Yerusalemdiki ikki taq arisidiki kiçik jiloğa «tüzlənglik» qilip tinduruloqan andin uning üstigə orda quruloqan. Xundak qilip Kidron jiloqisi üstidə, — yəni «pələkkə takaxkan» bir intayin bihətər jayda — orda kərünətti. Demək, bu sözlər padixah həm ordidikilərgə eytiloqan boluxi kerək. Bəzi təjimanlar bu ayət Yerusalem xəhirini kərsitidu, dəp qaraydu. Padixahning ordisinin alahidə əhwalı wə kəynidiki ayətlərgə qarioqanda, bizningqə u ordidikilərninq əzlirini kərsitidu. □ 21:14 «Mən uning ormanlıqida bir ot yaqimən» — «ormanlıq» nemin kərsitidu? Ordining bir pəhri boləqan Sulayman padixah bina qiloqan həywətlik «Li-wan ormanlıqı öyi» (Liwaning kedir yaqıqidin yasaloqan) idi. 22:6nimu kərüng. ■ 21:14 Yər. 17:27

Padixahğa eytiloqan bir söz

¹ Pərwərdigar manga mundak dedi: «Baroqin, Yəhuda padixahining ordisoqa quxüp bu sözni xu yərdə kiloqin: — □ ² Pərwərdigarning sözini angla, i Dawutning təhtigə olturoquqi, Yəhuda padixahi — Sən, ələmdar-hizmətkarliring wə muxu dərwarzilardin kirip-qikidioqan həlking, — ³ Pərwərdigar mundak dəydu: Adalət wə həkkaniylik yürüzümlər; bulanoqan kixini əzgüqining kolidin kutkuzunglar; musapirlarni, yetim-yesirləni wə tul hotunlarni heq harlimanglar yaki bozək kilmanglar, gunahsız kanlarni bu yərdə təkmənglar. ■ ⁴ Silər bu əmrlərgə həqiqətən əməl kılsanglar, əmdi Dawutning təhtigə olturoqan padixahlar, yəni ular, ularning əməldar-hizmətkarliri wə həlqi jəng hərwilirioqa olturup wə atlaroqa minip bu öyning dərwarziliridin kirip qikixidu. □ ■ ⁵ Birək silər bu sözləni anglimisanglar, Mən Öz namim bilən kəsəm iqqənki, — dəydu Pərwərdigar, — bu orda bir harabə bolidu.□ ⁶ Qünki Pərwərdigar Yəhuda padixahining öyi

□ **22:1 «Baroqin, Yəhuda padixahining ordisoqa quxüp bu sözni xu yərdə kiloqin»** — bizningqə, bu söz bəlkim Zədəkiyadin ilğiriki bir padixahğa eytiloqan bolsa kerək, qünki bu söz birhil «kutkuzux» ümidini elip kelətti; ləkin 21-bab, 12-14-ayətlərdə Zədəkiya pəkət «jazalax»ni kütidu (uningoqa ikki hil jaza elip kelinidu). ■ **22:3** Yər. 7:6; 21:12 □ **22:4 «Dawutning təhtigə olturoqan padixahlar, yəni ular, ularning əməldar-hizmətkarliri...»** — muxu yərdiki «ular» ibraniy tilida «u». Məlum bir zamanda Dawutning təhtigə olturoqan padixah pəkət bir bolidu, əlwəttə. ■ **22:4** Yər. 17:25 □ **22:5 «Mən Öz namim bilən kəsəm iqqənki..»** — ibraniy tilida «Mən Özüm bilən kəsəm iqqənki...».

toʻqiruluk mundak dəydu: — Sən Manga huddi Gilead, Liwanning qoʻqqisidək boloʻining bilən, bərhək Mən seni bir qol-bayawan, adəmlər waz kəqkən xəhərlərdək qilimən. □ ⁷ Mən hərbi yəxi qorallanqan wəyran qiloʻuqilarni sanga qarxi əwətimən; ular «esil kedirliringni» kesiwetip, otka taxlaydu. □ ■ ⁸ Nuroʻun əllər bu xəhərdin oʻtup, hərbi yekinidin: «Nemixka Pərwərdigar bu uluq xəhərnı bundak qiloʻqandu?» dəp soraydu.■

⁹ Wə ular jawabən: «Qünki ular Pərwərdigar Hudasing əhdisidin waz keqip, baxka ilahlarqə qoʻkunup ularning kulluqiqa kirgən» — dəydu.

1-bexarət — Yəhoahaz padixahning jazasi

¹⁰ Oʻlginigə yioʻlimanglar, uning üqün ahzarlimanglar; bəlki sürgün boloʻini üqün kattik yioʻqlanglar, qünki u öz yurtioʻqa heqqaqan

□ **22:6 «Sən Manga huddi Gilead, Liwanning qoʻqqisidək...»**

— Gilead wə Liwan güzəl ormanlikliri bilən dangki qikqan jaylardur. Yukirida eytkinimizdək, padixahning ordisi hərhil yaoʻlaqlar bilən bezəlgənidi. □ **22:7 «Mən hərbi yəxi qorallanqan wəyran qiloʻuqilarni sanga qarxi əwətimən; ular «esil kedirliringni» kesiwetip, otka taxlaydu»** —

ordidiki qiraylik yaoʻlaq tüwrük-yasaklar toʻqiruluk yukirikı 6-ayəttiki izahatni kərüng. ■ **22:7** Yər. 15:6 ■ **22:8** Qan. 29:23; 1Pad. 9:8

kaytip kəlməydu. □ **11** Qünki Yəhuda padixahı Yosiyaning oolli, yəni atisi Yosiyaning ornioğa təhtigə olturoqan, bu yərdin sürgün bolqan Xallum toqruluk Pərwərdigar mundak dəydu: U hərgiz bu yərgə kaytmaydu; □ **12** qünki u əsir kəlinip apiriloqan yurtta əlidu, u bu zeminni ikkinqi kərməydu.□

□ **22:10 «Əlginigə yioqlimanglar, uning üqün ah-zarlimanglar; bəlki sürgün bolqini üqün kattik yioqlanglar...»** — (izahət: — təwəndiki 10-30-ayətlər bolsa, Yəhudaning üq padixahining jazasi toqruluk bexarətlərdin ibarət. Xunga, bexarətlər miladiyədin ilgiri 609-597-yillar məzgilidə berilgən; xübhəsizki, Yərəmiyaningmu bu yərdə ularni bir yərdə bayan kəlixning məksiti, bu ərziməs padixahlarni 23-babtiki bexarəttə kərsitilgən «həqiqiy bakquqi» — yəni Məsih bilən selixturuxtin ibarəttur. Padixahlar («həlkni bakquqi») əyiblik (22), Yerusalemdikilər əzlirimu əyiblik (20-23), qünki ular bu padixahlar («bakquqılar»)ning əyx-ixrətlilik turmuxioğa kizikqan, həxəmətlilik ordisidin pəhirləngən; ular yənə bu padixahlarning qokunoqan butlirioğa qokunoqan, xuningdək ularning yat əlning padixahliri («sening axniliring») bilən bolqan ittupaklixilirini toluq kollioqan. Undak ittupaklixix Pərwərdigaroğa tayanmasliktin ibarət idi). (1-bexarət (10-12) toqruluk izahət: — miladiyədin ilgiri 609-yili Yosiya padixah Misir padixahı Pirəwn tərpidin jəngdə əltürəlgən. U adalətlilik-diyənətlilik padixah bolup, nuroqun həlk uning əlümigə kattik əkünüxti. Yəhoahəz təhtidə üq ayla olturoqan, andin miladiyədin ilgiri 609-597-yilliri Pirəwn tərpidin sürgün kəlinəqan. Bu bexarət xu qaoqda berilixi kərək idi. Xunga bexarəttiki «əlginigə» bolsa Yosiyani, «sürgün bolqini» bolsa Yəhoahəzni kərsitidu). □ **22:11 «Xallum»** — Yəhoahəznin birinqi ismi, mənisi «hesab elix» boləqəqka, Yərəmiya bəlkim uni muxu yərdə kəstən ixlitidu; uningdin hesab elinidəqan bolidu. □ **22:12 «u əsir kəlinip apiriloqan yurtta əlidu, u bu zeminni ikkinqi kərməydu.»** — bu bexarətnin əməlgə axuruluxi toqrisida «2Pad.» 34:23ni kəring.

2-bexarət — Yəhoakim padixahning jazasi

¹³ Əyini adilsizlik bilən, balihana-rawaklirini adalətsizlik bilən kuroqanning həlioqa way! U qoxnisini bikar ixlitip, əmgikigə heqkandak hək bərməydu; □ ■ ¹⁴ u: «Əzümgə kəngtaxa bir ordini, azadə rawaqlar bilən qoxup salimən; tamlirioqa derizilərnəni kəng qikirimən; tamlirini kedir tahtaylar bilən bezəymən, əylirini pərəng sirlaymən» — dəydu. *Uning həlioqa way!*

¹⁵ Sən kedir yaqıqıdın yasaloqan tahtaylarnı qaplap, *ata-bowiliring* bilən bəsləxsəng qandakmu padixah boluxka layıq bolisən? Sening atang yəp-ıqıxkə təxəkkür eytip, adalət wə durus ixlarnı yürgüzgən əməsmu? Xunga u buning yaxılığını kərgən. □ ¹⁶ U məminlərnin wə namratlarning dəwasını toqra sorioqan; xunga həlkning əhwalı yaxı idi. Bundak ix Meni tonuxtın ibarət əməsmu?» — dəydu Pərwərdigar. ¹⁷ — Birək közüng wə kənglüng bolsa pəkət öz jazanə-mənpəətinggə

□ **22:13 «Əyini adilsizlik bilən, balihana-rawaklirini adalətsizlik bilən kuroqanning həlioqa way!...»** — bu Yəhoakimni kərsitidu. Bu bexarət (13-19, 20-23) Yəhoakim toqruluk bexarət. «2Pad.» 23:34-24:6dimu hatiriləngən, Pirəwn Yəhoahazni sürgün kılqandın keyin ukisi Yəhoakimni «kənqak padixah» boluxka tikligən. U on bir yıl təhtkə olturoqan, rəzil padixah idi. Yəhudi tarihunas yosefus Yəhoakimning ölümü bexarəttək bolqanlıqını hatiriləngən (Yosefusning «Kədimki iqlar»i, 10-bab, 6:3). ■ **22:13** Law. 19:13; Qan. 24:14,15; Həb. 2:9 □ **22:15 «Sening atang yəp-ıqıxkə təxəkkür eytip, adalət wə durus ixlarnı yürgüzgən əməsmu?»** — «atang» bolsa durus padixah Yosiya idi. «...yəp-ıqıxkə təxəkkür eytip...» ibraniy tilida pəkət səzmusəz bolsa: «u yegən wə ıqkən...» deyilidu.

erixix, gunahsızlarning kenini təküx, zorluk-zumbuluk wə bulangqilik kılıx pəytini közləp tikilgəndur.

¹⁸ Xunga Pərwərdigar Yəhuda padixahı Yosiyanning oqlı Yəhoakim toqruluk mundaq dəydu: — Həlk uning ölümidə: «Ah, akam! Ah, singlim!» dəp ah-zarlar kətürməydu; yaki uning üqün: «Ah, begim! Ah, uning həywisi!» dəp ah-zarlar kətürməydu; ■ ¹⁹ u exəkning dəpnisidək kəmülidu, jəsiti Yerusalemlə dərwezilirining sirtioqa qərüp taxlinidu. □ ■

Yerusalemdikilərgə agah berix

²⁰ Liwanioqa qikip pəryad kıl, Baxanda awazingni kətür, Abarimning qokkiliridinmu nalə kətür; qünki sening «axniliring»ning həmmisi nabut kılindi. □ ²¹ Mən aman-esən turoqiningda sanga agahlandurdum; lekin sən: «Anglimaymən!» — deding. Yaxlikingdin tartipla bundak kılıp

■ **22:18** Yər. 16:4, 5, 6 □ **22:19** «u exəkning dəpnisidək kəmülidu, jəsiti Yerusalemlə dərwezilirining sirtioqa qərüp taxlinidu» — Yəhudiylar tarixunas Yosefusning değini boyıqə bolqanda, Nebokadnəsar uning jəsiti Yerusalemlə sepilidin sirtka taxliwətkənidi. ■ **22:19** Yər. 15:3; 36:30 □ **22:20** «Liwanioqa qikip pəryad kıl, Baxanda awazingni kətür, Abarimning qokkiliridinmu nalə kətür» — bu üq jay (Liwan, Baxan, Abarim) həmmisi «yukiri jay»lar idi. Israilning eqir bir gunahı bolsa «yukiri jay»larqə qikip xu yərdə butlarqə «tawapgaq» yasap ularqə qokunuxtin ibarət. Lekin ularqə «axnilar» bolqan butlarning həmmisi duxmən tərpidin buzulidu yaki bulinip ketidu (22-ayətnimu kərüng). «Axnilar» ikkinji mənisi bəlkim ular ittipakdax kilmakqi bolqan «yat əllər»nimu kərsitidu (22-ayətnimu kərüng).

Mening awazimoqa kulak salmaslik däl sen-
ing yolung bolup kəlgən. □ ■ 22 Xamal bar-
lik «bakquqi»liringoqa «bakquqi» bolup ularni
uqurup ketidu, xuning bilən axniliring sürgün
boluxka qikidu; bərhək, sən xu qaoqda barlik
rəzilliking tüpəylidin hijil bolup rəswa bolisən.
□ 23 I «Liwan»da turoquqi, kedir dərəhliri
üstigə uwilioquqi, sən toloqak tutkan ayalning
azablidək, dərd-ələmlər bexingoqa qüxkəndə
qanqilik ingrap ketərsən!□

*3-bexarət, 24-30-ayət ••• Koniya, yəni
«Yəhoakin» padixah sürgün qilinip qaytip
kəlməydu*

24 Öz həyatim bilən kəsəm iqimənki, — dəydu
Pərwərdigar, — sən Yəhoakimning oqqli Koniya
həтта ong qolumdiki məhürlük üzük bol-
sangmu, Mən seni xu yərdin yulup taxlaymən;

□ 22:21 «Mən aman-esən turoqiningda sanga
agahlandurdum» — bu bəlkim Yəremiyadin ilgiriki
pəyoqəmbərlərnin səzlirini kərsitidu. ■ 22:21 Yər. 5:23;
7:23-28; 11:7, 8; 13:10, 11; 16:12; 17:23; 18:12; 19:15 □ 22:22
«bakquqilar» — «bakquqilar», xübhəsizki, padixahlar, atalmix
«pəyoqəmbərlər» wə kahinlarni kərsitidu. «Axnilar» bolsa
bəlkim ular qokunoqan butlarni həmdə yənə əzi butlaroqa
qokunoqan ittipakdax qilməqci boləqan «yat əllər»nimu
kərsitidu (22-ayətnimu kərüng). □ 22:23 «qanqilik ingrap
ketisən» — yəki, «nemidegən eqinarlik bolarsən-hə!»

□ 25 Mən seni jeningni izdigüqilərninğ kəliqə wə sən kərkəən adəmlərninğ kəliqə, yəni Babil padixahı Nebəkədnəsərninğ kəliqə wə kəldiyələrninğ kəliqə tapxurimən. 26 Mən seni həm seni tuqəən ananğ ikkinğlarni əzünğlar tuqulmıqəən yat bir yurtkə qəriwetimən; silər xu yərdə əlisilər. 27 Jeninglar kəytip kəlixkə xunqə təxnə boləən bu zeminqə bolsa, silər hərgiz kəytip kələlməysilər. 28 Kəniya degən bu kixi qəkiləən, nəzərgə elinmaydıqəən sapal kəzimu? Həqkim kərimaydıqəən bir kəqimu? Əmdi nemixkə ular, yəni u wə uning nəslı boləənlar qəriwetilğən, ular tonumaydıqəən bir yurtkə taxliwetilidu? 29 I zemin, zemin, zemin, Pərwərdigərninğ səzini anğla! 30 Pərwərdigar mundağ dəydu: — Bu adəm «pərzəntsiz, əz künidə həq qəlibə kılalmıqəən bir adəm» dəp yazqin; qünki uning nəslidin həqkəndəğ adəm qəlibə kılıp, Dawutning təhtigə ɔlturup Yəhuda

□ 22:24 «Sən Yəhoakimning ɔqlı Kəniya həttə ɔnğ kəlumdiki məhürlük üzük bəlsanğmu, Mən seni xu yərdin yulup taxlaymən...» — bu bəxarət (24-30) Yəhoakin (kışkə ismi, Kəniya) padixah toqruluktur. Yəhoakin miladiyədin ilğiri 597-yili atisi Yəhoakimning ɔrnini bəsip, üq ayla təhttə ɔlturoqəən. U rəzil padixah bolup, Babil padixahı Nebəkədnəsər təripidin sürgün kılınqəən. Bu ixlar «2Pad.» 23:34-24:6də hatiriləngən). Əməliyəttə Yəhoakin (Kəniya, yaki Yəkoniyah) wə Yəhudəninğ barlıq padixahliri Pərwərdigərninğ həkukinıng wəkili boləqəğkə, ularni uning «məhürlük üzük»i degili bəlattı. ɔqurmənlər bir padixahning «məhürlük üzük»inıng əzıgə xunqə muhım wə kədirlık bolidıqəənlikini təsəwwur kılalaydu; əğər Huda «məhürlük üzük»ni taxliwətkən bolsa, undəğtə üzükə intayin yirğinqlik bir ix qəqum pəyda boləən boluxı kərək idi.

arisida həküm sürməydu. □

23

Yaloqan bakquqilar wə həkikiy bakquqi; sürgünlüktin qayıp kəlgən bir həlk, yeni bakquqilar

¹ Mening yaylıkımdiki qoylarni həlak kiloquqi wə tarkitiwətküqi pada bakquqılarnıng həlioqə way! — dəydu Pərwərdigar. □ ■ ² Xunga İsrailning Hudasi bolqan Pərwərdigar Öz həlkini xundak bekiwatkan bakquqılaraqə mundak dəydu: «Silər Mening padamni tarkitiwətkənsilər, ularni həydiwətkənsilər wə ularni izdimigənsilər wə ulardın heq həwər almioqənsilər; mana, Mən silərnıng kilmixliringlarnıng rəzillikini öz bexinglarəqə qüxürimən, — dəydu Pərwərdigar — ³ wə padamning kəldisini bolsa, Mən ularni həydiwətkən barlıq padixahlıqlardın yioqimən, ularni öz yaylaklırioqə qayıturimən; ular awup kəpiyidu. ⁴ Mən ularning üstigə ularni həkikiy bakidioqan bakquqılarni tikləymən; xuning bilən ular ikkinqi qorqmaydu yaki parakəndə bolmaydu, ulardın heqkaysisi kəm bolmaydu,

□ 22:30 «Bu adəm «pərzəntsiz, öz künidə heq qəlibə kılalmioqan bir adəm» dəp yazəqin; qünki unıng nəslidin heqkəndak adəm qəlibə kılıp, Dawutning təhtigə olturup Yəhuda arisida həküm sürməydu» — bu 30-ayəttiki muhim bir bexarət toqruluq «Qoxumqə səz»imizgə qarəng. □ 23:1 «yaylıkımdiki qoylar» — Yəhudıy həlkini kərsitidu, əlwəttə.

■ 23:1 Əz. 34:2

— dəydu Pərwərdigar. ■ ⁵ Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Dawut üçün bir «Həkkəniy Xah»ni ətürüp tikləymən; u padixah bolup danalığ bilən həküm sürüp, zeminda adalət wə həkkəniylik yürğüzidu. □ ■ ⁶ Uning künliridə Yəhuda kütquzulidu, Israil aman-tinqliqta turidu; u xu nami bilən atiliduki — «Pərwərdigar Həkkəniylikimiz». □ ■ ⁷ Xunga mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — «Israillarni Misir zeminidin kütquzup qıkarəan Pərwərdigarning həyati bilən!» dəgən kəsəm kaytidin ixlitilməydu, ■ ⁸ bəlkə xu künlərdə «Israillarni ximaldiki zemindin wə Əzi ularni həydidən barlıq padixahlıqlardın kütquzup qıkarəan Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kəsəm iqilidu. Andin ular öz yurtida turidu.

Sahta pəyoqəmbərlər tooqrisida

■ 23:4 Əz. 34:11,12 □ 23:5 «Mən Dawut üçün bir «Həkkəniy Xah»ni ətürüp tikləymən; u padixah bolup danalığ bilən həküm sürüp, zeminda adalət wə həkkəniylik yürğüzidu» — Yəhoahəz, Yəhoakim wə Yəhoakinning əlüxi yaki sürgün boluxi bilən Dawutning jəməti «kəsilgən bir dərəh»ning kətikidək bolidu. Ləkin Huda Məsih («Həkkəniy Xah») bilən yənə bu dərəhni kaytidin kəklitidu. «Yəx.» 11:1-6ni wə «Zək.» 3:8 wə 6:12ni kərug. ■ 23:5 Yəx. 4:2; 40:11; Yər. 33:14,15; Dan. 9:24; Luğa 1:32,33 □ 23:6 «Uning künliridə Yəhuda kütquzulidu, Israil aman-tinqliqta turidu; u xu nami bilən atiliduki — «Pərwərdigar Həkkəniylikimiz»» — bu bəxarət: (1) Məsihning Hudalığ təbiitini; (2) kəlgüsində Yəhuda (ikki kəbilə)ning wə Israil (on kəbilə)ning kaytidin bir bolidioqanlıqini kərsitidu. «Qoxumqə səz»imiznimu kərug. ■ 23:6 Qan. 33:28 ■ 23:7 Yər. 16:14,15

⁹ Pəyoqəmbərlər toquruluk: — Mening kənglüm iq-baoqrimda sunuqtur; səngəklirimning həmmisi titrəydu; mən məst boləqan adəm, xarab tərripidin yəngilgən adəmgə ohxaymən; bundaq boluxum Pərwərdigar wə Uning pak-mukəddəs səzliri tüpəylidindur; □ ¹⁰ qünki zemin bolsa zinahorlarəqə toləqan; ularning yügürüxliri toqra yolda əməs; ularning həkukı həkqaniylik yolida əməs. Xunga *Pərwərdigarning* ləniti tüpəylidin zemin qəoqjiraydu; daladiki ot-qəp solixidu; □ ■ ¹¹ qünki həm pəyoqəmbər həm kahın haram boldi; hətta Öz öyümdimu ularning rəzil qilmixlirini baykidim, — dəydu Pərwərdigar. ■ ¹² — Xunga ularning yoli əzlrigə qarangoqulukta mangidioqan, teyiloqak yollardək bolidu; ular bu yollarda putlixip, yikilidu; qünki ular jazalinidioqan yilida Mən ularning bexioqə yamanlik quxurimən, — dəydu

□ **23:9 «bundaq boluxum Pərwərdigar wə Uning pak-mukəddəs səzliri tüpəylidindur»** — kəz aldidiki (təwəndə, 10-40-ayətlərdə eytiləqan) gunahlar, sahtilik wə xundakla həlkning (uning Pərwərdigarning həkikiy səzlirini ularəqə yətküzüxi tüpəylidin) əzini rət qiloqanliki Yerəmiyaning kənglini parakəndə wə sunuk qiloqan. □ **23:10 «zemin bolsa zinahorlarəqə toləqan»** — bu «zinahorlar»ning kim ikənliki təwəndiki 11-ayəttə ayan qilinidu — yəni öz həkukini haram yolda ixlitidioqan kahınlar wə sahta pəyoqəmbərlər. Ularning «zinahorlukı» bəlkim həm jismaniy jəhəttiki zinahorluk wə Hudəqə wapəsizlik qilip butlarəqə qəqunuxnimu kərsitidu. Pələstindiki butpərəslik hərdaim buthanidiki «pahixə ayallar» bilən baqlıq idi. ■ **23:10** Yər. 5:7, 8; 9:2 ■ **23:11** Yər. 6:13; 8:10; 14:18

Pərwərdigar. □ ■ 13 Mən awwal Samariyədiki pəyoqəmbərlərdə əhməklikni kərgənmən; ular Baalning namida bexarət berip, həlkim Israilni azduruqan; 14 birək Yerusalemdiki pəyoqəmbərlərdimu yirginqlik bir ixni kərdum; ular zinahorluk qilidu, yaloqanlikta mangidu, rəzillik kiloquqilarning qolini küqəytiduki, nətijidə heqkaysisi rəzillikidin yanmaydu; ularning həmmisi Manga Sodomdək, *Yerusalemda* turuwatqanlar Manga Gomorradək boldi. □ ■ 15 Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar pəyoqəmbərlər tooqruluk mundak dəydu: — Mana, Mən ularni əmən bilən ozuqlandurimən, ularoqa öt süyini iquküzimən; qünki Yerusalemdiki pəyoqəmbərlər haramlikning mənbəsi bolup, haramlik ularin pütkül zeminoqa tarkilip kətti.■

□ **23:12 «ular jazalinidoqan yili»** — ibraniy tilida «ularni yoklixim kerək boloqan yili» dəp ipadiliniidu. ■ **23:12** Zəb. 35:6; 73:18; Yər. 13:16 □ **23:14 «Yerusalemdiki pəyoqəmbərlərdimu yirginqlik bir ixni kərdum; ular zinahorluk qilidu, yaloqanlikta mangidu, rəzillik kiloquqilarning qolini küqəytiduki, nətijidə heqkaysisi rəzillikidin yanmaydu...»** — Samariyədiki pəyoqəmbərlərlərin sahta bexarət («Baalning namida») bərgənliki heqkandak əjəblinərlik ix əməs; Samariyə (Israil, yəni «ximaliy padixahlik») butpərəs padixahlar astida baldurla Hudaning yolidin qikqanidi. Birək Yerusalem (Yəhuda)da Huda əwətkən həqiqiy pəyoqəmbərlər kəp boloqaqqa, həqiqətni ularoqa nisbətən helila obdan bilixi kerək idi. **«ularning həmmisi Manga Sodomdək, Yerusalemda turuwatqanlar Manga Gomorradək boldi»** — oqurmənlərgə məlumki, Sodom və Gomorra ikki intayin rəzil xəhərlər bolup, Huda ular üstigə ot yaqdurup wəyran qiliwətkənidi («Yər.» 19-babni kəring). ■ **23:14** Yəx. 1:9 ■ **23:15** Yər. 8:14; 9:15

16 Samawi koxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Silərgə bexarət beriwatqan pəyoqəmbərlərnin sölziriğə kulaq salmanglar; ular silərnı bımənilikkə yetəkləydu; ularning sölziri Pərwərdigarning aqzidin qıkkən əməs, bəlki öz kənglidə təsəwwur kılqan bir kərünüxnı söləwatidu. 17 Ular Pərwərdigarning sölzini kəzigə ilmaydıqanlarqə: «Silər aman-tinqlikta turisilər» dəydu wə öz kənglinin jahillikida mangıdıqanlarınin hər birigə: «Həqkəndək yamanlıq bexinglarqə qüxməydu» — dəydu.

□ ■ 18 Birək ulardın kaysi birsi Pərwərdigarning kengixidə Uning sölz-kalamini bayqap qüxinix wə anglax üqün turqan? Ulardın kim Uning sölzini kulaq selip angliqan? 19 Mana, Pərwərdigardın qıkkən bir boran-qapqun! Uningdın kəhr qıktı; bərhək, dəhxətlik bir kərə kuyun qikip kəldi; u pırkırıp rəzillərnin bexiqə qüxidu. ■ 20 Uning kənglidiki niyətlirini ada kılıp toluk əməl kılquqə, Pərwərdigarning qəzipi yanmaydu; ahırki künlərdə silər bunı obdan qüxinip yetisilər.

21 Mən bu pəyoqəmbərlərnı əwətmigənmən, ləkin ular həwərnı jar kılıxqə kətrioqan; Mən ularqə sölz kılmidim, ləkin ular bexarət bərgən. ■ 22 Həlbuki, ular Mening kengiximdə

□ 23:17 «Ular Pərwərdigarning sölzini kəzigə ilmaydıqanlarqə: «Silər aman-tinqlikta turisilər» dəydu wə...»

— baxkə birhil təjmisı: «Ular mənı kəmsitidıqanlarqə: «Pərwərdigar mundak dəydu: Silər aman-tinqlikta turisilər» dəwəridu wə...». ■ 23:17 Yər. 6:14; 8:11; Əz. 13:10; Zək.

10:2 ■ 23:19 Yər. 30:23, 24 ■ 23:21 Yər. 14:14

turoqan bolsa, Mening həlkimgə səzlimni anglatkuzoqan bolsa, əmdi həlkimni rəzil yolidin wə kilmixlirining rəzillikidin yanduroqan bolatti.

²³ Mən pəkət bir yərdila turidioqan Hudamu? — dəydu Pərwərdigar, — Mən yirək-yirəklardiki hərjayda turidioqan Huda əməsmu? □

²⁴ Birsı yoxurun jaylarda məküwalsa Mən uni kərəlməmdimən? — dəydu Pərwərdigar; — asman-zemin Mən bilən tolduruloqan əməsmu? — dəydu Pərwərdigar. ■ ²⁵ Mən

Mening namimda yaloqan bexarətlər beridioqan pəyoqəmbərləning: «Bir qüx kərdüm! Bir qüx kərdüm!» degənlirini anglidim; ²⁶ bundak pəyoqəmbərlər yaloqan bexarətlərnı beridu, ular əzining kənglidiki ezitku təsəwwurliridin pəyoqəmbərlər boluxiwaloqan. Əmdi ular bundak ixlarnı kaqanoqıqə kəngligə pükidu?

²⁷ Ular hər biri kaqanoqıqə öz yekiniqə eytkən qüxliri arkilik (huddi ata-bowilirining Baaloqə qokunup namimni untuqiniqə ohxax) həlkimgə namimni untulduruxni pəmləydu? ■

²⁸ Qüxni kərgən pəyoqəmbər, qüxni eytip bərsun; Mening səzümni anglioqan kixi bu səzümni əstayidillik bilən səzlisun; pahalning buqday bilən selixturoquqilik nemisi bardu? — dəydu Pərwərdigar. ²⁹ — Mening səzüm huddi keydürgüqi bir ot wə taxni qakidioqan bazoqan

□ **23:23** «Mən pəkət bir yərdila turidioqan Hudamu?» — ibraniy tilida «Mən pəkət yekinda turidioqan Hudamu?».

■ **23:24** Zəb. 139:7-12; Am. 9:2, 3 ■ **23:27** Hək. 3:7; 8:33,34

əməsmu? — dəydu Pərwərdigar.

³⁰ Xunga mana, Mən pəyoələmbərlərgə qarxidurmən, — dəydu Pərwərdigar, — ularning hər biri öz yekininin «Mening səzlirim»ni oqrilap doramqilik kilidu. ■

³¹ Mana, Mən pəyoələmbərlərgə qarxidurmən, — dəydu Pərwərdigar, — ular öz tillirini qaynap: «Pərwərdigar dəydu...» dəp bexarət beridu.

³² Mana, yaloqan qüxlərnı bexarət kilip bularnı yətküzüp, yaloqanqilikı wə bəxbaxtaklıkı bilən Mening həlkimni azduruqanlaroqə qarxidurmən, — dəydu Pərwərdigar; — Mən ularni əwətmigənmən, ularni buyruqan əməsmən; ular bu həlkkə heqkəndək payda yətküzməydu, — dəydu Pərwərdigar. ■

³³ Əmdi yaki bu həlk, yaki pəyoələmbər, yaki kahin səndin: «Pərwərdigarning sanga yükligən səzi nemə?» dəp sorisa, sən ularoqə: «Qaysi yük?! Mən silərnı Özümdin yirək taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar. □

³⁴ «Pərwərdigarning yükligən səzi» dəydiqan hər qaysi pəyoələmbər, kahin yaki həlk bolsa, Mən bu kixini əyidikilər bilən tənq jazalaymən.

■ 23:30 Qan. 18:20; Yər. 14:14,15 ■ 23:32 Zəf. 3:4 □ 23:33 «Pərwərdigarning sanga yükligən səzi nemə?... Qaysi yük?!...» — oqurmanlərgə ayan boliduki, ibraniy tilida «yük» wə «eoqir bexarət» degənlər ohxax bir söz bilənla ipadilidı. Pərwərdigarning jawabi «Silər əzünglar Manga yük!» degən mənıdə. Həlkning Yərəmiyadin «Pərwərdigarning (sanga) yükligən səzi» toqıruluk sorixi həjwi, kinayilik gəp idi — bu sözning tegidə: «Yərəmiya hərdaim bizgə eoqir sözlər, xum həwərnı yətküzıdu» degən mənə bar idi. Ularınq qulaqliri Pərwərdigarning sözigə heq eqilmıqanıdı.

³⁵ Əmdi silərnin hər biringlar öz yekininin wə hər biringlar öz kərindixidin muxundak: «Pərwərdigar nemə jawab bərdi?» wə «Pərwərdigar nemə dedi?» dəp sorixinglar kerək. ³⁶ Silər «Pərwərdigarning yükligən səzi» degənni kəytidin aqzinglarəqə almaysilər; qünki hər biringlarning öz səzi əzigə yük bolidu; qünki silər Hudayimiz, samawi koxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, tirik Hudaning səzlirini burmiliqansilər. □

³⁷ Hər biringlar pəyqəmbərdin muxundak: «Pərwərdigar sanga nemə dəp jawab bərdi?» wə «Pərwərdigar nemə dedi?» dəp sorixing kerək. ³⁸ Ləkin silər: «Pərwərdigarning yükligən səzi» dəwərgininglar tūpəylidin, mana Pərwərdigar mundaq dəydu: — Qünki silər: «Pərwərdigarning yükligən səzi» dəwerisilər wə Mən silərgə: ««Pərwərdigarning yükligən səzi» demənglər» dəp həwər əwətkənmən, ³⁹ xunga mana, Mən silərnə pütünləy untuymən, Mən silərnə silərgə wə ata-bowiliringlarəqə təkdim kəloqan xəhər bilən tənq yüzümdin yirək taxlaymən; □ ⁴⁰ Mən üstünglarəqə mənqgü rəsəwəqilik wə hərgiz untulmaydiqan

□ **23:36 «hər biringlarning öz səzi əzigə yük bolidu»** — Yərəmiyaning bu degini bizningqə mundaq: «Silərnin yaloqan səzliringlar, jümlidin sahta pəyqəmbərlərnin səzliri silərgə jaza epkelidu; pəyqəmbərlərnin yaloqan səzlirini silər yaxşı dəp kəbul kəlip, xundakla bir-biringlarəqə kəytiləp eytisilər; bu yaloqan bəxarətlər Hudaning həkəkiy «yükligən səzi» əməs, bəlki bəxinglarəqə Hudaning eqir jazasi boləqan «yük» quxüridiqan səzdur. □ **23:39 «Mən silərnə pütünləy untuymən»** — yəki «silərnə yirəkə elip kətimən...»

mənggülik xərməndilikni qüxürimən! ■

24

Yahxi ənjürlər, yaman ənjürlər

¹ Babil padixahı Nebokadnəsar Yerusalemdin Yəhoakimning oqlı, Yəhuda padixahı Yəkoniyah, Yəhuda əmir-xahzadiliri, hünərwənlər wə tēmürqilərnı əsirgə elip Babilə sürgün kıləndin keyin, Pərwərdigar mənə Öz ibadəthanisi aldidiki ikki sewət ənjürni «mana kər» dəp kərsətkən. ■ ² Bir

sewəttə dəsləpki pixkən ənjürdək intayin yahxi ənjürlər bar idi; ikkinqi sewəttə yegili bolmaydioqan, intayin naqar ənjürlər bar idi.

³ Andin Pərwərdigar mənə: «Nemə kərdüng, Yerəmiya?» — dəp soridi. Mən: «Ənjürlərnı kərdüm; yaxxiliri bolsa intayin yaxxikən; naqarliri yegili bolmaydioqan, intayin naqar ikən» — dedim. ⁴ Pərwərdigarning səzi mənə kelip mundaq deyildi: —

⁵ Israilning Hudasi boləqan Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən Yəhudadin sürgün boləqanlarnı, yəni Mening bu yərdin kaldiyələrnıng zeminiqə əwətkənlirimni bu yahxi ənjürlərdək yahxi dəp qaraymən; ⁶ Mən ularqə yaxxi bolsun dəp kəzümni ularqə tikimən wə ularni bu zeminiqə qayturimən; Mən ularni oqlitip taxlimaymən, bəlki ularni kurimən; ularni yulup taxlimaymən, bəlki tikip əstürimən. ⁷ Mən

ularoqa Mening Pərwərdigar ikənlikimni bilidioqan, Meni tonuydioqan bir kəlbni təkdım kılımən; xuning bilən ular Mening həlkim bolidu, Mən ularning Hudasi bolimən; qünki ular pütün kəlbi bilən yenimoqa kəytidu. ■

⁸ Ləkin naqar ənjürlər, yəni yegili bolmaydioqan, intayin naqar ənjürlər kəndək boləqan bolsa, — dəydu Pərwərdigar, — Bərək, Mən Yəhuda padixahı Zədəkiyani, əmir-xahzadilirini wə Yerusalemdikilərnıng kələqan kışmini, bu zeminda kələqanlarnı wə Misirda turuwatqanlarnı xuningə oħxax kılımən; ■ ⁹ Mən ularnı yər yüzidiki barlık padixahlıqlaroqa wəhımə saləquqi bir obyekt boluxkə, külpətkə qüxüxkə tapxurimən; mən ularnı həydiwətkən barlık jaylarda ularnı rəsəwəqilikning obyektı, səz-qəqək, tapa-tənining obyektı wə lənət səzliri boluxkə tapxurimən. □ ■ ¹⁰ Mən ularoqa

həm ata-bowiliriəqa təkdım kıləqan zemindin yokitiləquqə ular arisioqa kiliq, kəhətqilik wə wabani əwətimən.

25

■ **24:7** Kən. 30:6; Yər. 30:22; 31:33; 32:38,39; Əz. 11:19; 36:26,27 ■ **24:8** Yər. 29:17 □ **24:9** «**Mən ularnı yər yüzidiki barlık padixahlıqlaroqa wəhımə saləquqi bir obyekt boluxkə, külpətkə qüxüxkə tapxurimən....**» —

baxkə birhil təjmisı: «Mən ularnı həryək-həryəkləroqa yər yüzidiki barlık padixahlıqlaroqa həydiləxkə, balayı'apət qüxüxkə tapxurimən....» ■ **24:9** Kən. 28:25,37; 1Pad. 9:7; 2Tar. 7:20; Yər. 15:4; 29:18; 34:17; 42:18

Söz-kalamni anglimaslik tüpəylidin yətmix yil-lik kullukta bolux

¹ Yosiyaning oqli, Yəhuda padixahi Yəhoakimning tətinqi yilida (yəni Babil padixahi Nebokadnəsarning birinqi yilida) Yəhudaning barlik həlki tooqruluk Yerəmiyaqa kəlgən söz,

² Bu sözni Yerəmiya pəyoqəmbər Yəhudaning barlik həlki wə Yerusalemda barlik turuwatqanlarqa eytip mundak dedi: —

³ Amonning oqli, Yəhuda padixahi Yosiyaning on üqinqi yilidin baxlap bügünki küngiqə, bu yigirmə üq yil Pərwərdigarning səzi manga kelip turəqan wə mən tang səhərdə ornumdin turup uni silərgə səzləp kəldim, lekin silər heq kulak salmidinqlar; ⁴ wə Pərwərdigar silərgə barlik hizmətkarliri boləqan pəyoqəmbərlərnə əwətip kəlgən; U tang səhərdə ornidin turup ularni əwətip kəlgən; lekin silər kulak salmay heq anglimidinglar. ■ ⁵ Ular: «Silər hər birinqlar yaman yolunglardin wə kilmixliringlarning rəzillikidin towa kiliplə yansanglar, Mən Pərwərdigar silərgə wə atabowiliringlarqa kədimdin tartip mənngügigə təkdim kiləqan zeminda turuwerisilər. ■ ⁶ Baxqə ilahlarqa əgixip ularning kullukida bolup qokunmanglar; Meni qolliringlar yasioqanlar bilən oqəzəpləndürmənglar; Mən silərgə heq yamanlik kəltürməymən» — dəp jakarlioqan. □

■ 25:4 Yər. 7:13,25; 11:7,8,10; 13:10,11; 16:12; 17:23; 18:12; 19:15; 22:21 ■ 25:5 2Pad. 17:13; Yər. 18:11; 35:15; Yun. 3:8 □ 25:6 «kolliringlar yasioqanlar...» — muxu səzlər yaki yasioqan butlarni yaki yaman kilmixlirini kərsitidu.

⁷ Lekin silər Manga kulak salmidinglar, Meni qolliringlar yasioqanlar bilən oʻzəpləndürüp oʻzünglaroʻqa ziyan kəltürdünglar, — dəydu Pərwərdigar.

⁸ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Silər Mening səzliringə kulak salmioqan boləqəqka, ⁹ mana, Mən ximaldiki həmmə jəmətlərnə wə Mening kulumni, yəni Babil padixahə Nebokədnəsarni qakirtimən, ularni bu zeminəqa, uningda barlik turuwatqanlarəqa həmdə ətraptiki həmmə əllərgə qarxilixixka elip kelimən; Mən *muxu zemindikilər wə ətraptiki əllərnə* pütünləy wəyran kilip, ularni tolimu wəhimilik kilimən həm ux-ux obyekt, daimlik bir harabilik kilimən; ■ ¹⁰ Mən ulardin tamaxining sadasini, xad-huramlıq sadasini, toyi boluwatqan yigit-kizining awazini, tūgmən texining sadasini wə qiraq nurini məhrum kilimən; ■ ¹¹ bu pütkül zemin wəyranə wə dəhxət saloquqi obyekt bolidu, wə bu əllər Babil padixahining yətmix yil kullukida bolidu.□

¹² Wə xundak boliduki, yətmix yil toxqanda, mən Babil padixahining wə uning elining bexioqa, xundakla Kaldiylərnəning zemini üstigə oʻz kəbihlikini qūxürüp, uni mənggügə harabilik kilimən. ■ ¹³ Xuning bilən Mən xu zemin üstigə

■ **25:9** Yər. 19:8 ■ **25:10** Yəx. 24:7; Yər. 7:34; 16:9; Əz. 26:13

□ **25:11** «**bu əllər...**» — Yəhuda wə uning ətrapidiki barlik əllərnə kərsitidu (9-ayətni kərüng). «Babil padixahining yətmix yil kullukida bolux» toqruluk «qoxumqə səz»imizni kərüng.

■ **25:12** 2Tar. 36:22; Əzra 1:1; Yər. 29:10; Dan. 9:2

boluxka kədəhni iqküzdüm; □ 19 Misir padixahı Pirəwngə, hizmətkarlırioğa, əmir-xahzadiliriyoğa həm həlkigə iqküzdüm; ■ 20 barlıq xaloqut əllər, uz zeminidiki barlıq padixahlar, Filistiylərnin zeminidiki barlıq padixahlar, Axkelondikilər, Gazadikilər, Əkrondikilərgə wə Axdodning qalduklırioğa iqküzdüm; □ ■ 21 Edomdikilər, Moabdikilər wə Ammoniylar, ■ 22 Turning barlıq padixahliri həm Zidonning barlıq padixahliri, dengiz boyidiki barlıq padixahlar, □ ■ 23 Dedandikilər, Temadikilər, Buzdikilər wə qekə qaqlirini qüxürüwətkən əllər, ■ 24 Ərəbiyədiki barlıq padixahlar wə qəlbayawanda turuwatқан xaloqut əllərnin barlıq padixahliri, ■ 25 Zimridiki barlıq padixahlar, Elamdiki barlıq padixahlar, Medialiklərnin barlıq padixahliri, ■ 26 ximaldiki barlıq padixahlaroğa, yiraktiki bolsun, yekindiki bolsun, bir-birləp iqküzdüm; jahandiki barlıq padixahliliklaroğa iqküzdüm; ularning arkidin Xexakning padixahimu *kədəhni*

□ 25:18 «bügünki kündikidək» — bu ibarə bəlkim bexarət əməlgə axuruloqandin keyin qoxuloqan; bolmisa, baxka bir mənə: «bügünki künidimu bu ixlar boloqili turdi» boluxi mumkin. ■ 25:19 Yər. 46 □ 25:20 «barlıq xaloqut əllər» — bəlkim Misirda turoqan, Misirliklar bilən «arilixip kətkən» baxka millətlərnı kərsitidu. ■ 25:20 Yər. 47:4-7 ■ 25:21 Yər. 48; 49:1-22 □ 25:22 «dengiz boyidiki barlıq padixahlar» — bəlkim Tur wə Zidon bilən munasiwətlilik boloqan, ularoğa bekinəqan «ottura dengiz» boyidiki padixahlarnı kərsitidu. ■ 25:22 Yər. 47:4 ■ 25:23 Yər. 9:25; 49:8 ■ 25:24 Yər. 49:31 ■ 25:25 Yər. 49:34

iqidu. □ 27 Andin sən ularoqa: «Israilning Hudasi, samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Iqinglar, məst bolunglar, qusunglar, Mən aranglaroqa əwətkən kiliq tüpəylidin yiqilip qaytidin dəs turmanglar» — degin.

28 Wə xundak boliduki, ular qolungdin elip iqxni rət qilsa, sən ularoqa: «Samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər qoqum iqisilər!» — degin. 29 Qünki mana, Mən Öz namim bilən ataloqan xəhər üstigə apət qüxürgili turəqan yərdə, silər jazalanmay qalamsilər? Silər jazalanmay qalmaysilər; qünki Mən yər yüzidə barlıq turuwatqanlarning üstigə kiliqni qüxüxkə qakirimən, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar.■

30 Əmdi sən Yəramiya, ularoqa muxu bexarətning səzlirining həmmisini jakarliqin:

—
Pərwərdigar yukiridin xirdək hərkirəydu,
Öz muqəddəs turaləusidin U awazini
qoyuwetidu;
U Əzi turuwatqan jayi üstigə hərkirəydu;

□ 25:26 «Xexakning padixahi» — Babilning padixahini kərsitidu. Ibraniy tili eliphəsidə «Babil» (Babilon) degən söz, «Xexak» degən sözning «tətür»isi; yəni, ibraniy tilida 2-hərplər «b»ni hərplərnı ahiridin sanioqanda, 2-hərplər («x») bilən almax-turoqili bolidu. Barlıq baxqa hərplərnı «tətür»isi bilən ohxax yolda almaxturoqili bolidu. Nemixkə Babil (Babilon)ni kərsitix üqün muxu «xifirlik» yol ixlitilidu? Xübhəsizki, xu künlərdə xu dəwrdiki əng küqlük məmlikətning «zawaləqa yüzlinixi»ni kərsitix üqün bəzidə muxundak «daritma gəp»ni ixlitix qolaylıq idi. ■ 25:29 1Pet. 4:17

U üzüm qəyliyüqilər towliqandək yər yüzidə barlıq turuwatqanlarnı əyibləp towlaydu.■

³¹ Sadasi yər yüzining qətlirigiqə yetidu; Qünki Pərwərdigarning barlıq əllər bilən dəwasi bar;

U ət igilirining həmmisi üstigə həküm qikiridu; Rəzillərnı bolsa, ularnı kiliqqa tapxuridu;

— Pərwərdigar xundak dəydu.

³² Samawi koxunlarning Sərdari bolıqan Pərwərdigar mundak dəydu: —

Mana, balayı'apət əldin əlgə həmmisi üstigə qikip tarkilidu;

Yər yüzining qət-qətliridin dəhxətlik buran-qapkun qikidu.

³³ Pərwərdigar öltürgənlər yərning bir qetidin yənə bir qetigiqə yatidu; ularqa matəm tutulmaydu, ular bir yərgə yioqilmaydu, heq kəməlməydu; ular yər yüzidə tezəktək yatidu.□ ■

³⁴ I bakkuqılar, zarlanglar, nalə kətürünglar!

Topa-qang iqidə eqininglar, i pada yetəkqiliri!

Qünki kiroqin kilinix künliringlar yetip kəldi,

Mən silərnı tarkitiwetimən;

Silər örülgən esil qinidək parqə-parqə qekilisilər.□ ■

■ **25:30** Yo. 3:16; Am. 1:2 □ **25:33** «Pərwərdigar öltürgənlər yərning bir qetidin yənə bir qetigiqə yatidu...»

— demisəkmü, bu bexarət Babil imperiyasının Pars imperiyası tərəpidin bitqit kilinixidin ahırkı zamanqa atlap, xu künlərdiki wəqələrnı kərsitidu. ■ **25:33** Yər. 16:4 □ **25:34** «I

bakkuqılar,... i pada yetəkqiliri!...» — demisəkmü, «bakkuqılar» wə «pada yetəkqiliri» muxu ayəttə əllərnıng hərhil yetəkqilirini kərsitidu. ■ **25:34** Yəx. 65:12; Yər. 4:8;

6:26; 9:16; 12:3; 13:14,24; 18:17

³⁵ Pada bakquqilirining baxpanahi,
Pada yetekqilirining qa qar yoli yoka ketidu.
³⁶ Bakquqilarning azablik paryadi,
Pada yetekqilirining zarlaxliri anglinidu;
Qunki Pərwərdigar ularning yaylaqlirini
wəyran kilay dəwatidu;
³⁷ Pərwərdigarning dəhxətlik qəzipi tüpəylidin,
Tinqlik kotanliri harabə bolidu.
³⁸ Pərwərdigar Öz uwisini taxlap qikқан
xirdəktur;
Əzgüqining wəhxiyligi tüpəylidin,
Wə *Pərwərdigarning* dəhxətlik qəzipi
tüpəylidin,
Ularining zemini wəyranə bolmay qalmaydu. □

26

*Yərəmiya «sahta pəyoqəmbər» dəp xikayət
kilinidu*

¹ Yəhuda padixahi Yosiyaning oqli Yəhoakim
təhtkə olturoqan məzgilning bexida xu söz
Pərwərdigardin kelip mundaq deyildi: —

² Pərwərdigar mundaq dəydu: — Sən
Pərwərdigarning öyining həylisida turup
ibadət kilix üqün Pərwərdigarning öyigə kirgən
Yəhudaning barlik xəhərliridikilərgə Mən
sanga buyruoqan hər bir sözləрни jakarlioqin;

□ **25:38 «əzgüqining wəhxiyligi»** — yaki «əzgüqining kiliqi».

əynən eytkin! □ ³ Ular bəlkim anglap qoyar, hər biri öz rəzil yolidin yanar; xundak kilsa, Mən kilmixlirining rəzilliki tüpəylidin bexioqa külpət qūxürməkqi boləqan niyitimdin yanimən. ■ ⁴ Sən ularəqə mundaq degin: — «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Manga kulaq salmay, Mən silərnin aldinglarəqə koyəqan Təwrat-kanunumda mangmisanglar, ⁵ Mən tang səhərdə ornumdin turup əwətkən hizmətkarlim boləqan pəyoələmbərlərnin sözlirini anglimisanglar (silər ularəqə heq kulaq salmay kəlgənsilər!), ■ ⁶ undaqtə, Mən Xilohni kandaq kileqan bolsam, əmdi bu əynimu xuningəqə ohxax kilimən, bu xəhərnə yər yūzidiki barliq əllərgə lənət səzi kilimən». □ ■ ⁷ Xuning bilən kahinlar, pəyoələmbərlər wə barliq həlk Yerəmiyaning bu sözlirini Pərwərdigarning əyidə jakarliəqanliqini anglidi.

□ 26:2 «Sən Pərwərdigarning əyining həylisida turup ... Yəhudaning barliq xəhərliridikilərgə Mən sanga buyruəqan hər bir sözlərnə jakarliəqin; əynən eytkin! » — 26-babtiki hatirilər wə bexarət bəlkim 7-babtimu hatiriləngən, ibadəthana iqidə boləqan wəkəning təkrarlinixi boluxi mumkin. 3-6-ayətlər Yerəmiyaning xu qəqdə ibadəthanida bərgən bexaritinə yəküni. Muxu yərdiki təkrarlinixning məksiti bolsa, həlkning bexarətkə boləqan inkasini təkitləx üqündur. ■ 26:3 Yər. 18:8 ■ 26:5 Yər. 7:13,25; 11:7; 25:3 □ 26:6 «Mən Xilohni kandaq kileqan bolsam, əmdi bu əynimu xuningəqə ohxax kilimən» — Pərwərdigarning ibadət qədri əslə «Xiloh» degən xəhərdə tikilgən. Israilning Hudaəqə boləqan wapasiqliki tüpəylidin u wəyran kilinip, Hudaning «əhdə sanduqi» düxmən tərripidin u yərdin bulap ketilixi bilən Xiloh «Hudaning xan-xəripi uningdin yəqap kətkən jay» dəp ataləqan («1Sam.» 4-babni kəring). ■ 26:6 1Sam. 4:12; Zəb. 78:60; Yər. 7:12,14

8 Xundak boldiki, Yerəmiya barlik həlkə Pərwərdigar uningə tapiliqan bu sözləning həmmisini eytip bərgəndin keyin, kahinlar wə pəyoəmbərlər wə barlik həlkə uni tutuwelip: «Sən qokum əlühüng kerək! 9 Sən nemixka Pərwərdigarning namida bexarət berip: «Bu əy Xilohdək bolidu, bu xəhər harabə, adəmzatsiz bolidu!» — deding?» — dedi.

Xuning bilən Pərwərdigarning əyidiki barlik həlkə Yerəmiyaqə dok kilip uni oriwelixti.

10 Yəhuda əmirliri bu ixlarni anglidi; ular padixahlik ordisidin qikip Pərwərdigarning əyigə kirdi, Pərwərdigarning əyidiki «Yengi dərwaça»da sotka olturdi. 11 Kahinlar wə pəyoəmbərlər əmirlərgə wə həlkə sözləp: «Bu adəm əlümə layik, qunki silər əz kulakliringlar bilən angliqandək u muxu xəhəni əyibləp bexarət bərdi» — dedi.

12 Andin Yerəmiya barlik əmirlərgə wə barlik həlkə sözləp mundaq dedi: — «Pərwərdigar meni bu əyni əyibləp, bu xəhəni əyibləp, silər angliqan bu barlik sözlər bilən bexarət berixkə əwətkən. 13 Həzir yolliringlarni wə kilmixinglarni tüzitinglar, Pərwərdigar Hudayinglarning awazini anglanglar! Xundak bolqanda, Pərwərdigar silərgə jakarliqan külpəttin yanidu. ■ 14 Ləkin mən bolsam, mana, qolliringlardimən; manga kəzünlərgə nemə yaxxi wə durus kərülsə xundak qilinglar; 15 pəkət xuni bilip qoyunglarki, meni əltürəwətsənglər gunahsiz qanning jazasini əz bexinglarqə, bu xəhərgə wə

uningda turuwatqanlarning bexioʻla qūxūrisilər;
qūnki deginim hək, Pərwərdigar həkikətən bu
səzlərninğ həmmisini qulakliringlaroʻla deyixkə
meni əwətkən».

16 Əmirlər wə barlik həlk kahinlaroʻla wə
pəyoʻəmbərlərgə: «Bu adəm ölümgə layik əməs;
qūnki u Pərwərdigar Hudayimizning namida
bizgə səzlidi» — dedi. 17 Andin zemindiki bəzi
akşakallar ornidin turup həlk kengixigə mundak
dedi: —

18 «Morəxətlik Mikah Yəhuda padixahi
Həzəkiyaning künliridə barlik Yəhuda həlkiğə
bexarət berip: —

«Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan
Pərwərdigar mundak dəydu: —

Zion teqi etizdək aqdurulidu,

Yerusalem dəng-təpilər bolup qalidu,

«Əy jaylaxqan taq» bolsa,

Ormanlikning otturisidiki yukiri jaylarla bolidu,

halas» — degənidi. □ ■

¹⁹ Yəhuda padixahi Həzəkiya wə barlik Yəhuda həlki Mikahni ölümgə məhkum kiloqanmu? Həzəkiya Pərwərdigardin qorkup, Pərwərdigardin ötüngən əməsmu? Wə Pərwərdigar ularoqa kilmaqci bolup jakarlioqan külpəttin yanoqan əməsmu? Biz *bu yoldin yanmisak* öz jenimiz üstigə zor bir külpətni quxürgən bolmamdimiz?».

²⁰ (Pərwərdigarning namida Yerəmiyaning barlik degənliridək bu xəhərni wə bu zeminni əyibləp bexarət bərgən, Kiriya-Yearimlik Xəmayaning oqli Uriya isimlik yənə bir adəm bar idi. ²¹ Padixah Yəhoakim wə barlik palwanliri, barlik əmirliri uning səzlirini angliqanda, padixah uni öltürüxkə intilgən; ləkin Uriya buni angliqanda qorkup, Misiroqa kaqti. ²² Ləkin Yəhoakim qaparmənlərnə, yəni Akborning oqli Əlnatan wə baxqilarni

□ **26:18 «Morəxətlik Mikah»** — Mikah pəyoqəmbərning yurti «Morəxət» idi («Mik.» 1:1). «**«Öy jaylaxqan taq» bolsa, ..**» — Mikah «mukəddəs öy» yaki «ibadəthana» deməydu — ularning gunəhliri tüpəylidin u pəkət addiy bir «öy» bolup qaloqan. Bu bexarət Həzəkiya padixahni bəlkim qongkur təsirləndürgən. 100 yildin keyin bu əksəkəllər bexarətning Həzəkiyaqə boləqan təsirini tiləqə elip, padixahi Yəhoakimoqə təsir yətküzməkci bolup, bexarətni nəkil kəltüridu. «**«Öy jaylaxqan taq» bolsa, ormanlikning otturisidiki yukiri jaylarla bolidu**» — «Mik.» 3:12. «Yukiri jaylar» degini kinayilik, həjwiyy gəptur. Qünki Yəhudadikilər hərdəim «yukiri jaylar»da buthanilərnə selip xu yərlərdə butlarəqə qokunoqan. Ləkin xu qəqlərdə Yerusəlem butqə qokunoqan jaydək «haram» bolup qalidu, həmdə ormanlikning kixilərnə kəzīgə əzpəz qəlikidioqan bir kismidin ibarət bolidu, halas! ■ **26:18** Mik. 1:1; 3:12

Misiroqa əwətkən; ²³ ular Uriyani Misirdin elip qikip padixah Yəhoakimning aldioqa aparəqan; u uni kiliqlap, jəsitini pukralarning gərlükigə taxliwətkən.) □ ²⁴ — Həlbuki, xu qaoqda Xafanning oqli Ahikam ularning Yerəmiyani ölümgə məhkum kilip həlkəning qolioqa tapxurmasliki üqün, uni kollidi.

27

Yerəmiya həlkəni Babiləqa təslim boluxqa dəwət kilidu

¹ Yəhuda padixahı Yosiyaning oqli Zədəkiyaning təhtkə olturoqan dəsləpki məzgilidə, xu səz Yerəmiyaqa Pərwərdigardin kelip mundaq deyildi: —□

² Pərwərdigar manga mundaq dedi: — Asarətlər wə boyunturuklarni yasap öz boynungə sal; ■

³ bu boyunturuklarni Edomning padixahioqa, Moabning padixahioqa, Ammoniylarning padixahioqa, Turning padixahioqa wə Zidonning

□ **26:23** «ular Uriyani Misirdin elip qikip padixah Yəhoakimning aldioqa aparəqan; u uni kiliqlap, jəsitini pukralarning gərlükigə taxliwətkən» — bu wəqə bəlkim Yerəmiyaning səzliridin keyin yüz bərgən. Ləkin uning təpsilatlırini muxu yərdə (20-23-ayəttiki tirnaq iqiğə) kirgüzüxtiki məqsət, Yerəmiya uqrioqan həwp-hətərnı kərünərlik kilip kərsitixtin ibarət. □ **27:1** «Yəhuda padixahı Yosiyaning oqli Zədəkiya...» — bəzi kona kəqürmilərdə muxu ayəttə «Zədəkiya»ning ornida «Yəhoakim» deyilidu. Xühşisizki, «Zədəkiya» toqridur (3-ayətni kərüng). Bu bəbtiki wəqələr bəlkim Zədəkiyaning tətinqi yilida yüz bərgən.

■ **27:2** Yər. 28:10

padixahioğa Yerusalemoğa, Yəhuda padixahining aldioğa kəlgən ularning öz əlqilirining qoli arkilik əwətkin; □ ⁴ hərbirini öz hojayinlirioğa xundak bir həwərnı yətküzüxkə buyruoqin: —

Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Öz hojayinliringlaroğa mundak dənglar: — ⁵ Mən zemin wə zemin yüzidə turuwatqan adəmlər wə haywanlarnı zor kudritim wə sozuləqan bilikim bilən yaratqanmən; wə kim kəzümgə layıq kərünsə, bularnı xularoğa təkdim kilimən.

■ ⁶ Həzir Mən bu zeminlarning həmmisini Babil padixahı, Mening qulum boləqan Nebəkədnəsarning qolioğa tapxurdum; hətta daladiki haywanlarnımu uning qulluqida boluxkə təkdim kildim.■

⁷ Barlik əllər uning, oqlining həm nəwrisining qulluqida bolidu; andin öz zeminining waqti-saiti toxkanda, kəp əllər wə uluq padixahlar unımu qulluqkə salidu. ⁸ Xundak boliduki, qaysi əl yaki padixahlik Babil padixahı Nebəkədnəsarning qulluqida boluxnı, yəni boynini Babil padixahining boyunturuki astioğa qoyuxnı rət kilsa, Mən xu əlni

□ 27:3 «bu boyunturuklarnı Edom..., Moab.. , Ammoniyar., Turning padixahioğa wə Zidonning padixahioğa Yerusalemoğa, Yəhuda padixahining aldioğa kəlgən ularning öz əlqilirining qoli arkilik əwətkin» — tarihtin ispat barki, bu əlqilərnin Yerusalemoğa kelixniki məxsiti Zədəkiyani Edom, Moab, Ammon, Tur wə Zidon padixahlrininin Babil imperiyəsigə kətürməkqi boləqan isyanə ittipakdax kilixtin ibarət. ■ 27:5 Dan. 4:14,22 ■ 27:6 Yər. 25:9

Nebokadnəsarining kəli arkilik yokatkuzoquqə kiliq, kəhətqilik wə waba bilən jazalaymən, — dəydu Pərwərdigar. ⁹ — Silər bolsanglar, «Babil padixahining kullukida heq bolmaysilər» degən pəyoəmbərliringlarə, palqiliringlarə, qüx kərgüqiliringlarə, rəm aqkuqiliringlarə yaki jadugərliringlarə kulak salmanglar; □ ¹⁰ qünki ular silərgə yaloənqilik kilip bexarət beridu; *gəplirigə kirsənglar*, siləni öz yurtunglardin sürgün kilidu; qünki Özüm siləni yurtunglardin həydəymən, silər nabut bolisilər. ¹¹ Ləkin kaysi əl boynini Babil padixahining boyunturuki astioə koyup kullukioə kirsə, xu əlni öz yurtida turəuzimən, ular uningda terikqilik kilip yaxaydu.

¹² — Mən Yəhuda padixahi Zədəkiyaəqimu xu səzlər boyiqə mundak dedim: «Boynunglarni Babil padixahining boyunturuki astioə koyup uning wə uning həlking kullukida bolsanglar, hayat qalisilər. ¹³ Əmdi

nemixka Pərwərdigarning Babil padixahining kullukioə boysunmioə hərəkəsi əllər toərisida deginidək, sən wə həlking kiliq, kəhətqilik wə waba bilən əlməkqi bolisilər?

¹⁴ Pəyoəmbərləning: «Babilning kullukida bolmaysilər» degən səzligə kulak salmanglar; qünki ular silərgə yaloənqiliktin bexarət kilidu.

■ ¹⁵ Mən ularni əwətkən əməs, — dəydu Pərwərdigar, — ləkin ular Mening namimda yaloəndin bexarət beridu; bu səzləning aqiwi

□ **27:9** «qüx kərgüqiliringlar» — yaki «qüx örügüqiliringlar». ■ **27:14** Yər. 14:14; 23:21; 29:8

xuki, Mən silərnı yur tunglardin həydiwetimən, xuningdək nabut bolisilər; silər wə silərgə bexarət bərgən pəyoqəmbərlər nabut bolisilər».

¹⁶ Andin Mən kahinlarəqa wə bu barlıq həlkəyə mundaq dedim: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — Silərgə bexarət beridioqan pəyoqəmbərlərnıng: «Mana, Pərwərdigarnıng öyidiki kimmətlik qaqa-kuqılar pat arida Babildin kayturulidu» degən səzlırigə kulak salmanglar; qünki ular silərgə yaloqanqılıqtın bexarət kilidu. ■ ¹⁷ Ularəqa kulak salmanglar; Babil padixahıning kullukida bolsanglar, hayat qalisilər; bu xəhər nemixkə wəyran bolsun?

¹⁸ Əgər bular həkikətən pəyoqəmbərlər bolsa həm Pərwərdigarnıng səzi ular da bolsa, ular hazır Pərwərdigarnıng öyidə, Yəhuda padixahıning ordısında wə Yerusalemnıng özidə qaloqan kimmətlik qaqa-kuqılar Babiləqa elip ketilmisun dəp samawi koxunlarnıng Sərdari boləqan Pərwərdigarəqa dua-tilawət qilsun!

¹⁹ Qünki samawi koxunlarnıng Sərdari boləqan Pərwərdigar ikki *mis* tüwrük, *mis* «dengiz», das hərwiliri wə bu xəhərdə qaloqan *kimmətlik* qaqa-kuqılar toqruluk mundaq dəydu: — □ ²⁰ (bularnı bolsa Babil padixahi Nebokadnəsar Yəhoakimning oqlı Yəhuda padixahi Yəkoniyahni Yəhudadiki wə Yerusalemdiki barlıq esilzad-əmirlər bilən təng

■ **27:16** Yər. 28:3 □ **27:19 «mis dengiz»** — ibadəthanida kahinlar yuyunidioqan, mistin yasaloqan qong bir kəlgək das. «Das hərwiliri» (yaki «das təglikliri») «dengiz»din kiqikrək boləqan daslarnı yetkəxkə ixlitidioqan qaklık təgliktur. «1Pad.» 7-babnı kərüng.

Yerusalemdin Babilə sūrgūn qılqanda u elip kətmigənidi) ■ ²¹ Bərək, İsrailning Hudasi Pərwərdigarning öyidə, Yəhuda padixahining ordısında wə Yerusalemda qalqan *qimmətlik* qaqa-kuqılar toqruluk samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar mundak dəydu: — ²² ularmu Babilə elip ketilidu; ular Mən ulardin qaytidin həwər alidıqan künigə xu yərdə turidu, — dəydu Pərwərdigar: — xu wəqit kəlgəndə, Mən ularni elip bu yərgə qayturup berimən. □ ■

28

Sahta pəyoqəmbərnin Yəremiyağa qarxi qiqixi

¹ Xu yilda, Yəhuda padixah Zəkəriya təhtkə olturqan dəslepki məzgildə, yəni tətinqi yili, bəxinqi ayda, Azzurning oqlı, Gibeon xəhiridiki Hananiya pəyoqəmbər, kahinlar wə barlıq həlayik aldida Pərwərdigarning öyidə manga: —

² Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundak dəydu: — «Mən Babil padixahining

■ **27:20** 2Pad. 24:14,15 □ **27:22** «**Mən ulardin qaytidin həwər alidıqan küni**» — ibraniy tilida «Mən ularni yöklaydıqan küni». ■ **27:22** 2Pad. 25:13; 2Tar. 36:18,22; Yər. 29:10

boyunturukini sunduriwəttim! □ 3 Babil padixahı Nebokədnəsar muxu yərdin epkətkən, Babilə aparqan, Pərwərdigarning öyidiki qaqa-kuqılarning həmmisini bolsa, ikki yil ötməylə Mən muxu yərgə qayturup epkelimən; ■ 4 wə Mən Yəhuda padixahı, Yəhoakimning oqlı Yəkoniyahni Yəhudadin Babilə sürgün qılınqanlarning həmmisi bilən tənq muxu yərgə qayturup berimən, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Mən Babil padixahining boyunturukini sundiriwetimən!» — dedi.

5 Andin Yərəmiya pəyoqəmbər kahinlar wə Pərwərdigarning öyidə turoqan barlıq halayıq aldidə Hananiya pəyoqəmbərgə səz kildi.

6 Yərəmiya pəyoqəmbər mundaq dedi: «Amin! Pərwərdigar xundaq kılsun! Pərwərdigar seninq bexarət bərgən səzliringni əməlgə axursunki, U Özining öyidiki qaqa-kuqılar wə Yəhudadin Babilə sürgün qılınqanlarning həmmisini muxu yərgə qaytursun! 7 Ləkin öz kulikingqə wə barlıq həlkning kuliqioqə selip koyulidiqan mening bu səzümni angla!

8 — Mening wə seninqdin burun, qədimdin tartip bolqan pəyoqəmbərlərmu nuroqun padixahlıqlar wə uluq dölətlər toqruluk, urux, apət wə wabalar toqruluk bexarət berip kəlgən; 9 tinqlik-awatlıq toqruluk bexarət bərgən

□ 28:2 «**Mən Babil padixahining boyunturukini sunduriwəttim!**» — xübhısizki, bu sahta pəyoqəmbərninq səzi Yərəmiya 27-babta «Nebokədnəsarninq buyunturukini qobul qilixinglar kerək» wə «Pərwərdigarning öyidə qaloqan qaqa-kuqılarınmu epketilidu» degən bexarətni inkar qilixtin ibarət. ■ 28:3 Yər. 27:16

pəyoqəmbər bolsa, xu pəyoqəmbərning səzi əməlgə axuruloqanda, u həqiqətən Pərwərdigar əwətkən pəyoqəmbər dəp tonuloqandur!».

¹⁰ Andin Hənanিয়া pəyoqəmbər Yerəmiya pəyoqəmbərning boynidiki boyunturukni elip uni sunduriwətti. □ ¹¹ Hənanিয়া həlkə aldida səz kilip: «Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mən xuningoqa ohxax, ikki yil ətəməyla Babil padixahı Nebokədnəsarning boyunturukini barlıq əllərning boynidin elip sunduriwetimən!» — dedi.

Xuning bilən Yerəmiya pəyoqəmbər qikip kətti.

¹² Hənanিয়া pəyoqəmbər Yerəmiya pəyoqəmbərning boynidiki boyunturukni elip uni sunduriwətkəndin bir'az keyin, Pərwərdigarning səzi Yerəmiyaqqa kelip mundaq deyildi: —

¹³ Barəqin, Hənanিয়াqqa mundaq degin: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Sən yaqqaqtin yasaloqan boyunturukni sunduroqining bilən, lekin uning orniqqa təmürdin boləqan boyunturukni selip qoydung! ¹⁴ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Mən xuningoqa bu barlıq əllərning boynioqa təmürdin yasaloqan boyunturukni salimənki, ular Babil padixahı Nebokədnəsarning kullukida bolidu; bərhək, ular uning kullukida bolidu; Mən uningoqa hətta daladiki həywanlarnimu təkdım kiləqanmən».■

¹⁵ Andin Yerəmiya pəyoqəmbər Hənanিয়া

□ **28:10** «Yerəmiya pəyoqəmbərning boynidiki boyunturuk» — 27:2ni kəring. ■ **28:14** Yər. 27:6

pəyoqəmbərgə: «Kulak sal, Hananiya! Pərwərdigar seni əwətkən əməs! Sən bu həlkni yaloqanqilikka ixəndürgənsən! ¹⁶ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: Mana, Mən seni yər yüzidin əwətiwetimən! Sən dəl muxu yilda əlisən, qünki sən adəmlərnə Pərwərdigarqa asiylik kəlixka dəwət kəloqənsən». □ ■

¹⁷ Hananiya pəyoqəmbər dəl xu yili yəttinqi ayda əldi.

29

Yerəmiya sürgün kəlinəqanlarqa yazəqan hət

¹ Yerəmiyaning Yerusalemdin sürgün boləqanlar arisidiki həyat kəloqan aqsakallarqa, kəhənlərqə, pəyoqəmbərlərgə wə Nebokədnəsar əsir kəlip Babilə elip kətkən barlik həlkə Yerusalemdin yolləqan həti: —

² (hət padixah Yəkoniyah, hanix, wəzirlər, Yəhuda wə Yerusalemdiki xəzadə-əmirlər wə hünərwənlər Yerusalemdin kətkəndin keyin, ■

³ Xafanning oqli Əlasahning wə Həlkəyaning oqli Gəməriyaning kəli bilən yolləqan — Yəhuda padixah Zədəkiya bu kixilərnə Babil padixah Nebokədnəsarning aldiə yolləqan). Yolləqan hət mundak: —

⁴ Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi Yerusalemdin

□ **28:16** «seni yər yüzidin əwətiwetimən» — Huda bu sahta pəyoqəmbərnə əslidə «əwətkən əməs» ləkin həzir U uni «ölümə əwətidu»! ■ **28:16** Kə. 13:6; Yər. 29:32 ■ **29:2** 2Pad. 24:12

Babiloqa sürgüngə əwətkənlərlənin həmmisigə mundak dəydu: —

⁵ Əylərləni kurunglar, ularda turunglar; baqlarəni bərpa kilinglar, ularning mewisini yənglar; ⁶ əylininglar, oqul-kizlik bolunglar; oqulliringlar üqün kizlarni elip beringlar, kizliringlarni ərlərgə yatlik kilinglar; ularmu oqul-kizlik bolsun; xu yərdə kəpiyinglarki, aziyip kətmənglar; □ ⁷ Mən silərləni sürgüngə əwətkən xəhərlənin tinq-awatlikini izdənglar, uning üqün Pərwərdigarəqa dua kilinglar; qünki uning tinq-awatliki bolsa, silərləmu tinq-awat bolisilərlə.

⁸ Qünki samawi koxunlarning Sərdari boləlan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Aranglardiki pəyoqəmbərlərlə wə silərlənin palqiliringlar silərləni aldap kəymisun; silərlə ularəqa kərgüzgən qüxlərgə kulak salmanglar; □ ■ ⁹ qünki ular Mening namimda yaləqəndin bəxarət beridu; Mən ularni əwətkən əməsmən, — dəydu Pərwərdigar.

¹⁰ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Babiloqa bəkitilgən yətmix yil toxkanda, Mən silərlənin yeninglarəqa kəlip silərgə iltipət kərsitimənki, silərləni muxu yurtkə kəyturuxum bilən silərgə qiləlan xapəətlək wədəmni ada

□ **29:6** «oqul-kizlik bolunglar» — ibraniy tilida «oqul-kizlarni tuqdurunglar». □ **29:8** «silərlə ularəqa kərgüzgən qüxlərgə kulak salmanglar» — helkning palqilarəqa «Biz tooqruluk bir qüx kərləp bərsingiz» degən təlipi intayin külikilik, xu qəqdiki helk həkikətan xu dərjiddə nadanlixip kətkən bolsa kərək. ■ **29:8** Yər. 14:14; 23:31; 27:15

kilimən; □ ■ 11 Qünki Özümning silər tooqruluk pılanlirimni, apət elip kelidioqan əməs, tinq-awatlik elip kelidioqan, ahirda silərgə ümidwar keləqəkni ata kilidioqan pılanlirimni obdan bilimən, — dəydu Pərwərdigar. 12 Xuning bilən ilər Manga nida kilip, yenimoqa kelip Manga dua kilisilər wə Mən silərnı anglaymən. ■

13 Silər Meni izdəysilər wə Meni tapisilər, qünki silər pütün kəlbınglar bilən Manga intilidioqan bolisilər. □ 14 Mən Özümni silərgə tapkuzimən,

— dəydu Pərwərdigar — wə Mən silərnı sürgünlüktin kayturup əsligə kəltürimən, Mən silərnı həydiwətkən barlik əllərdin wə həydiwətkən barlik jaylardin yioqimən, — dəydu Pərwərdigar, — Mən silərnı elip, əslı sürgün kilip ayrioqan yurtka kayturimən.■

15 Silər: «Pərwərdigar bizgə Babilda pəyoqəmbərlərnı tiklidi» desənglar, □ 16 əmdi Pərwərdigar Dawutning təhtigə olturoqan padixah wə bu xəhərdə turuwatqan barlik

□ 29:10 «Babiloqa bekitilgən yətmix yil toxkanda, Mən silərning yeninglaroqa kelip silərgə iltipət kərsitimənki...»

— bu «yətmix yil» tooqrisida «Koxumqə sez»imizni kərüng.

■ 29:10 2Tar. 36:22; Əzra 1:1; Yər. 25:12; Dan. 9:2

■ 29:12 Dan. 9 □ 29:13 «Silər Meni izdəysilər

wə Meni tapisilər, qünki silər pütün kəlbınglar bilən Manga intilidioqan bolisilər» — yaki «Silər pütün kəlbınglar bilən Meni izdəyidioqan bolsanglar, silər Meni izdəp tapisilər».

■ 29:14 Yər. 23:3 □ 29:15 ««Pərwərdigar bizgə Babilda pəyoqəmbərlərnı tiklidi» desənglar...» — bu ayəttiki «pəyoqəmbərlər» xübhısizki, yaloqan ümidlərnı kəzoqaydioqan sahta pəyoqəmbərlərnı kərsitidu. Muxu bexarəttin kəp ətəməy, Daniyal həm Əzakiyal degən həkikiy pəyoqəmbərlər Babilda bexarət kılıxka baxlıdi.

həlk, yəni silər bilən billə sürgün kilinmiqan
qerindaxliringlar toqruluk xuni dəydu: —

¹⁷ Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan
Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən
ularni azablaydiqan kiliq, kəhətgilik wə
waba əwətimən; xuning bilən ularni huddi
sesiqan, yegili bolmaydiqan naqar ənjürlərdək
kilimən; ■ ¹⁸ ularni kiliq, kəhətgilik wə
waba bilən qoqlaymən, ularni yər yüzidiki
barliq padixahliklarqa həydəp apirimən;
ularni xu əllərgə wəhimə, lənət, dəhxət, ux-
ux kilinidiqan wə rəsua kilinidiqan obyekt
kilimən. ■ ¹⁹ qünki Mən tang səhərdə
ornumdin turup, hizmətkarlim bolqan
pəyqəmbərləni əwətip səzlimni ularqa
eytkinim bilən, ular kulak salmiqan; silər
sürgün bolqanlarmu heq kulak salmiqansilər,
— dəydu Pərwərdigar. ²⁰ Lekin i silər
sürgün bolqanlar, Mən Yerusalemdin Babilqa
əwətkənlər, Pərwərdigarning sözini anglanglar:

²¹ Samawi qoxunlarning Sərdari bolqan
Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq
dəydu: — Mening namimda silərgə yaloqandin
bexarət beridiqan Kolayaning oqli Ahab
toqruluk wə Maaseyahning oqli Zədəkiya
toqruluk mundaq dəydu: — Mana, Mən ularni
Babil padixahi Nebokədnəsarning qoligə
tapxurimən, u ularni kəz aldinglarda ölümgə
məhküm kilidu; ²² xuning bilən ular misal
kilinip Babilda turoqan Yəhudadiki barliq

■ **29:17** Yər. 24:8,10 ■ **29:18** Qan. 28:25,37; Yər. 15:4; 24:9,10

sürgün qılinoqlarning aqlzida: «Pərwərdigar seni Babil padixahı Nebokədnəsar otta kawab qılolan Zədəkiya və Ahabdək kılsun!» degən lənət sözi bolidu; ²³ qünki ular Israil iqidə iplaslıq qılolan, koxnılarning ayallırı bilən zina qılolan və Mening namimda yalolan sözlərni, Mən ularqa heq tapilmiolan sözlərni qılolan; Mən bularnı Bilgüqi və guwah Boloquqidurmən, — dəydu Pərwərdigar.

Xemaya Babildin Yərəmiya tooqruluk yazolan hət ••• Yərəmiya pəyoqəmbərnin yolliojan jawab hetı ••• Hudanın buning tooqruluk Yərəmiyaqla eytkən sözi

²⁴ «Sən Yərəmiya Nəhələmlık Xemayaqla mundaq degin: —

²⁵ Samawi koxunlarning Sərdari bololan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Qünki sən öz namingda Yerusalemdiki barlıq həlkkə, kahin bololan Maaseyahning oqlı Zəfaniyaqla və barlıq kahinlarqla hətlər yollioqining tUpəylidin, — ²⁶ (sən Zəfaniyaqla mundaq yazolan: «Pərwərdigar seni kahin Yəhuyadanın ornioqla kahin tikligən əməsmu? U seni Pərwərdigarning əyidə xuningqla nazarətqi qılolanı, bexarət beridiojan pəyoqəmbər boluwalojan hər bir təlwinı besix üqün putı və boynioqla takak

selixing kerək. □ ■ 27 Əmdi sən nemixka silərgə özini pəyoqəmbər kiliwaloqan Anatotluk Yerəmiyani əyiblimiding? 28 Qünki u hətta Babilda turuwatqan bizlərgimu: «Xu yərdə boloqan waktinglar uzun bolidu; xunga öyləni selinglar, ularda turunglar, baqlarni bərpa qilinglar, ularning mewisini yənglar» dəp hət yollidi!» 29 — Zəfaniya muxu hətni Yerəmiya pəyoqəmbər aldida okudi.

30 Andin Pərwərdigarning səzi Yerəmiyaqa kelip mundak deyildi: —

31 Barlik sürgün boloqanlarqa hət yollap mundak degin: — Pərwərdigar Nəhəlamlik Xəmaya toqruluk munak dəydu: Qünki Mən uni əwətmigən bolsammu, Xəmayaning silərgə bexarət berip, siləni yaloqanqilikka ixəndürgənliki tüpəylidin, ■ 32 Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Nəhəlamlik Xəmayani nəslilə bilən billə jazalaymən; muxu həlk arisida uning heqkandak nəslilə tepilmaydu; u Mən Öz həlkim üqün qilmakqi boloqan yaxxilikni heq kərməydu, — dəydu Pərwərdigar: — qünki u adəmləni Manga asiylilikka kutratti.■

□ 29:26 «U seni ... nazarətqi kiloqanki, bexarət beridioqan pəyoqəmbər boluwaloqan hər bir təlwini besix üqün puti wə boynioqa takak selixing kerək» — oqurmənlər baxqa hil təjimiyləni uqritixi mumkin. Lekin omumiy məni təjimiizningkidək bolidu. ■ 29:26 Yər. 20:1, 2, 3 ■ 29:31 Yər. 28:15 ■ 29:32 Yər. 28:16

30

*Hudaning həlkiyə təsəlli, rəhbər və ümid
berix üçün Yerəmiyanın kitab yezixi*

¹ Pərwərdigardın Yerəmiyağa kəlgən söz: —□

² İsrailning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən sanga hazır dəydiqan muxu barlik səzlimni yazmioğa yazqin; □ ³ Qünki mana, xundak künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən həlkim İsrail həm Yəhudani sürgünlüktin qayturup əsligə kəltürimən, ularni ata-bowiliriqə təkdin kılqan zeminqə qayturimən, ular uninqə igə bolidu.

⁴ Pərwərdigarning İsrail toqruluk və Yəhuda toqruluk degən səzliri təwəndikidək: —

⁵ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Anglilidu aləzadilik həm kərkunqlukning awazi,

Bolsun nədə aman-tinqlik!

⁶ Soranglar, xuni kərup bekinglarki, ər bala tuqamdu? Mən nemixkə əmdi toloqəkkə quxkən ayaldək hər bir ər kixining qatirikiini

□ **30:1 «Pərwərdigardın Yerəmiyağa kəlgən söz...»** — okurmənlərnin esidə barki, Pərwərdigar Yerəmiyağa «Yulux, səküx, həlak kiliş və ərux» həm «kurux və terip ətürux»ni jakarlaşkə qəqirəqan (1:10). U «yulux, səküx, həlak kiliş və ərux» toqruluk bəxarətlər bərgəndin keyin, hazır uninqə «kurux və terip ətürux» toqruluk bəxarətlər (30-33-bablar) berilidu. □ **30:2 «Mən sanga hazır dəydiqan muxu barlik səzlimni yazmioğa yazqin»** — «muxu barlik səzlim» bəlkim 30-31-bablarda kərulidu. Səzlər bəlkim qux arkilik Yerəmiyağa tapxuruloqan (31:26ni kərüng). Ular əslə ayrim oram kitabqə boluxi kərək idi.

qoli bilən tutkanlığını kərimən? Nemixka
 yüzli ri tətirip kətkəndu? ■ 7 Ayhəy, xu küni
 dəhxətlik tur! Uningə qə həkəndək kün ohx-
 imaydu; u Yəqubning əzab-əkubət künidur;
 ləkin u uningdin kütəkuzulidu. □ ■ 8 Xu
 künidə əməlgə axuruliduki, — dəydu saməwi
 qoxunların Sərdari bolə qan Pərwərdigar, —
 Mən uning boyunturukini boynungdin elip sun-
 duruwetimən, əsarətliringni buzup taxlaymən,
 yat adəmlər uni ikkinqi kullukqə qüxürməydu.
 □ 9 Xuning ornida ular Pərwərdigar Hudasing
 həmdə Mən ular üqün kəydidin tikləydiə qan
 Dawut padixahining kullukida bolidu. □ ■
 10 Əmdi sən, i kulum Yəqub, qorqma, —
 dəydu Pərwərdigar; — ələkzadə bolma,
 i Israil; qünki manə, Mən seni yirək
 yərlərdin, sening nəslingni sürgün bolə qan
 zemindin kütəkuzimən; Yəqub kəytip kelidu,
 aram tepip əzadə turidu wə həkəkim uni
 qorqutmaydu. ■ 11 Qünki Mən seni

■ 30:6 Yər. 4:31; 6:24 □ 30:7 «u Yəqubning əzab-əkubət
 künidur» — «Yəqub» muxu yərdə Yəqubning əwladliri bolə qan
 Israil həlkini kərsitidu, əlwəttə. Bəxarət Babildin kəyturuluxini
 kərsətkini bilən, «Yəqubning əzab-əkubət küni»ning toluk
 əməlgə axuruluxi əhirqi zamanda bolsa kərək. ■ 30:7 Yo. 2:11;
 Zəf. 1:15 □ 30:8 «Mən uning boyunturukini boynungdin
 elip sunduruwetimən» — «uning boyunturukini» degini muxu
 yərdə əwwal Nebəkədnəsərninq kullukini, həmdə əhirqi za-
 mandiki Babil padixahı «dəjjal»ning kullukinimu kərsitidu.
 □ 30:9 «Mən ular üqün kəydidin tikləydiə qan Dawut
 padixahı...» — «Dawut padixahı» xübhəsizki, Dawutning əzidin
 uluq bolə qan əwladı Kütəkuzəquqi-Məsihi kərsitidu. ■ 30:9
 Əz. 34:23,24; 37:24; Həx. 3:5 ■ 30:10 Yəx. 41:13; 43:5; 44:1;
 Yər. 46:28

kutkuzux üqün sən bilən billidurmən, —
dəydu Pərwərdigar; — Mən seni tarkitiwətkən
əllərnin həmmisini tügəxtürsəmmu, ləkin seni
pütünləy tügəxtürməymən; pəkət üstüngdin
həkülüm qikirip tərbiyə-sawak berimən; seni
jazalimay koyup koymaymən. ■

Pərwərdigar Yəhudanın yarisini sakaytidu

¹² Qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: Sening
zedəng dawalıqusiz, senin yarang bolsa
intayin eqirdur. ■ ¹³ Sening dəwayingni

soraydıqan heqkim yok, yarangni tangoquqi
yoktur, sanga xipalik dorilar yoktur; ¹⁴ senin
barlik axniliring seni untuqan; ular senin
halingni heq sorimaydu. Qünki Mən seni
dūxməndək zərb bilən urəqanmən, rəhimsiz bir
zalimdək sanga sawak bolsun dəp urəqanmən;
qünki senin kəbihliking həddi-hesabsiz,
gunahliring həddidin ziyadə boləqan. □ ■

¹⁵ Nemixka zedəng tūpəylidin, dərd-əliming
dawalıqusiz boləqanliki tūpəylidin pəryad
kətürisən? Kəbihlikingning həddi-hesabsiz
boləqanlikidin, gunahliring həddidin ziyadə
boləqanlikidin, Mən xularni sanga kiləqanmən. ■

¹⁶ Ləkin seni yutuwaləqanlarınin həmmisi
yutuwelinidu; senin barlik kuxəndiliring

■ **30:11** Yəx. 27:8; Yər. 4:27; 5:10,18; 10:24; 46:28 ■ **30:12**
Yər. 10:19; 15:18 □ **30:14** «**senin barlik axniliring seni**

untuqan» — «axniliring» muxu yərdə (1) Israiləqa «silərgə
ittipakdax bolayli» dəgən butpərəs əllərnə (2) Yəhudadikilər
qokunəqan həm tayanəqan butlarni kərsitixi mumkin. ■ **30:14**

Yər. 22:20 ■ **30:15** Yər. 5:6; 13:17

bolsa sürgün bolidu; seni bulioqanlarning hëmmisi bulang-talang kilingidu; seni ow kilinganlarning hëmmisini owlinidioqan kilingimën. ■ 17 Qünki Mën sanga tengik tengip koyimën wë yariliringni sakaytimën — dëydu Përwërdigar; — qünki ular seni: «Qërib-biqarë, hëqkim hëlini sorimaydioqan Zion dël muxudur» dëp hëqarëtligën.

Përwërdigar Israil wë Yëhudani ësligë këltüridu

18 Përwërdigar mundak dëydu: —

Mana, Mën Yakupning qedirilirini sürgünlüktin qayturup ësligë këltürimën,
Uning turaloqliri üstigë rëhim kilingimën;
Xëhër harabiliri ul kilingip kaytidin kurulidu,
Orda-kël'ë öz jayida yënë adëmzatlik bolidu. □

19 Xu jaylardin tëxëkkür küyliri wë xad-huramlık sadaliri anglinidu;

Mën ularni këpëytimënki, ular ëmdi azaymaydu;

Mën ularning hërmirini axurimën, ular hëq pës bolmaydu. ■

20 Ularning baliliri këdimdikidëk bolidu; ularning jamaiti aldimda mëzmut turëquzulidu;

Ularни horliqanlarning hëmmisini jazalaymën.

21 Ularning bexi ëzliridin bolidu,

■ 30:16 Mis. 23:22; Yëx. 41:11; Yër. 10:25 □ 30:18 «xëhër harabiliri ul kilingip kaytidin kurulidu» — «xëhër» Yerusalemni kërëitixi kerëk. «Xëhër»ning baxqë birhël tërjimisi «hërbir xëhër...». ■ 30:19 Yër. 31:4

Ularining həküm sürgüqisi əzliri otturisdin qikidu;

Mən uni öz yenimoğa kəltürimən, xuning bilən u Manga yekın kelidu;

Qünki yenimoğa kəlgüqi *jenini* təwəkkül kılquqi əməsmu? — dəydu Pərwərdigar.□

²² — Xuning bilən silər Mening həlkim bolisilər, Mən silərnin Hudainglar bolimən.■

²³ Mana, Pərwərdigardin qikқан bir boran-qapқun!

Uningdin kəhr qikti;

Bərхəк, dəххətlіk bir kara kuyun qikip kəldi;

U pırқırıp rəzillərnin bexioğa qūxidu.■

²⁴ Kənglidiki niyətlirini ada kılıp toluқ əməl kılquqə,

Pərwərdigarning kattıқ qəzipi yanmaydu;

Ahırқi күnlərdə silər buni qūxinip yetisilər.

31

Dawami

¹ Xu wakitta, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israilning jəmətlirinin Hudasi bolimən, ular Mening həlkim bolidu.

□ **30:21 «Ularining bexi əzliridin bolidu, ularning həküm sürgüqisi əzliri otturisdin qikidu...»** — bu ayət yənə Dawutning əvladi bolқан Məsiһni kərsitidu. Ayət Uning həm padixah həm kahin (baxқılarға wəkil bolup Hudaning aldioğa dua қilixқа kelidioğan) bolidioğanlıқını ayan қilidu. «Koxumqə sez»imizni kəring. ■ **30:22** Yər. 24:7; 31:1,33; 32:38 ■ **30:23** Yər. 23:19, 20; 25:32

*Israil, yəni «10 kəbilə» əsligə kəltürülüp
Yəhudaşa baqlinip, Huda aldida ibadət qilidu*

² Pərwərdigar mundak dəydu: — Kiliqtin aman qaloqan həlk, yəni Israil, qəl-bayawanda iltipatka igə boloqan; Mən kelip ularni aram tapkuzimən. □ ³ Pərwərdigar yirak yurttə bizgə kərünüp: «Mən seni mənnggü bir muhəbbət bilən səyüp kəldim; xunga Mən özgərməs mehribanlıq bilən seni Özümgə tartip kəlgənmən. ⁴ Mən seni qaytidin qurimən, xuning bilən sən kurulisən, i Israil kizi! Sən qaytidin dapliringni elip xad-huram qiloqanlarning ussullirioqa qikisən. ■

⁵ Sən qaytidin Samariyəning taqliri üstigə üzümzarlar tikisən; ularni tikküqilər əzliri tikip, mewisini əzliri yəydu. □ ■ ⁶ Qünki Əfraimning egizlikidə turoqan kəzətgilər: «Turunglar, Pərwərdigar Hudayimizə ibadət qilixka

□ **31:2 «Kiliqtin aman qaloqan həlk, yəni Israil, qəl-bayawanda iltipatka igə boloqan»** — «Israil» muxu yərdə Asuriyə imperiyəsi miladiyədin ilgiri 722-yili əzigə sürgün qiloqan on kəbilini kərsitidu. «Kiliqtin aman qaloqan həlk» yənə Babilə sürgün boloqan Yəhudani kərsitidu (51:50ni kərüng). «Qəl-bayawanda iltipatka igə boloqan» degən sözlər, Israil Misirdin kutkuzulup qikip, qəl-bayawandin ötüp nuroqun karamət ixlarni kərgəndək, muxu sürgün boloqan Israil bilən Yəhuda Babil wə baxka ximaliy tərəplərdin təng kutkuzulup, qəl-bayawandin ötüp Hudaning iltipati bilən nuroqun karamət ixlarni kəridu. ■ **31:4** Yər. 30:19 □ **31:5 «Sən qaytidin Samariyəning taqliri üstigə üzümzarlar tikisən; ularni tikküqilər əzliri tikip, mewisini əzliri yəydu»** — üzümzarni ətürux üqün uzun wəkit kərək boləqqa, ularning məwjut boləqliki xu qaoqning aman-tinqlik künlər ikənlikini kərsitidu.

■ **31:5** Yəx. 65:21

Zionğa qikayli!» — dəp nida kətüridioğan küni kelidu. □ ■

⁷ Qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: —
Yakup üqün xad-huramlıq bilən nahxa eytinglar,
Əllərnin bexi boluquqi üqün ayhay
kötürünglar;
Jakarlanglar, mədhıyə okup: «I Pərwərdigar,
Sening həlkingni,
Yəni Israilning qəldisini kütquzoaysən!» —
dənglar! □

⁸ Mana, Mən ularni ximaliy yurtlardin epkelimən,

□ **31:6 «Əfrayimning egizlikidə turoğan kəzətqilər: ...»**

— «Əfrayim» degənlik muxu yəni «Israil», yəni «ximaliy padixahlıq»ni kərsitidu (ximaliy padixahlıqtiki on kəbilə bəzi waqitlarda kışiqə «Əfrayim» dəp ataloğan). «Israil» Yəhudadin ayrılıp qışқан waqtida, Israilning padixahı öz puqralirini burunqidək Yəhuda bilən billə Yerusalemdiki ibadəthanida ibadət kışsa, undaqtə əzidin yüz ərüp ketixi yaki yaltiyixi mumkin dəp qarap, ularning Yerusalemoğa barmasliqi üqün əzining «ibadəthana»sini qurup uningə butlarni saloğan. Muxu bexarət, kəlgüsidə muxundaq həsəthorluk məwjut bolmaydu, Yəhuda wə Əfrayimning Hudaning ibaditidə kəlbi bir bolidu, dəydu. **«kəzətqilər»** — bularning adəttiki burqi, düxmənlərnin yekın kəlgənliki tooqruluk agah berix. Lekin xu künlər tinq-aman boluqaqka, ularning birdinbir burji «yengi ay»ni baykap, bayram-heytlarning yetip kəlgənlikini, xuningdək Yerusalemoğa qikayli, dəp jakarlastin ibarət bolidu.

■ **31:6** Yəx. 2:2, 3; Mik. 4:2 □ **31:7 «Yakup üqün xad-huramlıq bilən nahxa eytinglar, əllərnin bexi boluquqi üqün ayhay kötürünglar; jakarlanglar, mədhıyə okup...dənglar!»** — bu sözlər kimləgə eytilidu? Yakup «əllərnin bexi» dəp ataloqaqka, bu sözlər «yat əllər»gə eytilixi mumkin (10-ayətni kərüng); yaki bolmisa sürgünlüktin yurtka baldur kaytip keliwatқан Yəhudağa, yaki qerindaxlirioğa dua qilixni dəwət qilip eytilidu.

Yər yüzining qət-qətliridin yioqimən;
Ular arisida əməlar wə tokurlar bolidu;
Hamilidar wə tuqay degənlər billə bolidu;
Ular uluq bir jamaət bolup qayıtip kelidu.■

⁹ Ular yioqa-zarlar kətürüp kelidu,
Ular dua-tilawət kılqanda ularni yetəkləymən;
Mən ularni erik-əstənglər boyida, heq putlax-
maydıqan tüz yol bilən yetəkləymən;
Qünki Mən Israilqa ata bolimən,
Əfraim bolsa Mening tunji oqlumdur.■

¹⁰ Pərwərdigarning sözini anglanglar, i əllər,
Dengiz boyidiki yırak yurtlarqa: —
«Israilni tarkatkuqi uni qayıtidin yioqıdu,
Pada bakkuqi padisini bakqandək U ularni
bakıdu;

¹¹ Qünki Pərwərdigar Yakupni bədəl tələp
qutulduroqan,
Uningqa Həmjəmət bolup əzidin zor küqlük
boluquqining qanggilidin qutkuzoqan!» — dəp
jakarlanglar.■

¹² Ular kelip Ziondiki egizliklərdə xad-
huralıqta towlaydu,
Pərwərdigarning iltipatidin, yəni yengi
xarabtin, zəytun meyidin, mal-waranning
qoziliridin bərk uridu;
Ularning jeni huddi mol suqiriloqan baqdək
bolidu,
Ular ikkinqi heq solaxmaydu.■

¹³ Xu qaşda kızlar ussulda xadlinidu,
Yigitlər wə moysipitlarmu təng xundək bolidu;

Qünki Mən ularning ah-zarlrini xad-huramlikka aylandurimən;

Mən ularoqa təsəlli berip, dərd-əlimining orniqa ularni xadlikka qəmdürimən.

¹⁴ Mən kahınlarni molqilik bilən toyquzimən, Həlkim iltipatimoqa kanaət kilidu, — dəydu Pərwərdigar.

¹⁵ Pərwərdigar mundak dəydu: —

Ramah xəhridə bir sada,

Aqqıq yioqa-zarning pioqani anglinidu,

— Bu Rahıləning öz baliliri üqün kətürgən ah-zarliri;

Qünki u baliliri bolmioqaqqa, təsəllini qobul kılmay pioqan kətüridu. □ ■

¹⁶ Pərwərdigar *uningoqa* mundak dəydu: — Yioqa-zaringni tohtat, kəzliringni yaxlardin tart; qünki munu tartkan japayingdin mewə bolidu, — dəydu Pərwərdigar; — ular düxmənning zem-inidin qaytidu; ¹⁷ bərhək, kələqiking ümidlik bolidu, — dəydu Pərwərdigar; — wə sening baliliring yənə öz qegrisidin kirip kelidu.

¹⁸ Mən dərwəkə Əfraimning əzi toqruluk ökünüp:

«Sən bizgə xax torpakka tərbiyə bərgəndək sawak-tərbiyə bərding;

□ **31:15 «Ramah xəhridə bir sada, aqqıq yioqa-zarning pioqani anglinidu,...»** — «Ramah» bolsa Bəyt-Əl wə Bəyt-Ləhəm arisidiki yeza; Yaqupning ayali Rahılə (bala tuqkinida) xu yərdə ölüp kəmülgənidi. Rahılə «İsrail»diki on kəbilining iqidiki ikki qong kəbilining əjdadi bolqan Əfraim wə Manassəhning qong apisi idi; muxu yərdə u ularning İsrail zeminidin (sürgün bolup) əlwida ayrilip kətkənliki üqün yioqlap taxliqanliqioqa simwol kılinidu. ■ **31:15** Mat. 2:17,18

Əmdi bizni towa kilduroʻaysən,
 Biz xuning bilən towa kılıp qayıtip kelimiz,
 Qünki Sən Pərwərdigar Hudayimizdursən; □ ■
 19 Qünki biz towa kılduruluximiz bilən
 həkikətən towa kılduk;
 Biz özimizni tonup yətkəndin keyin, yotimizni
 urduk;
 Biz yaxlıqımızdiki *kilmixning* xərm-hayasi
 tüpəylidin nomus kılıp, hijaləttə qalduk!» —
 degənlikini anglidim. □ ■
 20 — Əfraim Manga nisbətən jan-jigər balam
 əməsmu?
 Qünki Mən uni əyibligən təkdirdimu, uni
 hərdaim kənglümdə seşinimən;
 Xunga iq-baoʻrim uningqə aqriwatidu;
 Mən uningqə rəhim kilmisam bolmaydu, —
 dəydu Pərwərdigar.
 21 — Xunga özünggə yol bəlgilirini bekitip
 qoyqin;
 Sən sürgüngə mangoʻan yoloʻa, xu kətürülgən
 yoloʻa kəngül qoyup dikqət kılqin;

□ 31:18 «Mən dərwəxə Əfraimning əzi toʻqruluk ökünüp:
 «Sən bizgə xax torpakqə tərbiyə bərgəndək sawaq-tərbiyə
 bərding; əmdi bizni towa kilduroʻaysən, ... qünki Sən
 Pərwərdigar Hudayimizdursən» — ibraniy tilida Əfraimning
 sezlirining həmmisi «mən», «meni» qatarlıq almaxlar bilən
 ipadilnidu. Qüxinixlik bolsun dəp muxu ayəttə wə 19-ayəttə
 Əfraim bayan kılınqanda, «mən» degən səzni «biz» dəp tərjimə
 kılduk. Ibraniy tilida «towa kılıx» wə «qayıtip kelix» bir söz
 bilənla ipadilnidu. Muxu yərdə xübhısizki, həm həlkning towa
 kılıxini wə öz yurtıqə qayıtip kelixinimu kərsitidu. ■ 31:18
 Yıq. 5:21 □ 31:19 «biz özimizni tonup yətkəndin
 keyin, yotimizni urduk» — «yotini urux» degən hərəkət qattıq
 puxayman, qattıq hijalətni bildürətti. ■ 31:19 Qan. 30:2

Hazir xu yol bilən kaytip kəl, i jan-jigirim Israil kizi,

Muxu xəhərliringgə qarap kaytip kəl!

²² Sən qaçanoñiqə tenəp yürisən, i yoldin qıkkuqi kizim?

Qünki Pərwərdigar yər yüzidə yengi ix yaritidu:
— Ayal kixi baturning ətrapida yepixip həwər alidu!□

Yəhuda əsligə kəltürüldü

²³ Samawi qoxunlarning Sərdari bolojan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mən ularni sürgünlüktin kayturup əsligə kəltürginimdə Yəhudaning zeminida wə xəhərliridə həklər yənə *Yerusalem toqruluk*: «Pərwərdigar seni bəhtlik kılqay, i həkkanıylik turojan jay, pak-mukəddəslikning teqi!» dəydiqan bolidu. ■ ²⁴ Xu yərdə Yəhuda —

xəhərliridikilər, dehkanlar wə pada bakkuqi kəqmən qarwiqilar həmmisi billə turidu.

²⁵ Qünki Mən hərıp kətkən jan igilirining həjitidin qikimən, hər bir həlidin kətkən jan igilirini yengilandurimən.

²⁶ — Mən *Yəramiya* buni anglap oyoqandim,

□ **31:22** «Pərwərdigar yər yüzidə yengi ix yaritidu: — ayal kixi baturning ətrapida yepixip həwər alidu!» — bu əjayib bexarət toqruluk «Qoxumqə söz»imizni kərüng. Bizningqə u Məsihning pak qız Məryəmdin tuquluxini öz iqigə alidu.

■ **31:23** Yər. 50:7

ətrapka qaridim, nahayiti tatlik uhlaptimən.□

Israil wə Yəhuda qaytidin ahalilik bolidu

²⁷ Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəmətidə wə Yəhuda jəmətidə insan nəslini wə haywanlarning nəslini terip ətürimən. ²⁸ Xundak boliduki, Mən ularni yulux, səkux, həlak kilix, aqdurux üqün, ularqa nəzirimni saloqandək, Mən ularni kurux wə tikip ətürux üqünmu ularqa nəzirimni salimən, — dəydu Pərwərdigar.

Yengi əhdə

²⁹ Xu künlərdə ular yənə: «Atilar aqqıq-qüqük üzümlərnı yegən, xunga balılarning qixi kəriq sezilidu» degən muxu maqalni heq ixlətməydu.

□ ■ ³⁰ Qünki hər birsi öz gunahı üqün əlidu;

□ **31:26 «—Mən Yərəmiya buni anglap oyoqandim, ətrapka qaridim, nahayiti tatlik uhlaptimən»** — bəzi alimlar bu ayət kəlgüsidiki Israilning əhwalini kərsitip: «Ular xu qaqda: «Biz hazır oyoqinip ətrapka qarısak, yaxşı uyqudin bəhrimən bolduk» dəydu» dəp tərcimə kilidu. Bizningqə bəlkim Hudaning sözi Yərəmiyaqa qüxidə kəlgəndur. □ **31:29 «Atilar aqqıq-qüqük üzümlərnı yegən, xunga balılarning qixi kəriq sezilidu»** — demək, ata-bowimiz yaman ix kiloqan, biraq biz uning yaman aqiwitini, Hudaning jazasını kərimiz. 30-ayətni kərüng. ■ **31:29** Əz. 18:2, 3

aqqıq-qüqük üzümlərni yegənlərninğ bolsa, özining qixi qerik sezilidu.□

31 Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti bilən yengi əhdə tüzimən; ■ 32 bu əhdə ularning ata-bowiliri bilən tüzgən əhdigə ohximaydu; xu əhdini Mən ata-bowilirini kolidin tutup Misirdin kütquzup yetəkliginimdə ular bilən tüzgənidim; gərqə Mən ularning yoldixi boləqan bolsammu, Mening ular bilən tüzüxkən əhdəmni buzoqan, — dəydu Pərwərdigar.

33 Qünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidioqan əhdəm mana xuki:

— Mən Öz Təwrat-kanunlirimni ularning iqigə salimən,

Həmdə ularning kəlbəgimu yazimən.

Mən ularning İlahi bolimən,

Ular mu Mening həlkim bolidu.□ ■

34 Xundin baxlap heqkim öz yeqinioqa yaki öz qerindixioqa: — «Pərwərdigarni tonuqin» dəp əgitip yürməydu; qünki ularning əng kiqikidin qongioqə həmmisi Meni tonup

□ 31:30 «aqqıq-qüqük üzümlərni yegənlərninğ bolsa, özining qixi qerik sezilidu» — bu 30-ayəttiki maqal 29-ayəttiki məqulning əksidur. «Əzakiyal pəyoqəmbər» kitabida izahliqinimiz («qoxumqə səz»imizdə, «Əz.» 18:12 toqruluk eytiləqan)dək, ata-bowilirining gunəhliri bala-əwladlirioqa məlum bir təsiri bardur, dəp əks etidu; ləkin Huda hazır yengi əhdini (31-34ni kəring) ular bilən tüzməkqi boliduki, ularning hər birining Huda bilən aləhidə munasiwət-dostluqi bar bolidu, ətkəndiki ixlar ularoqa heqkəndək təsir yətküzməydu.

■ 31:31 İbr. 8:8 □ 31:33 «xu künlərdin keyin» — bəlkim Huda həlkini öz yurtioqa kəyturəqandin keyin. ■ 31:33 Yər. 24:7; 30:22; 31:33

bolqan bolidu; qünki Mən ularning kəbihlikini kəqürimən həmdə ularning gunahini hərgiz esigə kəltürməymən, — dəydu Pərwərdigar.■

Yengi əhdigə kapalət berix

³⁵ Kuyaxni kündüzdə nur bolsun dəp bərgən, ay-yultuzlarni keqidə nur bolsun dəp bəlgiləgən, dolqunlirini xarkiritip dengizni kəzoqaydioqan Pərwərdigar mundaq dəydu (samawi kəoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar Uning namidur): —■

³⁶ — Muxu bəlgiləgənlirim Mening aldimdin yokap kətsə, — dəydu Pərwərdigar, — əmdi Israilning əwladlirimu Mening aldimdin bir əl boluxtin mənggügə kəlixu mumkin.

³⁷ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Yukirida asmanlar məlgərlənsə, təwəndə yər ulliri təkxürölüp bilinsə, əmdi Mən Israilning barliq əwladlirining kəloqan həmmə kilmixliri tūpəylidin ulardin waz kəqip taxliqəuqi bolimən, — dəydu Pərwərdigar.

Yerusalem xəhəri kəngəytilidu

³⁸ Mana, xu künlər kəliduki, — dəydu Pərwərdigar, — xəhər məhsus Manga atilip «Hənaniyəlning munari»din «Dokmux dərwasasi»əqiqə kəytidin kəurulidu; ³⁹ əlqəm tanisi kəytidin əlqəx üqün xu yərdin «Garəb dēngi»əqiqə, andin Goatka burulup sozulidu; ⁴⁰ jəsətlər wə kəurbanlik külliri

■ **31:34** Yəx. 54:13; Yər. 33:8; Mik. 7:18; Yh. 6:45; Ros. 10:43

■ **31:35** Yar. 1:16; Yəx. 51:15

taxlinidioqan pütkül jiloqa, xundakla Kidron dəryasioiqə həm xərkkə qaraydioqan «At dərwarzisi»ning dokmuxioiqə yatkan etizlarning həmmisi Pərwərdigarqa pak-mukəddəs dəp hesablinidu; xəhər qaytidin heq yulup taxlanmaydu, hərgiz qaytidin aqdurup taxlanmaydu.□

32

Yerəmiya bir etizni setiwalidu

¹ Yəhuda padixahı Zədəkiyaning oninqi yili, Yerəmiyaqa Pərwərdigardin kəlgən söz təwəndə hatiriləngən (xu yil Nebokədnəsarning on səkkizinqi yili idi; ² Xu qaqda Babil padixahining koxuni Yerusalemləni qorxuwaləqanidi; Yerəmiya pəyoqəmbər bolsa Yəhuda padixahining ordisidiki qarawullarning həylisida kəmap qoyuləqanidi. ³⁻⁵ Qünki Yəhuda

□ **31:40 «jəsətlər wə kurbanlıq külliri taxlinidioqan pütkül jiloqa»** — muxu «jiloqa» «Hinnomning jiloqisi» (Gə-Hinnom)ni kərsitidu (7-bab, 31-32-ayət wə izahətinimu kəring). Bu jiloqqa əhlətlər həm hərhil napak nərsilər taxlinatti. Bu intayin napak, paskina jiloqining kəlgüsi zamanda (ayətning ikkinji qismida eytiləndək) Hudaqa atap mukəddəs bolidioqanlıqı əjayib ix bolidu. Demək, Hudaning xəpkiti bilən pütkül xəhər wə uning həmmisi intayin pak-mukəddəs bolidu. Yerusalemləni xəhərinin hazırkı ətraplırı bu ayətlərdə kərsitilgən jaylarda kəngəytməktə. **«jəsətlər... taxlinidioqan... jiloqa» .. «Kidron dəryasi»... «At dərwarzisi»** — xəhərnin jənubiy tərəpigə, «Kidron dəryasi» xərkiy tərəpigə, «At dərwarzisi» bolsa bəlkim ximaliy tərəpigə jaylaxqanidi.

padixahı Zədəkiya uni əyibləp: «Nemixka sən: «Mana, Mən bu xəhərnı Babil padixahının qolıqə tapxurımən; u uni ixəqal kılıdu; Yəhuda padixahı Zədəkiya kaldiylərnın qolidin kəqıp kütulalmaydu; qünki u Babil padixahının qolıqə tapxurulmay qalmaydu; u unıng bilən yüz turanə səzlixidu, öz kəzi bilən unıng kəzıgə qaraydu. U Zədəkiyani Babiləqə apıridu, u mən unıngəqə yekınlıxıp toluk bır tərəp kıləquqə xu yərdə turıdu, dəydu Pərwərdıgar; sılər kaldiylər bilən qarxılaxsanglarmu qəlibə kılalmaysılər! — dəydu Pərwərdıgar» — dəp bexarət berısən?» — dəp uni kamap kəyoqanıdı). ■ ⁶ Yerəmiya: — Pərwərdıgarın sızı manga kelıp mundak deyıldı — dedi: —

⁷ Mana, taqəng Xallumın oqlı Hənaməəl yeningəqə kelıp: «Əzüng üqün Anatottiki etizimni setıwal; qünki uni setıwelıxka senıng həmjəmətlik həkukung bar» — dəydıqan bolidu.□

⁸ Andın Pərwərdıgarın değınidək taqamın oqlı Hənaməəl, qarawulların həylisida yeniməqə kelıp manga: «Bınamının zeminidiki menıng Anatottiki etizimni setıwaləqaysən; qünki həmjəmət həkukı senıngkidur; əzüng üqün setıwal» — dedi; andın mən bunıng həkikətən Pərwərdıgarın

■ **32:3-5** Yər. 34:3 □ **32:7 «həmjəmətlik həkukı»** — Musa pəyoəmbərgə qıxırılğan kanun boyıqə, hər bır İsraillıqka bır parqə zemin təksim kılınqan. Əgər bu zeminni satmaqçı bolsa, awwal öz jəmətidikilərgə setıwelıx pırsiti berıxi kərək idi; ular bu «həmjəmət həkukı» boyıqə uni setıwelıxni halmısa, andın baxkıləqə setıxka bolattı.

səzi ikənlikini bilip yəttim. ⁹ Xunga mən taoqamning oqli Hənaməəldin Anatottiki bu etizni setiwaldim; pulni, yəni on yəttə xəkəl kümüxnı girgə selip əlqidim. □ ¹⁰ Mən tohtam hetigə imza koyup, üstigə məhürni besip peqətlidim; buningə guwahqılarnı guwah bərgüzədm, kümüxnı tarazığa saldim; ¹¹ tohtam hetini qoluməgə aldım, — birsidə soda tüzümi wə xərtliri hatirilinip peqətləngən, yənə birsi peqətlənmigənidi — ¹² wə mən taoqamning oqli Hənaməəlning kəz aldida, bu soda hetigə imza koyqan guwahqılar wə qarawullarning həylisidə olturoqan Yəhudiylarning həmmisi aldida hətlərnı Maaseyahning nəwrisi, Neriyaning oqli boləqan Barukqə tapxurdım. ¹³ Ularning aldida mən Barukqə mundaq tapilap dedim: — ¹⁴ Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Bu hətlərnı, yəni peqətləngən wə peqətlənmigən bu tohtam hətlirini elip, bular uzun wəqitkiqə saqlansun dəp sapal idix iqiğə saləqin; ¹⁵ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Kəlgüsidə bu zeminda həm əylər, həm etizlər, həm üzümzarlar kaytidin setiwelinidu. ¹⁶ Mən tohtam hetini Neriyaning oqli boləqan Barukqə tapxuroqandin keyin, Pərwərdigarəgə dua kilip mundaq dedim: — ¹⁷ «Ağ, Rəb Pərwərdigar! Mana, Sən asman-zeminni Əzüngning zor qudriting wə sozuləqan

□ **32:9 «on yəttə xəkəl kümüx»** — bir xəkəl 11.4 gram idi; 17 xəkəl 194 gram idi.

biliking bilən yasioqansən; Sanga heqkandak ix təs əməstur; □ ¹⁸ Sən minglioqan kixilərgə rəhim-xəpkət kərsitisən həmdə atilarning kəbihlikining jazasinimu keyin balilirining qoynioqa kayturusən; ah Sən uluq, Qudrət Igisi Təngridursən — Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar Sening namingdur; ■ ¹⁹ oy-nixanliringda uluq, kילוan ixliringda kudrətliksən; kəzliring bilən insan balilirining öz yolliri wə kילוanlirining mewisi boyiqə hər birigə *inam yaki jaza* kayturux üqün, ularning barlik yollirini kəzligüqidursən; ■ ²⁰ — Sən bügünki küngiqə Misir zeminida, Israil iqidə həm barlik insanlar arisida möjizilik alamətləni həm karamətləni ayan kilip kəlgənsən; xunglaxka bügüngiqə Sening naming eoizdin-eoizəqa tarkilip kəlməktə. ²¹ Sən möjizilik alamətlər, karamətlər kudrətlik qolung, sozuləqan biliking wə dəhxətlik wəhxət arkilik Öz həlking Israilni Misir zeminidin qikəroqansən; ■ ²² Sən ularəqa ata-bowiliriəqa təkdin kilimən dəp kəsəm kילוan, sūt həm bal ekip turidioqan bu zeminni təkdin kילוansən. ²³ Ular dər wəkə zeminəqa kirip uningəqa igə boləqan; lekin ular Sening awazingəqa kulak salmioqan, Təwrat-kanununəqa mangmioqan; ularəqa əmr kילוanlarning heqkaysisioqa əməl kilmioqan; xunga Sən bu külpətləning

□ **32:17** «Sanga heqkandak ix təs əməstur» — ibraniy tilida «Sanga heqkandak ix karamət əməstur». ■ **32:18** Mis. 34:7

■ **32:19** Ayup 34:21; Pənd. 5:21; Yəx. 28:29; Yər. 16:17; 17:10

■ **32:21** Mis. 6:7; 2Sam. 7:23; 1Tar. 17:21

həmmisini ularning bexioğa qüxürgənsən.
²⁴ Mana, xəhəni besip kirix üqün sepiloğa selip qikiriləğan denglük-potəylərgə karioqaysən! Kiliq, kəhətgilik wə waba tüpəylidin xəhər hujum kiliwatkan kaldiyələning qolioğa tapxurulmay qalmaydu; Sən aldin'ala eytkining hazır əməlgə axuruldi; mana, Əzüng kərisən.
²⁵ Ləkin Sən, i Rəb Pərwərdigar, gərgə xəhər kaldiyələning qolioğa tapxurulidiəğan bolsimu, manga: «Əzüng üqün etizni kümüxkə setiwal wə buni guwahqilaroğa kərgüzgin!?» — deding».

²⁶ Andin Pərwərdigarning sözi Yerəmiyağa kelip mundaq deyildi: —

²⁷ Mana, Mən Pərwərdigar, barliq ət igilirining Hudasideurmən; Manga təs qüxidiəğan birər ix barmidu? □ ■ ²⁸ Xunga Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən bu xəhəni kaldiyələning qolioğa wə Babil padixahı Nebokadnəsarning qolioğa tapxurimən; ular uni igiliwalidu. ²⁹ Bu xəhərgə hujum kiliwatkan kaldiyələr uningə bəsip kirip ot qoyup uni kəydüriwetidu; ular

□ **32:25 «Sən, i Rəb Pərwərdigar, gərgə xəhər kaldiyələning qolioğa tapxurulidiəğan bolsimu, manga: «Əzüng üqün etizni kümüxkə setiwal wə buni guwahqilaroğa kərgüzgin!?» — deding»** — mumkinçiləki barki, gərgə Pərwərdigar Yerəmiya wə baxka pəyoqəmbərlər arkilik kəp kətim Yəhudəğa: «Mən siləni sürgün kildürimən» dəp agahlandıroğan bolsimu, Yerəmiya yənəla: ««ahirkı minutta» Yəhudani Babildin kutkuzidu» dəp oyildi. □ **32:27 «Manga təs qüxidiəğan birər ix barmidu?»** — ibraniy tilida «Manga karamət qüxidiəğan birər ix barmidu?». ■ **32:27** Qəl. 16:22

xəhərdikilərninğ öylirini mu keydüriwetidu; ular bu öylərninğ əgziliri üstidə Meni şəzəpləndürüp Baaloğa isriq yakқан, yat ilahlaroğa «xarab hədiyə»lərni kuyoqan. ■

³⁰ Qünki Israillar wə Yəhudalar yaxliqidin tartip kəz aldimda pəkət rəzillikla kılıp kəlməktə; Israillar pəkətlə öz kolliri yasioqanlar bilən şəzipimni kozoqioqandin baxқа ix kilmioqan, — dəydu Pərwərdigar. □ ³¹ Qünki bu

xəhər kuroloqan künidin tartip büğünki künigiqə Mening şəzipim wə kəhrimni xundak kozoqioquqi bolup kəldiki, Mən uni Öz yüzüm aldidin yokətmisam bolmaydu. ³² Israillar wə Yəhudalar — ular wə ularning padixahliri, əmirliiri kəhinliiri, pəyqəmbərliri, Yəhuda adəmliri wə Yerusalemda turuwatқanlarning meni şəzəpləndürgən barliq rəzilliki түpəylidin *xəhərnii yokitimən.* ³³ Ular Manga yüzini

kəratқan əməs, bəlki Manga arkisini kılıp tətür kərioqan; gərqə Mən tang səhərdə ornumdin turup ularoğa əgətkən bolsammu, ular anglimay təlim-tərbiyini kəbul kiliхni rət kilioqan. ■ ³⁴ Ular Öz namim bilən ataloqan əydə yirginqlik butlirini selip uni buloqioqan; ³⁵ ular öz oqul-kizlirini ottin ətküzüp «Molək»kə atəp kurbanlik kiliх üqün «Hinnomning oqlining

■ **32:29** Yər. 21:10 □ **32:30 «yaxliqidin tartip...»** — bəlkim Israilning «əl boləqinidin tartip», yəni «Misirdin qikixtin tartip» degən mənidə. Bolmisa «etizni al» degən səzninğ nemə mənisi bar? Jawəb təwəndiki ayətlərdə, əlwəttə. **«kolliri yasioqanlar»** — degən səzlər yəki yasioqan butlarni yəki yaman kilmixlirini kərsitidu. ■ **32:33** Yər. 2:27; 7:13,24,25; 25:3; 26:5; 29:19

jilojisi»diki, Baaloğa beoixlanan «yükiri jaylar»ni kurup qikқан; Mən ularning bundak ix kilixini zadi buyrup bakmioqanmən; ularning Yəhudani gunahқа patkuzup, muxundak lənətlik ix kilsun degən oy-niyəttə heqқаqan bolup bakmioqanmən. □ ■

³⁶ Silər muxu xəhər toqruluk: «Dərhəkiqət, u kiliq, kəhətgilik wə waba arkilik Babil padixahining kolioğa tapxurulidu!» — dəwatisilər; lekin Pərwərdigar — Israilning Hudasi muxu xəhər toqruluk hazır mundak dəydu: —

³⁷ Mana Mən, Mən ularni oqəzipim, kəhrim wə zor aqqikim bilən həydiwətkən barlik padixahliklardan yioqimən; Mən ularni kaytidin muxu yərgə epkelimən, ularni aman-tinqlikta turoquzimən. ■ ³⁸ Ular Mening həlkim bolidu, Mən ularning Hudasi bolimən. ■ ³⁹ Mən ular wə ulardin keyin bolqan balilirini barlik künliridə Məndin əyminip yaxilik kərsun dəp, ularğa bir kəlb, bir yolni ata kilimən.

⁴⁰ Mən ularğa iltipat kilixtin kolumni ikkinqi üzməslikim üqün ular bilən mənggölük bir əhdə tüzimən; ularning kaytidin yenimdin qətliməsliki üqün Mən kəlbige qorkunqumni salimən. ⁴¹ Mən ularğa yaxilik ata kilixtin huzur elip xadlinimən wə pütün kəlbim, pütün jenim bilən ularni muxu zeminoğa tikip turoquzimən! ■

□ **32:35** «Molək» — Ammoniylarning qokunoqan buti.

■ **32:35** Yər. 19:5 ■ **32:37** Yər. 23:3; 29:14; 31:10 ■ **32:38**

Yər. 24:7; 30:22; 31:1,33 ■ **32:41** Yər. 24:6; Am. 9:15

⁴² Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən huddi bu həlkning bexioqa bu dəhxətlik külpətning həmmisini qüxürginimdək, Mən ular toqruluk wədə kılqan barlıq bəht-bərikətləni ularning üstigə qüxürimən;

⁴³ Silər muxu zemin toqruluk: «Ü wəyrənə, adəmzatsız wə haywanatsızdur; kaldıyləning kılıqqa tapxuruloqan!» dəysilər. Ləkin kəlgüsidə uningda etizlar qaytidin setiwelinidu!

⁴⁴ Binyaminning yurtida, Yerusalemining ətrapıdiki yezilirida, Yəhudaning xəhərliridə, *jənubtiki* taqlıq xəhərliridə, qərbətiki «Xəfəlah» egizlikidiki xəhərlərdə, *Yəhudaning* jənubiy bayawanlıridiki xəhərlərdimu kixilər qaytidin kümüxkə etizlarni setiwalidu, tohtam hətlirigə imza koyidu, möhürləp, guwahqılarni guwahqa hazır kılidu; qünki Mən ularni sürgünlüktin qayturup əsligə kəltürimən — dəydu Pərwərdigar.

33

Pərwərdigar İsrail wə Yəhudani əsligə kəltürimən, dəp ikkinqi qetim wədə kılidu

¹ Yerəmiya tehi qarawullarning həylisida qamap koyuloqan wəqtida, Pərwərdigarning sözi uningqa ikkinqi qetim kəlip mundak deyildi: —

² İxni kılquqi Mən Pərwərdigar, ixni xəkilləndürgüqi həm uni bekitküqi Mənki Pərwərdigar mundak dəymən — Pərwərdigar

Mening namimdur — □ ³ Manga iltija kil, Mən sanga jawab kayturimən, xundakla sən bilməydiyən, büyük həm tilsimat ixlarni sanga ayan kilimən. ⁴ Qünki *düxmənni*ng döng-potəylirigə həm kiliqioğa takabil turuxğa istihkamlar kilix üqün qekiloğan bu xəhərdiki öylər wə Yəhuda padixahlirining ordiliri tooqruluk Israilning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: —

⁵ «Kaldiylər bilən qarxiliximən» dəp xəhərgə kirgənlərnin həmmisi, pəkət Mən qəzipim wə qəhrimdə uriwətkənlərnin jəsətliri bilən bu öylərnin toldurux üqün kəlgənlər, halas. Qünki Mən ularning barlıq rəzilliki tūpəylidin yüzümni bu xəhərdin örüp yoxuroğanmən. □ ⁶ Halbuki mana, Mən bu xəhərgə xipa kilip dərdigə dərman bolimən; Mən ularni sakaytimən, ularğa qəksiz arambəhx həm həkikətni yexip ayan kilimən. □ ⁷ Mən Yəhudani həm Israilni sürgündin kayturup əsligə kəltürimən; ularni awwalkidək kurup qikimən. ■ ⁸ Mən ularni

□ **33:2 «ixni kילוquqi»** — nemə ix ikənliki bəlkim keyinki 4-26-ayətlərdə təswirlinidu. □ **33:5 ««Kaldiylər bilən qarxiliximən» dəp xəhərgə kirgənlər... pəkət Mən qəzipim wə qəhrimdə uriwətkənlərnin jəsətliri bilən bu öylərnin toldurux üqün kəlgənlər, halas. Ularning barlıq rəzilliki tūpəylidin yüzümni bu xəhərdin örüp yoxuroğanmən»** — oqurmənlər ayəttiki baxqa hil təjrimilərnin uqritixi mumkin. Lekin omumiy mənsi təjrimimizningkidək bolidu. □ **33:6 «Halbuki mana, Mən bu xəhərgə xipa kilip dərdigə dərman bolimən; Mən ularni sakaytimən, ...»** — xübhəsizki, Huda Yərəmiyağa eytən «büyük həm tilsimat ixlər» bu ayəttin baxlap uningğa eqip kərsitilidu. ■ **33:7 Yər.**

24:6; 31:4; 32:44

Mən bilən qarxilixip gunahқа petip sadir қилоан барлиқ кәбиһликidin paklandurimən, Mening aldimda gunahқа petip, Manga asiylik қилоан барлиқ кәбиһliklerini кәқүrimән; ■⁹ yәр yüzidiki барлиқ әлләр Мән ularқа yәtküzgән барлиқ iltipatni anglaydu, xuning bilән bu xәһәр kixini xadlandurup, Өzümgә мәdһiyәlerni қозоqap, xan-xәрәp кәltүрүp nam-xәһrәt һasil қilidu; әлләр Мән ularқа yәtküzgән барлиқ iltipat wә arambәhxliktin *Mәndin* қорқup titrәydiqan bolidu.

¹⁰ Pәrwәrdigar mundaқ dәydu: — Silәр muxu yәр toqruluk: «U bir harabilik, adәмzatsiz wә һaywanatsiz boldi!» dәysilər — durus. Lekin harabә bolqan, adәмzatsiz, aһalisiz, һaywanatsiz bolqan Yәһudaning xәһәrliridә wә Yerusalem koqilirida ¹¹ yәнә tamaxining sadasi, xad-huramliқ sadasi wә toyi boluwatқan yigit-kizning awazi anglinidu, xundaқla Pәrwәrdigarning öyigә «tәxәkkür қurbanliқliri»ni aparqanlarning «Samawi қoxunlarning Sәrdari bolqan Pәrwәrdigarқа tәxәkkür eytinglar, qünki Pәrwәrdigar meһribandur, uning muһәbbiti мәnggүlüktur» dәydiqan awazliri қaytidin anglinidu; qünki Мән sürgүн bolqanlarni қayturup zemindiki awatliқni әслиgә кәltүrimән, — dәydu Pәrwәrdigar.■

¹² Qünki samawi қoxunlarning Sәrdari bolqan Pәrwәrdigar mundaқ dәydu: — Harabә bolqan adәмzatsiz wә һaywanatsiz bolqan bu yәrdә wә uning барлиқ xәһәrliridә қoy баққuқilarning

öz padilirini yatkuzidioqan qotanliri qaytidin bar bolidu. □ ¹³ *Jənubiy* taqlıktiki xəhərlərdə, *qərbtiki* Yəhudaning «Xəfəlah» egizlikidiki xəhərlərdə, jənubiy bayawanlardiki xəhərlərdə, Binyaminning yurtida, Yerusalemining ətrapidiki yezilirida və Yəhudaning xəhərliridimu qoy padiliri ularni sanioquqining qoli astidin qaytidin etidu, — dəydu Pərwərdigar.□

¹⁴ Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən İsraıl jəmətigə həm Yəhuda jəmətigə eytkən xəpkətlik wədəmgə əməl kilimən.■

¹⁵ Xu künlər və u qaoqda Mən Dawut nəslidin «Həkkaniy Xah»ni zeminda əstürüp qikirimən; U zeminda toqra həküm və həkkaniylik yürğüzidu. □ ■ ¹⁶ Xu künlərdə Yəhuda qutkuzulidu, Yerusalemlə arambəxtə

□ **33:12 «Harabə boləqan adəmzatsiz və həywanatsiz boləqan bu yərdə və uning barlıq xəhərliridə qoy bəqquqılarning öz padilirini yatkuzidioqan qotanliri qaytidin bar bolidu»** — 4-, 10- və bu 12-ayəttə, Pərwərdigar Yəremitəyə «Sən bilip bəqmioqan həm bəyüq həm tilsimat ixlarni sanga kərsitimən» degən wədisi boyiqə, kəlgüsi zamanda karamət ixlarni kərsitidioqan üq bəxarət bizgə tonuxturulidu.

□ **33:13 «sanioquqining qoli astidin etüx»** — bəlkim qoylar qotanəyə qaytip kirgəndə, uların həqkaysisining kəm qalması üqün təxürülüxtur. ■ **33:14** Yər. 29:10 □ **33:15 «...u qaoqda Mən Dawut nəslidin «Həkkaniy Xah»ni zeminda əstürüp qikirimən...»** — oqurmənlərnin esidə barki, Huda Dawut padixah-pəyoqəmbərgə: «Qutkuzoquqi-Məsih» sening nəslingdin qikidu» dəp wədə bərgən (məsilən, «2Sam.», 7-babni, Zəburdiki 18-, 45- və 72-küyləni həm məzkur kitab 23:5nimu kərug). ■ **33:15** Yər. 23:5

turidu; *xu qaoqda* Yerusalem: «Pərwərdigar həkkəniyəlikimizdur» degən nam bilən atilidu.

¹⁷ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Dawutning Israil jəmətining təhtigə olturuxka layik nəslü üzülp qalmaydu, ¹⁸ yaki Lawiylardin boləqan kahinlardin, «kəydürmə kurbanlik», «axlik hədiyyə» wə baxka kurbanliklarni Mening aldimda daim sunidiəqan adəm üzülp qalmaydu.■

¹⁹ Pərwərdigarning səzi Yerəmiyaəqə kelip mundak deyildi: —

²⁰ Pərwərdigar mundak dəydu: — Silər Mening kündüz bilən tüzgən əhdəmni wə keqə bilən tüzgən əhdəmni buzup, kündüz wə keqini öz waktida kəlməydiəqan kilip qoysanglar, ²¹ *xu qaoqda* Mening Kulum Dawut bilən tüzgən əhdəm buzulup, uningəqə: «Əz təhtinggə həküm süridiəqan bir oqlung daim bolidu» deginim əməlgə axurulmaydu wə hizmətkarlırim, kahinlar boləqan Lawiylar bilən tüzgən əhdəm buzuləqan bolidu.

²² Asmanlardiki qoxunlar boləqan yultuzlarni sanap boləqili bolmiəqandək, dengizdiki kumlarni əlqəp boləqili bolmiəqandək, mən kulum Dawutning nəslini wə Özümgə hizmət kilidiəqan Lawiylarni kəpəytimən.

²³ Pərwərdigarning səzi Yerəmiyaəqə kelip mundak deyildi: —

²⁴ Bu həlkning: «Pərwərdigar Əzi talliəqan bu ikki jəməttin waz keqip, ularni taxlidi» deginini baykimidingmu? Xunga ular Mening

həlkimni: «Kəlgüsidə heq bir əl-dələt bolmaydu» dəp kəzgə ilmaydu. □ ²⁵ Pərwərdigar mundak dəydu: — Mening kündüz wə keqini bekitkən əhdəm əzgirip kətsə, yaki asman-zemindiki qanuniyətlərnı bekitmıgən bolsam, ²⁶ Mən Yakupning nəslidin wə Dawutning nəslidin waz keqip ularni taxlaydıqan bolımən, xuningdək İbrahim, İshaq wə Yakupning nəslı üstıgə həküm sürux üqün *Dawutning* nəslidin adəm tallımaydıqan bolımən! Qünki bərhək, Mən ularni sürgünlüktin qayturup ularni əslıgə kəltürımən, ularqa rəhımdıllıq kərsıtimən. ■

34

Pərwərdigar Zədəkiyaqa xum həwər yətküzıdu

¹ Babil padıxaı Nebokədnəsar, pütün qoxuni wə həkümranlıqıqa bekınoqan barlıq padıxaılıqlar wə əllərnıng həmmısı Yerusalemqə wə unıng ətrapıdiki barlıq xəhərlərgə jəng kıloqan waqtıda,

□ **33:24 «Pərwərdigar Əzi tallıqan bu ikki jəməttin waz keqip, ularni taxlıdı...»** — «ikki jəmət» xübhısızkı, İsrail wə Yəhudanı, yəni Hudanıng pütün həlkını kərsıtıdu; demək, pütkül İsrail həlkı əzınıng keləqiki toqruluk ümıdsızlınıp kətkən. Bəzi alımlar «ikki jəmət» «Dawut jəməti həm Lawıy jəməti»ni kərsıtıdu, dəp qaraydu; ləkin bızıngqə keyınkı «Mening həlkımnı ... kəzgə ilmaydu» degən ıbarə həm 25-, 26-ayətlər «Yakupning nəslı»ni, yəni Hudanıng pütün həlkı (İsrail wə Yəhuda)ni kərsətkəqkə, 24-ayətmu pütün həlkını kərsıtıxı kerək. ■ **33:26** Yər. 31:20

Pərwərdigardin Yerəmiyağa kəlgən söz: —

■
2 Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Zədəkiyaning yenioğa berip uningğa mundak degin: — Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, bu xəhərnı Babil padixahining kolioğa tapxurımən, u uningğa ot qoyup köydüriwetidu.

■ 3 Sən bolsang, uning kolidin qaqalmaysən; bəlki sən tutulup uning kolioğa tapxurulisən; sening közliring Babil padixahining közlirigə qaraydu, uning bilən yüz turanə sözlaxisən wə sən Babilğa sürgün bolup ketisən.■

4 Lekin, i Yəhuda padixahi Zədəkiya, Pərwərdigarning sözini angla; Pərwərdigar sening tuoqrangda mundak dəydu: — Sən kıliq bilən əlməysən; 5 sən aman-tinqliqta əlisən; atabowiliring boləqan əzüngdin ilğiriki padixahlar üqün matəm tutup huxbuy yakəndək ular ohxaxla sən üqünmu *huxbuy* yakidu; ular sən üqün: «Ah, xahim!» dəp matəm tutidu; qünki Mən xundak wədə kıləqanmən, — dəydu Pərwərdigar.□

6 Andin Yerəmiya pəyoqəmbər bu sözlərnıng həmmisini Yəhuda padixahi Zədəkiyağa Yerusalemda eytti. 7 Xu qaoqda Babil padixahining koxuni Yerusalemda wə Yəhudadiki qəloqan xəhərlərdə, yəni Lakixta

■ 34:1 2Pad. 25; Yər. 52 ■ 34:2 Yər. 21:10; 32:29 ■ 34:3

Yər. 32:4 □ 34:5 «Sən üqün *huxbuy* yakidu» — ibraniy tilida sözmusəz bolsa «sən üqün köydüridu» degənliktur. Həklərnıng köydürgini bolsa, bizningqə huxbuy boluxı kerək idi. Əməliyəttə Təwrat həm İnildə əlgənlər üqün hərəkəndək kurbanlıq-hədiyə, nəzir-qıraoqning heqkəndək paydisi yok, dəp kərsitilidu.

wə Azikahta jəng kiliwatatti; qünki Yəhudadiki mustəhkəm xəhərlər arisidin pəkət bularla ixqal bolmioanidi.

Əz kullirioğa uwal qiloanlaroğa agah berix

⁸ Padixah Zədəkiya *kullirimizoğa* azadlik jakarlayli dəp Yerusalemdikilərninğ həmmisi bilən əhdini kesip tüzgəndin keyin, Pərwərdigardin təwəndiki bu söz Yərəmiyağa kəldi □ ■ ⁹ (əhdə boyiqə hərbiəri öz ibraniy kullirini, ər bol-sun, kız-ayal bolsun, qoyuwetixi kerək idi; heqkaysisi öz kerindixi boləqan Yəhudiyni kullukta qaldurmasliki kerək idi. □ ¹⁰ Əhdigə qoxuləqan barliq əmirilər wə barliq həlk xuningə, yəni hərəkaysimiz öz kuli yaki dedikini qoyuwetəyli, ularni kullukta qalduruwərməyli degən səzigə boysundi. Ular boysunup ularni qoyuwətti. ¹¹ Ləkin uningdin keyin ular bu yoldin yenip qoyuwətkən qul-dedəklərnəni əzigə

□ **34:8 «əhdini kesip tüzüx»** — kona zamanlarda ikki tərəp bir-biri bilən əhdə tüzməkci bolsa, awwal kala yaki qoyni soyup, nimtə (ikki parqə) kiliip parqilaytti; andin ikki tərəp soyup ikki parqə qiloan malning otturisidin tənq otüp bir-birigə kəsəm kılatti. Bu ixning əhmiyiti bəlkim: «Kaysimiz əhdini buzsak, Huda uni bu soyoan maləqə ohxax kilsun!» deməklitür. 18-20-ayətlərnəni kərunq. ■ **34:8 Mis. 21:2** □ **34:9 «əhdə boyiqə hərbiəri öz ibraniy kullirini, ... qoyuwetixi kerək idi; heqkaysisi öz kerindixi boləqan Yəhudiyni kullukta qaldurmasliki kerək idi»** — mumkinqiliki barki, bu əhdə pəkət bu əmirilərgə qolayliq boluxi üqün tüzülgənidi. Kəhətiqilik boləqan waqitta, öz kullirioğa ozuk berix məs'uliyitidin kəqip, kullirini kətküziwetətti.

qayturuwal-di. Ular bularni kaytidin məjburiy qul-dedək kiliwal-di).□

¹² — Xu qaqla Pərwərdigarning sözi Yerəmiyaqla kəlip mundaql deyildi: —

¹³ Israilning Hudasi Pərwərdigar mundaql dəydu: — Mən ata-bowiliringlarni Misirning zeminidin, yəni «kulluql əyi»din qıkarəqinimda, ular bilən əhdə tüzgənidi; ¹⁴ *xu əhdə boyıql* hərbi-ringlar yəttinqi yilida silərgə əzini satqan hərquysi kərindixinglar boləqan ibranıy kixilirini qoyuwetixinglar kərək; u kulluqlungda altə yıl boləqandin keyin, sən uni azadlıqla qoyuwetixing kərək, degənidi. Ləkin ata-bowiliringlar buni anglımay həq kulak salmiqlan. ■ ¹⁵ Ləkin silər bolsanglar, *xu yaman yoldin* yenip, kəz aldimda durus ixni kərüp, hərbi-ringlar əz yeqiniqla «azad bol» dəp jakarlidinglar, xuningdək Əz namim bilən ataləqan əydə əhdə tüzüdinglar; ¹⁶ ləkin silər yənə yenip Mening namimqla daql kəltürüp, hərbi-ringlar əz rayiqla qoyuwətkən kulni həm ihtiyariqla qoyuwətkən dedəknı kayturuwelip kaytidin əzünglarqla kul-dedək boluxqla məjburlidinglar.

¹⁷ Xunga Pərwərdigar mundaql dəydu: —

□ **34:11 «Ləkin uningdin keyin ular bu yoldin yenip qoyuwətkən kul-dedəklərnı əzigə kayturuwal-di... kul-dedək kiliwal-di»** — bu wəqə Babilning qoxuni Yerusalemini qorxiwelixtin waqlitliql waz keqip Misir bilən jəng kilixqla kətkən waqtida boləqan boluxı mumkin. Əmirələr wə həlql bəlkim hətərliql pəyt bizdin ətüp kətti, Hudadin qorqiweriximizning həjiti yəql, deyixı mumkin idi. 21-22-ayətlərnı 35-bab, 5-7-ayətlər bilən selixturing. ■ **34:14** Mis. 21:2; Qan. 15:12

Silər manga kulak salmidinglar, hərbinglar öz qerindixinglarğa, hərbinglar öz yeqininglarğa azad bolunglar dəp heq jakarlimidinglar; mana, Mən silərgə bir hil azadlıqni — yəni kiliqqa, wabaqqa wə kəhətgilikkə bolğan bir azadlıqni jakarlaymən; siləni yər yüzidiki barlıq padixahlıqlarğa bir wəhxət baskuqi kilimən.

■ 18 Xuning bilən Mən əhdəmni buzoğan, kəz aldimda kesip tüzgən əhdining sözlirigə əməl qilmioğan kixiləni bolsa, ular əzliri soyup ikki parqə kilip, otturisdin ötkən həliki mozdəyde kilimən; 19 Yəhudaning əmirliiri wə Yerusalemining əmirliiri, ordidiki ələmdarlar, kahinlar, xuningdəyde mozdəyning ikki parqisining otturisdin ötkən barlıq həlkni bolsa, 20 Mən ularni duxmənlirining qoligğa, jəni izdigüqilərnin qoligğa tapxurimən; xuning bilən jəsətliri asmandiki uqar-qanatlarğa wə zemindiki həywanlarğa ozuq bolidu;

■ 21 Yəhuda padixahi Zədəkiya wə uning əmirliirini duxmənlirining qoligğa, jəni izdigüqilərnin qoligğa, xundakla silərgə hujum kilixtin qikinip turoğan Babil padixahining qoxunining qoligğa tapxurimən. ■ 22 Mana, Mən əmr kilimən, — dəydu Pərwərdigar, wə ular bu xəhər aldigğa yənə kelidu; ular uningğa hujum kilip ot qoyup kəydüriwetidu; wə Mən Yəhudaning xəhərlirini wəyranə, heq adəmzatsiz kilimən.

■ 34:17 Qan. 28:25; Yər. 15:4; 24:9,10 ■ 34:20 Yər. 7:33; 16:4; 19:7 ■ 34:21 Yər. 37:11

35

Yəhudaning wapaszlığı, Rəkabıylarning wadarlığı

¹ Yəhuda padixahı Yosiyaning oğlu Yəhoakimning künliridə, Pərwərdigardin Yerəmiyağa söz kelip: —□

² «Rəkabning jəmətidikilərninğ yenioğa berip ular bilən səzlixip ularni Pərwərdigarning öyigə apirip, uning kiçik öylirininğ birigə təklip kılıp ularning aldioğa xarab tutqın» — deyildi.

³ Xuning bilən mən Habazziniyaning nəwrəsi, Yerəmiyaning oğlu Jaazaniyani, uning ukilirini wə barlıq bala-qakilirini, xuningdək Rəkabning pütkül jəmətinə elip kelixkə qıqtım; ⁴ Mən ularni Pərwərdigarning öyigə, Igdaliyaning oğlu, Hudaning adimi bolğan Hənanınğ oqullirioğa təwəlik öygə apardım; bu öy əmirlərninğ öyininğ yenida, Xallumning oğlu, ixikbakar Maaseyahning öyininğ üstidə idi; ⁵ mən Rəkabning jəmətidikilərninğ aldioğa xarabka lıq toğan piyalilər wə kədəhlərnə qoyup ularoğa: «Xarabka eqiz teginğlar!» — dedim.

⁶ Ular mənə mundaq dedi: «Biz xarabni iqməymiz; çünki əjdadimiz Rəkabning oğlu Yonadab bizgə: «Silər wə oqul-əwladliringğlar zadi xarab iqməngğlar; ⁷ yənə kelip öylərnə qurmangğlar, nə uruq terimangğlar, nə üzümzarlarnə tikməngğlar, nə bulardin

□ **35:1 «Yəhoakimning künliridə»** — bu wəqə Zədəkiya padixah təhtkə olturoğan wəqıttə, yəni yukirida eytiloğan bexarətlərdin ilğiri bolğanidi, əlwəttə.

heqkaysisioqa zadi igə bolmanglar; barlik künliringlarda qedirlarda turunglar; xuning bilən silər turuwatқан zeminda uzun künlərni kərisilər» — dəp əmr qaldurəqan.

⁸ Xuning bilən bizning əjdadimiz Rəkabning oqlı Yonadabning: «Barlik kününlərdə zadi xarab iqmənglar» degən awazioqa kulak selip, biz wə bizning ayallirimiz həm oqlul-qizlirimiz uning əmrigə toluk əməl kilip kəlgənmiz; ⁹ biz yənə turəqudək əylərni salmiəqan; bizdə heq üzümzar, etiz, uruk degənlər yok; ¹⁰ bəlkı biz qedirlarda turup kəlduk, əjdadimiz Yonadabning bizgə barlik əmr kıləqanlirioqa əməl kilip kəlduk.□

¹¹ Ləkin Babil padixahı Nebəqadnəsar zeminoqa besip kirgəndə, xundak ix boldiki, biz: «Barayli, Kaldiylərnıng kəxuni həm Suriyəning kəxunidin kəqip Yerusalemlə xəhirigə kirəyli» — deduk. Mana xu səwəbtin Yerusalemda turuwatimız».

¹² Andin Pərwərdigarning səzi Yerəmiyaəqa kəlip mundak deyildi: —

¹³ «Samawi kəxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Barəqin, Yəhudadikilər wə Yerusalemda turuwatқанlarəqa mundak degin: — Buningdin tərbiyə almamsilər, xuningdək Mening səzlirimgə kulak salmamsilər? —

□ **35:10 «biz qedirlarda turup kəlduk, əjdadimiz Yonadabning bizgə barlik əmr kıləqanlirioqa əməl kilip kəlduk»** — jəmiy bolup 250 yillik məzgıl iqidə. «Rəkabning oqlı Yonadab» bəlkim «2Pad.» 10:15də tiləqə elinəqan «Rəkabning oqlı Yəhonadab» boluxı mumkin.

dəydu Pərwərdigar. ¹⁴ — Mana, Rəkabning ooqli Yonadabning ooql-pərzəntlirigə «xarab iqmənglar» dəp tapilioqan səzlirigə əməl kilinip kəlgən; bügünki künigiqə ular heq xarab iqip bakmioqan, qünki ular atisining əmrigə itaət kiloqan. Ləkin Mən tang səhərdə ornumdin turup silərgə söz kilip kəlgən bolsammu, silər Manga heq kulak salmioqansilər. ■ ¹⁵ Mən tang səhərdə ornumdin turup qullirim boləqan pəyqəmbərlərnəi əwətip: «Hərbiringlar hazır öz rəzil yolunglardin yenip, kılmixinglarnəi tüzitinglar, baxka ilahlarəqə əgixip qokunmanglar; xundak kılsanglar Mən ata-bowiliringlarəqə təkdəim kiloqan zemində turuwerisilər» dəp kəlgənmən; ləkin silər Manga kulak salmay heq anglimioqansilər. ■ ¹⁶ Bərhək, Rəkabning ooqli Yonadabning əwladlırəi atisining ularəqə tapilioqan əmrigə əməl kiloqan; ləkin bu həlkə Manga heq kulak salmioqandur. ¹⁷ Xunga samawəi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — İsraılning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən Yəhudaning üstigə həm Yerusalemining üstigə Mən aldin'ala eytkən barlık balayəi'apətnəi qüxürimən; qünki Mən ularəqə söz kiloqan, ləkin ular anglimioqan; Mən ularnəi qakıroqan, ləkin ular jawab bərmigən».

¹⁸ Andin Yerəmiya Rəkab jəmətigə mundak dedi: — Samawəi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — İsraılning Hudasi mundak dəydu: — Qünki silər atanglar Yonadabning əmrigə itaət kilip, barlık yolyoruklırini tutup,

■ **35:14** Yər. 11:7; 25:3; 26:5; 29:19; 32:33 ■ **35:15** Yər. 18:11; 25:5

silərgə tapiloqanlirining həmmisi boyiqə ix kərüp kəlgənsilər, — ¹⁹ əmdi samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Rəkabning oqli Yonadabning nəslidin aldimda hizmət qiloquqi hərgiz üzülüp qalmaydu.□

36

Padixah Yəhoakim bexarət hatiriləngən oram yazmini kəydüridu

¹ Yəhuda padixahi Yosiyanning oqli Yəhoakimning tətinqi yili, Yerəmiyaqa Pərwərdigardin təwəndiki səz kəldi: —

² Əzünggə oram kəqəz aləqin; uningəqa Yosiyanning künliridə sanga səz qiloqinimdin tartip bügünki küngiqə Mən Israilni əyibligən, Yəhudani əyibligən həm barliq əllərnə əyibligən, sanga eytkən səzlərnə həmmisini yazəqin. ■

³ Yəhudaning jəməti bəlkim Mən bexiqə qüxürməkqi boləqan barliq balayi'apətni anglap, hərbiəri əzlirining rəzil yolidin yanarmikin; ular xundak qilsa, Mən ularning kəbihlikini wə gunahini kəqürüm qilimən. ⁴ Xuning bilən Yerəmiya Neriyaning

□ **35:19 «Rəkabning oqli Yonadabning nəslidin aldimda hizmət qiloquqi hərgiz üzülüp qalmaydu»** — ularning Huda aldida nemə hizmət qilidiqanliqi Muqəddəs Kitabta hatiriləngən əməs; əmma Yəhudiylarning keyinki hatiriliri boyiqə ularning keyinki ibadəthanida qurbangahta ot üqün otun elip berix hizmiti bar idi. Rəkabiylar toqruluq yənə «Qoxumqə səz»imizni kərüng. ■ **36:2** Yəx. 8:1; Yər. 30:2

oqli Barukni qakirdi; Baruk Yerəmiyaning aqzidin qikkanlirini anglap Pərwərdigarning uningqa eytkan səzlirining həmmisini bir oram kəqəzgə yezip bərdi. ⁵ Yerəmiya

Barukqa tapilap mundaq dedi: — Özüm qamap qoyuloqanmən; Pərwərdigarning əyigə kirixingə ruhsət yok; lekin əzüng berip kirgin; ⁶ Pərwərdigarning əyidə roza tutkan bir künidə, sən aqzimdin qikkanlirini anglap yazoqan, Pərwərdigarning bu oram yazmida hatiriləngən səzlirini həlkning kulaklirioqa yətküzgin; həmmə xəhərlərdin kəlgən Yəhudadikilərnin kulikioqimu yətküzgin.

⁷ Ular bəlkim Pərwərdigar aldioqa dua-tilawitini kilip hərbi əzlirining rəzil yolidin yanarmikin; qünki Pərwərdigarning bu həlkə agahlandıroqan qəzipi wə kəhri dəhxətluktur.

⁸ Neriyaning oqli Baruk Yerəmiya pəyoqəmbər uningqa tapiloinining həmmisini ada kilip, Pərwərdigarning əyidə Pərwərdigarning səzlirini oqup jakarlidi.□

⁹ Yəhuda padixahı Yosiyaning oqli Yəhoakim təhtkə olturoqan bəxinqi yili tokkuzinqi ayda xundak boldiki, barlik Yerusalemdikilər həmdə Yəhuda xəhərliridin qikip Yerusalemoqa kəlgən

□ 36:8 «Neriyaning oqli Baruk Yerəmiya pəyoqəmbər uningqa tapiloinining həmmisini ada kilip, Pərwərdigarning əyidə Pərwərdigarning səzlirini oqup jakarlidi» — Barukning qong atisi Maaseyah Yerusalemnin xəhər baxliki bolqanidi (32:12ni həm «2Tar.» 34:8ni kəring). U muxu ixni qilqanda bəlkim əzining jenini wə kələqikini təwəkkül qilqan. Uning Yerəmiyaqa həmrəh boluxning intayin japalik wə hətərlik ikənlikini qüxinix üqün 45-babni kəring.

barlik həlk üqün, Pərwərdigar aldida bir məzgıl roza tutuximiz kerək dəp elan kılindi.

¹⁰ Xu wakit Baruk Pərwərdigarning öyigə kirip, pütükqi Xafanning oqli Gəməriyaning öyidə turup, Yerəmiyaning səzlirini barlik həlkning kulikioğa yətküzüp okudi; bu öy Pərwərdigarning öyining yukiriki həylisidiki «Yengi dərwaşa»ğa jaylaxkanidi. □

¹¹ Xafanning nəwrisi, Gəməriyaning oqli Mikah bolsa yazmidin Pərwərdigarning səzlirining həmmisigə kulak saldi. ¹² Andin u padixahning ordisiğa qüxüp pütükqining öyigə kiriwidi, mana, əmirlərninğ həmmisi xu yərdə olturatti; pütükqi Əlixama, Xəmayaning oqli Delaya, Akborning oqli Əlnatan, Xafanning oqli Gəməriya wə Hənanıyaning oqli Zədəkiya qatarlik barlik əmirlər xu yərdə olturatti.

¹³ Xuning bilən Mikah Barukning səzligənlirini həlkning kulikioğa yətküzüp okuqanda əzi angliqan barlik səzlərnı ularğa bayan kildi.

¹⁴ Xuning bilən barlik əmirlər Kuxining əwrisi, Xələmiyaning nəwrisi, Nətanıyaning oqli Yəhudiyni Barukning yenioğa əwətip uningğa: «Sən həlkning kulikioğa yətküzüp okuqan oram yazmini qolungğa elip yenimizöğa kəl» — dedi. Xuning bilən Neriyaning oqli Baruk oram yazmini qolioğa elip ularning yenioğa

□ **36:10 «pütükqi Xafan»** — Xafan toqruluk «1Pad.» 22-babni kərüng. **«yukiriki həyla»** — bolsa «1Pad.» 6:36 həm 7:12də «iqki həyla» degən nam bilən ataloqan. «Yengi dərwaşa» «Yer.» 26:10də tilöğa elinoqan. Xühşisizki, Baruk xu yərdə turup Yerəmiyaning səzini okuytti, barlik həlk angliyalaytti.

kəldi. ¹⁵ Ular uningə: «Oltur, uni kuliqimizəyə yetküzüp okup bər» — dedi. Baruk uni ularəyə anglitip okudi.

¹⁶ Xundak boldiki, ular barlik səzlərnə angliqəndə, alakzadə bolup bir-birigə qarixip: «Bu səzlərnə həmmisini padixahkə yetküzmisək bolmaydu» — dedi. ¹⁷ Andin Baruktin: «Bizgə degin əmdi, sən bu səzlərnə həmmisini kəndək yazding? Ularne Yerəmiyanə öz əqlidin anglingmu?» — dəp soridi.

¹⁸ Baruk ularəyə: «U bu səzlərnə həmmisini öz əqlə bilən mənə eytti, mən oram kəqəzge siyah bilən yazdim» — dedi.

¹⁹ Əmirlər Barukka: «Barəin, sən wə Yerəmiya məküwelinglər. Kəyərdə bolsanglar həqkimgə bildürmənglər» — dedi. ²⁰ Xuning bilən ular oram yazmini pütükqi Əlixamanə əyigə tikip qoyup, ordiəyə kirip padixahning yenəyə kelip, bu barlik səzlərnə uning kuliqəyə yetküzdi.

²¹ Padixah Yəhudiyne yazmini elip kelixkə əwətti, u uni Əlixamanə əyidin epkəldi. Yəhudiy uni padixahning kuliqəyə wə padixahning yenidə turəyan barlik əmirlərnəng kulaklirəyə yetküzüp okudi. ²² Xu qəql tokkuzinqi ay bolup, padixah «kixlik əy»idə olturatti; uning aldidiki oqakta ot kalaklik idi.

²³ Xundak boldiki, Yəhudiy uningdin üq-tət səhipini okuqəndə, padixah kələmtiraxi bilən bu kismine kesip, yazminəng həmmisini bir-birləp otta kəyüp yəqləyqə oqaktiki otka taxlidi.

□ 24 Ləkin bu bərlək səzlərnə angliqan padixah yaki hizmətkarlırınınə həqkaysisi kərkəmidi, ularđın kiyim-keqəklirini yırtqanlar yok idi. 25 Uning üstigə Əlnatan, Delaya və Gəmarıyalar padixahtin oram yazmini kəydürməsləkinə ətüngənidi, ləkin u ularqə kulak salmidi. 26 Padixah bolsa xahzadə Yərahməəl, Azriəlning oqlı Seraya və Abdəəlning oqlı Xələmiyani pütükqi Barukni və Yərəmiya pəyoqəmbərnə koloqə elixkə əwətti; ləkin Pərwərdigar ularnə yoxurup saklıdi.

İkkinqi oram yazma

27 Padixah Baruk Yərəmiyaning aqlızidin anglap yazoqan səzlərnə hatiriləgən oram yazmini kəydürüwətkəndin keyin, Pərwərdigarning səzi Yərəmiyaqə kelip mundaq deyildi: —

28 Yənə bir oram kəqəznə elip, uningqə Yəhuda padixahi Yəhoakim kəydürüwətkən birinqi oram yazmida hatiriləgən bərlək səzlərnə yazoqin. 29 Wə Yəhuda padixahi Yəhoakimoqə mundaq degin: — Pərwərdigar mundaq dəydu: — Sən bu oram yazmini kəydürüwəttinğə və Mening toqruluk: Sən bununqə: «Babil padixahi qokum kelip bu zeminni wəyran kılıdu, uningdin həm insanni həm haywannə yokitidu» — dəp yezixkə kandaqmu petindinğə?» — dedinğə. 30 Xunga Pərwərdigar Yəhuda

□ 36:23 «**kələmtirax bilən kesix**» — adəttə bu saymannə diwanbegi yaki pütükqi «oram yazmılar»ni yasap təyyarlaşkə ixlitətti. Muxu yərdə əksiqə kimmətlik bir oram yazmini yokitix üqün ixlətkən.

padixahı Yəhoakim toqruluk mundak dəydu: — Uning nəslidin Dawutning təhtigə olturuxka heq adəm bolmaydu; uning jəsiti sirtka taxli-wetilip kündüzdə issikta, keqidə kırawda oquq yatidu. ■ ³¹ Mən uning wə nəslining bexioqa, hizmətkarlırining bexioqa kəbihlikining jazasını qüxürimən; Mən ularning üstigə, Yerusalemda turuwatqanlarning üstigə həm Yəhudaning adəmliri üstigə Mən ularqa agahlandıroqan barlıq külpətlərnı qüxürimən; qünki ular Manga heq kulak salmioqan. ³² Xuning bilən Yərəmiya baxka bir oram kəqəznı elip Neriyaning oqli Barukka bərdi; u Yərəmiyaning aqzioqa qarap Yəhuda padixahı Yəhoakim otta kəydürüwətkən oram yazmida hatiriləngən həmmə səzlərnı yazdı; ular bu səzlərgə ohxaydioqan baxka kəp səzlərnımu koxup yazdı.□

37

Zədəkiya padixah, boləqan qaoqdiki bəzi wəqələr — kirix səz

¹ Babil padixahı Nebokədnəsar Zədəkiyanı Yəhudaning zeminiqa padixah kildi; xuning bilən u Yosıyaning oqli Yəhoakimning oqli Koniyaning ornioqa həküm süridi. □

■ **36:30** Yər. 22:19 □ **36:32** «u Yərəmiyaning aqzioqa qarap Yəhuda padixahı Yəhoakim otta kəydürüwətkən oram yazmida hatiriləngən həmmə səzlərnı yazdı» — birinqi «oram yazma»ning məzmuni bəlkim «Yərəmiya»diki 1-20-bablar idi. □ **37:1** «**Koniya**» — «Yəkoniya»ning baxka bir atilixi.

2 U, yaki hizmətkarliri, yaki zemindiki həlk Pərwərdigarning Yerəmiya pəyoqəmbər arqilik eytkən səzlirigə heq kulaq salmidi.

Zədəkiya Hudadin yardım tiləydu

3 Padixah Zədəkiya Xələmiyaning oqli Yəhukalni həm kahin Maaseyahning oqli Zəfaniyani Yerəmiya pəyoqəmbərnin yəni qə əwətip uninqə: «Pərwərdigar Hudayimiz qə biz üqün dua qılqaysən» — degüzdi ⁴ (xu qə qəda Yerəmiya zindəda kəmaklık əməs idi; u həlk aris qə qıqıq-kirixkə ərkin idi. ⁵ Pirəwnning qoxuni Misirdin qıqqanıdi; Yerusalemini qorxiwaləqan Kaldiylər bularning həwirini anglap Yerusalemdin qəkinip kətkəni). □ ■

6 Andin Pərwərdigarning səzi Yerəmiya pəyoqəmbərgə kelip mundaq deyildi: —

7 Israilning Hudasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — Siləni manga iltija qıldurup izdəxkə əwətkən Yəhuda padixah qə mundaq dənglər: — Mana, silərgə yardım berimiz dəp qıqıq kəlgən Pirəwnning qoxuni bolsa, əz zeminqə, yəni Misir qə kaytip ketidu. ⁸ Andin Kaldiylər bu xəhərgə kaytip kelip jəng qilip uni ixəqal qilidu, uni ot qoyup kəydüriwetidu. ⁹ Pərwərdigar mundaq dəydu: — Əz-əzüngləni aldap: «Kaldiylər bizdin qəkinip kətkən» —

□ 37:5 «Pirəwnning qoxuni Misirdin qıqqanıdi; Yerusalemini qorxiwaləqan kaldiyələr bularning həwirini anglap Yerusalemdin qəkinip kətkəni» — xu wəqə bəkim miladiyədin ilgiri 588-yili boləqanıdi; «Pirəwn» Misirning padixahı Pirəwn-Hofrani kərsitidu (44:30ni kərüng). ■ 37:5 Yər. 34:21

demənglar; ular kətkən əməs! ¹⁰ Qünki gərçə silər əzünglarqə jəng kilidioqan Kaldiylərnin toluq qoxunini uruwətkən bolsanglarmu wə ularningkidin pəkət yarılanoqanlarla qaloqan bolsimu, ularning hərbiəri yənıla öz qediridin turup bu xəhərnı ot qoyup kəydürüwətkən bolatti.

Yerəmiya qoloqa elinip ərz qilinidu

¹¹ Pirəwnning qoxuni tüpəylidin Kaldiylərnin qoxuni Yerusalemdin qekinip turoqan waqıtta, xu wəkə yüz bərdi: —

¹² Yerəmiya Binyamindiki zeminəqa yol elip, xu yərdiki yurtdaxliri arisidin öz nesiwisini igiləx üqün Yerusalemdin qıqkanda, ¹³ u «Binyamin dərwezisi»qa yətkəndə, Hənanıyanın nəwrəsi, Xələmiyanın oqlı kəzət begi Iriya xu yərdə turatti; u: «Sən Kaldiylərgə qekinip təslim bolmaqçısən!» dəp uni tutuwaldi. ¹⁴ Yerəmiya: «Yaloqan! Mən Kaldiylər tərəpkə kəqip təslim bolmaqçı əməsmən!» — dedi. Ləkin u uninqə qulaq salmıdı; Iriya Yerəmiyani qoloqa elip uni əmirilər aldiqə apardı.

¹⁵ Əmirilər bolsa Yerəmiyadin oğəzəplinip uni uroquzup, uni diwanbegi Yonatanning öyidiki qamakhanıqə solıdı; qünki ular xu öyni zin-

danəja aylandurojanidi. □ 16 Yərəmiya zindandiki bir gundihaniəja qamili, xu yərdə uzun künlər yatqandin keyin, 17 Zədəkiya padixah adəm əwətip xu yərdin ordisiəja elip kəldi. U xu yərdə astirtin uningdin: «Pərwərdigardin söz barmu?» dəp soridi. Yərəmiya: «Bar; sən Babil padixahining kəliəja tapxurulisən» — dedi.

18 Yərəmiya Zədəkiya padixahka iltija kilip: — «Mən sanga yaki hizmətkarliringəja yaki bu həlkəyə nemə gunah kəliəniməja, bu zindanəja kamap koydunglar? 19 Silərgə bexarət berip: «Babil padixahı sanga yaki bu zeminiəja jəng kilixka qikmaydu!» degən pəyoəmbərliringlar kəni?» — dedi

20 — «Əmdi i padixah təkşir, səzliringə kulaq selixingni etünimən; iltijayim aldingda ijabət bolsun, dəp etünimən; diwanbegi Yonataning əyigə meni kəytkuzmiəjaysən; sən undak kilsang, xu yərdə əlimən».

21 Zədəkiya padixah pərman qüxürüp, Yərəmiyani kərawullarning həylisida turoquzuxni, xuningdək xəhərdiki həmmə nan tügəp kətmisila, uningəja hərəküni «Naway kəqisi»din bir nan berilixni tapilidi; xuning bilən Yərəmiya kərawullarning həylisida turdi.■

□ 37:15 «Əmirlər bolsa Yərəmiyadin ələzəplinip uni urəquzup,...» — muxundak rəzillik kəliəjan əmirlər Zədəkiya padixahlikidiki əmirlər idi. 36-babta kərsitilən, Hudadin kərkəjan yahxi əmirlər bolsa, Yəhoakim padixahlikidiki əmirlər idi; bu wəkədin ilgirila ular Yəkəniyah padixah bilən billə (miladiyədin ilgiriki 597-yili) Babiləja sürgün boləjanidi. ■ 37:21 Yər. 32:2

Efiopiyəlik aqwat Yerəmiyani azgaldin kutkuzidu

⁷ Əmma padixahning ordididiki bir aqwat Efiopiyəlik Əbəd-Mələk Yerəmiyaning su azgilioğa kamap qoyulğanlığını anglidi (xu qaoğda padixah bolsa «Binyamin dərwezisi»da olturatti). □ ⁸ Əbəd-Mələk ordidin qikip padixahning yenioğa berip unioğa: ⁹ «I padixahı'aləm, bu adəmlərnin Yerəmiya pəyoğəmbərgə barlıq kioğini, uni su azgilioğa taxliwətkini intayin əsəbiy rəzilliktur; u axu yərdə kəhətqiliktin olup kalidu; qünki xəhərdə ozuk-tülük kalmidi» — dedi.

¹⁰ Padixah Efiopiyəlik Əbəd-Mələkkə buyruk berip: «Muxu yərdin ottuz adəmni özün bilən elip berip, Yerəmiya pəyoğəmbərnə ölup kətməsliki üqün su azgilidin elip qikarəqin» — dedi. ¹¹ Xuning bilən Əbəd-Mələk adəmlərnə elip ularoğa yetəkqilik kilip, padixahning ordididiki həzinining astidiki öygə kirip xu yərdin lata-puta wə jul-jul kiyimlərnə elip, xularnə tanılar bilən azgaloğa, Yerəmiyaning yenioğa qüxürup bərdi. ¹² Efiopiyəlik Əbəd-Mələk Yerəmiyağa: — Bu lata-puta wə jondak kiyimlərnə koltuqliring həm tanılar arisioğa tikip qoyqin — dedi. Yerəmiya xundak kildi. ¹³ Xuning bilən ular Yerəmiyani tanılar bilən tartip, su azgilidin qikardi; Yerəmiya yənəla qarawullarning həyolisida turdi.

□ **38:7 «bir aqwat Efiopiyəlik»** — «aqwat» degən bu söz bəzidə pəkət «əməldar»nila bildüridu.

*Zədəkiya astirtin məslihət soraydu, Yərəmiya
jawab beridu*

¹⁴ Padixah Zədəkiya adəm əwətip Yərəmiya pəyoqəmbərnəni Pərwərdigarning öyidiki üqinqi kirix ixikigə, öz yenioqa aparquzdi. Padixah Yərəmiyaqə: — Mən səndin bir ixni sori-maqqimən; uni məndin yoxurmiqaysən — dedi.

¹⁵ Yərəmiya Zədəkiyaqə: «Mən uni sanga ayan kılsam, sən meni jəzmən ölümgə məhkum kılmamsən? Mən sanga məslihət bərsəm, sən anglimaysən!» — dedi.

¹⁶ Padixah Zədəkiya Yərəmiyaqə astirtin kəsəm iqip uningə: «Bizgə jan-tinik ata kıləqan Pərwərdigarning həyatı bilən kəsəm iqimənki, mən seni ölümgə məhkum kılmaymən, yəki seni jeningni izdigüqi kixilərnin qolıqə tapxurmaymən» — dedi.■

¹⁷ Yərəmiya Zədəkiyaqə: Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — İsrailning Hudasi mundak dəydu: — Sən ihtiyarən Babil padixahının əmirlirinin yenioqa qikip təslim bolsang, jening həyat qalidu wə bu xəhər otta keydürüwetilməydu; sən wə eydikiliring həyat qalisilər. ¹⁸ Ləkin sən qikip Babil padixahının əmirlirigə təslim bolmisang, bu xəhər kaldıylərnin qolıqə tapxurulidu, ular uningə ot qoyup keydürüwetidu, sən ularning qolidin qaqalmaysən — dedi.

¹⁹ Padixah Zədəkiya Yərəmiyaqə: «Mən Kaldıylərgə qikip təslim boləqan Yəhudiylərdin qorkimən; Kaldıylər bəlkim meni ularning qolıqə tapxuruxi, ular meni kiyin-kistak kixi

mumkin» — dedi.

²⁰ Yerəmiya mundaq dedi: — Ular seni tapxurmaydu. Səndin ötünimənkı, gepimgə kirip Pərwərdigarning awazıoqa itaət kıləysən; xundak kilsang sanga yahxi bolidu, jening həyat qalidu. ²¹ Ləkin sən qikip təslim boluxni rət kilsang, Pərwərdigar manga ayan kıləan ix mundaq: — ²² mana, Yəhuda padixahining ordısında qaləan barlık kiz-ayallar Babil padixahining əmirliğirining aldıoqa elip ketilidu. Xuning bilən bu *kiz-ayallar* sanga *tənə kılip*: «Sening jan dostliring seni ezikturdi; ular sening üstüngdin oqelibə kildi; əmdi hazır putliring patkəkka pitip kətkəndə, ular yüz örüp sanga arkisini kildi!» — dəydi. □ ²³ Sening barlık ayalliring həm baliliring kalıylərgə elip ketilidu. Sən özüng ularning qolidin qaqalmaysən; qünki sən Babil padixahining qoli bilən tutuwelinisən, xundakla sən bu xəhərnıng otta kəydürüwetilixigə səwəbqi bolısən.

²⁴ Zədəkiya Yerəmiyaqə mundaq dedi: — Sən bu səhbitimizni baxka həqkimgə qandurmioqın, xundila sən əlməysən. □

²⁵ Əmirlər mening sən bilən səzləxkinimni anglap yeningə kelip səndin: «Sening

□ **38:22 «sening jan dostliring seni ezikturdi»** — «sening jan dostliring» padixahning «məslıhətqi»liri həm «pəyoqəmbərliri»ni kərsitidu. Ular padixahni «Misiroqa ittipakdax bolup Babilə isyan kətürəyli» dəp azdurup balayi'apətni kəltürgənidi. □ **38:24 «qandurmioqın ...sən əlməysən»** — bəlkim padixah uningə təhdit selix üqün əməs, bəlkı «Misiroqa ittipakdax bolayli» degən əmirlər bu səhbetning məzmunini anglap qalsə Yerəmiyani əltürüxi mumkin, deməkqi.

padixahğa nemə degənliringni, xundakla uning sanga kandaq sözləni kılqanlığını bizgə eyt; uni bizdin yoxurma; xundak kılsang biz seni öltürməymiz» desə, ²⁶ undaqtə sən ularqa: «Mən padixahning aldiqa: «Meni Yonatanning öyigə kaytkuzmiqaysən, bolmisa, mən xu yərdə ölümən» — degən iltijayimni qoyqanmən» — dəysən.

²⁷ Dərwəqə əmirlərning həmmisi Yərəmiyaning yeniqə kelip xuni soridi; u ularqa padixah buyruqan bu barlıq sözlər boyiqə jawab bərdi. Xuning bilən ular jimip ketip uning yenidin qıqıp kətti; qünki bu ix həqkimgə qandurulmiqanidi. ²⁸ Xundak kılip Yerusalemlə ixqal kılinoquqə Yərəmiya qarawullarning həylisida turdi.

39

Yerusalemlə ixqal kılınixi wə keyinki wəqələr

¹ Yerusalemlə ixqal kılinoqanda təwəndiki ixlar yüz bərdi: — Yəhuda padixahı Zədəkiyaning tokkuzinqi yili oninqi ayda, Babil padixahı Nebokadnəsar wə barlıq qoxuni Yerusalemqə jəng kılıxqa kelip uni muhasirigə aldi; ■ ² Zədəkiyaning on birinqi yili, tətinqi aynıng tokkuzinqi künidə, ular xəhər sepilidin bəsüp kirdi. ³ Xuning bilən Babil padixahıning əmiririning həmmisi, yəni

Samgarlik Nərgal-Xarəzər, bax həziniqi Nebu-Sarsekim, bax sehırgər Nərgal-xarəzər wə Babil padixahlikining baxka əməldarliri kirip «Ottura dərwaža»da olturdi. □

⁴ Yəhuda padixahı Zədəkiya wə barlik jənggiwar ləxkərlər ularni kərüp kaqmaqqi bolup, tün keqidə xəhərdin bədər tikiwetixiti; u padixahning baqqisi arkilik, «ikki sepil» arilikidiki dərwezidin qikip *Iordan jiloşidiki* «Arabah tüzəngliki»gə karap keqixiti.

⁵ Kaldiylərnin qoxuni ularni qoqlap Yeriho tüzənglikidə Zədəkiyaqa yetixip uni qoloqa elip Hamat zeminidiki Riblah xəhirigə, Babil padixahı Nebokadnəsarnin aldiqa apardi; u xu yərdə uning üstidin həküm qikardi.

⁶ Babil padixahı Riblah xəhiridə Zədəkiyanin oqullirini kəz aldida ɵltürüwətti; Babil padixahı Yəhudadiki barlik mətiwərlərnimu ɵltürüwətti.

⁷ U Zədəkiyanin kəzlrini oyup, uni Babiləqa apirix üqün mis kixənlər bilən kixənləp qoydi.

⁸ Kaldiylər padixahning ordisini wə pıkralarınin ɵylirini ot qoyup kəydürüp Yerusalemning sepillirini kəmürüp taxlidi.

⁹ Xahanə karawul begi Nebuzar-Adan xəhərdə kəlip qaloqan baxka həlkni, ɵzigə təslim bolup qikqanlarni, yəni qaloqan həlkning həmmisini qoloqa elip, Babiləqa sürgün kildi. ¹⁰ Həlbuki, karawul begi Nebuzar-Adan Yəhuda zeminida

□ **39:3 «bax həziniqi»** — ibraniy tilidiki «Rab-Saris» deyilidu. Bu sözning toluk mənisi bizgə naməlum, «bax həziniqi» bizning pərzimiz. **«Ottura dərwaža»da olturdi** — kona zamanlarda xəhər dərwezisi əməldarlar yaki mətiwərlər sot qilidiqan, həküm qikridiqan jay idi.

heq təwəliki bolmioqan bəzi namratlarni qaldurdi; xu qaoqda u ularoqa üzümzarlar wə etizlarni təksimləp bərdi.

11-12 Babil padixahı Nebokədnəsar Yerəmiya toqruluk qarawul begi Nebuzar-Adan arkilik: «Uni tepip uningdin həwər al; uningoqa heq ziyan yətküzmə; u nemini halisa xuni uningoqa kilip bər» — dəp pərman qüxürgənidi.

13 Xunga qarawul begi Nebuzar-Adan, xundakla bax həziniqi Nebuxazban, bax sehırgər Nərgal-Xarəzər wə Babil padixahining baxka bax əməldarlırining həmmisi adəm əwətip □

14 Yerəmiyani «Qarawullarning həyylisi»din elip Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalıyaning öz öyigə apirixi üqün uning qolıoqa tapxuruquzdi. Lekin Yerəmiya puqralar arisida turdi.□

□ **39:13 «bax həziniqi Nebuxazban»** — 3-ayəttə «Neb-u-Sarsekim» isimlik yənə bir «bax həziniqi» tiloqa elinidu.

□ **39:14 «Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalıya»** — bu ayəttiki «Xafan» 36:10-11də tiloqa elinoqan «Xafan» boluxi mumkin. Qarioqanda, uning ailisidikilər Yerəmiyaoqa yaxxi muamilə kilip kəlgən. **«Yerəmiyani ... elip .. Gədalıyaning öz öyigə apirixi üqün ...»** — alimlarning bu ayəttiki «öz öyigə» degən söz toqrisida ikki pikri bar, yəni «öz öyi» (1) Yerəmiyaning yurti, yənə Anatotni yaki (2) Gədalıyaning «öz öyi»ni kərsitidu. Gədalıya Nebokədnəsarning buyruqi bilən Pələstingə waliy dəp bekitilgənidi (40:5ni wə «2Pad.» 25:22ni kəring). Bizningə ikkinqi pikir toqra, qünki 40:5də Nebuzar-Adanning Yerəmiyaoqa «Gədalıyaning yenioqa kaytkın» degən sözini bayqaymiz. Muxu waqıtta Yerəmiya waliy öyidə kəng-azadilikdə turuxni əməs, bəlki namrat həlk arisida turuxni tallidi.

Hudaning sadıq adimi Əbəd-Mələkkə boləqan wədisi

¹⁵ Yerəmiya «Qarawullarning həylisi»da qamap qoyuləqan wəqtida, Pərwərdigarning səzi uningə qəlip mundaq dəyilgənidi: —

¹⁶ Barəqin, Efiopiyəlik Əbəd-Mələkkə mundaq dəgin: «Samawi qəxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Mana, Mən öz səzlirimni muxu xəhər üstigə quxurimən; awat-qəlawət əməs, bəlkə balayı'apət quxurimən; xu kuni bu ixlar öz kəzüng əldida yüz beridu. ¹⁷ Ləkin xu kuni Mən seni kətkuzimən, — dəydu Pərwərdigar; — Sən qərkidiqan ədəmlərnin qəliqə tapxurulmaysən; ¹⁸ qunki Mən qəqum seni kətkuzimən; sən kiliqlənmaysən, bəlkə öz jəninğ özünğə oljidək qəlidu; qunki sən Manga tayinip kəlgənsən — dəydu Pərwərdigar».

40

Yerəmiya ikkinqi kətim əzad qilinip qoyuwətilidu

¹ Qarawul begi Nebuzar-Adan uni Ramah xəhəridin qoyuwətkəndə, Pərwərdigar Yerəmiyaqə səz qildi. U qəqda Nebuzar-Adan Yerusəlem həm Yəhudadiki bərlək əsirlərnə elip Babiləqə sürgün qilməqə idi; Yerəmiyamu ularning ərisida zənjir bilən

baqlanılan halda elip mengilənidi. □

² Karawul begi Yerəmiyani bir qətkə tartip uningqa mundaq dedi: «Pərwərdigar Hudaying muxu yərgə balayi'apət qūxūrimən dəp agahlandırdi; ³ Mana, Pərwərdigar Öz degini boyiqə xundak kılıp uni kəltürdi; qünki silər Pərwərdigar aldida gunah sadir kılqansilər wə uning awazıqə kulak salmiqansilər; xunga bu ix bexinglarqə qūxti. ⁴ Ləkin mən qolungni ixkəlləngən zənjirlərdin yexip seni qoyuwetimən; mən bilən billə Babilqə berix sanga muwapıq kərünsə, keni kəl, mən səndin həwər alimən; əmma mən bilən billə Babilqə berixni muwapıq əməs dəp qarısang, kərək yok. Mana, pütkül zemin aldingda turidu; qəyergə berix sanga layıq, durus kərünsə xu yərgə barqin».

⁵ Yerəmiya tehi yenidin mangmay turup, Nebuzar-Adan uningqa: «Boldi, Xafanning nəwrısı, Ahikamning oqlı Gədalıyaning yenıqə qayt; Babil padıxahı uni Yəhudadiki xəhərlərgə həkümranlıq kılıxqa bəlgiləngən; həlk arisida uning bilən billə turıwər, yaki hərəkəndə baxqa yərgə baray desəng xu yərgə barqin»

□ **40:1 «Karawul begi Nebuzar-Adan uni Ramah xəhəridin qoyuwətkəndə, Pərwərdigar Yerəmiyaqə söz kildi...»** — Nebuzar-Adan allıqəqan Yerəmiya toqruluk «Yerusalemda turuwərsun» dəp pərman qūxūrgənidi (39:11-14ni kərüng). Uning «həlk arisida» turqanlıqı tūpəylidin, bəlkim tasadıpiyılıqtin ular sürgün kılınqanda ular bilən təng elip ketilgənidi. «Pərwərdigarning səzi Yerəmiyaqə kəldi» — 2-5-ayətlərgə qarıqanda, Pərwərdigarning bu səzi «kapır» bolqan, Babillik ləxkər Nebuzar-Adan arqılık kəldi!

— dedi. Xuning bilən qarawul begi uningqa ozuk-tülük həmdə bir sowqat berip uni qoyuwətti. ⁶ Xuning bilən Yərəmiya Mizpah xəhriyə, Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalıyaning yenioqa kəldi; u uning bilən billə, pukralar arisida turdi.

Mizpah xəhri «Yəhuda əlkə»sining yengi mərkizi kəlinidu

⁷ Dalada qaloqan Yəhudaning ləxkər baxlikliri həm ləxkərliri Babil padixahining Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalıyani zemin üstigə həkümranlik kilixkə bəlgiligənlikini, xuningdək uningqa Babiloqa sürgün bolmioqan zemindiki yoksul ər-ayallar bala-qakiliri bilən tapxuruloqanlikini anglap kəldi; ⁸ xuning bilən bu ləxkər baxlikliri adəmliri bilən Mizpah xəhriyə, Gədalıyaning yenioqa kəldi; baxlikliri bolsa Nətanıyaning oqli Ixmail, Kareahning oqulliri Yohanan həm Yonatan, Tanhumətning oqli Seraya, Nətofatlik Əfayning oqulliri wə Maakatlik birsining oqli Yəzaniya idi. □

⁹ Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalıya ular wə adəmlirigə: «Kaldiylərgə bekinixtin qorkmanglar; zeminda olturaklixip Babil padixahioqa bekininglar, xundak qilsanglar silərgə yahxi bolidu. ¹⁰ Mən bolsam Kaldiylər zeminoqa kəlgəndə *silərgə* wəkil bolup ularning aldida turux üqün Mizpah xəhridə turimən; silər bolsanglar, xarab, ənjür-hormilar

□ 40:8 «Maakatlik birsining oqli Yəzaniya» — «Jəzaniya»ning baxkə xəkli «Yaazaniya» — «2Pad.» 25:23ni kəring.

wə zəytun meyi məhsulatlirini elip küp-idixinglaroqa qoyunglar, özünglar tutқан xəhərlərdə turiweringlar» — dəp kəsəm iqtı.

¹¹ Ohxaxla Moabda, Ammoniylar arisida, Edomda həm baxқа hərbi yurtlarda turoqan Yəhudiylarmu Babil padixahi Yəhudada həlkning bir qaldisini qalduroqan wə ular üstigə həkümranlıq qilixқа Xafanning nəwrisi, Ahikamning oqli Gədalıyani bəlgiligən dəp anglidi; ¹² xuning bilən barlıq Yəhudiylar həydəp tarkitiwetilgən həmmə jay-yurtlardin qaytip, Yəhuda zeminiqə, Mizpah xəhirigə, Gədalıyaning yeniqə kəldi. Ular xarab, ənjür-hormilarning məhsulatlirini zor kəngriqiliktə aldi.

Ixmail Gədalıyani ɵltürɵwetidu, Mizpahdiki həlkni əsirgə alidu

¹³ Kareahning oqli Yohanan wə dalada qaloqan ləxkərlərnin barlıq baxlıqliri Mizpah xəhirigə, Gədalıyaning yeniqə kelip uningqə: ¹⁴ «Sən Ammoniylar padixahi Baalis Nətanıyaning oqli Ixmailni seni ɵltürɵxkə əwətkənlikini bilməmsən?» — deyixti. Ləkin Ahikamning oqli Gədalıya ularning gepigə ixənmidi.

¹⁵ Kareahning oqli Yohanan Mizpahda Gədalıyaqə astirtin söz qilip: «Manga ruhsət qiloqaysən, baxqılar uningdin həwər tapquqə mən berip Nətanıyaning oqli Ixmailni ɵltürəy; heqkim buni bilməydu. Uning seni ɵltüröp, xuning bilən ətrapingqə yiqiloqan Yəhudadikilərnin həmmisi tarkitiwetilip,

Yəhudaning kaldisi yökitiwetilixining nemə həjiti bar? — dedi.

¹⁶ Birak Gədalıya Kareahning oqli Yohananə: «Sən undak kılma; çünki sən İxmail toqrluluk yaloqan eytiwatisən» — dedi.

41

¹ Əmdi yettingi ayda xundak boldiki, xahzadə, xundakla padixahning bax əməldarlıridin biri boləqan Əlixamaning nəwrisi, Nətanıyaning oqli İxmail on adəm elip Mizpahə, Ahikamning oqli Gədalıyaning yenioqa kəldi; ular xu yərdə, yəni Mizpahda nan oxtup oqızalanəqanda, □ ■ ² Nətanıyaning oqli İxmail həm u epkəlgən on adəm ornidin turup, Ahikamning oqli Gədalıyaəqa kiliq qapti; ularning xundak kılıxi Babil padixahi Yəhuda zemini üstigə həkümranlıkka bəlgiligənni ɵltürüxtin ibarət idi. ³ İxmail Mizpahda Gədalıyaəqa həmrah boləqan barlık Yəhudiylar wə xu yərdə turuwatqan barlık Kaldıy jənggiwar ləxkərlərnı ɵltürüwətti.

⁴ Xundak boldiki, Gədalıyani ɵltürüwətkəndin keyin, ikkinqi künigiqə həqkim tehi uningdin həwər tapmiəqanidi, ⁵ mana Xəkəm, Xiləh həm Samariyədin səksən adəm yetip kəldi. Ular sakilini qüxürgən, kiyimlirini yırtqan, ɵtlirini tiləqan, Pərwərdigarning ɵyigə sunuxka

□ **41:1 «padixahning bax əməldarlıri...»** — «padixah» qoqum Zədəkiyani kərsitidu. ■ **41:1** 2Pad. 25:25

qolida hədiyyələri həm huxbuyni tutkan halda kəlgənidi. □ ⁶ Nətanianing oqli Ixmail ularni qarxi elixqa mangoşiniqə yiqliqanoqa selip Mizpahdin qikti; ularoqa: «Mərhamət, Ahikamning oqli Gədalıya bilən kəruxüxkə apirimən» — dedi.

⁷ Xundak boldiki, ular xəhər otturisoqa yetkəndə, Nətanianing oqli Ixmail wə uning bilən billə bolqan adəmlər ularni ɵltürüp jəsətlirini su azgilioqa taxliwətti.

⁸ Həlbuki, ular arisidin on adəm Ixmailoqa: «Bizni ɵltürüwətmə, qünki dalada bizning yoxurup qoyqan buqday, arpa, zəytun meyi wə həsəl katarlik ozuk-tülükimiz bar» — dedi. Xunga u qolini yiqip, buradərliri arisidin ularni ɵltürmidi. ⁹ Ixmail ɵltürgən adəmlərnin jəsətlirini taxliwətkən bu azgal bolsa, intayin qong idi; uni əslı padıxah Asa İsrail padıxahı Baaxadin qorkup kolap yasıqanıdi. Nətanianing oqli Ixmail bu azgalni jəsətlər bilən toldurdi. □ ¹⁰ Ixmail Mizpahta turoqan

□ **41:5 «Ular saqilini qüxürgən, kiyimlirini yırtqan, ətlirini tiləqan...»** — demisəkmü, həlk bundak hərəkətlər arkilik kattik qayoquni bildürətti. Xübhısizki, muxu yərdə ularning qayoqusi Hudaning Yəhuda wə İsrail üstigə jaza qüxürgənliki tüpəylidin bolqan. Əməliyəttə qayoquni bildürüxkə «ətlirini tilix» Təwratta kət'iy mən'i kılınqan. □ **41:9 «Ixmail ɵltürgən adəmlərnin jəsətlirini taxliwətkən bu azgal bolsa, intayin qong idi; uni əslı...»** — baxqa hil təjimisı:

«Xu azgal Ixmail Gədalıya bilən billə ɵltürgən adəmlərnin jəsətlirini taxlıqan yər bolup, uni əslı...» — əyni ıbranıy tilidiki tekistni qüxinix təs. **«Baaxadin qorkup...»** — Asa padıxah bəlkim azgalni Mizpah muhasirigə elinqanda su saqlax üqün kılıqanıdi.

həlkning qəldisining həmmisini, jümlidin qərawul begi Nebuzar-Adan Ahikamning oqlı Gədalıyaqla tapxuroqlan padıxahning qızlırı wə Mizpahda qəloqlan barlıq kixilərnı əsirgə elip kətti; Nətanıyaning oqlı İxmail ularnı əsirgə elip Ammoniylarning qəxiqla ətüxkə yol aldı.

Yohanan həlkni İxmailning qənggilidin qutulduridu

¹¹ Kareahning oqlı Yohanan wə uning qəxidiki həmmə ləxkər baxlıqlırı Nətanıyaning oqlı İxmail sadir qıloqlan barlıq rəzilliktin həwər taptı; ¹² xuning bilən ular barlıq adəmlirini elip Nətanıyaning oqlı İxmailqla jəng qılıxqa qıktı; ular Gibeondiki qəng kəl boyida uning bilən uqraxtı. ¹³ İxmailning qolida turoqlan barlıq həlk Kareahning oqlı Yohanan həm uning həmrəhlırı boləqlan barlıq ləxkər baxlıqlırını kərgəndə huxal boldi. ¹⁴ İxmail Mizpahdin elip kətkən barlıq həlk yoldin yenip, Kareahning oqlı Yohananıng yenıqla kəldi. ¹⁵ Ləkin Nətanıyaning oqlı İxmail səkkiz adimi bilən Yohananın qeqip, Ammoniylar tərıpigə ətüp kətti. ¹⁶ Andin Kareahning oqlı Yohanan həm uning həmrəhlırı boləqlan barlıq ləxkər baxlıqlırı Nətanıyaning oqlı İxmail Ahikamning oqlı Gədalıyanı ətürgəndin keyin Mizpahdin elip kətkən həlkning qəldisining həmmisini əz qəxiqla aldı; u ularnı, yəni jənggiwar ləxkərlər, qız-ayallar, balılar wə orda əməldarlırını Gibeondin elip kətti. ¹⁷ Ular Kaldıylərdin əzlırını qəqurux üqün Misırla qərap yol

elip Bəyt-Ləhəmgə yəkin boləqan Gerut-Kimhamda tohtap turdi. ¹⁸ Səwəbi bolsa, ular Kaldiylərdin qorqatti; qünki Babil padixahı zemin üstigə həkümranlıqqa bəlgiligən Ahikamning oqli Gədalıyani Nətaniyaning oqli İxmail öltürüwətkənidi.

42

Qaloqanlar Pərwərdigardin yol soraydu, birak uningə qulak salmaydu

¹ Barlıq ləxkər baxlıqliri, jümlidin Kareahning oqli Yohanan həm Hoxayaning oqli Yəzaniya wə əng kiqikidin qongioiqə barlıq həlk □

² Yərəmiya pəyoqəmbərnin yəniqə kelip uningdin: «Təlipimizni ijabat kıləysən, Pərwərdigar Hudayingqə həlkning qaldisi boləqan bizlər üqün dua kıləysənki (kəzüng kərginidək burun kəp boləqan bizlər hazır intayin az qalduq), ³ Pərwərdigar Hudaying bizgə mangidioqan yol, kılidioqan ixni kərsətkəy» — dəp iltija kildi.

⁴ Yərəmiya pəyoqəmbər ularqə: «Maqul! Mana, mən Pərwərdigar Hudayinglarqə səzliringlar boyiqə dua kılimən; xundak boliduki, Pərwərdigar silərgə qandak jawab bərsə, mən uni silərgə həqnemisini qaldurmay toluki bilən bayan kılimən» — dedi.

□ **42:1 «Hoxayaning oqli Yəzaniya»** — bu «Yəzaniya» 40:8də tiləq elinəqan «Yəzaniya» boluxi mumkin.

⁵ Ular Yərəmiyaqa: «Pərwərdigar Hudaying seni əwətip bizgə yətküzidioğan sözning həmmisigə əməl kilmisak, Pərwərdigar bizgə həkikiy, gepidə turudioğan guwahqi bolup əyiblisun!» — dedi. ⁶ «Biz seni Pərwərdigar Hudayimizning yenioğa əwətimiz; jawab yahxi bolsun yaman bolsun, uning awazioğa itaət kilimiz; biz Hudayimizning awazioğa itaət kילוqanda, bizgə yahxi bolidu».

⁷ Xundak boldiki, on kündin keyin, Pərwərdigarning səzi Yərəmiyaqa kəldi.

⁸ U Kareahning oqli Yohanan, ləxkər baxliklirining həmmisi wə əng kiqikidin qongioiqə barlik həlkni qakirip ⁹ ularoğa mundaq dedi: — «Silər meni təlipinglarni Israilning Hudasi Pərwərdigarning aldioğa yətküzüxkə əwətkənsilər. U mundaq dedi:

¹⁰ «Silər yənila muxu zeminda turiwərsənglarla, Mən silərnı kurup qikimən; silərnı oqulatmaymən; Mən silərnı tikip əstürimən, silərnı yulmaymən; qünki Mən bexinglaroğa qüxürgən balayi'apətkə ökünimən. ■ ¹¹ Silər qorkidioğan Babil padixahidin qorkmanglar; uningdin qorkmanglar, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Mən silərnı kutkuzux üqün, uning qolidin kutuldurux üqün silər bilən billə bolimən. ¹² Mən silərgə xundak rəhimdillikni kərsitimənki, u silərgə rəhim kilidu, xuning bilən silərnı öz zəmininglaroğa kəytixkə yol koyidu.

¹³ Birak silər Pərwərdigar Hudayinglarning

awazioqa kʉlak salmay «Bu zeminda kʉt'iy turmaymiz» — desənglar ¹⁴ wə: «Yaq, biz Misir zeminiqa barayli; xu yərdə nə uruxni kərməymiz, nə kanay-agah signalini anglimaymiz, nə nanoqa zar bolmaymiz; xu yərdə yaxaymiz» — desənglar, ¹⁵ əmdi Pərwərdigarning səzini anglanglar, i Yəhudaning bu qaldisi boləqan silər: Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — «Silər Misiroqa kirip, xu yərdə olturaklixixka kʉt'iy niyətkə kəlgən bolsanglar, ¹⁶ əmdi xundak boliduki, silər kərkidiəqan kiliq Misirda silərgə yetixiwalidu, silər kərkidiəqan kəhətqilik Misirda silərgə əgixip qoqlap baridu; xu yərdə silər əlisilər. ¹⁷ Xundak boliduki, Misiroqa kirip xu yərdə turayli dəp kʉt'iy niyət kiliəqan adəmləarning həmmisi kiliq, kəhətqilik wə waba bilən əlidu; ularning heqəqaysisi tirik qalmaydu wə yaki Mən bexioqa quxüridiəqan balayi'apəttin qutulalmaydu.

¹⁸ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Qəzipim wə kəhrim Yerusalemdikiləarning bexioqa quxürülgəndək, silər Misiroqa kirgininglarda, kəhrim bexinglarəqa quxürülidu; silər lənətkə qalidiəqan wə dəhxət basidiəqan obyekt, lənət səzi həm rəsəwəqilikning obyektı bolisilər wə silər bu zeminni kaytidin heq kərməysilər. ■

¹⁹ Pərwərdigar silər, yəni Yəhudaning qaldisi

■ **42:18** Yəx. 65:15; Yər. 7:20; 18:16; 19:8; 24:9; 25:9,18; 26:6; 29:18

toʻqruluk: «Misiroʻqa barmanglar!» — degən. — Əmdi xuni bilip qoyunglarki, mən bugünkü künidə silərnı agahlandurdum!».

²⁰ — Silərnıng meni Pərwərdigar Hudayinglarnıng yenioʻqa əwətkinınglar «Pərwərdigar Hudayimizoʻqa biz üqün dua qılqaysən; Pərwərdigar Hudayimiz bizgə nemə desə, bizgə yətküzüp bərsəng biz xuning həmmisigə əməl qilimiz» degüzgininglar əzünglarnı aldap jeninglaroʻqa zamin boluxtin ibarət boldi, halas. □ ²¹ Mən bugünkü kündə silərgə Uning deginini eytip bərdim; lekin silər Pərwərdigar Hudayinglarnıng awazioʻqa wə yaki Uning meni silərnıng yeninglaroʻqa əwətkən heqkaysi ixta Uningoʻqa itaət qilmidinglar. □ ²² Əmdi hazır xuni bilip qoyunglarki, silər olturaklıxayli dəp baridioʻqan jayda qiliq, kəhətcilik wə waba bilən əlisilər».

43

¹ Xundak boldiki, Yərəmiya ularning Hudasi

□ **42:20 «— Silərnıng meni Pərwərdigar Hudayinglarning yenioʻqa ... «Pərwərdigar Hudayimizoʻqa...» degüzgininglar əzünglarnı aldap jeninglaroʻqa zamin boluxtin ibarət boldi, halas»** — ayətnıng baxka birhil təjimisı «Silərnıng meni Pərwərdigar Hudayinglarning yenioʻqa: «Pərwərdigar Hudayimizoʻqa ... » degüzüp əwətkinınglarda əzünglar jeninglarnı aldap qoyoqansilər, halas». □ **42:21 «Mən bugünkü kündə silərgə Uning deginini eytip bərdim; lekin ... Hudayinglarnıng awazioʻqa wə yaki Uning meni silərnıng yeninglaroʻqa əwətkən heqkaysi ixta Uningoʻqa itaət qilmidinglar»** — xübhısizki, ularning kənglidiki, yəni: «Hudaning səzigə heq itaət qilmaymız» degən pozitsiyisi pəyoʻləmbərgə ayan idi.

Pərwərdigarning həmmə sözlirini barlıq həlkə eytip tığətti (Hudasi Pərwərdigar Yerəmiyani ularə qə bu barlıq sözlərnı eytix üqün əwətkən), — ² xuning bilən Hoxiyaning oqlı Azariya wə Kareahning oqlı Yohanan wə xundakla barlıq həli qong adəmlər Yerəmiya qə mundak dedi: — «Sən yalə qan eytiwətişən! Hodayimiz Pərwərdigar seni biz qə: «Silər Misirdə olturaklıxix üqün barmanglar!» deyixkə əwətkən əməs; □ ³ bəlki Neriyaning oqlı Baruk qokum seni biz qə karxilaxturup, bizni Kaldiylərnıng qolı qə tapxuruxkə küxkürtməktə; xuning bilən ular bizni ölüm qə məhkum qılıdu yaki bizni Babil qə sürgün qılıdu».

⁴ Xuning bilən Kareahning oqlı Yohanan, ləxkər baxlıqlirining həmmisi wə barlıq həlk Pərwərdigarning: «Yəhuda zeminidə turup kelinglar» də qən awazi qə kulak salmidi; ⁵ bəlki Kareahning oqlı Yohanan wə barlıq ləxkər baxlıqliri həydiwətil qən barlıq əllərdin Yəhuda zeminidə olturaklıxix qə qaytip kəlgən Yəhudanın qütün qəldisini, ⁶ yəni ərlər, qız-ayallar, balılar wə padixahning qızlırini, jümlidin qarawul begi Nebuzar-Adan Ahikamning oqlı Gədalıya qə tapxurə qən hər bir kixini həmdə Yerəmiya pəyo qəmbər həm Neriyaning oqlı Barukni elip, ⁷ Misir zeminidə kirip kəldi; ular Pərwərdigarning əmrigə itaət qılmidi. Ular Tahpanəs xəhirigə yetip kəldi.

□ **43:2 «Hoxayaning oqlı Azariya»** — bu adəm 42:1dikı «Hoxayaning oqlı Yəzaniya» də qən adəm bilən bir boluxı mumkin.

Bexarət — Nebokədnəsar Misiroğa besip kirip, bulang-talang kılıdu

⁸ Pərwərdigarning səzi Yərəmiyağa Tahpanəstə kelip mundak deyildi: —

⁹ Yəhudiylarning köz aldidila, kolungğa birnəqqə qong taxlarni elip Pirəwnning Tahpanəstiki ordisinin kirix yolining yenidiki hixlik yoldiki seqiz layğa kəmüp yoxurup, ¹⁰ ularğa mundak degin: — Samawi qoxunlarning Sədari bolğan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mana, Mən Mening kulum bolğan Babil padixahi Nebokədnəsarni qakirip epkelimən, u mən kəmüp yoxuroğan bu taxlar üstigə öz təhtini salıdu; ularning üstigə xahənə qedirini yeyip tikidu. ■ ¹¹ U kelip Misir zeminida jəng kılıdu; ölümgə bekitilgənlər əlidu; sürgün boluxka bekitilgənlər sürgün bolidu; kiliqka bekitilgənlər kiliqlinidu. □ ■ ¹² Mən Misirdiki butlarning öylirigə ot yakturozımən; u ularni keydürüp, butlirini elip sürgün kılıdu; qoy padiqisi öz tonini kiygəndək Nebokədnəsarmu Misir zeminini özigə kiyiwalidu; u xu yərdin aman-esən

■ **43:10** Yər. 25:9; 27:6 □ **43:11** «U (Nebokədnəsar) kelip Misir zeminida jəng kılıdu; ölümgə bekitilgənlər əlidu» — bu ayəttiki «ölüm» bəlkim wabani kərsitidu. 15:2nimu kərüng.

■ **43:11** Yər. 15:2; Zək. 11:9

qikidu. □ 13 U Misir zeminidiki «Kuyax ibadəthanisi»diki tüwrüklərni qeqiwetidu; u Misirdiki butlirining öylirigə ot qoyup köydüriwetidu.□

44

*Pərwərdigarning Misiroqa kaqқан
Yəhudiylaroqa butpərəsliki tüpəylidin
qūxüridioğan jazasi*

¹ Misirda turəqan, yəni Migdolda, Taḥpanəstə, Nofta wə Misirning jənubiy təripi Patros zeminida turəqan barlıq Yəhudiylar toqruluk bu söz Yərəmiyağa kelip mundaq deyildi: —□

□ 43:12 «Koy padiqisi öz tonini kiygəndək Nebokədnəsar mu Misir zeminini özigə kiywalidu» — baxqa birhil tərjimi: «U (Nebokədnəsar) koy padiqisi öz tonidiki pitlarni tərgəndək Misir zeminidin ḥeqnərsə qaldurmay ḥəmmi teriwalidu». Ayəttiki ibraniy tili ikki bislik boləqaqqa, ikkila tərjimi bəlkim toqra boluximu mumkin. Yənə xuni deyimiz kerəkki, qoylar wə koy padiqiliri Misirliklarəqa intayin yirginqilik boləqan («Yar.» 46:34ni kəring). Xuning bilən hexarət Misirliklar üqün intayin kinayilik, eqir gəp boluxi kerək idi. □ 43:13 «Kuyax ibadəthanisi» — Misirdiki «Heliopolis», yəni «On» degən xəhərgə jaylaxqan. U ḥazirki Qəḥirə xəḥirining on kilometr xərk tərpidə. «U Misirdiki butlirining öylirigə ot qoyup köydüriwetidu» — miladiyədin ilgiriki 568-yili Nebokədnəsar Misirəqa tajawuz qıləqan; bu wəqədin ilgiri baxqa bir tajawuzlukning bar-yoklukı toqruluk tehi ḥəwərimiz yok. □ 44:1 «Nof» — keyin «Məmfis» dəp ataləqan. Migdol, Taḥpanəs, Nof wə Patros degən jaylar asasen Misirning pütkül territoriyesini öz iqigə aləqanidi.

2-3 «Samawi koxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Mən Yerusalemlə həm Yəhudadiki həmmə xəhərlər üstigə quxürgən barlıq balayi'apətni kərgənsilər; mana, ularning sadir kıləqan rəzilliki tūpəylidin bğğnki kğndə ular harabilik bolup, adəmzatsız qaldı; qğnki ular nə əzliri, nə silər, nə ata-bowiliringlar bilməydiqan yat ilahlarəqə qokunuxkə, huxbuy yekixkə berip, Meni qəzəpləndürgən.

4 Mən tang səhərdə ornumdin turup kullirim boloqan pəyoqəmbərlərnı silərgə əwətip: «Mən nəprətlididqan bu yirginxlik ixni kıləquqi bolmanglar!» — dəp agahlandıroqanmən.

5 Ləkin ular itəət kılmiqan, heq kılak salmiqan; ular rəzillikidin, yat ilahlarəqə huxbuy yekixtin qolını zadi üzmiqən. 6 Xuning bilən kəhrim həm qəzipim *ularəqə* təkülgən, Yəhudadiki xəhərlərdə həm Yerusalemdiki rəstə-kəqılarda yekıləqan, kəygən; ular bğğnki kğndə wəyranə wə harabilik bolup qaldı.■

7 Xunga samawi koxunlarning Sərdari boloqan Huda Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Silər nemixkə əz-əzğnglarəqə zor külpət kəltürməkqisilər, əzğnglarəqə heqkəndak qaldı qaldurmay əzğnglardın, yəni Yəhudanıng iqidin ər-ayal, bala-bowaklarnı üzməkqisilər!? 8 Nemixkə əz qolliringlarning yasıqını bilən, silər olturaklaxkən Misir zeminida yat ilahlarəqə huxbuy yekip Meni qəzəpləndürisilər? Xundak kılıp silər həlak bolup yər yğzidiki barlıq

əllər arisida lənət sözi wə rəswa kilinidiqan bir obyekt bolisilər. ⁹ Silər Yəhuda zeminida həm Yerusalemning rəstə-koqilirida sadir kilinqan rəzillikni, yəni ata-bowiliringlarning rəzillikini, Yəhuda padixahlırining rəzillikini wə ularning ayallirining rəzillikini, silərnin öz rəzillikiniqlarni həm ayalliringlarning rəzillikini untup qaldinglarmu? ¹⁰ Bügünki küngə kədər həlqinqlar özini heq təwən tutmidi, Məndin heq qorkmidi, ular Mən silərnin aldinglarqə həm ata-bowiliringlarning aldiqə qoyqan Təwrat-kanunumda yaki bəlgilimilirimdə heq mangoqan əməs.

¹¹ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundaq dəydu: — Mana, Mən bexinglarqə külpət quxürüp, barlıq Yəhudani həlak qiloquqə silərgə yüzümni qaritimən; ■ ¹² Mən Misir zeminioqə xu yərdə olturaklıxayli dəp kət'iy niyət qiloqan Yəhudaning qaldisiqə qol salimən, ularning həmmisi Misir zeminida tügixidu; Misir zeminida yiqilidu; ularning əng kiqikidin qongioiqə qiliq bilən, kəhətiqilik bilən əlidu; ular qiliq bilən wə kəhətiqilik bilən əlidu, ular lənət okulidiqan wə dəhxət baskuqi obyekt, lənət sözi həm rəswa kilinidiqan bir obyekt bolidu. ■ ¹³ Mən Misir zeminida turuwatqanlarni Yerusalemni jazaliqandək qiliq bilən, kəhətiqilik bilən wə waba bilən jazalaymən; ¹⁴ xuning bilən Misir zeminida olturaklıxayli dəp xu yərgə kirgən

Yəhudaning kaldisidin Yəhuda zeminioğa qaytixğa heqkaysisi qaqalmaydu yaki heqkim qalmaydu; xu yərgə qaytip olturaklixixğa intizar bolsimu, qaqalioğan az bir kismidin baxkiliri heqkaysisi qaytmaydu».

¹⁵ Andin öz ayallirining yat ilahlaroğa huxbuy yakidioğanlikini bilgən barlik ərlər, wə yenida turoğan barlik ayallar, — zor bir top adəmlər, yəni Misirning *ximaliy tərpi wə jənubiy tərpi* Patrostin kəlgən barlik həlk Yərəmiyağa mundak jawab bərdi: — □ ¹⁶ «Sən Pərwərdigarning namida bizgə eytkən sözgə kəlsək, biz sanga heq kulak salmaymiz! ¹⁷ Əksi qə biz qokum öz aqzimizdin qikkən barlik sözlərgə əməl kilimiz; əzimiz, ata-bowilirimiz, padixahlirimiz wə əmirlerimiz Yəhudadiki xəhərlərdə həm Yerusalemdiki rəstə-koqilarda kiloşinidək bizlər «Asmanlarning hanixi»oğa huxbuy yekiwerimiz wə uningə «xarab hədiyə»ləni kuyuwərimiz; qünki əyni qəqdə bizning nenimiz pütün bolup, tokkuzimiz təl, heq külpətni kərməy ötkən. □ ■

¹⁸ Əmma «Asmanlarning hanixi»oğa huxbuy yekixni wə uningə «xarab hədiyə»ləni kuyuxni tohtatqinimizdin baxlap, bizning həmmə nərsimiz kəm bolup, kiliq bilən həm kəhətqilik bilən həlak bolup kəldük.

□ **44:15 «Misirning ximaliy tərpi wə jənubiy tərpi Patrostin kəlgən barlik həlk»** — ibraniy tilida «Mizraimda, Patrosta turoğan barlik həlk». «Mizraim» — Misirning ximaliy tərpi, «Patros» — Misirning jənubiy təripidur. □ **44:17 «Asmannıng hanixi»** — birhil ayal but, əlwəttə. ■ **44:17** Yər. 7:18

19 Biz ayallar «Asmanlarning hanixi»¹⁹qa huxbuy yaqqinimizda wə uning²⁰qa «xarab hədiyə»lərnı kuy²¹qinimizda, bizning uning²²qa ohxitip poxkallarnı etiximizni həm uning²³qa «xarab hədiyə»lərnı kuyuximizni ərlirimiz k²⁴ollimioqanmu?».

20 Yərəmiya barlik həlk²⁵kə, həm ərlər həm ayallar²⁶qa, muxundak²⁷ jawabni bərgənlərnıng həmmisigə mundak dedi: —

21 — «Pərwərdigarning esidə kəlip kəngligə təkən ix dəl silər, ata-bowiliringlar, padixahliringlar, əmir²⁸liringlar xundakla zemindiki həlkning Yəhudadiki xəhərlərdə həm Yerusalemdiki rəstə-koqılarda yaqqan huxbuyi əməsmu? 22 Ahirida Pərwərdigar silərnıng kilmixinglarning rəzillikigə həm sadir k²⁹iloqan yirginqlik ixliringlar³⁰qa qidap turalmioqan; xunga zemininglar b³¹ügünki k³²ündikidək harabilik, adəmni dəhxət baskuqi, lənət obyektı wə adəmzatsız bol³³oqan. 23 Səwəbi, silər huxbuy yaqqansilər, Pərwərdigarning aldida gunah sadir k³⁴ilip, Uning awazio³⁵qa k³⁶ulak salmay, Uning nə Təwrat-kanunida, nə bəlgilimiliridə nə agah-guwahlıqlirida heq mangmioqansilər; xunga b³⁷ügünki k³⁸ündikidək bu balayi³⁹apət bexinglar⁴⁰qa q⁴¹uxti».

24 Yərəmiya barlik həlk⁴²kə, bolupmu barlik ayallar⁴³qa mundak dedi: — «I Misirda turoqan barlik Yəhuda Pərwərdigarning s⁴⁴özini anglanglar! 25 Samawi koxunlarning Sərdari bol⁴⁵oqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Silər ayallar öz a⁴⁶o⁴⁷zinglar bilən: «Biz «Asmanlarning hanixi»⁴⁸qa huxbuy

yekix, uningõa «xarab hədiyyə»lərni kuyux üqün iqqən kəsəmlirimizgə qoqum əməl kilimiz» degənsilər wə uningõa öz qolliringlar bilən əməl kiloqansilər. Əmdi kəsiminglarda qing turiweringlar! Kəsiminglarõa toluq əməl kiliweringlar! □ ²⁶ Ləkin xundak bolõanda, i Misirda turõan barlıq Yəhuda Pərwərdigarning sözini anglanglar! Mana, Mən Özümning uluq namim bilən kəsəm kiloqanmənki, — dəydu Pərwərdigar, — Misirning barlıq zeminida turuwatqan Yəhudalıq heqkaysi kixi Mening namimni tilõa elip: «Rəb Pərwərdigarning həyati bilən!» dəp kaytidin kəsəm iqməydu. ²⁷ Mana, Mən ularning üstigə awat-ħalawət əməs, bəlki balayi'apət quxürux üqün ularni közləwatimən; xunga Misirda turuwatqan Yəhudadiki barlıq kixilərninğ həmmisi tügigüqə kiliq wə kəhətqilik bilən ħalak bolidu. ■ ²⁸ Kiliqtin kutulup kaqқанlar bolsa intayin az bir top adəmlər bolup, Misir zeminidin Yəhuda zeminioqə kaytip kelidu; xuning bilən Misir zeminioqə olturaklıxayli dəp kəlgən Yəhudaning kəldisi kimning sözining, Meningki yaki ularning

□ **44:25 «Silər ayallar öz aqzinglar bilən...»** — baxka birhil tərjimisi: «Silər wə ayalliringlar öz aqzinglar bilən...». **««Biz «Asmanlarning hanixi»õa huxbuy yekix, uningõa «xarab hədiyyə»lərni kuyux üqün iqqən kəsəmlirimizgə qoqum əməl kilimiz» degənsilər»** — muxu ayəttiki hərəkətninğ igisi «ayallar» bolsimu, ləkin sözlər «ayallar siyoqisi» bilən əməs, bəlki «ərlər siyoqisi» xəklidə ipadiliniđu. Bu bəlkim: «Silər ərkəklər ayalliringlarõa boysunidioqan «Saymahunlar boldunglar» degəndək kinayilik, həjwiyy gəp bolsa kerək.

■ **44:27** Yər. 31:28

inawətlik boləqanlikini ispatlap bilip yetidu.
²⁹ Mening silərnı bu yərdə jazalaydioqanlikiməqə,
Mening səzlirimning qokum silərgə külpət
kəltürməy koymaydioqanlikini bilixinglar
üqun silərgə xu aldin'ala bexarət boliduki,
— dəydu Pərwərdigar, ³⁰ — Mana, Mening
Yəhuda padixahı Zədəkiyani uning düxmini,
jenini koqlap izdigən Babil padixahı
Nebokədnəsarning qolıqə tapxuroqinimdək
Mən ohxaxla Misir padixahı Pirəwn Hofrani öz
düşmənlirining qolıqə həmdə jenini izdigən
kixilərnıng qolıqə tapxurimən — dəydu
Pərwərdigar».□

45

Barukqa berilgən agah həm təsəlli

¹ Yəhuda padixahı Yəhoakimning tətinqi yili,
Neriyaning oqlı Baruk Yerəmiyaning aqlzioqə
qarap bu səzlərnı oram kəqləzgə yazoqinida,
Yerəmiya pəyoqləmbər uningəqə bu səznı eytkən:

² «İsrailning Hudasi Pərwərdigar sən Baruk
toqruluk mundək dəydu: — ³ Sən: «Həliməqə

□ **44:30** «Mening Yəhuda padixahı Zədəkiyani uning düşmini, jenini koqlap izdigən Babil padixahı Nebokədnəsarning qolıqə tapxuroqinimdək Mən ohxaxla Misir padixahı Pirəwn Hofrani öz düşmənlirining qolıqə həmdə jenini izdigən kixilərnıng qolıqə tapxurimən» — Pirəwn Hofra əslı padixah Zədəkiyani Nebokədnəsaroqə isyan kətürüxkə qutrətkənıdi. U miladiyədin ilqiriki 570-yili məhpiy ɵltürölqən. Xuning bilən bu ix Misirdə turoqən Yəhudiylaroqə bir agah-bexarət idi.

way! Qünki Pərwərdigar kəyoqumoqa dərd-ələm qoxup qoydi; mən ah-zarlar kilixtin qarqidim, zadila aram tapalmidim!» — deding.

⁴ — *Yərəmiya*, sən uningqa mundak degin: —

Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, Mən kurup qikkənlirimni hazır oqulitimən, Mən tikkənlirimni, yəni bu pütkül jahanni hazır yulup taxlaymən. □ ⁵ Mən bundak kıləqan yərdə sən özüng üqün uluq ixlarni izdixinggə tooqra keləmdü? Bularni izdimə; qünki mana, Mən barlik ət igiliri üstigə balayı'apət qüxürimən, — dəydu Pərwərdigar, — ləkin jeningni sən baridioqan barlik yərlərdə özünggə olja kılıp berimən». □ ■

□ **45:4 «bu pütkül jahanni...»** — yaki «bu pütkül zeminni...». Ləkin 5-ayətkə kəriqanda «jahanni» tooqridur. □ **45:5 «Mən bundak kıləqan yərdə sən özüng üqün uluq ixlarni izdixinggə tooqra keləmdü? Bularni izdimə; qünki mana, mən barlik ət igiliri üstigə balayı'apət qüxürimən, ...Ləkin jeningni sən baridioqan barlik yərlərdə özünggə olja kılıp berimən»** — bu 45-babtiki bexarət padixah Yəhoakimning təhtkə olturoqan waqtida berilgən bolsa, nemixkə muxu yərdə (Yərəmiya wə Baruk Misirda qaloqan waqıtta) «oram yazma»qa qoxuloqan? Bəlkim uning muxu yərdə hatirilinix səwəbi, Yərəmiya wə Baruk Misirda, Pərwərdigarqa asiylik kıləqan wə asiylik kılmaqçı boləqan Yəhudaning xu az bir qaldisi arisida (yukiriki bexarətlər kərsətkəndək) tehimu eoqir hətərdə qaloqan; xunga hazır bu bexarət Barukqa tehimu əhmiyyətlik, tehimu təsəlli berixi mumkin idi. Yərəmiya pəyoqəmbər əzi Misir zeminida olgən yaki əltürəlgən boluxi mumkin. Uning kitabining qolimizda turoqanliki üqün biz xübhəsiziki Barukqa kərzdarmiz. ■ **45:5** Yər. 21:9; 38:2; 39:18

46

46-51-bablar — Əllər toquruluk bexarətlər
«1» Misir — Misirning qoxuni Karxemix xəhəridə
məqlup bolidu

¹ Yərəmiya pəyqəmbərgə kəlgən
 Pərwərdigarning əllər toquruluk səzi təwəndə:

² Misir toquruluk: Əfrat dəryasi boyidiki
 Karkemix xəhərinin yenida turuwatqan,
 Pirəwn-Nəqoning qoxuni toquruluk (bu qoxunni
 Babil padixahı Nebokədnəsar Yəhuda padixahı
 Yəhoakimning tətinqi yili bitqit qılqan): —

□ ³ «Kalkən-siparlarni elip səpkə qūxūnglar!
 Jənggə qikixkə təyyarlininglar! ⁴ Atlarni
 hərəwilarqə kətinglar! Atliringlarqə mininglar!
 Bəxinglarqə dubuloqə selip səptə turunglar!
 Nəyziliringlarni biləp ittiklitinglar! Sawut-
 kuyaklarni kiyiwelinglar!■

⁵ Ləkin Mən nemini kərimən?! — dəydu
 Pərwərdigar; — Mana, muxu *ləxkərlər* dəkkə-
 dükkiqə qūxūp qekinidu; batur-palwanliri
 bitqit qilinip kəyniqə kərimay bədər kəqidu!

□ 46:2 «Misir toquruluk: Əfrat dəryasi boyidiki Karkemix
 xəhərinin yenida turuwatqan, Pirəwn-Nəqoning qoxuni
 toquruluk (bu qoxunni Babil padixahı Nebokədnəsar
 Yəhuda padixahı Yəhoakimning tətinqi yili bitqit qılqan):
 —» — Misir toquruluk bu bexarət Pirəwnning qoxuni
 bitqit qilinixtin ilgiri berilgən, muxu yərdə keyinki wəqıttə
 hatiriləngən, əlwəttə. Oqurmənlərnin dikkətiqə ərziduki,
 «Yəhudanın padixahı Yəhoakimning tətinqi yili» Yəhudanın
 kəlgəsi üqün həm Yərəmiyanın bexarətliri üqün intayın
 muhim yil bolqan. Xu yil ottura xərktiki «küq təngpungluqi»
 Babilning padixahı Nebokədnəsarqə ətəkən. ■ 46:4 Yər. 51:11

Tərəp-tərəplərnı wəhımə basıdu! — dəydu Pərwərdıgar. ⁶ — Əmdi əng qakkanlarmu kaqalmaydu, batur-palwanlarmu aman-esən kutulup qalmaydu; mana, xımal tərıpidə, Əfrat dəryası boyıda ular putlıxıp yıkılıdu!

⁷ Sulırı dəryalardək əzlırını dolqunlıtıp, Nıl dəryası *kəlkün kəbi* kətürülgəndək əzını kətürgən kımduır!? □ ⁸ Sulırı dəryalardək əzlırını dolqunlıtıp, Nıl dəryasıdək əzını kətürgən dəl Mısıır əzıduır; u: «Mən əzümni kətürüp pütkül yər yüzını kəplaymən; mən xəhərlər həm ularda turuwatqanlarnı yökıtimən!» — dəydu.

⁹ Etılinglar, ı atlar! Hə dəp aləə besıp qepinglar, ı jəng hərılırı! Kalkan kətürgən Əfiopiyyə həm Liwiyədikilər, okyalırını egıldürgən Lidiyədikilər, palwan-baturlar jənggə qıksun!

□ ■ ¹⁰ Ləkin bu kün bolsa samawı kəxunlarını Sərdarı boləən Pərwərdıgarını künıduır; u kisaslık bırı kün, yəni Əz yawlırıdı kisas alıdıəən künı bolıdu; Uning kılıqı kixılərnı toyəuəə yutıdu; u kənoəuəə ularnı kənlırını ıqıdu; qünki samawı kəxunlarını Sərdarı boləən Rəb Pərwərdıgarını xımalıy zemında,

□ **46:7** «Sulırı dəryalardək əzlırını dolqunlıtıp, Nıl dəryası *kəlkün kəbi* kətürülgəndək əzını kətürgən kımduır!? » — hər yıl Nıl dəryasıəə kəlkündək uluə su kəlıdu. Bu su Mısıırnı pütkül zemınıni besıp suəıırıdu, Mısıırnı zemınıni bəkıdu, desəkmı bolıdu. □ **46:9** «**Əfiopiyyə**».. «**Liwiyyə**»... «**Lidiyyə**» — «Əfiopiyyə» ıbranıy tilıda «Kux» deyılıdu, «Liwiyyə» («Libya») ıbranıy tilıda «Put» deyılıdu, «Lidiyyə» (həzırkı Türkiyədə) ıbranıy tilıda «Lud» deyılıdu. Bu yərlərdiki adəmlərnı həmmısı «yallanma ləxkərlər» ıdı. ■ **46:9** Yəx. 66:19

Əfrat dəryası boyda qılmaqçı bolğan bir
qurbanlığı bar! □ 11 Gileadқа qıqıp tutiya
izdəp tap, i Misirning kızı! Ləkin sən özünggə
nuruğun dorılarni alsangmu bikar; sən üqün heq
xipalığı yoxtur! ■ 12 Əllər hijaliting toqruluk
anglaydu, sening pəryadliring pütkül yər yüzigə
pur ketidu; palwan palwanoqa putlixidu, ikkisi
təng məqlup bolup yikilidu!

*Nəboqadnəsarning Misir zeminioqa besip kir-
ixi toqruluk bexarət*

13 Pərwərdigarning Babil padixahı
Nəboqadnəsarning Misir zeminioqa tajawuz
qilip kirixi toqruluk Yərəmiya pəyoqəmbərgə
eytkən sözi: —

14 Misirda jakarla, Migdolda elan qıl, Nofta
wə Tahpanəstimu elan qıl: Qıng tur, jənggə
bəl baqla; qünki kiliq ətrapingdikilərnı yu-

□ 46:10 «(Pərwərdigar) Öz yawliridin kisas alidioğan
küni» — mümkünlikı barkı, bexarəttiki «kisas»,
Pərwərdigarning əzigə sadıq bolğan padixah Yosiyani
(miladiyədin ilğiriki 609-yılı) öltürüwətkən Pirəwn-Nəko üstidin
aloğan bir kisasni kərsitidu («2Pad.» 23:29 wə 33-35ni kərüng).
Uning üstigə «Pərwərdigarning küni» adəttə ahırkı zamandiki
kıyamət küni kərsitidu, xunga bexarətnıng xu küni toqruluk
məlumatlırı bar boluximu mümkün. ■ 46:11 Yər. 8:22

tuwatidu; □ 15 Sening baturliring nemixka süpürüp taxlinidu? Ular qing turalmaydu; qünki Pərwərdigar ularni səptin ittirip yikitiwetidu. 16 U ulardin köplirini putlaxturidu; bərhək, ular kaçqanda bir-birigə putlixip yikilidu; xuning bilən ular: «Bolə, turayli, zomigərnin kiliqidin keçip öz həlkimizgə wə ana yurtimizə qaytip ketəyli!» — dəydu; □ 17 Xu yərgə *qaytkanda* ular: «Misir padixahı Pirəwn pəkət bir kiykas-sürən, halas! U pəytni bilməy ötküziwətti!» — dəydu. 18 Öz həyatim bilən kəsəm kilimənki, — dəydu Padixah, nami samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, — taqlar arisida Tabor teqi boləqandək, Karməl teqi dengiz boyida *asmanoğa takixip* turəqandək birsi kelidu. □ 19 Əmdi sən, i Misirda turuwatqan kız, sürgün boluxka layiq yük-taqlarni təyyarlap qoy; qünki Nof harabə bolup köydürülidu, heq adəmzatsiz

□ 46:14 «Misirda ... Migdol... Nof ... Tahpanəs...» — bu xəhərlərnin həmmisi Misirda, əlwəttə. «**Qing tur, jənggə bəl baqla; qünki kiliq ətrapinqdikilərnı yutuwatidu**» — bexarət berilgən waqti bəlkim miladiyədin ilgirkı 604-yılı boluxı mümkün. Xu qaqla Nebəqadnəsar Filistiyəni ixəqal kılıp Misirning qegrisida tawawuz kılıxka təyyar turatti. Miladiyədin ilgirkı 568-yılı Nebəqadnəsar Misirəqə tawawuz kıləqan; bu wəqədin ilgiri baxka bir tawawuzluk bar-yoklukı toqluluk tehi həwərimiz yok. □ 46:16 «**Bolə, turayli, zomigərnin kiliqidin keçip öz həlkimizgə wə ana yurtimizə qaytip ketəyli!**» — bu sezlərnı bəlkim Misir qoxunıdiki qətəl «yallanma ləxkərlər»i eytidu (21ni kərling). □ 46:18 «**Tabor**» wə «**Karməl**» — taqliri bək egiz bolmisimu, ular ətrapıdiki yərlərgə qarıqanda kəkkə takaxkandək kərlinidu. Mənisi Nebəqadnəsar qoxuni bilən besip kirqəndə, ular baxka padixahlar wə ularning qoxunliridin zor dərijidə küqlük kərlinidu.

bolidu.

²⁰ Misir bolsa qiraylıq bir inəktur; ləkin uni nixan kıləqan bir kəküyün keliwatidu, ximaldin keliwatidu! □ ²¹ Uning arisidiki yallanma ləxkərlər bolsa bordaq torpaqlardək bolidu;

ularmu arkiəqə burulup, birliktə qeqixidu; ular qing turuwalmaydu; qünki külpətlik kün, yəni jazalinix küni ularning bexiəqə qüxkən bolidu.

□ ²² *Misirning* awazi yilanningkidək «küş-küş» kılıp anglinidu; qünki *düxmən* qoxunliri bilən atlinip, otun kəsküqilərdək uningəqə qarxi paltılarni kətürüp kelidu. □ ²³ Ormanlıki qoyuklukidin kirgüsiz bolsimu, ular uni kesip yikididu, — dəydu Pərwərdigar, — qünki kəsküqilər qeqətkə topidin kəp, san-sanəksiz bolidu. □ ²⁴ Misirning kizi hijaləttə qaldurulidu;

□ **46:20 «kəküyün»** — mal-waranlarni qaqidioqan birhil qiwın. Bu dəhxətlik kəküyün «qiraylıq inək» boləqan Misir wə barlık «torpaqliri»ni (21-ayət) tarmar kılıp həydəydu! Misirliklər qəqunəqan but «buqə ilahı» (Afis) boləqəqə, muxu «inək» wə «torpaqlar»əqə nisbətən 20-21-ayətlər intayin kinayilik, həjwiylər sezlərdur. □ **46:21 «uning arisidiki yallanma ləxkərlər**

bolsa bordaq torpaqlardək bolidu; ularmu arkiəqə burulup, birliktə qeqixidu; ular qing turuwalmaydu» — ottura xərktiki bəzi kəküyünlər intayin zəhərlik, wəhxiylər bolup, inək-torpaqlarni səwdayi, təlwə kılıp, uyan-buyan yügürtüp qeqiwetidu. «**jazalinix küni**» — ibraniylər tilidə «yoklinix küni».

□ **46:22 «Misirning awazi yilanningkidək «küş-küş» kılıp anglinidu»** — mənisi bəlkim Misir qorquqtin qekingən amalsiz qələqan yiləndək, uningəqə pəkət «küş-küş» kılıp hapalıkini bildürüxtin bəxqə heqəqandək amal qılalmaydu. □ **46:23**

«Ormanlıki qoyuklukidin kirgüsiz bolsimu, ular uni kesip yikididu» — Misirdə dərəhlər az bolidu; xunga bu selixturma-oxitix boluxi kərək, bəlkim «orman» nuroqunliəqan həlq əhalisini kərsitidu.

u ximaliy əlning kəlioqə tapxurulidu.

²⁵ Samawi koxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundəq dəydu: — Mana, Mən No xəhridiki but Amonni, Pirəwnni, xundəqlə Misir wə uning iləhliri bilən padixəhlirini jazalaymən; bərhək, Pirəwn wə uningəqə tayanəqanlarning həmmisini jazalaymən; □ ²⁶ Mən ularni ularning jenini izdigüqilər, yəni Babil padixəhi Nebəqədnəsarning kəlioqə həm hizmətkərlirining kəlioqə tapxurimən. Biraq keyin, *Misir* kədimki zamanlardək qaytidin əqəlilik bolidu — dəydu Pərwərdigar.

Israil üqün ümid

²⁷ Ləkin sən, i kulum Yəqub, kərkəma, ələkzadə bolma, i Israil; qünki mana, Mən seni yirəq yurttin, nəslingni sürgün boləqan zemindin kətküzup qikirimən; xuning bilən Yəqub kəytip, hatirjəmlək wə arəmbəhxtə turidu, həqkim uni kərkətməydu. ■ ²⁸ Kərkəma, i kulum Yəqub, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Mən sən bilən billidurmən; Mən seni tərkiwətkən əlləring həmmisini tügəxtürsəmmu, ləkin seni pütünləy tügəxtürməymən; pəkət üstüngdin

□ **46:25 «Mana, Mən No xəhridiki but Amonni, Pirəwnni, xundəqlə Misir wə uning iləhliri bilən padixəhlirini jazalaymən»** — Huda «Amon» dəgən but wə «Misirning iləhliri»ni kəndəq jazalaydu? Həq bolmıqənda, bu səz Hudaning muxu butlarning «nam-abruy»lirini pütünləy yəqətitxini kərsitidu. Bu tema toqrulək «Misirdin qikix»tiki «koxumqə səz»imiznimu kərüng. ■ **46:27** Yəx. 41:13; 43:5; 44:1; Yər. 30:10

höküm qikirip tərbiyə-sawak berimən; seni jazalimay qoymaymən.■

47

«2» Filistiya toqruluk bexarət

¹ Pirəwn Gaza xəhriyə zərbə berixtin ilgiri, Yerəmiya pəyoəmbərgə kəlgən, Pərwərdigarning Filistiyələr toqrisidiki sözi: —□

² Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, ximaldin *dolkunluk* sular örləydu; ular texip bir kəlkün bolidu; u zemin wə uningda turoqan həmmining üstidin, xəhər wə uningda turuwatqanlarning üstidin taxkin bolup basidu; xuning bilən uning adəmliri nalə-pəryad kətüridu, zeminda barlik turuwatqanlar *azabtin* nalə-zar qilidu; □ ³ tolparlirining tuyaklirining taraxxixlirini, jəng hərwilirining taraklaxlirini,

■ **46:28** Yər. 10:24; 30:11 □ **47:1 «Gaza»** — Filistiyəning bəx qoq xəhərliridin biri. Bexarət (1-7) berilgən wəqit bəlkim miladiyədin ilgiriki 609-yili idi. Xu qaoqda Pirəwn-Nəko Misirdin qikip Asuriyə imperiyəsigə ittipakdax bolup Babilə qaxi qikqan. Bu bexarəttiki «zərbə» bəlkim Pirəwn ximalə qaxap yürux kiləqan, Filistiyəning territoriyesidin ötup boləqan wəqtida qilinoqan. □ **47:2 «ximaldin dolkunluk sular örləydu; ular texip bir kəlkün bolidu»** — demisəkmə, Muxəddəs Kitabta «kəlkün» zeminni besip kirgən zor qoxunoqə ohxitilidu. Muxu «sular» əwwal Pirəwnning qoxuni boləqan boluxi mumkin, kəynidiki «kəlkün» Pirəwnning qoxunini tarmar kiləqan Babilliklərdin ibarət. «Xəhər» bolsa bəlkim Yerusalemləni kərsitidu. Yerusalemlə Babil tərpidin ixəqal qilinoqanda Filistiyəmə kattik iskanjigə elinip təcawuz qilinoqan.

qaklirining güldürləxlrini anglap, atilar öz baliliridin həwər elixkimu kolliri boxap, arkioqimu karimaydu. ■ 4 Qünki barlıq Filistiyənləri nabut kilidiqan kün, həm Tur wə Zidonni ularqə yardəmdə boləqudək barlıq qaloqan adəmlərdin məhrum kilidiqan kün yetip kəldi; qünki Pərwərdigar Filistiyənləri, yəni Kret arilidin qikip kəlgənlərnin qaldıqını nabut kilidu. □ ■ 5 Gazanın üsti takirlik bolidu; Axkelon xəhridikilər dang qetip qalidu; qəqanoqə ətlirlərləri tilisilər, i Filistiyə küqliridin aman qaloqanlar? □ ■ 6 Apla, i Pərwərdigarning kiliqi, sən qəqanoqə tinmaysən? Öz kiningə qə qəytkin, aram elip tinqlanqin!

7 Ləkin u qəndəkmə tohtiyəlisən? Qünki

■ 47:3 Yəx. 5:28; Yər. 4:13; 6:23 □ 47:4 «**Pərwərdigar Filistiyənləri, yəni Kret arilidin qikip kəlgənlərnin qaldıqını nabut kilidu**» — Filistiyələr əslidə Kret (ibranıy tilidə «Kaftor») arilidin qıqkanidi. Ular turdikilər həm Zidondikilərgə «tuqkan qəbililər» (Fənikiyiliklər) boləqəqə, Tur wə Zidon awarigə uqrioqan bolsa, Filistiyələr ularqə yardəmgə qıqkan bolatti. Ləkin Filistiyələr nabut boləqan bolsa, «ularqə yardəmdə boləqudək ... adəmlər» bolmaytti. ■ 47:4 Yər. 25:22 □ 47:5 «**Gazanın üsti takirlik bolidu**» — bəzi alimlər buni «Gazadikilər qəyqurup qəqlirini qüxüridu» dəgən mənədə dəp qəraydu. Bizningə birinqi mənisi xəhər harabilik bolup «takir yər» bolidu. Bu söz ikki bislik bolup ikkinqi mənədimə boluxi mumkin. «Dang qetip qalidu»ning bəxqə birhil təjimişi: «tügixidu». «**Filistiyənin küqliridin aman qaloqanlar**» — buning bəxqə birhil təjimişi: «Filistiyə jiləşidə qaloqanlar». «**qəqanoqə ətlirlərləri tilisilər**» — «ətlirini tilix» kəttik qəyquni bildürətti. Bu adət Təwrəttə mən'i qilinəqan. ■ 47:5 Qan. 14:1; Yər. 16:6; 25:20

Pərwərdigar uningə pərman qūxürgən;
Axxelon xəhriyə həm dengiz boyidikilərgə
zərb kiliyə uni bekitkəndur!

48

«3» Moab toqruluk bexarət

¹ Moab toqruluk: Samawi qoxunlarning
Sərdari boləan Pərwərdigar — Israilning
Hudasi mundaq dəydu: — Neboning həliyə
way! Qünki u harabə kilinidu; Kiriata-
yim hijalətkə kaldurulup, ixəlal kilinidu;
yukiri qoroqan bolsa hijalətkə kaldurulup
alakzadə bolup kətti. □ ■ ² Moab yənə heq
mahtalmaydu; Həxbonda kixilər uningə:
«Uni əl qataridin yokitayli» dəp
suyikəst kilidu; sənmu, i Madmən,
tügəxtürülsən; kiliq seni qoqlaydu.
□ ³ Həronaimdin aq-zarlar kətürü-
lidu: — «Aq, wəyranqilik, dəhşətlik
patiparaqqilik!»

□ **48:1 «yukiri qoroqan»** — (ibranıy tilida «Misgab») bəlkim
bir xəhəning ismi boluxı mumkin. ■ **48:1** Yər. 25:21;
27:3 □ **48:2 «...Neboning həliyə way! ... Kiri-
atayim hijalətkə kaldurulup, ixəlal kilinidu (1-ayət);
Həxbon ...Madmən,...»** — demisəkmü, Nebo, Kiriata-
yim, Həxbon, Madmən wə təwəndiki ayətlərdiki Həronaim, Luhi,
Aroər, Bəyt-Gamul, Dibon qatarlıqlar Moabtiki xəhərlərdur.
Həritini kəring. «Həxbon» bolsa Moabning qəgrisiyə
jaylaxqan bolup, bexarət boyiqə baxqə xəhərlərdin
ilgiri bəlkim duxmən tərpidin ixəlal kilinip
andın duxmənnıng qoxunı üqün baza
bolıdu. «Həxbon» wə «suyikəst» («hexab») ibranıy
tilida yeqin səzlərdur. Yəhudiyy tarixunas
Yosəfusning hatirisı boyiqə, Moab Nebəkdənəsar
padıxah tərpidin miladiyədin ilgiri 582-yili
igilinip, nuroqun xəhərliri wəyran kilinoqan.

4 Moab bitqit kılındi! Uning kiqikliridin pəryadliri anglinidu. 5 Bərħək, Luħitka qikidiqan dawan yolidin tohtimay yioqılar kətürölidu; Ĥoronaimqə qüxidiqan yolda ĥalakəttin azablık nalə-pəryadlar anglinidu. ■ 6 Keqinglar, jeninglarni elip yügürünglar! Qəldiki bir qatqal bolunglar! ■ 7 Qünki sən öz kılqanliringqə wə baylıqliringqə tayanqanlıqıng tüpəylidin, sənmu əsirgə qüxisən; *butung* Kemox, uning kaħinliri həm əmiriliri bilən billə sürgün bolidu. □ ■ 8 Wəyran kılquqi ĥərbi xəħərgə jəng kılıdu; xəħərlərdin ĥeqkaysi keqip kutulalmaydu; Pərwərdigar degəndək jilojimu ĥarabə bolidu, tüzlənglikmu ĥalakətkə yüzlinidu. □

9 Daldioqə berip keqix üqün Moabka qanatlarıni beringlar! Qünki uning xəħərliri ĥarabilik, adəmzatsız bolidu □ 10 (Pərwərdigarning hizmitini kəngül qoyup qılmioqan kixi lənətkə qalsun! Qiliqini qan təküxtin qalduroqan kixi lənətkə

■ 48:5 Yəx. 15:5 ■ 48:6 Yər. 17:6 □ 48:7 «**butung Kemox, uning kaħinliri həm əmiriliri bilən billə sürgün bolidu**» — Kemox Moab qoqunoqan but idi. Ularning uningqə öz balilirini qurbanlık qilix aditi bar idi («2Pad.» 3:27ni kərüng). ■ 48:7 Yər. 49:3 □ 48:8 «**Pərwərdigar degəndək jilojimu ĥarabə bolidu, tüzlənglikmu ĥalakətkə yüzlinidu**» — «jiloqə» wə «tüzlənglik» Moabning jənubiy wə ximaliy qismini kərsitidu. □ 48:9 «**Daldioqə berip keqix üqün Moabka qanatlarıni beringlar!**» — bu jümlidiki ibraniy tilini qüxinix təs. Oqurmənlər baxqa hil tərjimilərnı uqritixi mumkin.

qalsun!).□

¹¹ Moab yaxlıqıdin tartip kəng-kuxadə yaxap arzangliri üstidə tinoqan xarabtək əndixisiz bolup kəlgən; u heqqaqan küptin küpkə quyuloqan əməs, yaki heq sürgün bolqan əməs; xunga uning təmi birhil bolup, puriki heq əzgərmigən. □ ■ ¹² Xunga , — dəydu Pərwərdigar, — Mən uning yenioqa ularni öz küpidin təkidiqan təkküqilərnə əwətimən; ular uning küplirini qurukdaydu, uning qəgünlirini qeqiwetidu. □ ¹³ Ətkəndə Israil jəməti öz tayanqisi bolqan Bəyt-Əl tüpəylidin yərgə qarap qaloqandək Moabmu Kemox tüpəylidin yərgə

□ **48:10 «Pərwərdigarning hizmitini kəngül koyup qilmioqan kixi lənətkə qalsun! Qiliqini qan təküxtin qalduroqan kixi lənətkə qalsun!»** — bu kinayilik, həjwiyy sözlər kəlgüsində Moabka hujum qilidiqan Babillik ləxkərlərgə eytilidu. □ **48:11 «Moab yaxlıqıdin tartip kəng-kuxadə yaxap arzangliri üstidə tinoqan xarabtək əndixisiz bolup kəlgən»** — xarab tinixi üqün uzun waqit midirtililməy turuxi kərək. Tinoqan «arzanglar», (duq, qəkündə) nəhayiti aqqıq bir nərsə, əlwəttə. Xunga baxqa küpkə quyulmay qalsa, təmi qırtıq, aqqıq bolidu, əlwəttə. **«U heqqaqan küptin küpkə quyuloqan əməs, yaki heq sürgün bolqan əməs; xunga uning təmi birhil bolup, puriki heq əzgərmigən»** — bu ohxitix bəlkim Moabning heq qiyinqilikka uqrimay, kərənglik qiloqanlıqı, tolimu kerilip kətkənlikini kərsitidu. ■ **48:11 Zəf. 1:12** □ **48:12 «Mən uning yenioqa ularni öz küpidin təkidiqan təkküqilərnə əwətimən»** — bu ohxitixiki «xarab» Moabtiki ahalini, «küpliri», «qəgünliri» uning yurt-xəhərlirini kərsitidu.

qarap kalidu. □ ■

¹⁴ Silər qandakmu: «Biz batur, jənggiwar pal-wanmiz!» — deyələysilər? ¹⁵ Moabning zemini harabə kilinidu; *düxmən* ularning xəhərlirining *sepillirioğa* qikidu; uning esil yigitliri kətl kəlinixkə quxidu, — dəydu padixah, yəni nami samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar.

¹⁶ — Moabning həlakiti yəqinlaxti, uning külpiti bexioğa quxuxkə aldiraydu. ¹⁷ Uning ətrapidiki həmməylən uning üqün ah-zar kətürünglər; uning nam-xəhritini bilgənlər: «Küqlük xahənə həsisi, gözəl tayikimu xunqə sunduruldioqu!» — dənglər. ¹⁸ Xan-xəhritingdin quxüp kaşjirap kətkən yərdə oltur, i Dibonda turuwatqan kiz; qünki Moabni həlak kiloquqi sanga jəng kilixkə yetip kəldi; u istihkam-qoroqanliringni bərbat kilidu.

¹⁹ Yol boyida kəzət kil, i Aroərdə turuwatqan kiz; bədər tikiwatqan ərdin wə kegiwatqan kizdin: «Nemə boldi?» dəp sora; ²⁰ «Moab hijalətkə kəldi, qünki u bitqit kilindi!» *dəp jawab berilidu.* Ah-zar tartip nalə-pəryad kətürünglər; Arnonda: «Moab həlak kilindi» — dəp jakarlanglar. ■ ²¹ Jaza həkümi tüzlənglik jayliri üstigə qikirildi; Holon, Yahəz wə Məfaat üstigə, ²² Dibon, Nebo həm Bəyt-Diblataim üstigə, ²³ Kiriatayim, Bəyt-Gamul həm Bəyt-

□ **48:13** «**Bəyt-Əl**» — muxu xəhər Israil (ximaliy padixahlik)ning qong butpərəs mərkizi bolup, ular xu yərdə «altun mozay but»ni quroqan («1Pad.» 12-babni, «Hox.» 10:5 həm 8:5-6, «Am.» 7:10-17ni kəring). ■ **48:13** 1Pad. 12:29

■ **48:20** Yəx. 16:7

Meon üstigə, ²⁴ Keriot, Bozrah həm Moabdiki yirak-yekin barlıq xəhərlərlərin üstigə qikirilidu.

²⁵ Moabning Münggüzi kesiwetilidu, uning biliki sundurulidu, — dəydu Pərwərdigar. □ ²⁶ — Uni məst kilinglar, qünki u Pərwərdigarğa aldida həkawurluq kiloan; Moab öz kusuqida eqinap yatsun, xuning bilən rəsua kilinsun. □ ²⁷ Qünki sən *Moab* Israilni mazaq kiloan əməsmu? U oqrilar katarida tutuwelinəanmu, sən uni tiləa alsangla bexingni qaykaysən?!

²⁸ Xəhərlərdin qikip tax-kiyalar arisini turaləu kilinglar, i Moabda turuwatqanlar; qar aqzida uwiləan pahtəktək bolunglar!

²⁹ Biz Moabning həkawurluqi (u intayin həkawur!), yəni uning təkəbburluqi, həkawurluqi, kənglidiki məqrur-kərəngliki toqrisida angliduk. □ ■ ³⁰ Mən uning noqilik

□ **48:25 «Moabning münggüzi kesiwetilidu»** — Təwratta, «münggüz»lər kəp hallarda adəmlərlərin abruy-xəhriti yaki həkukini bildüridu. Bu adəmlərin bexidin əskən əməs, əlwəttə! □ **48:26 «Moabni məst kilinglar»** — yukirida (25-babta) Yerəmiya «Pərwərdigarning əzəzipigə toləan kədəh» toqruluq səzligəqkə, bəzi alimlar bu «məstlik» xu kədəhtin iqxitin boluxi kərək, dəp qaraydu. Bizningqə bu bir tərəptin toqra, Hudaning əzəzipi bexiə quxürülgəndə dəsleptilə əqlini yokitip aljiəanliki bolidu. Bu ayətnin təkitləydiyini ularning həməqətləxip kətkənlikidin ibarət. □ **48:29 «Biz Moabning həkawurluqi ..., yəni uning təkəbburluqi, ... kənglidiki məqrur-kərəngliki toqrisida angliduk»** — bu ayəttiki «Biz... angliduk» degüqi Hudaning Əzidur. Huda Əzi toqruluq «Biz» dəp ixlətkənliki Təwrattiki baxqə yərlərdimu bar; məsilən «Yar.» 1:26, 3:22, 11:7ni həm «Yəx.» 6:8ni kəring. Bəzi alimlar ayəttiki «biz»ni Yerəmiya həm Yəhuda həlkini kərsitidu, dəp qaraydu. ■ **48:29 Yəx. 16:6**

kilidioqanlığını bilimən, — dəydu Pərwərdigar, — biraq *noqiliki* karəqə yarimaydu; uning qong gəpliri bikar bolidu. ³¹ Xunga Mən Moab üçün zar yioqlaymən, Moabning həmmisi üçün zarzar kətürimən;

Kir-Harəsəttikilər üçün aq-pioqan anglinidu.

³² I Sibmahtiki üzüm teli, Mən Yaazərning zar-yioqisi bilən təng sən üçün yioqlaymən; sening peləkliring sozulup, əslidə «Ölük dengiz»ning nerioqə yətkənidi; ular əslidə Yaazər xəhriqigimu yətkənidi. Ləkin sening yazlıq mewiliringgə, üzüm həsulung üstigə buzoquqi besip kelidu. □ ³³ Xuning bilən xadlıq wə

huxallıq Moabning baq-etizliridin wə zemini-din məhrum kilinidu; Mən üzüm kəlpəklərdin xarabni yökətimən; üzüm qəyligüqilərdin təntənə awazlıri kəydidin yangrimaydu; awazlar bolsa təntənə awazlıri əməs, jəng awazlıri bolidu. ■ ³⁴ Qünki nalə-pəryadlar Həxbondin kətürölüp, Yəhəzoqiqə wə Elealəqiqə yetidu;

□ **48:32 «I Sibmahtiki üzüm teli, Mən Yaazərning zar-yioqisi bilən təng sən üçün yioqlaymən...»** — 30-ayəttiki səzligüqi Huda boləqandin keyin («Mən ..bilimən...») xübhəsizki, 31-, 32- həm 36-ayətlərdiki səzligüqimu Hudaning Özidur. Bu adəmnə həyran qalduridu. Huda Yaazərdikilərdi jazalaydu; xuning bilən ular Sibmahtiki yökəqan üzümzarlar üçün yioqlaydu. Ləkin Huda ularni jazalixi bilən ular bilən təng kəyoquridu. **«Ölük dengiz»** — ibrəniy tilidə «Yaazər dengizi». **«Ular (sening peləkliring) əslidə Yaazər xəhriqigimu yətkənidi...»** — «Yaazər» bolsa Moabning ximaliy qəgrasioqə yirəkrək bolup, xərk tərpi «qəl-dalılar», qərb tərpi «dengiz». Demək, Moab hilwət jay boləqini bilən heli yirəqlərqə təsiri boləqan bir məmləkətkə ayləqan. «Yazlıq mewiliri» ənjür, horma wə üzümlərdi kərsitidu. ■ **48:33** Yəx. 16:10

nalə awazliri Zoardin kətürölüp, Həronaimoqiğə wə Əglat-Xelixiyaoqiğə yetidu; hətta Nimrimdiki sularmu kurup ketidu. □ ■ 35 Mən Moabta «yukiri jaylar»da kurbanlıq kılquqılarni wə yat ilahlarəqa huxbuy yakkuqılarni yokitimən, — dəydu Pərwərdigar.□

36 — Xunga Mening kəlbim Moab üqün nəydək mungluk mərsiyə kətüridu; Mening kəlbim Kir-Hərəstikilər üqünmu nəydək mungluk mərsiyə kətüridu; qünki u igiliwaloqan baylıq-həzinilər yokap ketidu. 37 Həmmə bax takir kılduruləqan, həmmə sakal quxürülgən; həmmə kol titma-titma kesilgən, həmmə qatırakka bəz kiyilgən. □ ■ 38 Moabning barlıq öy əgziliri üstidə wə məydanlarda matəm tutuxtin baxka ix bolmaydu; qünki Mən Moabni heqkimgə yakmaydioqan bir qaqidək qekip taxlaymən, — dəydu Pərwərdigar, 39 — ular pioqandin zarlixidu; *Moab* xunqilik parə-parə kiliwetiliduki, u hijaləttin kəpqilikkə arkisini kılidu; Moab ətrapidiki həmmə tərripidin rəsua kilinidioqan,

□ 48:34 «...nalə-pəryadlar Həxbondin kətürölüp, Yahəzoqiğə wə Elealahəqiğə yetidu...» — Elealah Həxbonning ximaliy tərripidin 2 kilometr yırək; Yahəz uning jənubiy tərripidin 2 kilometr yırək. Bu üqisi Moabning ximalioqa jaylaxkan. Zoar, Həronaim wə Əglat-Xelixiya Moabning jənubioqa jaylaxkan. Ayətning omumiy mənisi, «təjawuzluk baxlandi» degən bolup, bu həwər Moabning pütkül zeminiə pur ketidu. ■ 48:34 Yəx. 15:5, 6 □ 48:35 «yukiri jaylar» — butpərəslikkə atap beoqxılanoqan jaylar idi. □ 48:37 «Həmmə bax takir kılduruləqan, həmmə sakal quxürülgən; həmmə kol titma-titma kesilgən, həmmə qatırakka bəz kiyilgən» — demisəkmə, bu hərəkətlərninğ həmmisi kəttik matəmni bildüridu. ■ 48:37 Yəx. 15:2, 3; Yər. 47:5

wəhimə saloquqi obyekt bolidu.□

⁴⁰ Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, birsi bürküttək qanatlırini kerip *pərwaz kilip*, Moab üstigə xungoqup qüxidu. ■ ⁴¹ Xəhərliri ixoqal bolidu, istihkamlar igiliwelinidu; xu küni Moabdiki palwanlarning yüriki toloqakka qüxkən ayalning yürikidək bolidu. □ ⁴² Moab əl qataridin yokitilidu; qünki u Pərwərdigar aldida hakawurluk kiloqan; ⁴³ wəhxət, ora wə kiltak bexinglaroqa qüxüxni kütməktə, i Moabda turuwatqanlar, — dəydu Pərwərdigar. ⁴⁴ — wəhxəttin kaqқан orioqa yikilidu; oridin qikқан kiltakka tutulidu; qünki uning üstigə, yəni Moab üstigə jazalinix yilini qüxürimən — dəydu Pərwərdigar.□

⁴⁵ Kaqқанlar Həxbon *sepilining* daldisida turup amalsiz qalidu; qünki Həxbondin ot, həm *məhrum* Sihon *padixahning* zemini otturisidin bir yalkun partlap qikidu wə Moabning qekilirini, sokuxkak həlkning bax

□ **48:39 «wəhimə saloquqi obyekt»** — baxqilar Moabning bexioqa qüxkən apətkə qarap «bundak dəhxətlik ix öz beximizoqimu qüxərmu?» dəp wəhimigə qüxidu. ■ **48:40** Yər. 4:13

□ **48:41 «xəhərliri ixoqal bolidu»** — «xəhərliri»ning baxқа tərjimisi «Keriyot» (xəhərnin ismi). □ **48:44 «jazalinix yili»** — ibraniy tilida «yoklinixi yili».

qoqkilorini yutuwalidu. □ ■ 46 Halingoʻa way, i Moab! Kemoxka təwə boloqan əl nabut boldi; oqulliring əsirgə qūxidu, qizliring sürgün bolidu. 47 Lekin, ahirki zamanlarda Moabni sürgünlükidin qayturup əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.

Moab üstigə qikiridioqan həküm muxu yərgiqə.

49

«4» Ammoniylar tooqrulux həküm

1 Ammoniylar tooqrulux. Pərwərdigar mundak dəydu: — Israilning pərzəntliri yokmikən? Uning mirashorliri yokmidu? Əmdi nemixka Milkom Gadning zeminiqə warislik kildi, Milkomoqə təwə boloqan həlk nemixka Gadning

□ 48:45 **қаққанлар Һәxbон сепилиning далdisida turup Amalsiz қalidu; qūnki Һәxbondin ot, һәм (мәһrum) Siһon padixahning zemini otturisidin bir yalkun partlap qikidu** — Amoriylarning padixahi Siһon nəqqə yüz yil ilgiri Һәxbon xəhirini ixqal qilqan, andin keyin Moabning pütkül zeminini igiliwalqanidi («Qəl.» 21:28-29ni kərüng). **«ot.... Moabning qekilirini, soқuxkak һәlkning bax qoqkilorini yutuwalidu** — «qekilirini... bax qoqkilorini...» bəlkim Moabning һəmmisini, jümlidin «bax boloqanlarni» öz iqigə elixi mumkin. Yərəmiyaning bexariti aldin'ala kərsətkən bu һalakət tehimu qədimki yənə bir bexarətning əməlgə axuruluxi bolidu («Qəl.» 24:17ni wə 21:28-29ni kərüng). ■ 48:45 Qəl. 21:28

xəhərliridə turidu? □ ■ 2 Xunga mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Ammoniylarning Rabbah xəhəridə jəng sadalirini anglitimən; u harabilik dəng bolidu; təwə xəhərliri ot qoyup küydürülidu; Israil qaytidin əzlrini igiliwaloqanlaroqa igidarqilik qilidu, — dəydu Pərwərdigar. ■ 3 — Zarlanglar, i Həxbon! Qünki Ayi xəhiri harabə qilinoqan! Rabbah qizliri, əzünglaroqa bəz rəhtni baqlap matəm tutunglar; sepil iqidə uyan-buyan patiparak yügürunglar; qünki Milkom wə uning kahinliri, uningə təwəlik əmirliri sürgün bolidu. □ ■ 4 Nemixka küq-həywitingni danglaysən? Sening küqüng ekip ketiwatidu, i: «Kim manga yekinxixka petinalisun?» dəp öz bayliqliringoqa tayanqan, asiylik kiloquqi qiz! ■ 5 Mana, Mən barlik ətrapingdikilərdin wəhxət qikirip üstünggə quxürimən, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Rəb Pərwərdigar, — xuning bilən silər

□ 49:1 «**Milkom**» — Ammoniyar qokunoqan but idi. Gad bolsa Israilning on ikki kəbilisining biri; ularoqa əslidə təksim qilinoqan zemin İordan dəryasining xərki təripidə idi. Yerəmiya bexarət bərgən wəqəttə, Gadtikilər heli baldur Asuriyə imperiyəsi təripidin sürgün bolqanidi. Keyin əsliyə qoxniliri bolqan Ammoniyar ularning zeminini igiliwaloqanidi. Huda ularoqa: «Bu zeminni Öz həlkimgə təksim qilqanidim, ular qaytip kelip uningə qaytidin igidarqilik qilidu» dəp agahlandıridu. ■ 49:1 Am. 1:13 ■ 49:2 Am. 1:14

□ 49:3 «**sepil iqidə uyan-buyan patiparak yügürunglar**» — baxka birhil təjimişi: «əzünglar titma-titma tilinoqan həldə uyan-buyan yügürunglar». «**Milkom**» — Ammoniylarning bir buti idi. Baxka ismi «Molək» idi. ■ 49:3 Yəx. 32:12; Yər. 4:8; 6:26; 48:7 ■ 49:4 Yər. 21:13; 48:7

hərbiringlar həydiwetilisilər, aldi-kəybinggə
 qarımay qaçısilər; qaçqanlarni yənə yiqoquqi
 heqkim bolmaydu. ⁶ Ləkin keyinki künlərdə,
 Ammoniylarni sürgünlükidin qayturup əsligə
 kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.

«5» Edom tooqruluk həküm

⁷ Edom tooqruluk: Samawi qoxunlarning
 Sərdari boloqan Pərwərdigar — Israilning
 Hudasi mundaq dəydu: — Temanda hazır
 danalığ tepilmamdu? Danixmənliridin nəsihət
 yokap kəttimu? Ularning danalığını dat
 besip qaloqanmu?! □ ■ ⁸ Burulup keqinglar,
 pinhan jaylardin turaloqu tepip turunglar,
 i Dedanda turuwatqanlar! Qünki Mən
 Əsawoqa tegixlik balayi'apətni, yəni uni
 jazalaydioqan künini bexioqa qüxürimən.

□ **49:7 «Edom tooqruluk: ...»** — bu bexarət (7-22)ning
 Təwrattiki «Obadiya» degən kışim bilən kəp ortak yərliri
 bar. Obadiyaqa «qoxumqə səz»imizdə qüxəndürginimizdək
 ixinimizki, Yərəmiya pəyoqəmbər Hudaning yolyoruki bilən
 ilgiriki pəyoqəmbər Obadiyaning bexaritudiki kəp səzlərn
 nəkil kəltüridu. Ikki bexarətning bəzi yərliri ohximioqaqka,
 səzlidiridiki pərqlərn tepip selixturuxning kəp əhmiyiti bar.
**«Temanda hazır danalığ tepilmamdu? Danixmənliridin
 nəsihət yokap kəttimu? Ularning danalığını dat besip
 qaloqanmu?!»** — Teman Edomdiki qong xəhər. Edomdikilər
 öz danixmənliri bilən intayin məqrurlinatti. ■ **49:7** Ob. 8

□ ■ 9 Üzüm üzgüqilər yeningoqa kəlsimu, ular azraq wasanglarni qalduridu əməsmu? Oqrilar keqiləp yeningoqa kirsimu, ular əzlrigə quxlukla buzup, oqrilaydu əməsmu?

□ ■ 10 Mən Əsawni yalingaqliwetimən, u yoxurunəqudək jay qalmioquqə dalda jaylirini eqip taxlaymən; uning nəslı, kərındaxlırı həm koxniliri yokaydu; u əzi yok bolidu. 11 Ləkin yetim-yesirlirəngni qaldur, Mən ularning həyatini saklaymən; tul hotuninglar Manga tayansun. 12 Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: — Mana, *oqəzipimning* kədəhıdın iquxkə tegixlik bolmioqanlar qokum uningdin iqməy qalmaydıoqan yərdə, sən jazalanmay qalamsən? Sən jazalanmay qalmaysən; sən qokum uningdin iquısən. □ 13 Qünki Öz namim bilən kəsəm iqukənmənki, — dəydu Pərwərdigar, — Bozrah dəhxət basıdıoqan həm

□ 49:8 «**pinhan jaylar**» — ıbraniy tilida «qongkur jaylar» degən sız bilən ipadilınıdu. U bəlkim hərhil oqar-əngkürlərni əz iqugə alıdu. «**Mən Əsawoqa tegixlik balayı'apətni, yəni uni jazalaydıoqan künini bexioqa quxurımən**» — Edomning baxqa ismi «Əsaw» idi. Muxu bexarəttə «Edom» yaki «Əsaw» uning əwladlırı boləqan Edomluqlarni kərsitidu, əlwəttə. ■ 49:8 Yər. 25:23 □ 49:9 «**Üzüm üzgüqilər yeningoqa kəlsimu, ular azraq wasanglarni qalduridu əməsmu?**» — Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən qanun boyıqə üzüm həsulını aloqanda üzgüqilər kəmbəqəllərnıng terıwelıxi üqün bir'az wasanglarni qaldurux kərək idi («Law.» 19:10). Asıyadıki bəzi dölətlərdə bu bir adətkə aylinıp qaləqan. ■ 49:9 Ob. 5 □ 49:12 «**oqəzipimning kədəhıdın iquxkə tegixlik bolmioqanlar**» — Yəhuda əməs, bəlkı tajawuzqılarnıng ətər yolioqa «tasadıpiy» udul kelıp qaləqan, Yəhudanıng wə baxqa əllərnıng gunəhliri bilən munawətsiz boləqan baxqa əllərni kərsitıxi mumkin.

rəsua qilinidigan bir obyekt, harabilik wə lənət sözi bolidu; uning ətrapidiki xəhərliri daimlik harabilik bolidu.□

14 Mən Pərwərdigardin xu bir həwərnı anglaxka muyəssər boldum, — wə bir əlqi əllər arisioqa əwətilgənidi —

U: «Uningoqa hujum qilixka yiqilinglar! Uningoqa jəng qilixka ornunglardin turunglar!» — dəp həwər beridu.□ ■

15 Mana, Mən seni əllər arisida kiqik, İnsanlar arisida kəmsitilgən qilimən.□

16 Sening əzgilərgə dəhxət salidiganlığing, Kənglündiki təkəbburlukung əzüngni aldap qoydi;

Həy tik qıyaning yerikliri iqidə turoquqi, Turaloqung egizlikning yukiri tərpidə boluquqi, Gərqə sən qanggangni bürkütningkidək yukiri yasisangmu, Mən xu yərdin seni qüxüriwetimən,

□ **49:13 «Əz namim bilən kəsəm iqkənməni...»** — ibraniy tilida «Əzüm bilən kəsəm iqkənməni». **«Bozrah ... rəsua qilinidigan bir obyekt»** — «Bozrah» bəlkim Edomdiki əng muhim xəhər boluxı mumkin idi. □ **49:14 «bir əlqi əllər arisioqa əwətilgənidi»** — «əllər» Israiloqa yat bolıqan əllərni kərsitidu. **«Uningoqa jəng qilixka ornunglardin turunglar»** — «uningoqa» yəni Edomoqa. Bəlkim bu əlqi düxmən əlləring biridin qıqqan bolup, u baxka əllərni Edomni yökıtxka qakiridu. ■ **49:14 Ob. 1** □ **49:15 «Mən seni əllər arisida kiqik, insanlar arisida kəmsitilgən qilimən»** — «seni» — Huda hazır Edomni «seni» dəp, ularoqa biwasitə söz qilidu.

— dəydu Pərwərdigar. □ ■

17 — Wə Edom tolimu wəhimilik bolidu; Edomdin ətidiqanlarning həmmisi uning barlıq yara-wabaliri tüpəylidin wəhimigə qūxūp, ux-ux kilidu. ■

18 Sodom, Gomorra wə ularning ətrapidiki xəhərliri bilən birgə ərüwetilgəndək Edommu xundak bolidu, — dəydu Pərwərdigar, — heqkim xu yərdə turmaydu, insan baliliri xu yərdə olturaklaşmaydu. ■

19 Mana, Iordan dəryasidiki qawar-qatqallıqın qikip, daim ekip turidiqan xu sular boyidiki yaylaqtiki *qoylarni* tarkatkan bir xirdək Mən *Edomdikilərn*i bədər kaqkuzimən. Əmdi kimni halisam Mən uni Edomning üstigə tikləymən; qünki Manga kim təng kelələydu? Kim Meningdin hesab elixka Meni qakıralaydu? Mening aldimda turalaydiqan pada bakquqi barmu?

□ ■ 20 Xunga Pərwərdigarning Edomni jazalax-tiki məqsitini, xuningdək Temandikilərn*i* jazelax niyitini anglanglar: ularning kiqiklirimu tartip epketilidu; bərhək, kilmixliri tüpəylidin Pərwərdigar uning yaylıqini wəyranə kilidu.

■ 21 Ularning yikilip kətkən sadasini anglap

□ 49:16 «Həy tik kıyaning yerikliri iqidə turoquqi, turaloqung egizlikning yukiri təripidə boloquqi» — demisəkmü, Edom pinhanrak, qikix intayin təs boloqan taqlıq rayonda idi. «Tik kıya» («Sela») degən söz Moabning «Sela» isimlik (hazırkı «Petra»), intayin pinhan bir xəhirini kərsitiximu mumkin. ■ 49:16 Yər. 48:29 ■ 49:17 Yər. 50:13 ■ 49:18 Yər. 19:25; Yər. 50:40; Am. 4:11 □ 49:19 «daim ekiwatkan xu sular» — Iordan dəryasining əzi. ■ 49:19 Ayup 41:2; Yər. 12:5; 50:44 ■ 49:20 Yər. 50:45

yər yūzidikilər təwrinip ketidu; nalə-pəryadliri «Kızıl dengiz» oқиғә anglinidu. ²² Mana, birsi bürküttək qanat yeyip pərwaz qılıp, Bozrağ üstigə xungoqup qūxidu. Xu küni Edomdiki palwanlarning yūriki toloqakқа qūxkən ayalning yūrikidək bolidu. □ ■

«6» Suriya paytähti Dəməxk tooqruluk həküm

²³ Dəməxk tooqruluk: —

Hamat, Arpad xəhridikilər hijalətkə qaldurulidu; qünki ular xum həwər anglaydu; ularning yūriki su bolup ketidu; dawuloqup kətkən dengizdək ular heq tinqlinalmaydu.

□ ■ ²⁴ Dəməxk zəipləxti, kəqixқа burulidu; uni wəhimə basidu; azablar toloqakқа qūxkən ayalni tutқandək, azab wə dərd-qayoqu uni tutidu. ■ ²⁵ Nam-dangki qıqқан yurt, Mən huzur aloqan xəhər xu dərijidə taxliwetilgən bolidu!

²⁶ Xunga uning yigitliri koqilirida yikilidu, jənggiwar palwanlar xu küni yokitilidu, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar; ²⁷ — həm Mən Dəməxkning

□ **49:22** «Bozrağ» — intayin yukiri kıya tax üstigə, «bürkütning qanggılı»dək jaylaxқanidi. ■ **49:22** Yər. 48:40,41

□ **49:23** «dawuloqup kətkən dengizdək ular heq tinqlinalmaydu» — baxқа birhil tərjimisi: «dawuloqup kətkən dengizdək ularning kəngülliri heq aram tapmaydu». Hamat həm Arpad degən ikki xəhər Nebokədnəsar Misiroқа yürүx qılqan qaoqda (miladiyədin ilgiriki 604-yili) besip otkən jaylar idi. Xübhisizki, Nebokədnəsar ularoqimu hujum qılqanidi. Muxu ikki xəhər Dəməxkning ximaliy təripidiki kіqіk padixahlıqlar idi. ■ **49:23** Yəx. 17:1 ■ **49:24** Yər. 4:31; 6:24; 30:6

sepilgə bir ot yakimən, u Bən-Hədadning ordilirini yutuwalidu. □ ■

«7» Kedar həm Hazor tooqruluk həküm

²⁸ Babil padixahı Nebokədnəsar yənggən Kedar tooqruluk həm Hazorning padixahlıqliri tuquluk söz: —

Pərwərdigar mundaq dəydu: —

«Ornungdin tur, Kedarəqa hujum kilip, xərktiki adəmlərni bulang-talang kil!» — deyilidu;

□ ²⁹ Hujum kiləanlar ularning qedirliiri həm padilirini elip ketidu; ularning qedir pərdiliri, bərlək qaqa-kuqa, təgilirini bulap ketidu; hək ularəqa: «Tərəp-tərəplərni wəhimə basidu!» dəp warkiraydu. ³⁰ Kəqip kətinglar, bədər tikip pinhan jaylardin turaləqu tepip turunglar,

i Hazordikilər, — dəydu Pərwərdigar, — qünki Babil padixahı Nebokədnəsar silərgə jəng kilixka kəst kiləan, silərgə qarap niyiti buzuləan.

³¹ — Ornungdin tur, sepil-dərwazilarəqa igə bolmioqan aramhuda yaxap, tinq-aman turoqan əlgə jəng kilixka qik; ular yaləquz turidu —

□ **49:27** «**Bən-Hədad**» — Dəməxkning kəpligən padixahlirining ismi idi. ■ **49:27** Am. 1:4,14 □ **49:28**

«**Ornungdin tur, Kedarəqa hujum kilip, xərktiki adəmlərni bulang-talang kil!**» — bu söz Nebokədnəsarning qoxunioqa eytilixi mumkin. Kedar wə Hazormu qarwiqi kəqmən həlk bolup, qedirda yaxap, sepil-dərwazilik bolmioqan, əlwəttə.

dəydu Pərwərdigar, □ 32 — ularning təgiliri olja, top-top mal-waranliri qəniymət bolidu; Mən qekə qaqlirini qüxürgənlərnı tət xamaloqa tarkitimən, ularning bexioqa hər ətrapidin külpət qüxürimən, — dəydu Pərwərdigar; □ ■

33 — Həzor bolsa qılberilərnıng turaloqusi, mənggügə wəyranə bolidu. Həqkim xu yərdə turmaydu, insan baliliri xu yərdə olturaklaxmaydu. ■

«8» Elam tooqruluk həküm

34 Yəhuda padixahi Zədəkiya təhtkə olturoqan dəslepki waqıtlirida, Yerəmiya pəyoqəmbərgə kəlgən Pərwərdigarnıng səzi mundaq idi: —

35 Samawi koxunlarnıng Sədari boləqan Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana, Mən Elamning oqolluq küqi boləqan okyasini sundurimən. □ 36 Asmanlarnıng tət qetidin tət xamalni qikirip Elamning üstigə qüxürimən; Mən ularni bu tət xamaloqa tarkitimən; xuning bilən Elamdin həydəlgənlərnıng barmaydioqan

□ 49:31 **«Ornungdin tur, sepil-dərwazilaroqa igə bolmioqan aramhuda yaxap, tinq-aman turoqan əlgə jəng kilixka qik; ular yaloquz turidu»** — bu səzmu bəlkim Nebokədnəsarnıng koxunioqa eytilixi mumkin. Kedar wə Həzordikilər qedirlarda turup, həq sepil-dərwazilik boləqan əməs. □ 49:32 **«qekə qaqlirini qüxürgənlər»** — «qekə qaqlirini qüxürgüx» Kədardikilər həm Həzordikilərnıng aditi bolsa kerək idi. ■ 49:32 Yər. 9:25; 25:23 ■ 49:33 Yər. 9:10; 10:22 □ 49:35 **«Elamning oqolluq küqi boləqan okyasi...»** — Elam həzirki Iran zeminida turoqan bir həlk idi. Elamning koxunining qənləp atidioqan, dəh xətlək mərgən okyaqiliri bilən dangki qikqanidi.

əl-məmlikətlər qalmaydu. ³⁷ Mən Elamni düxmənliri aldida həm jenini izdigüqilərnin aldida dəkkə-dükkigə quxurimən; dəhxətlik qəzipimni bexioqa təküp, külpətlərnə quxurimən; ularni bərbat qiləuqə Mən qiləqni ularning kəynidin qoqlaxqa əwətimən. ³⁸ Mən Öz təhtimni Elamda tikləymən, xu yərdin padixahı wə xahzadilirini yəq qilimən, — dəydu Pərwərdigar.

³⁹ — Ləkin ahirki zamanlarda, Mən Elamni sürgünlükidin qayturup əsligə kəltürimən, — dəydu Pərwərdigar.■

50

«9» Babil toqruluk həküm

¹ Pərwərdigar Yəreimiya pəyoqəmbər arqilik Babil toqruluk, yəni Kaldiylərnin zemini toqruluk eytqan səz: —

² Əllər arisida xu həwərnə elan qilip jakarlanglar, tüq kətürüqlər; jakarlanglar, uni yoxurmanglar! — «Babil ixqal qilindi; Bəl bolsa hijalətkə qalduruldi, Marduk patiparaq bolup kətti; Babilning oyma butliri hijalətkə qalduruldi, yirginqlik nərsiliri patiparaqqilikqa

qūxti!» — dēnglar. □ ■ ³ Qūnki ximaldin uningōa jəng kilməqci bolōan bir əl kelidu; u uning zeminini wəyran kilidu, heqkim xu yərdə turmaydu; insan həm həywanmu keqip ketidu, ular yok bolidu. ⁴ Xu künlərdə, xu qaoqda, — dəydu Pərwərdigar, — Israil həlki kelidu, ular həm Yəhuda həlki bilən billə kelidu, ular yioqliqan həlda mengip Pərwərdigar Hudadini izdəxkə kelidu. ⁵ Ular Zionning yolini soraydu, yüzlirini uningōa karitip: «Hərgiz untulmas mēnggölük bir əhdə bilən əzimizni Pərwərdigarōa baqlayli» — dəydu.

⁶ — Mening həlkim azōan qoylardur; ularning baqquqiliri ularni azduruqan, ularni taqlarda tenitip yürgən; ular taqdin dēnggə kezip yürüp, əz aramgahini untuqandur. ⁷ Ularни uqratqanlarning həmmisi ularni yəp kətkən, küxəndiliri ular tooqruluk; «Bizdə *bu ixlarda* heq gunah yok, qūnki ular ata-bowilirining ümidi bolōan Pərwərdigar, yəni həkkanliylikning yaylak-turaloqusi bolōan Pərwərdigarning aldida gunah sadir kılōan!» — dēgən.■

⁸ *I həlkim*, Babil otturisidin keqinglar, kaldiylərnin zeminini taxlap qikinqlar, padini

□ 50:2 «Əllər arisida xu həwəni elan kilip jakarlanglar...! — «Babil ixōal kılindi; Bəl bolsa hijalətkə qalduruldi, Marduk patiparaq bolup kətti; Babilning oyma butliri hijalətkə qalduruldi, yirginqlik nərsiliri patiparaqqilikka qūxti» — Babil xəhərinin ixōal kılınixi Israilning birinqi sürgünidin 70 yıl keyin (miladiyədin ilğiriki 539-yili) Pars imperiyəsi tərpidin bolōan. «Bəl» həm «Marduk» (yaki «Merodak») Babildiki ikki qong butning ismi idi. ■ 50:2 Yəx. 46:1; Yər. 51:44 ■ 50:7 Yər. 31:23

yetəkligüqi tekilərdək bolunglar. □ ■ 9 — Qünki mana, ximaliy zemindin Babilə qəhşüm kılmaqçı boləqan zor bir top uluq əllərnı kəzəyən; ular əzlirini unıqə qərxı səpkə kəxıdu; xuning bilən Babil xı yərdin qıqқанlar tərıpıdın əsirgə quxıdu. Ularning oklırının Һəmmisi batur mərgənlərnıngkidək bolıdu; ularning Һeqkaysisi jəngdin kuruk qol kəlməydu. □ 10 Kaldıyə bolsa olja bolıdu; olja aləqan barlıq bulıquqılar unıngdin qanaətlınidu, — dəydu Pərwərdigar; 11 — Qünki silər xadlanənsilər, silər yayrap kətkənsilər, i mirasim boləqan *həlkimni* bulangtalang kılquqılar! Qünki silər qeməndə turəqan mozaylardək səkrigənsilər, ayqırlardək Һuxallıqtın kixnigənsilər! 12 Əmdi ana *yurtung* zor Һıjələtkə kəldurulıdu; rəswaqılık seni tuququqını kəpləydu; mana, u əllərnıng daxkılı, — bir jənggal, kəqjirək yər wə qəlbayawan bolup qalıdu. 13 Pərwərdigarning qəzipi tıpəylidin, unıng Һeq əhalisi bolmaydu, bəlki toluk taxlıwetilgən bolıdu; Babilidin

□ 50:8 «**I həlkim, Babil otturısıdın kəqinglar, ... padini yetəkligüqi tekilərdək bolunglar**» — bu səzgə qarıqanda ottura xərtiki bəzi padıqlar tekilərnı qoy padiliriqə «yetəkqi rol»da ıxlitıdu. Xunga «padini yetəkligüqi tekilərdək bolunglar» degini, «birinqi bolup Babilidin qıqıp, baxkılarəqə ülgə bolunglar» degən mənıdə. ■ 50:8 Yəx. 48:20; Yər. 51:6; Wəh. 18:4 □ 50:9 «**Ularning oklırının Һəmmisi batur mərgənlərnıngkidək bolıdu; ularning Һeqkaysisi jəngdin kuruk qol kəlməydu**» — demək, bətləngən Һər bir okı zayə kətməydu. Baxkə birhil tərjimisi: «Oklırının Һəmmisi jəngdin qolı kuruk (oljisiz) kəytip kəlməydiqan batur jəngqılərdək bolıdu...».

ətidioqanlarning həmmisi uning barlıq yara-wabaliri tüpəylidin wəhimigə quxüp ux-ux kilidu.■

¹⁴ Babiloqa jəng kilix üqün uning ətrapida səpkə tizilinglar, barlıq okyaqılar; uningoqa etinglar, oklarni heq ayimanglar; qünki u Pərwərdigar aldida gunah sadir kiloqan. ¹⁵ Uning ətrapida jəng qukanlirini kətürünglar; u təslim bolup kol kətüridu; munarlıri örülidu, sepilliri oqulitilidu; qünki bu Pərwərdigarning aloqan kisasidur. Uningdin kisas elinglar; u baxkilaroqa nemə kiloqan bolsa uningoqimu xuni kilinglar. ■

¹⁶ Babildin uruk terioquqi həm həsul waktidiki oroqak saloquqılarni yok kilinglar; zulumkarn-ing kiliqining korkunqi tüpəylidin bularning hərbiəri öz eligə kaytip, hərbiəri öz ana yurtioqa kaqsun!□

¹⁷ Israil tarkitiwetilgən koy padisidur; xirlar ularni həydiwətkən; dəsləptə Asuriyəning padixahı ularni yəp kətkən, ahirida bu Babil padixahı Nebokədnəsar uning ustihanlirini ezip oqajilioqan. ¹⁸ Xunga samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudası mundaq dəydu: — Mana, Mən Asuriyəning padixahıning yenioqa kelip, uni jazalioqinimdək, mən Babil padixahını həm zeminini jazalaymən.

■ 50:13 Yər. 49:17 ■ 50:15 Wəh. 18:6 □ 50:16 «**bularning hərbiəri öz eligə kaytip, hərbiəri öz ana yurtioqa kaqsun!**» — «hərbiəri... hərbiəri...» bəlki Babilda «kara əmgək» kiloqan qətəllik əmgəkqılarni kərsitidu. Bular nuroqun Yəhudiylarni öz iqigə alidu, əlwəttə.

■ 19 Mən Israilni kaytidin öz yayliqioğa qayturimən, u Karməl teoqida, Baxan zeminida ozuklinidu, uning jeni Əfraim teoqi üstidə həm Gilead zeminida kanaətlinidu. 20 Xu künlərdə, xu qaoqda, — dəydu Pərwərdigar, — Israilning kəbihliki izdəlsə, heq tepilmaydu; Yəhudaning gunahliri izdəlsə, heq tepilmaydu; qünki Mən kalduroqan kaldisini kəqürüm kəlimən.

21 — Merataimning zeminioğa zərb bilən jəng kilixka, Pekodta turuwatqanlaroqimu jəng kilixka qikinqlar; ularni wəyran kilinglar, qalduqinimu həlak kilinglar, — dəydu Pərwərdigar, — Mən nemini sanga buyruqan bolsam xuni ada kilinglar. □ 22 Jəng sadaliri *Babil* zeminida anglinidu; u zor həlakətning sadasidur! 23 Əslidə pütkül yər yüzini uroqan bazoqan xu dərijidə sundurup qeqiwetildioqu! Babil əllər arisida xunqə bir dəhxət baskuqi bolup qikkantioqu! □ 24 Mən sanga tuzak qurdum; sən, i Babil, heq bilməyla uningqə tutuldung; Pərwərdigar bilən qarxilixixing tüpəylidin sən tepilip tutuldung. 25 Pərwərdigar qoral ambirini eqip, qəzipidiki qorallirini elip qikardi; qünki samawi qoxunlarning Sərdari bolqan Rəb Pərwərdigar kaldiyləning

■ 50:18 2Pad. 19:35, 37; Yəx. 37:36, 38 □ 50:21 «**Merataimning zemini**» — «Merataim» bolsa Babil zeminining jənubidiki bir xəhər. Ismi «ikki həssilik asiylik» degən mənədə, Babilning harakterini kərsitix üqün ətəy misaloğa elinoqan boluxi kərək. «Pekod»dikilər aramiyədiki həlk bolup, Babiloğa ittipaqdax idi; «Pekod»ning mənisi «jaza»dur. Ayəttə berilgən buyruqlar yənila ximaldin qikqan qoxunlarqə eytilixi kərək. □ 50:23 «**bazoqan**» — baxqa kəp əllərnə uruwətkən Babilni kərsitidu.

zeminida qilidiqan ixi bardur.

²⁶ Uning hər qət-qətliridin kelip uningqa hujum qilinglar, ambarlirini eqiwetinglar; oñqiləni dəwiligəndək uni harabə-harabə qilip dəwiləp wəyran qilinglar; uning heqnemisini qaldurmanglar! □ ²⁷ Uning barliq torpaqlirini oltürüwetinglar! Ular soyuluxqa qüxsun! Ularning həlioqa way! Qünki ularning küni, yəni jazalinix waqti yetip kəldi. □ ²⁸ Anglanglar! Zionqa kelip, Pərwərdigar Hudayimizning kisasini, yəni ibadəthanisi üqün aloqan kisasini jakarlaydiqan, Babil zeminidin qaqqan panah izdigüqilərnin awazini anglanglar!

²⁹ Babilqa hujum qilix üqün okyaqilarni, yəni barliq kamanni əgküqiləni qaqiringlar; Babilning ətrapida bargah kurup qorxiwelinglar; heqkimni qaqquzmanglar; öz qilmixini öz bexioqa qüxürünglar; u nemiləni qiloqan bolsa, uningqimu xuni qilinglar; qünki u Pərwərdigarqa — Israildiki Mukəddəs Boloquqioqa qarxi kərəngləp kətkənidi. ■

³⁰ Xunga uning yigitliri koqilirida yikilidu; xu künidə uning barliq jəngqi palwanliri yokitilidu,

□ **50:26** «... ambarlirini eqiwetinglar; oñqiləni dəwiligəndək uni harabə-harabə qilip dəwiləp wəyran qilinglar; uning heqnemisini qaldurmanglar!» — baxqa birhil tərjimi: «... ax-buoqdayni saqliqan ambarlirini eqinglar; uni harabə-harabə qilip dəwiləp taxlap, uning heqnemisini qaldurmanglar!».

□ **50:27** «**Uning barliq torpaqlirini oltürüwetinglar!**» — «torpaqliri» bəlkim həm Babilning sərhil mal-wəranlirini kərsətkən həm xuning bilən bir waqitta uning sərhil ləxkərlirigə simwol qilinoqan boluxi mumkin.

■ **50:29** Wəh. 18:6, 7

— dəydu Pərwərdigar.■

³¹ Mana, Mən sanga qarxidurmən, i kərəngləp kətkuqi, — dəydu samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar, — qünki sening kününg, yəni Mən yeningəyə yəkin kelip jazalaydioqan kün yetip kəldi; ³² kərəngləp kətkuqi putlixip yikilidu, heqkim uni kaytidin yələp turəquzmaydu; bərhək, Mən uning xəhərlirigə ot yaqimən, u uning ətrapidikilərninğ həmmisini köydürüp yutup ketidu.

³³ Samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: — Israillar Yəhudalar bilən billə ezilip horlukni kərgən; ularni əsir kəloqanlar ularni kattik qamap tutqanidi; ularni qoyuwetixni rət kəloqan. ³⁴ Lekin ularning Həmjəmət-Qutkuzəqusi küqlüktur; samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar ularning dəwasini əstayidillik bilən soraydu, xuning bilən U ularning zeminiqə aramlıq beridu, Babildikilərgə aramsizlik yətküzidu. ³⁵ Kaldiylər üstigə, Babilda turuwatqanlar üstigə həmdə Babilning əmirliiri wə danixmənliri üstigə kiliq qüxidu, — dəydu Pərwərdigar; ³⁶ kiliq palqılar üstigə qüxkəndə, ular həmakət-əhməklərdək kərünüdu; kiliq ularning palwanlıiri üstigə qüxüp, ular patiparak bolup ketidu; ³⁷ kiliq ularning atliri üstigə, jəng hərwiliri üstigə, ularning səpliridə turəqan barlıq yat ləxkərlər üstigə qüxidu, ular ayallardək bolidu; kiliq həziniliri üstigə qüxidu, ular bulang-talang kəlinidu. ³⁸ Qurəqəqilik ularning suliri üstigə

qūxūp, ular kurup ketidu; bularning səwəbi zemini oyma butlarəqa tolup, ular qorkunqluk məbudlar tüpəylidin təlwixip kətkən. □

³⁹ Xunga qəldiki janiwarlar wə qilbərilər birlikdə xu yərdə turidu; xu yərdə hūwquxlar makanlixidu; u mənnggügə adəmzatsiz bolidu, dəwrdin-dəwrgə heq ahalilik bolmaydu.

⁴⁰ Huda Sodom wə Gomorrani ətrapidiki xəhərliri bilən billə ərüwətkinidək, heqkim xu yərdə turmaydu, insan baliliri xu yərdə olturaklaxmaydu, — dəydu Pərwərdigar.■

⁴¹ — Mana, ximaldin bir həlk, uluq bir əl qikip kelidu; yər yüzining qət-qətliridin nuroqun padixahlar kəzoqilidu. ■ ⁴² Ular okya həm nəyzini tutup korallinidu; ular wəhxiy, heq rəhim kərsətməydiqan bolidu; atliriqə mingəndə ularning awazliri dengizdək xawqunlaydu; ular jənggə atlatkan adəmlərdək səp-səp bolup, sanga hujum kilməqqi, i Babil kizi!

⁴³ Babil padixahi ularning həwirini anglapla kolliri titrəp boxap ketidu; oəm-kəyoqu uni tutidu, toloqakka qūxkən ayaldək azablar uni besiwalidu. ■ ⁴⁴ Mana, İordan dəryasi boyidiki qawar-qatqallıktin qikip, daim ekip turidiqan xu sular boyidiki yaylaktiki qoylarni tarkatkan bir xirdək Mən Babildikilərnı bədər kaqkuzimən. Əmdi kimni halisam Mən uni

□ **50:38 «bularning səwəbi zemini oyma butlarəqa tolup, ular qorkunqluk məbudlar tüpəylidin təlwixip kətkən»** — baxka birhil təjimişi: «bularning səwəbi zemini oyma butlarəqa toloqan, qünki ular qorkunqluk məbudlirini danglap kətkənidi».

■ **50:40** Yər. 19:25; Yər. 49:18 ■ **50:41** Yər. 6:22,30 ■ **50:43**

Yər. 49:24

uning üstigə tikləymən; çünki Manga kim təng kelələydi? Kim Meningdin hesab elixka Meni qakıralaydu? Mening aldimda turalaydioğan pada bakkuqi barmu? □ ■

⁴⁵ Xunga Pərwərdigarning Babilni jazalaxniki məksitini, xuningdək kaldiyələning zeminini jazalax niyitini anglanglar: Ularning kiqiklirimi tartip epketilidu; bərhək, kılmıxliri tūpəylidin *Pərwərdigar* uning yaylıqini wəyranə kılidu.

■ ⁴⁶ Babilning ixəqal kılinəqanlıqini anglap yər yūzi təwrinip ketidu; uning nalə-pəryadi barlıq əllərgiqə anglinidu.■

51

Babil tooqruluk həküm — dawami

¹ Pərwərdigar mundaq dəydi: — Mana, Mən Babilni sokidioğan həm «Ləb-kamay»da tu-ruwatqanlarni sokidioğan bitqit kıloquqi xam-alni qəzoqap qikirimən; □ ■ ² Mən Babilə

□ **50:44** «daim ekip turidioğan xu sular» — İordan dəryasının suliri əzi. ■ **50:44** Ayup 41:2; Yər. 49:19,22

■ **50:45** Yər. 49:20 ■ **50:46** Yər. 49:21 □ **51:1** «Ləb-kamay» — Kaldiyəni bir kinayilik «xifir» arkilik kərsitidu. Xifirni ipadiləx yoli bolsa, «Kaldiyə» degən sözning hərbi hərpinin ibraniy tilining elipbə tərtipi boyiqə arkidin oquloğan hərbi bilən almaxturuxtin ibarət (məsilən, uyqur tilida bolsa, «a»ni «y» bilən, «ə»ni «i» bilən almaxturoqanoqa ohxax). «Ləb-kamay» degən sözning əzi ibraniy tilida «tətürqilik kıloqanların qəlbini», «asiylik kıloqanların qəlbini» degənni bildüridu, bu intayin kinayilik gəptur. «Xamal» bolsa, bəlkim 2-ayəttə tiləqə elinoğan «yat adəmlər»ni kərsitidu. ■ **51:1** Yər. 4:11

yat adəmlərni əwətimən; ular uni soruwetidu, zeminini yər bilən yəksan kiliwetidu; uning bexioqa külpət qüxkən künidə ular uningə tərəp-tərəptin kərxilixixkə kelidu. ■

³ Uning okyaqilirioqa kiriqni tartkudək, ornidin turoquqilaroqa dubuloqa-sawut kiygüdək pürsət bərmənglar; uning yigitlirining həqkaysisini ayap qoymənglar; uning pütkül qoxunini bitqit qilinglar. ⁴ Kaldiylərnin zeminida sanjiloqanlar, koqilirida kiliqlanqanlar yikilsun! ■ ⁵ Qünki Israil yaki Yəhudamu öz Hudasi tərpidin, yəni samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar tərpidin taxliwetilgən əməs; qünki *Babilning* zemini Israildiki Mükəddəs Boləquqi aldida sadir kəloqan gunah bilən toloqandur.

⁶ *Barliq əllər*, Babil iqidin kəqinglar, öz jeninglarni elip bədər kəqinglar! Uning kəbihlikigə qetilip kəlip həlak bolmənglar; qünki bu Pərwərdigarning kisas alidioqan wəktidur; U kilmixini öz bexioqa kəyturidu. □ ■

⁷ Babil Pərwərdigarning qolidiki pütkül jəhanni məst kəloquqi altun kədəh boləqan; əllər uning xaribidin iqkən; əllər xuning bilən sarang bolup

■ 51:2 Yər. 4:11; 15:7 ■ 51:4 Yər. 49:26 □ 51:6 «*Barliq əllər, Babil iqidin kəqinglar, öz jeninglarni elip bədər kəqinglar! ... qünki bu Pərwərdigarning kisas alidioqan wəktidur; U kilmixini öz bexioqa kəyturidu*» — bəzi alimlar bu sözlər «barliq əllər»gə əməs, bəlkə Israilə qəytilidu, dəp qəraydu. 45-ayəttə əhwal xundək bolidu, ləkin bizningqə muxu yərdə Babilə hər bir əllərgə qəytilidu. Qünki 9-ayəttə kəqқанlar «həmmimiz öz yurtimizə qəytayli» dəyixidu. ■ 51:6 Yər. 50:8,15,28; Wəh. 18:4

kətkən. □ ■ 8 Babil tuyuksiz yikilip bitqit bolidu; uningqa ah-zar ketürünglar! Uning azabliri üqün tutiya elinglar; u bəlkim sakaytilarmikin?■

9 — «Biz Babilni sakaytməqquduk, ləkin u sakaymidi; uningdin waz keqip həmmimiz öz yurtimizqa kaytayli; qünki uning üstigə qikirilidioqan həküm jazasi asmanqa takixip, kökkə yetidu».□ ■

10 — «Pərwərdigar həqqaniylikimizni barlikqa kəltürgəndur; kəleyli, Zionda Pərwərdigar Hu-

□ 51:7 «əllər sarang bolup kətkən» — bəlkim Babilning gunəhoqə qetilip, xuningdək jazasiqimu qetilip kəlip tolimu dəkkə-dükkigə qüxidu. ■ 51:7 Wəh. 18 ■ 51:8 Yəx. 21:9; Yər. 8:22; Wəh. 14:8; 18:2 □ 51:9 «Biz Babilni sakaytməqquduk, ləkin u sakaymidi; uningdin waz keqip həmmimiz öz yurtimizqa kaytayli» — kərioqanda bu səzlər Babil arisida turoqan yat əllərnin eytidioqan səzliri. «Uning üstigə qikirilidioqan həküm jazasi asmanqa takixip, kökkə yetidu» degənni, Hudaning jazalirini kəzoqioqan, kona zamandiki Babil (bəbəl)liklar kurmaqci boləqan «asmanqa takixidioqan» munar bilən selixturux paydilik ix bolidu. («Yər.» 11:1-9ni kərüng). ■ 51:9 Yər. 46:11

dayimizning kiloqan ixini jakarlayli!»□

Pərwərdigar Media qoxunlirioqa, andin Babiloqa söz kilidu

¹¹ — Oqlarni uqlanglar! Kalkanlarni tutunglar! Pərwərdigar Medianing padixahlirining rohini uroqutti; qünki Uning niyiti Babiloqa karxidur, uni bərbat kilix üqündur; bu Pərwərdigarning kisasidur, yəni Uning ibadəthanisi üqün aloqan kisasidur. ■ ¹² Babilning sepillirioqa karitip jəng tuoqini kətürünglar; kəzətni tehimu qingrak kilinglar, kəzətgilərnə *Babilni qəriditip* səptə turoquzunglar; bəktürmə koyunglar; qünki Pərwərdigar Babildikilərnəng jazasi toqruluk nemilərnə degən bolsa, U xuni kənglidə pəmləp, uni ada kilidu.

¹³ — I əlwək sular üstidə turoquqi, baylikliri nuroqun boluquqi, əjiling yetip kəldi, jening əlqinip üzülük waqti toxti.

□ **51:10 «Pərwərdigar həkkəniylikimizni barlikka kəltürgəndur»** — bəzi alimlar bu sözni «Pərwərdigar bizni kutkuzup azad kiloqandur» dəp təjima kilidu. Ləkin «tsədəkah» (həkkəniylik) Təwrattiki baxka həq yərdə xundak mənədə tēpilmaydu. Bizningqə bu söz Israilning (həmmimizgə ohxax) əzining həqkəndak həkkəniylikə bolmioqaqka, Huda ularoqa həkkəniylik elip kelidu, degənni bildüridu. Bu ayəttiki həkkəniylik əzlikidin əməs, bəlki Hudadin kelidu; «Pərwərdigar Həkkəniylikimizdur» — bu Məsih-Kutkuzoquqining, xuningdək yengi Yerusalemining bir namidur. 23:6ni həm 33:16ni kəring. **«kəleyli, Zionda Pərwərdigar Hudayimizning kiloqan ixini jakarlayli!»** — 9-ayəttiki sözlərnə kəlgüsədə Babildin kaqidioqan yat əllər eytidu; 10-ayəttiki sözlərnə xübhisizki, kəlgüsədə Kanaan (Pələstin)oqa kaytip kelidioqan Israilning qaldisi eytidu. ■ **51:11** Yər. 46:4; 50:28

14 Samawi qoxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigar Əzi bilən kəsəm qilip: «Top-top qekətkilərdək Mən seni adəmlər bilən toldurimən; ular sening üstüngdin oqəlibə təntənilirini kətüridu» dedi.■

15 — U bolsa yər-zeminni küq-qudriti bilən yasap,

Aləmni danalıqı bilən bərpa qilip,

Asmanlarni əkil-parasiti bilən yayoquqidur;■

16 U awazini koyuwətsə, asmanlarda sular xawqunlaydu;

U yər qətliridin bulut-tumanlarni ərlitidu;

U yamoqurlarəqə qakmaqlarni həmrəh qilip bek-itudu,

Xamalni Əz həziniliridin qikiridu.■

17 Bu *butpərəslərnin* hərbiəri əkilsiz, bilimdin məhrumlardur;

Hərbiər zərgər əzi oyoqan but tərpidin xərməndigə qalidu;

Qünki uning kuyma həykili yaloqanqilik,

Ularda heq tinik yoxtur.

18 Ular bimənilərdur, mazək obyektidur;

Ularning üstigə jazalinix wakti kəlgəndə, ular yokitilidu.

19 Yəqupning nesiwisi Boloquqi bulardək əməstur;

Qünki həmmiini yasioquqi Xudur;

Israil bolsa Uning Əz mirasi boloqan kəbilisidur;

Samawi qoxunlarning Sərdari boloqan

■ 51:14 Am. 6:8 ■ 51:15 Yar. 1:1; Ayup 9:8; Zəb. 104:2; Yəx. 40:22; 44:24; 51:13; Yər. 10:12 ■ 51:16 Yər. 10:13

Þærwærdigar Uning namidur. □ ■

Pərwardigar Israiləyə söz qılıdu

20 Sən *Israil* Mening gərzəm,
Mening jəng qoralimdursən;
Sening bilən Mən əllərnı bitqıt qilimən,
Sening bilən padixahliklərnı tarmar qilimən; □ ■

²¹ Sening bilən həm at həm at mingüqini bitqit
kilimən;

Sening bilən həm jəng hərwişi həm
həydiqügisini bitqit kilmən;

²² Sening bilən həm ər həm ayalni bitqit kiliimən;
Sening bilən həm keri həm yaxlarni bitqit
kiliimən;

Sening bilən həm yigit həm kızni bitqit kəlimən;

²³ Sening bilən həm padıqi həm kəy padisini bitqit kəlimən;

Sening bilən həm dehqan həm boyunturukka
ketiləjan kalilirini bitqit kəlimən;

□ **51:19 «Yaqupning nesiwisi Bololuqi...»** — Yaqup muxu yərdə Yaqup wə uning əwladliri Israilnimu kərsitudu. «Yaqupning nesiwisi» Hudaning Əzidur, əlwəttə. ■ **51:19** Yər. 10:16 □ **51:20 «Sən Israil Mening gərzəm, Mening jəng kəralimdursən; sening bilən Mən əllərnəni bitqit qilimən, sening bilən padixahlıqlarni tarmar qilimən...»** — əyni tek-isttə pəkət «Sən mening gərzəm...» deyilidu. Əmdü Hudaning bu səzliri kingə eytilidu? Bəzi alimlar (peillarni «ətkən zaman» qə əzgərtip) Babilqə eytiləqan, dəp qaraydu. Baxqılar (kəlgüsidə Babil imperiyəsini wəyran qilidiqan) Pars imperiyəsigə eytilidu, dəp qaraydu; biraq bizningqə ular Israilning əzigə eytilidu (24-ayətni kərüŋ). Baxqə pəyqəmbərlərnəni səzliri boyiqimu, ahirkə zamanlarda Israil həlkə Hudaning bir jazalax qərali bolidu (məsilən, «Yəx.» 41:5, «Zək.» 12:7ni kərüŋ). ■ **51:20** Yər. 50:23

Sening bilən həm waliylar həm həkümranlarni bitqit qilimən.

24 — Mən көз aldinglarda Babilning həm barlıq kaldıylarning Zionda qılqan barlıq rəzillikini öz bexioqa qüxürüp yandurimən, — dəydu Pərwərdigar.

25 — Mana, Mən sən *Babiloqa* qarximən, i pütkül yər yüzini həlak qılquqi taq;
Mən qolumni üstünggə sozup,
Seni tik yarlardin oqulitip,
Domilitip qüxürüp, seni көyüp түgigən bir yənar taq qilimən, — dəydu Pərwərdigar.

26 Xuning bilən ular səndin bürjək qikirix üqünmu tax tapalmaydu,
Yaki ul üqünmu həqyərdin tax tapalmaydu;
Qünki sən mənggügə bir wəyranə bolisən, — dəydu Pərwərdigar.

27 — Zeminda jəng tuqini көtürüglar,
Əllər arisida kanay qelinglar;
Babiloqa jəng qilixkə əllərnı təyyarlanglar;
Ararat, minni wə Axkinaz padixahlıqlirini qakirip yioqinglar;
Uningoqa hujum qılquqi qoxunlaroqa bir sərdar bekitinglar;
Atlarnı top-top qekətkə leqinkiliridək zeminoqa türkümləp qikiringlar;□

28 Uningoqa jəng qilixkə əllərnı təyyarlanglar,

□ 51:27 «qekətkə leqinkiliri» — ibraniy tilida bu söz bəlkim qekətkə leqinkisining əsux jəryanidiki əng ziyanlıq baskuqini көrsitixi mumkin.

— Medialiklarning padixahliri, waliyliri wə barlik həkümdarlırını, xundakla u həküm sürgən zeminlarning barlik adəmlirini təyyarlanglar!
29 Xuning bilən yər yüzi təwrinip azablinidu; qünki Pərwərdigarning Babilə qaxi baqlıqan niyətliri, yəni Babilning zeminini heq adəm turmaydıqan qəl-bayawan kıliwetix niyiti əməlgə axmay qalmaydu.

30 Babildiki palwanlar uruxtin qol üzidu;

Ular qoroqlanlirida amalsiz olturidu;

Ularning dərmani qalmaydu,

Ular ayallardək bolup qalidu;

Uning turaloqlirıqə ot qoyulidu;

Dərwaza salasunliri sundurulidu.■

31 Yügürüp keliwatқан bir qaparmən yənə bir qaparməngə, bir həwərqi yənə bir həwərqiğə Babil padixahıning aldidila uqrixip kəlip uningə: —

«Silining pütkül xəhərliri u qəttin bu qətkiqə ixəqal kılindi;

32 Dərya keqikliri igiliwelindi,

Qomuxluklar otta keydürüldi,

Palwanliri dəkkə-dükkigə qüxüxti!»

— dəp jakarlixidu.□

³³ Qünki samawi qoxunlarning Sərdari boləqan Pərwərdigar — Israilning Hudasi mundak dəydu: —

Babilning kizi təkxilinip qingdilidioqan waqti boləqan hamandək besilidu;

Birdəmdila, uning həsuli orulidioqan waqti yetip bolidu!□

³⁴⁻³⁵ Zionda turoquqi kiz: — «Babil padixahı Nebokədnəsar meni yutup,

Meni əajilap əzgən;

U iqimni boxitiloqan kaqidək kilip koyoqan;

U əjdihadək meni yutup,

Əzini nazu-nemətlirim bilən toyoyuzoqan,

Meni kurukdap pak-pakiz kiliwətkən.

Manga, mening tenimgə kילוqan zorawanlikı Ba-bilning bexioqa qūxūrūlsun» — dəydu,

Wə Yerusalem: «Mening qanlirim Kaldiyədə

□ 51:32 **«Dərya keqikliri igiliwelindi, qomuxluklar otta köydürüldi, palwanliri dəkkə-dükkigə qūxūxti!»** — **dəp jakarlixidu»** — Babilning kəndək yol bilən ixəal kילוqanlikining təpsilatlırı toqruluk «Qoxumqə səz»imizni kərüng. Pars qoxuni Əfrat dəryasining ekix yənilixini əzgərtiwetidu, dərya kışka waqit iqidila kurup ketidu. Parslar su yok dəryadin mengip xəhərgə kirdi. Xuning bilən xəhər iqidiki «dərya keqikliri» birinqi bolup igiliwelindi. Xəhər ətrapidiki «qomuxluklarning köydürülūxi»din məksət xəhərdin kaqkanlarəqa yoxurunoqudək jaylar bolmisun üqün idi. □ 51:33 **«uning həsuli orulidioqan waqti»** — bəlkim adəmliri wə imarətliri yikətilidioqan, yəni uning jazalinix waqtini kərsitidu.

turoquqilarning bexioqa təkülsun» — dəydu.□

³⁶ Xunga Pərwərdigar mundak dəydu: —

Mana, Mən sening dəwayingni soraymən,

Sən üqün kisas alimən;

Mən uning dengizini qurutimən, bulikini
qaojjiritimən.□ ■

³⁷ Babil bolsa dəwə-dəwə harabilər,

Qilbərirlərlə turaloqusi bolidu;

Zemini adəmni dəhxət basidioqan həm daim ux-
ux kilinidioqan obyekt bolidu,

Həq adəm xu yərdə turmaydu.

³⁸ Ularning həmmisi yax xirlardək hıwlixidu,

Arslanlardək bir-birigə hiris kilixidu;□

³⁹ Ularning kəypiyati kizip kətkəndə, Mən
ularoqa bir ziyapət təyyarlap qoyimənki, ularni

□ 51:34-35 «Babil padixahı Nebokadnəsar meni yutup, meni oqajilap əzgan; ...manga, mening tenimgə qılqan zorawanlıqı Babilning bexioqa qüxürülsun» — dəydu, wə Yerusalem: «Mening qanlirim Kaldiyədə turoquqilarning bexioqa təkülsun» — dəydu — bu 34-35-ayəttiki səzligüqi «Zionda turoquqi qız» bəlkim «adəmləxtürülgən» Yerusalemoqa wəkil kəlidu. «manga, mening tenimgə qılqan zorawanlıqı..» — bəlkim Yerusalem wə uning həkini kərsitidu.

□ 51:36 «Mana, Mən sening dəwayingni soraymən, sən üqün kisas alimən; Mən uning dengizini qurutimən, bulikini qaojjiritimən» — Pars qoxuni Babildin ətədioqan Əfrat dəryasını qurutidu. Ular xu yol bilən xəhərnı ıxqal kilidu. «Qoxumqə səz»imizni kərüng. ■ 51:36 Yər. 50:38 □ 51:38 «Ularning həmmisi yax xirlardək hıwlixidu, arslanlardək bir-birigə hiris kilixidu» — Babilliklər hərəkkəxlikidin atıqı qıqqanıdı. Bu ayət bəlkim xularning məst bolup «xir kəyp» bolqanlıqini bildüridu. 39-ayətnimu kərüng. Babilning padixahı Bəlxazar əmir-wəzirliri bilən billə məst bolqanda, xəhəri bəsülüp ıxqal qılınqan («Dan.» 5-babni oqung).

məst kiliwetimən; xuning bilən ular yayrap-yaxnap ketidu, — andin mənggügə uyquqa oqərk bolup, kəytidin heq oyoqanmaydu, — dəydu Pərwərdigar. □ 40 Booquz laxka yetiligən qozilərdək wə billə yetiləngən qoqkarlar həm tekilərdək Mən ularni booquz laxka quxürimən.

41 Xexakning ixqal kilinqanlikiqə kara!
Pütkül yər yüzining pəhrining tutuloqanlikiqə kara!

Babilning əllər arisida adəmnı dəhxət basidiqan obyektı boləqanlikiqə kara! □ ■

42 Dengiz Babil üstidin ərləp kətti;
U nuroqunliqan dolqunlar bilən oqərk boldi. □

43 Uning xəhərliri adəmnı dəhxət basidiqan obyekt,
Qəşjirək yər, bir qəl, heqkim turmaydiqan zemin boldi;
Heqqandək insan balisi kəytidin xu yərlərdin ətməydu.

44 Mən Babilda Bəlni jazalaymən;
Mən uning aqzidin yutuwaləqinini yanduriwalimən;

□ 51:39 «Ularning kəypiyati kizip kətkəndə, Mən ularəqə bir ziyapət təyyarlap qoyimənki, ularni məst kiliwetimən; xuning bilən ular yayrap-yaxnap ketidu, — andin mənggügə uyquqa oqərk bolup, kəytidin heq oyoqanmaydu» — bu bexarətning əməlgə axuruluxini yənə «Dan.» 5-babta kərüng. □ 51:41 «Xexakning ixqal kilinqanlikiqə kara» — «Xexak» Babilni kərsitidiqan həjwi, kinayilik bir isim. 25:26tiki izahatni kərüng. ■ 51:41 Yəx. 13:19; Yər. 25:26 □ 51:42 «dengiz ... dolqunlar...» — Təwrat-injilda kəp wəqıtlarda simwol süpitidə top-top qoxunlarni kərsitidu.

Əllər kaytidin uningə qaraq ekip kelixməydu;
Bərək, Babilning sepili qulap ketidu. □

⁴⁵ Uning otturisdin qıqınglar, i həlkim!

Hərbiringlar Pərwərdigarning kattik qəzipidin
öz jeninglarni elip bədən qeqinglar!

⁴⁶ Silər zeminda angliniwatқан pitnə-iqwadın
yürikinglarni su kılmanglar wə kərkənglar;
Bu yıl bir pitnə-iqwa, kələr yılı yənə bir pitnə-
iqwa qıqıdu;

Zeminda zulum-zorawanlıq partlaydu,
həkümdarlar həkümdarlarə qarxi qıqıdu.

⁴⁷ Xunga mana, xu künlər keliduki,

Mən Babildiki oyma məbudlarni jazalaymən;

Xuning bilən uning pütkül zemini hijalətkə
qaldurulidu,

Uningda ɵltürɵlgənlər uning iqidə yikilidu;□

⁴⁸ Xuning bilən asman wə zemin wə ularda bar
boləqlar Babil üstidin xadliktin yangraydu;

Qünki ximaldin həlak kıləuqılar uningə jəng
kıləxkə kelidu — dəydu Pərwərdigar.

⁴⁹ Babil tɵpəylidin pütkül yər yüzidiki
ɵltürɵlgənlər yikiləndək,

Babil Israilda ɵltürɵlgənlər tɵpəylidin Babil

□ **51:44 «mən Babilda Bəlni jazalaymən»** — «Bəl» — (yaki «Marduk») Babilning əng muhım buti. □ **51:47 «...Xuning bilən uning pütkül zemini hijalətkə qaldurulidu, uningda ɵltürɵlgənlər uning iqidə yikilidu»** — demək, Babil həlki zeminidin heq qaqalmaydıqlan bolidu.

yikilmay qalmaydu.□

⁵⁰ Kiliqtin qaqqanlar, yirak ketinglar, həyal bolmanglar;

Qət yərlərdin Pərwərdigarni seəqininglar,
Yerusalemni esinglarəqa kəltürünglar.□

⁵¹ «Biz hijalətkə kalduk, qünki həkəratkə uqriduk;

Xərməndiqiliktin yüzimiz təküldi;
Qünki yat adəmlər Pərwərdigarning öyidiki mukəddəs jaylarəqa besip kirdi!».□

⁵² Xunga xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar,

— Mən uningdiki oyma məbudlarni jazalaymən;
Uning pütkül zemini boyida yarilinip jan həlkumida ingrixidu.

⁵³ Babil asmanlarəqa kətürülgən bolsimu,
Uning yūkiri istiḥkam-qorəqini mustəḥkəmləngən bolsimu,
Lekin Meningdin uningəqa həlak kıləuqılar yetip baridioqan boldi, — dəydu Pərwərdigar.

⁵⁴ Babildin nalə-pəryadning awazi,

□ 51:49 «Babil tüpəylidin pütkül yər yüzidiki öltürülgənlər yikiloqandək, Babil Israilda öltürülgənlər tüpəylidin Babil yikilmay qalmaydu» — ayəttiki əyni ibraniy tekistni qüxinix təs. Oqurmənlər baxqa tərjimilərnı uqritixi mumkin. Lekin omumiy mənisi qoqum tərjimimizdək boluxı kerək. □ 51:50 «Kiliqtin qaqqanlar, yirak ketinglar, həyal bolmanglar; qət yərlərdin Pərwərdigarni seəqininglar, Yerusalemni esinglarəqa kəltürünglar» —

enikki, bu səzlər Babilda sürgün boləqan Israillərəqa eytilidu.

□ 51:51 «Biz hijalətkə kalduk, qünki həkəratkə uqriduk; ...qünki yat adəmlər Pərwərdigarning öyidiki mukəddəs jaylarəqa besip kirdi!» — xübhisizki, bu səzlər Babilda sürgün boləqanlarning kayəqurup eytidioqanliri bolidu.

Kaldiylarning zeminidin zor həlakətning sadasi kətürüldü.

⁵⁵ Qünki Pərwərdigar Babilni həlak qılmaqçı bolidü;

U uningdin warang-qurunglirini yökətidü;
Sularning dolqunliri ərəkəxləwatқан sulardək xarkiraydu,

Uların awazi xawqunlap kelidu.□

⁵⁶ Qünki həlak qıluquci uningqa, yəni Babilqa jəng qılıxqa kelidu,

Xuning bilən uning palwanliri əsirgə quxidu;

Uların okyaliri sundurulidu;

Qünki Pərwərdigar — kisaslar aloquci Təngridur;

U yamanlıqni yandurmay qalmaydu.

⁵⁷ — Mən uning əmirli, danıxmənli, waliyli, həkümdarlı wə palwanlırını məst qılımən;

Ular mənggügə uhlaydu wə qaytidin həc oyoqanmaydu — dəydu Padixah, — Nami samawi qoxunların Sərdari bolqan Pərwərdigar.

⁵⁸ Samawi qoxunların Sərdari bolqan Pərwərdigar mundaq dəydu: —

Babilning kəng sepilliri yər bilən yəksan qilinidu,

Uning egiz dərwaziliri pütünləy köydürüldü;

Xuning bilən əllərnin jan tikip tapqan mehniti bihudə bolidü,

□ **51:55 «...sularning dolqunliri ərəkəxləwatқан sulardək xarkiraydu, ularning awazi xawqunlap kelidu»** — «sularning dolqunliri», «ularning awazi» bolsa bəlkim «həlak qıluquqılar»ningki bolidü. Ular «dengiz»qa ohxitiqan (42-ayət); 56-ayət ularning hərəkətinimü kərsitidu.

Əl-yurtlarning əzlrining jəpalıq əjiri pəkət otka yekiloqu bolidu.□

⁵⁹ Yəhuda padixahi Zədəkiya təhtkə olturoqan tətinqi yili, Babilə barəqinida Məhseyahning nəwrisi, Neriyaning oqli Seraya Zədəkiyaəla həmrəh bolup barəqan (Seraya bax oqojidar idi). Yerəmiya pəyoqəmbər uningəla səz tapilioqan.

□ ⁶⁰ Yerəmiya oram kəqəzge Babilning bexioqə quxidioqan barlıq külpətlərnı, — yəni Babil toqruluk pütüklük bu barlıq səzlərnı yazoqanidi; ⁶¹ wə Yerəmiya Serayaəla mundak dedi: — Sən Babilə yetip barəqanda, bu səzlərnıng həmmisini okup qikip wə: —

⁶² «Pərwərdigar, Sən bu jay toqruluk: — Mən uni yəksan kilimənki, uningda heqkim, nə insan nə haywan turmaydioqan, mənggügə bir wəyranə bolidu — degənsən» — dəysən;

⁶³ xundak kilip bu yazmini okup qikkəndin keyin, uningəla tax tengip, Əfrat dəryasining otturisiəla qərüwət, ⁶⁴ wə: «Mən uning üstigə quxürməkqi boloqan külpətlər tüpəylidin, Babil *xu taxka* ohxaxla qərk bolup qaytidin ərliməydu; ular həlaidin ketidu» — dəysən.

Yerəmiyaning səzliri muxu yərdə tügidi.

□ **51:58 «Xuning bilən əllərnıng jan tikip tapkan mehniti bihudə bolidu»** — əllərnıng bikar ixligini, «jəpalıq əjiri» bəlkim zor xəhər-imperiya boloqan Babilni kəp mehnət singdurup kurup qikkənlikini kərsitidu («Həb.» 2:13ni kərüng).

□ **51:59 «Neriyaning oqli Seraya Zədəkiyaəla həmrəh bolup barəqan (Seraya bax oqojidar idi),...»** — Seraya Barukning akisi yaki ukisi idi. 32:12də uning bowisi «Maaseyah» deyilidu.

52

Yerusalemning bəsülüp ixoqal kilinixi

¹ Zədəkiya Yəhudaqa padixah bolqanda yigirmə bir yexida idi; u Yerusalemda on bir yil həküm sürdi. Uning anisi Libnahlıq Yerəmiyaning kızı bolup, ismi Hamutal idi.

■ ² U *padixah* Yəhoakimning kılqinidək, Pərwərdigarning nəziridə rəzil ixlarni kildi.

³ Pərwərdigarning Yerusalemoqa həm Yəhudaqa karatқан oqəzipi tūpəylidin, Pərwərdigar ularni Öz huzuridin həydiwətküqə bolqan arilikta, təwəndiki ixlar yüz bərdi. Birinqidin, Zədəkiya Babil padixahioqa isyan kətürdi.

⁴ Xundak boldiki, uning səltənitining tokkuzinqi yili oninqi ayning oninqi künidə Babil padixahi Nebokədnəsar pütkül koxunioqa yetətkilik kilip Yerusalemoqa hujum kilixka kəldi; ular uni kərxiwelip bargah kurup, uning ətrapida qaxa-potəylərnı kuruxti. □ ■ ⁵ Xuning bilən xəhər Zədəkiyaning on birinqi yilioiqə muhasiridə turdi.

⁶ Xu yili tətinqi ayning tokkuzinqi küni xəhərdə eqir kəhətkilik həmmıni baskan wə zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi. □ ⁷ Xəhər sepili

■ **52:1** 2Pad. 24:18 □ **52:4** «...uning (Nebokədnəsarning) səltənitining tokkuzinqi yili oninqi ayning oninqi künidə»

— miladiyədin ilgiri 588-yili, 15-Yanwar idi. ■ **52:4** 2Pad.

25:1; Yər. 39:1 □ **52:6** «zemindikilər üqünmu heq

ax-ozuk qalmioqanidi» — baxka birhil tərjimisi «ətrapidiki zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi». Bu tərjimə toqra bolsa, «ətrapidiki zemindikilər» xəhər ətrapidiki zemindin keqip panah izdəp xəhərgə kirgənlərnı kərsitidu.

bəsüldi; barlik jənggiwar ləxkərlər kaqmaqçi bolup, tün keqিদə xəhərdin bədən tikiwetixti. Ular padixah baqçisiqə yekın «ikki sepil» arilikidiki dərwezidin ketixti (Kaldiylər bolsa xəhərninğ həmmə tərpidə bar idi). Ular *Jordan jiləsisidiki* «Arabah tüzlənglikini»ni boylap qeqixti. ⁸ Lekin Kaldiylərninğ koxuni padixahni kooqlap Yeriho tüzlənglikidə Zədəkiyaqə yetixti; uning pütün koxuni uningdin tarkilip kətkənidi. ⁹ Wə ular padixahni tutup, Hamat zeminidiki Riblah xəhirigə, Babil padixahininğ aldiqə apardı; u *xu yərdə* uning üstidin həküm qikardı. ¹⁰ Babil padixahni Zədəkiyaning oqullirini uning kəz aldida kətl kildi; u Yəhudaning barlik əmiririninu Riblah xəhridə kətl kildi; ¹¹ andin Zədəkiyaning kəzlirini oyuwətti; Babil padixahni uni mis kixənlər bilən baqlap Babilqə elip kelip, əlgüqə zindanoqə kəmap koydi.

Muqəddəs ibadəthanining harab kilinoqanliqi

¹² Bəxinqi ayninğ oninqi künidə (bu Babil padixahni Nebokədnəsarninğ on tokkuzinqi yili idi) Babil padixahininğ hizmitidə bolqan, pasiban begi Nebuzar-Adan Yerusalemoqə yetip kəldi. □ ¹³ U Pərwərdigarninğ əyini, padixahninğ ordisini wə xəhərdiki barlik əylərnə kəydüriwətti; barlik bəhəywət imarətlərgə u ot koyup kəydüriwətti. ¹⁴ Wə pasiban begi yetəkqilikidiki Kaldiylərninğ

□ 52:12 «Bəxinqi ayninğ oninqi künidə...(Babil padixahni Nebokədnəsarninğ on tokkuzinqi yili...)» — miladiyədin ilgiri 586-yili, 17-Awoqust idi.

pütkül qoxuni Yerusalemning ətrapidiki pütkül sepilini örüwətti.

¹⁵ Pasiban begi Nebuzar-Adan zemindiki əng namrat kixilərdin bir qismini, xəhərdə qaloqan baxka kixiləni, Babil padixahi tərəpkə qeqip təslim bolqanlarni wə qaloqan hünərwənləni əsir qilip ularni elip kətti. □ ¹⁶ Ləkin pasiban begi Nebuzar-Adan zemindiki əng namratlarn- ing bir qismini üzümzarlıqlarni pərwix qilixka wə teriqqilik qilixka qaldurdi.

¹⁷ Kaldiylər Pərwərdigarning əyidiki mistin yasaloqan ikki tüwrükni, das təgliklirini wə Pərwərdigarning əyidiki mistin yasaloqan «den- giz»ni qeqip, barlıq mislirini Babilqa elip kətti. □ ■ ¹⁸ Ular yənə *ibadəttə ixlilididoqan* idixlar, gürjek-bəlgürjeklər, lahxiqirlar, qaqilar, piyalə-təhsilər həm mistin yasaloqan barlıq əswablarni elip kətti; ¹⁹ daslar, huxbuydan- lar, qaqilar, küldanlar, qiraqdanlar, piyalilər wə jam-qədəhləni bolsa, altundin yasaloqan bolsimu, kümüxtin yasaloqan bolsimu, ularn-

□ **52:15** «qaloqan hünərwənlər» — yaki «qaloqan top-top adəmlər». □ **52:17** «das təglikliri» — bular bolsa «den- giz»din kiqik bolqan daslarni kətürididoqan təglikləni kərsitidu. Bu ayətlərdə tilqa elinoqan jabduq-bisatlarni kəprək quxinix üqün «1Pad.» 7:8-51-ayətni kərüng. ■ **52:17** Yər. 27:19

ing həmmisini pasiban begi elip kətti. □

²⁰ Sulayman padixah Pərwərdigarning öyi üqün mistin yasatқан ikki tüwrük wə «dengiz», xundakla uning təgiliki bolıqan on ikki buqını u elip kətti; qünki bu mis saymanlarning eqirlikini elqəx mumkin əməs idi.

²¹ Ikki tüwrük bolsa, hər birining egizliki on səkkiz gəz, aylanmisi on ikki gəz kelətti; hər birining iqi kawak bolup, misning qelinliki tət barmaq idi. □ ■ ²² Tüwrükning üstidiki bexi bolsa mis bolup, egizliki bəx gəz idi; uning pütün aylanmisi tor xəklidə həm anar nushisi bilən bezəlgənidi, həmmisi mistin idi; ikkinqi tüwrükmu uningə oħxax bolup, umu anar nushisi bilən bezəlgənidi. ²³ Hər bir tüwrükning bexining yanlırida tokşan altə anar nushisi bar idi; torda jəmiy bolup yüz anar nushisi bar idi.

²⁴ Pasiban begi Nebuzar-Adan bolsa bax kahin Seraya, orunbasar kahin Zəfaniya wə ibadəthanidiki üq nəpər ixikbakarnimu əsirgə aldi. ²⁵ U xəhərdin ləxkərləni baxquridioqan bir aqwat əməldarni, xəhərdin tapqan orda məslihətqiliridin yəttini, yərlik həlkni

□ **52:19 «daslar, huxbuydanlar, qaqılar, küldanlar, qiraoqdanlar, piyalilər wə jam-kədəhləni bolsa, altundin yasaloqan bolsimu, kümüxtin yasaloqan bolsimu, ularning həmmisini pasiban begi elip kətti»** — bu altun-kümüx wə mistin yasaloqan barlıq qaqa-kuqılar wə barlıq əswablar, Yerəmiyaning ilğiriki bir bexariti boyıqə, 54 yildin keyin Pars imperatori Qorəxning pərmani bilən Yerusalemqə qayturuldi (27:21-22ni kərüng). □ **52:21 «gəz»** — (yaki «jəynək») Təwrattiki bir elqəmdur, jəynəktin qolning uqioqə bolıqan ariliqtur, təhminən 45 santimetr. ■ **52:21** 1Pad. 7:15; 2Pad. 25:17; 2Tar. 3:15

ləxkərlikkə tizimliquqi, yəni qoxunning sərdarining katipini wə xəhərdin atmix nəpər yərlik kixini tutti. □ ²⁶ Pasiban begi Nebuzar-Adan bularni Babil padixahining aldiqa, Riblahqa elip bardi. ²⁷ Babil padixahi Hamat zeminidiki Riblahda bu kixilərnı kiliqlap ɵltürüwətti. Xu yol bilən Yəhuda ɵz zeminidin sürgün kılındı.

Yəhuda Babilə sürgün kılınıdu

²⁸ Nebokədnəsar sürgün kılınan kixilərnı sani mundaq idi: — yəttinqi yili üq ming yigirmə üq Yəhudi; ²⁹ Nebokədnəsarnı on səkkizinqi yili u Yerusalemdin səkkiz yüz ottuz ikki kixini sürgün kıldı; ³⁰ Nebokədnəsarnı yigirmə üqinqi yili pasiban begi Nebuzar-Adan Yəhudiylərdin yəttə yüz kırık bəx kixini sürgün kıldı; jəmiy bolup sürgün kılınanların sani tət ming altə yüz kixi idi. □

Yəhoakinning sürgün boluxı

□ **52:25 «bir aqwat əməldar...»** — yaki pəket «bir əməldar...». □ **52:30 «Nebuzar-Adan Yəhudiylərdin yəttə yüz kırık bəx kixini sürgün kıldı; jəmiy bolup sürgün kılınanların sani tət ming altə yüz kixi idi»** — bu sanlar «2Pad.» 24:14-16də hatiriləngəngə ohximaydu. «Yerəmiya»diki sanlar bəlkim Yerusalemdikilərnı, «2Pad.»diki san pütünləy Yəhudadikilərnı kərsitixi mumkin. Bu sanlar az kərünsimu, okurmənlərnı esidə boluxı kərəkki, Yerəmiyanıng həm ɵzakiyalnıng bexarətliri boyiqə Yəhudadikilərnıng kəpinqisi «kiliq, kəhətiqlilik wə waba-kesəl» bilən ɵlgən bolsa kərək.

³¹ Xundak boldiki, Yəhuda padixahı Yəhoakin sürgün boləqan ottuz yəttinqi yili on ikkinqi ayninq yigirmə bəxinqi küni xu ix yüz bərdi: Əwil-Merodak Babiləq padixah boləqan birinqi yili, u Yəhuda padixahı Yəhoakinning kəddini kətürüp, uni zindandin qikardi; ■ ³² u uningəqə mulayim səz kilip, uning ornini Babiləda uning bilən birgə turoqan baxkə padixahlarning ornidin yukiri kildi; ³³ xuning bilən Yəhoakin zindandiki kiyimlirini seliwetip, əmrining qəloqan hər bir künidə hər daim padixah bilən billə həmdastihan boluxkə muyəssər boldi. ³⁴ Uning nesiwisi bolsa, Babil padixahining uningəqə beqixliqan daimlik iltipati idi; bu iltipat kündilik idi, yəni u uningəqə taki aləmdin ətkiqə əmrining hər bir küni muyəssər kilinoqan.

Mukeddes Kalam (yāngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5